

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

KÓBOR TAMÁS

BUDAPEST

A CIKLUS ELSŐ REGÉNYE

1901

LÉGRÁDY TESTVÉREK.

KÖRÖR TAMÁS

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

188786

BUDAPEST

Kóbor Tamás egyéb munkái.

Aszfalt. Tárcagyűjtemény . . .	3 k. 60 f.
Fagy. Novellák	1 k. — f.
Muzsika és parfum. Regény . . .	3 k. — f.
Marianne. Regény, füzve . . .	2 k. — f.
diszkötésben	3 k. 60 f.
A félisten. (Mesék a hónapos szobából)	2 k. 40 f.
Ő akarta. (Apró regények) . . .	2 k. 40 f.
A csillagok felé. Regény 2 kö- tetben	2 k. — f.
Hoffmann meséi. (Modern fan- tazmagóriák)	2 k. 40 f.

KÓBOR TAMÁS

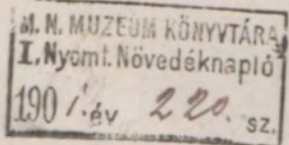
BUDAPEST

A CIKLUS ELSŐ REGÉNYE

1901

LÉGRÁDY TESTVÉREK.

ELSŐ FEJEZET.

A Koronaherceg-utca.

Valamikor régen éppenséggel nem kellett az írónak bocsánatot kérnie, amiért az első pár sorral nem viszi az olvasót témája érdekes kellő közepébe. Magam is soká töprengedtem, miképpen kerülhetném ki a hosszú és száraz leírást, próbáltam is kezdetül néhány dialógust kifaragni hősöm és hősnőm között, de mindenképpen arra a megismerésre jutottam, hogy a színhely ismerete nélkül az olvasóval nem tudom magamat megértetni.

A világosság kedvéért le kell mondanom a megvesztegető érdekes kezdetről s szárazon, pedánsan leirom regényem színhelyét, a Koronaherceg-utcát.

Budapestnek legfővárosiasabb és legfalusiasabb utcája ez. Este kilenc órakor már alszik. A trafikoszület kivételével, mely csak legutóbb nyílt, minden boltjailyenkor már be van csukva.

Ennélfogva ember alig jár már benne. Nyáron a Rémi kioszk egy-egy fagylaltozó társasága szokott rajta keresztül hazasietni: ez az egész forgalma. A hangos beszéd és kacagás idegenszerűen hangzik benne vissza: nem idevaló többé s a házak falai fölriadnak szürke álmukból. Sötét és félelmes utca ez, mint a falué, akár itt, akár a külső csömörei uton egyaránt nem jó járni éjszaka. Összevissza egyetlen tejüveges lámpa virraszt benne, a táviró-hivatalé. Ott ébren vannak még. S az ékszeres boltok apró nyílásain át látni, hogy odabent gázláng őrzi a kincseket betörő tolvajok ellen. A bakter ezeken kukucskál be s megnyugodva áll odébb, amíg a gázláng nyugodt lelkiismerettel és éberén világítja be az üvegszekrényeket.

Vasárnap délután is csak falusias a Koronaherceg-utca. Az ő üzletei mind olyanok, hogy a munkaszünetes törvény alól nem kívánnak kivételt.

De amilyen korán alszik az utca, éppoly későn ébred. Ah, reggel egyet fordul a világ s a Koronaherceg-utca nagyvilágivá válik. Félnyolc van már, mire megelevenedik. Cilinderes urak és sietős léptű kisasszonyok elevenítik meg. Csörögnek a vasredők, koppannak az emelő rudak. Ennivaló szép lányok

feszegetik a zárat, hogy ragyogó tükörajtók mögé bujjanak raboskodni. Vásárra nem számitanak még, a kora reggeli órákban ezeknek az üzleteknek nincs keresetük. De rakosgatni, takarítani, söpörni és porolni csak ilyenkor érnek rá. Az üzletnek ragyogni kell, mert csupa finom holmi van benne, azaz olyan, amilyet igen finom öltözetű emberek vásárolnak. Nem igen találom a kellő szót: ezt is rosszul mondtam. Nem mind finom öltözetű ember, csak olyan, mintha finom öltözetű volna. Teszem egy Kerepesi-uti nődivatkereskedőnél ugyanazt a tizenkilencakra-cáros mosható kartont kapni, mint Szénássy Gyulánál, de nem ugyanaz a fejkendő, csatagos szoknyájú józsefvárosi munkásasszony veszi, aki ott. Ennek sincs több pénze, mint a munkásasszonynak, de úgy látszik, mintha volna. Ennélfogva Szénássy Gyula bársonyszékeket is állít a pultja elé és a segédei mind olyanok, mintha skatulyából vették volna ki.

Igaz, az olcsó karton mellett ott kapni a legdrágább francia kelméket is, de éppen az a nevezetessége annak az üzletnek, valamint a Koronaherceg-utca üzleteinek mind, hogy a gazdagság egy gyékényen árul a szegénységgel.

Tessék például benézni a *magasin français*-nek nevezett csecsebecse és ékszeres boltba. Az arany és drágaköves érmek kirakáiban ott csillog a nábob feleségének káprázatos brillánt boutonja, de kapni ott két forintos aranykarikát és ötvenkrajcáros gyémánt melltűt is. A műipar drága remekei mellett árulják a norinbergi diszműárak értéktelenségeit, melyeknek árát a különböző nemzetek valutája szabja meg. Velencében egy lirába kerül, ami nálunk egy korona, Németországban egy márkába, ami itt egy forint. Ragyog, diszlik minden, a kirakaton keresztül, vagy messziről a ruhán, az üveg-szekrény polcán, csak ha az ember kezébe veszi, látja az egy koronás bazár-származását. De hiszen ha egy szép kisasszony végig sétál az utcán, nincs az a szemtelen jogász, aki közeliről nézné meg az öve köveivel kirakott csatját.

Végig az utca kereskedelme a hiuság vásárja. Egyebet, mint diszítő cikkeket benne nem találsz. Aki cséplőgépet, kályhát, szövetet, konyhaedényt, hust, zöldséget, tüzelőfát, szerszámot akar vásárolni, az ne menjen a Koronaherceg-utcába. Ellenben Éva a paradicsomból kiüldöztetvén, ha végig megy rajta, tökéletesen kiöltözve s minden toilette-

szükséglettel ellátva indulhat haza. Fehérneműek, ruhaneműek és prémek, fűző, cipő, kalap, fogkefe, parfüm, pirosító, ékszer, legyező, fésű, hajtű, élő- és művirág, szalondiszek, luxus-lámpák, porcellán darabok, iparművészeti bronz és márvány dolgok, kárpitok, szőnyegek és fotografiák, tükrök és üvegek a legdrágább és a legolcsóbb árakon itt kaphatók. Aztán elején, meg a végén egy-egy templom, a közepén meg a színházjegyiroda és a főposta, örökidőn szolgáló telegráffal és poste-restante hivattal.

Nem vagyok én tudós ember, azért nem is érdekel: az utca közönsége teremtette-e meg a kereskedelmét, avagy megfordítva. Látom a tényt, hogy ez a kettő mindenütt együvé való. S mi más közönsége lehet a Koronaherceg utcának, mint öltözni vágyó, tetszeni akaró gazdag és szegény hölgyek serege? Nyolc órákor nyílnak a boltok, fél-tíz órákor kezd befelé szűrődni a rendes publikuma: koránkelő, korántakarító polgárasszonyok lányaikkal ekkor mennek vásárolni, mivelhogy kevesen vannak még s a boltos jobban rá ér mutogatni és rábeszélni. Korán jönnek, hogy korán mehessenek vissza, de hatalmába keríti őket a boltok varázsa, őket is, másokat is és a kora bevásárlásnak be

nem vallott célja, hogy több boltot járhas-
sanak be, több kelmét lássanak, több kira-
kat előtt élvezzék a képzelt birtoklás gyö-
nyörűségeit. A legszolidabb és legtakarékosabb
gazdasszony is ott felejtí magát ebben a bűvös,
végzetes utcában s a legmegelégedettebb is,
amint műértő szemmel és fogékony idegek-
kel végigélvezte az elérhetetlent, halk sóhaj-
jal és révedező szemmel egybeveti szűk havi
budgetjét titkos asszonyi kívánságaival és
nézi a földet, vagy az osztálysorsjátékos ki-
rakatokat: (kettő is van a koronaherceg-
utcában) ha most találna vagy nyerne száz-
ezer forintot!

Mentől közelebb ér a dél, annál eleve-
nebb lesz az utca. Szép időben tizenegy óra
tájt egy csapásra megelevenedik. Alig lehet
benne járni. A kirakatok előtt csoportosulá-
sok, az üzletekben tolongás. Budapest asz-
szonyai mintha mind ide sereglenének min-
den áldott nap és az összes délelőttiüket be-
vásárlással tölténék. Urísten, mennyi időn át
kell az uruknak dolgoznia, hogy a pénzki-
adásnak e rengeteg idejével versenyezessen?
Ez az igazi tantalusi állapot. Folyton besze-
rezni, folyton sóvárogni a beszerzendő után,
megszakítás nélkül, a beteltségnek minden
reménye nélkül . . . ifjusága rózsás hajnalán

kezdi és ezüst hajjal, nagymama korában sem végzi be. Az embernek mindig szüksége van arra, amit nélkülözhet s egy asszony a ruházkodásával sohasem készülhet el.

Látszólag a gondatlanok járnak itt ajtó-ról ajtóra. Látszólag mosolygó, tetszeni vágyó és csinosításra gondoló nősereg sárga cipője koptatja a szűk járó köveit. Látszólag fölös-leges a jól öltözött urihölgynek ez a költe-kezése újabb ruhára. Látszólag megvan a pénz, amit apró bugyellárisukban, keztyüs öklükben szorongatnak. Látszólag komolyab-ban foghatnák föl e hölgyek az életük hiva-tását és látszólag körülbelül egy osztályból valók volnának. Aki asszony itt a másik után megfordul, legfőlebb egy különösebb façont bámul meg és nem a kelme elérhe-tetlen drágább voltát. Prém a nyakon és drága kalap a fön — legujabb a szoknya szabása és a kabáton is meglátszik, hogy nem készen vették.

A vásárló asszonyssereg ilyenkor már át-változott sétáló társasággá. Megindult a korzó. Föl-alá az utcán, kettesével hármásával és magánosan. Tarka, színes, csábitó látomások váltakoznak. Mintha bemutatnák most, amit előbb beszereztek: a hölgyek megjelenése ragyogó. Természetes, hogy akad, aki meg-

bámulja. A férfiaknak erre felé semmi dolguk, de ők ilyenkor szintén sétálnak. Meg-megállnak különösen a szervita tér és a kigyó-tér sarkán és defiliroztatják maguk előtt a sétáló szépségeket. Ezek nem igen bánják. Hiszen arra valók, hogy megbámulják őket. Amellett ők is látnak. Titkos ismeretségek kötődnek a távolból. Az ünnepelt színésznőket itt ismeri meg a közönség polgári ruhájukban. Polgárleányok itt vetnek csodáloan ellenséges pillantásokat az arisztokrácia hideg szépségeire, akik fogataikon hajtanak keresztül a polgári pompázók sorfalain, egy-egy üzlet előtt lebegő léptekkel leszállván. A híres muzsikus és neves író itt hallgatja kéjesen hegyezett füllel és tettetett közömbös-séggel, a háta mögött hogyan sugnak össze, rámutogatván: itt megy a híres . . .

A hiuság vásárja ez, a ragyogó gazdagság, Budapest társadalmi életének valóságos potemkiniádája. A prémek között vannak hamisak, az asszonyok között olyanok, akiknek sürgősebb dolguk is volna, de itt vannak. mosolyogva és pompázva és akik képmutatóan szintén mosolyognak és pompáznak, holott fűzőik pántjai alatt szorong a gond és boldogtalanság, hisznek a mások külső színében és úgy lehet, hogy az egyik Lázár sóhajtvá vágyódik a másik Lázár sorsára.

Déli tizenkét órakor. A városháza ó harangja kezdi, finoman és öblösen egyaránt, aztán belekapnak a többi harangok mind: a koronaherceg-utcában lehetetlen sietni, egyik ember szorong a másik mellett. A férfit négy-ötféle parfüm illata bódítja és lehetlenség minden kalap alá nézni. És ekkor, az utolsó harangszóval mintha új élet költözködnék a zsibongó utcába. Olyan, mint amikor a tenger fodrai *alatt* hömpölyög egy új áramlat. A tollas kalapok közül kipiroslanak, kikékelnek a szalagcsak. Az új szabásu kabátok közé belesötételnek régiek. A fehér glacé keztyűk mellett láthatod a durva pamutkeztyűket. Tekenősbéka héja helyett drótból való hajtűk tartanak össze ugyanolyan ragyogó szőke, meg barna haját, mint a korzó hölgyeiét. Olesó kék, meg fekete szoknyácskák libegnek fakult, kitaposott cipőkön és látni engedi a szaladó leánykák karesu fekete harisnyáit. És vannak köztük egészen diszes eleganciájuk is és mégis meglátni rajtuk, hogy nem sétálnak, hanem mennek haza. Közben meg egészen szegényes öltözetűek, kendővel a nyakukon, didergőn vékony, viseltes szoknyában és nevetégesen elnyűtt kalapkával — valóságos karikaturái a sétáló urihölgyeknek. Egész rajok

hatják át a fényes társaságot s találnak maguknak utat a sorok közeiben, akadálytalanul törtetve előre ott is, ahol mindenki más megakadna.

A Munka torlódik bele a Sétába. Boltoskisasszonyok, varrónők, masamódleányok, probirmamzellek, himzőleányok, virágárusok. Akik a pult mögött és a sötétes műhelyben dolgoznak, míg az uri népség kinn sétál. Akik szintén ismerik a pompát, meg a fényt, de csak a nyomoruságból, mely előteremti. Akiknek a keze finom selymeken kopik keményre és feketére, akiknek a szeme fénye belepusztul a kábitó drágaságok előállításában.

Aztán egy másik áradat — boldog, mint az ifjuság, ragyogó, színes és a maga egyszerűségében életkedvet, jólétet és gondtalanságot mutató. A iskolás lányok éppoly sietősen és éppoly ügyesen törtetnek keresztül a sétáló tömegben. Varrólány és iskolás növendék szeszorul s az egyik gőgös, a másik ellenséges pillantással áll odébb. Ah, ezeknek van étvágyuk, nem sétálnak, hanem sietnek ebédelni. Rövid az idő — két órakor ismét itt kell lenni. A pult mögött, a kincsek között, mik örökké ott vannak és örökké elérhetetlenek. Ah, micsoda lelke lehet a kis masamódnak, aki ötven forintos kalapokat staffiroz ki, száz

lépésről megismeri egy kalap értékét, mikor az ő háromkoronás girardiját a hajára tűzi. Akkor már boldogabb a virágos bolt tanuló leánya még kopottabb kalapban, mert ő csak a virágokat ismeri, de egyebekben az értelme és a tudása tompa. Neki nincs szakérzése, ő a szegénység ölében fölnevekedve, nem ismeri meg a gazdagság értékeit.

Látszólag idegen emberáramlatok lefolyása ez, különböző mélységben, különböző sebességgel és különböző irányban. Látszólag a szegény varróleány csak úgy sietne haza, ha a koronaherceg-utcában nem volna korzó és a kis zenésleány épp oly érintetlenül ülne a leveses tálhoz, ha az üllői-uton menne végig, mint most a korzós utcán. Látszólag egyiknek sincs köze a másikhoz és mégis életpályák irányai változnak, érzelmek és gondolkodások, erények és bűnök érlelődnek meg itt, éppen itt és éppen azért, mert oly emberek utjai kereszteződnek, akik más világból valók és akiknek semmi közük egymáshoz.

Itt, a hiúság utcájában áll ki a képmutatás és éled a vágy. A nők szocialista hajlamai minden skálában kifejlődnek. Az uridámáé, aki valódi persianerben jár, de nem fizette ki, irigyli a másikat, aki kifizette. A hivatalnok felesége egyenlőségesen szembejön

az igazgató feleségével és irigykedő keserűséggel néz utána. És a munkásleány irigyli a léhűtőt és a masamód gunyos mosolylyal ismer egyik-másik kalapra és gondolja: ez sem fog soká ilyet viselni.

És egyre tart a rejtelmes hatás — egyikről a másikra. A koronaherceg-utca szűk járóin egy új női osztály fejlődik ki. Napról-napra szemmel látható a növekedése. Nem kell hozzá nagy megfigyelés. Csak látni kell, hogy aki tegnap még déli harangszóra hazafelé sietett, ma már lassabban jár. Aki még tegnap két óra tájt ismét a város felé tartott, azt ma már hiába várod az utcasarkon. Szép, jóra született szegény és szorgalmas leányok elhagyják a munkát, mert a koronaherceg-utcában sétálni és pompázni látják a jómódban dologtalanokat. A tisztességeseket, akik nem tisztességesek, de mivel uri a viseletük, hát forma szerint mindenki megbecsüli őket.

Hogy nevezzem őket? Megvannak, szaporodnak, pusztulnak és pusztitanak. Bogárfélék ha volnának, a tudomány már régen berubrikázta volna őket. De csak emberek, nem veszi őket észre senki. Valami negyedvilágfélét alkotnak. Leányok, kik lemondtak a férjhezmenés lehetőségéről, elkedvetlenedtek, vagy belefáradtak a munkába, foglalko-

zás, remény és rendeltetés nélkül nézik magukat a fényes kirakatok tükrében. Az utca tükre a legveszedelmesebb kerítő. Ami mézes-mázos hizelgést hazudik, ami megtántorodást okoz, azt nyomban lecövekei. Nincs idő a megbánáshoz, megtéréshez. Az egyiknek azt mondja: hát a te szépséged száradjon, mint a kóró? Hát a holnap csak olyan lesz, mint a ma s a mának vége az egyedülvaló, örömtelen vénség, tetézve nélkülözéssel és a mult minden édes emléke nélkül? A másiknak azt mondja: az sem gazdagabb, mint te, mégis kacag és jólétben pompázik. A harmadiknak: tisztességes vagy? Csak azt látják rajtad, hogy rongyos vagy. Így kérkedhetik magában a vadvirág, hogy senki sem tépte le, amig elfonyad, vagy valami állat kérődző gyomrába kerül, holott a rózsát leszakasztják és keblükön viselik.

Minden rangosztályból kerülnek ki e révedező, veszendő teremtések, mert mind-egyiknek van irigyelni valója. Messziről megismerni őket lassu, leselkedő járásukról, mintha együtt járnának valakivel, különös, hátra hallgatódzó fejtartásukról s arcukon a cserkésző vadász merev figyelmességéről. Rendes utjuk a Kossuth Lajos utcán át vezetí őket ide, innen a Haris-bazáron ke-

resztül kerülnek a váci-utcába, ahonnan a Kristóf-téren keresztül ismét a koronaherceg-utcába jutnak. Megismerni őket járásuk cél-talanságáról, meg hogy minden kirakat előtt megállanak, de inkább magukat nézik benne, meg amögöttük elhaladókat. Leginkább az optikusüzlet vonzza őket, ahol színésznők fotográfiái vannak kitéve, aztán az ékszeres bolt. Az aranynak bűvös vonzóereje odacövekeli őket a kövezetre s képzeletben teleaggatják magukat a legcsillogóbb gyémántokkal. Majd vágyuk leszáll a lehetőség szférájába és nézegetik az olcsóbb gyűrűket, órákat, számolgatván: mikor vehetnék meg. A tudósok nem ismerik ezt a szimptomát, de az aszfalt-betyárok tudnak róla. Amikor egy leányt követnek, minden kétségük eloszlik, mihelyest az illető egy ékszeres ablak előtt megáll.

Ha kisüt a nap, százával hemzsegek az utcán. Ki tudná őket mind elsorolni? Ott látod a hajdan kartonruhás dohánygyáros leányt, aki beleunt a munkába és szeretne kalapot viselni. A bluzja rikitó, vadonatúj kazsmir, a szoknyája olcsó ternó, melynek kapcsain keresztül látni a durva, piszkos alsószoknyát, a cipője ócska s nagy keze durva cérnakeztyübe van bujtatva. Ez a kislány még az első kalandja után jár és rendesen

öreg urak kezébe kerül. Néhány hét és minden ragyog rajta, az alsószoknyája selyme csak úgy suhog, a kalapja rendőrség után kiált és cipőjének akkora a sarka, hogy majd lebukik róla. Ott van teljes szegénységében a gouvernante, erősen befűzve titokzatos mosolylyal az ajkán és olyképpen lesütött szemmel, hogy mindent meglát és mindenkihez beszél. A házikisasszony, akit hazulról elüldöz a szegénység, a foglalkozásos szerető, éktelenül drága részletfizetéses toaletteben, mely messziről kiáltja, hogy aki viseli, megvásárolható. A hagyományos vidéki urnő, aki elvesztette pénztárcáját s noha estére várja az urát, mégis rászorul addig valamelyik ur szivességére. Ez a hölgy rendszerint sohse látott férjet, de olykor csakugyan „tisztességes“ asszony, akinek az ura valamelyik kishivatalban görnyed s képtelen feleségének olyan ruhát csináltatni, a milyenben az járni szeret. És beletarkul a sokaságba a keresett hanyagsággal, lehetetlen színösszetételekben kiöltözködött színnövendékek serege, akik kettesével, hármával, szerepet, vagy kottát szorongatva tűntető kacagással kényszerítik magukra a figyelmet, mert azt hiszik, hogy nagy dolog színnövendéknek lenni. Színésznő sohasem lesz

belőlük, de egyre a színház körül jár az eszük, minden színlap előtt megállanak, mindennap szabadjegyet kérnek s mindig az utcán vannak.

Ezeknek a teremtéseknek a gondolkodása tisztára a férfi és a nő közötti viszony körül forog. Ha valaki rájuk néz, azt gondolják: engem akar. Ha nem néz rájuk: nem akar ez engem? És sajátságos, micsoda önérzetük van: a tisztességes társaság tisztességében nem hisznek, de magukat különbeknek tartják, mivelhogy a rendőrségnek nincs dolga velök.

Ma már minden bankhivatalnoknak van szeretője, aki ezekből az utcán csatangoló leányokból kerül ki. Mindegyikük tisztességes leány számba megy s innen való a fiatal uraknak merőben elharapódzott skepsise a tisztesség iránt. A husz éves jogász már tapasztalatok alapján állítja: nincs tisztességes leány! Már hogy volna? Az utcán találkozzom egy előkelőnek és szelidnek látszó kisasszonnyal. Nem hinnéd, hogy angyal? No várj csak. Oda lépek hozzá és halk szervusz-szal köszöntöm. Pedig van apja, anyja és zongorája és valamikor férjhez fog menni. Már most hogy hinnéd el egy másik leányról, akinek szinte van apja, anyja és

zongorája, hogy csakugyan angyal! Ez a másik, egy illatos uriasszony, bármikor, bárki-nek rendelkezésére áll. Hát a te feleséged miért volna külön? — Innen való, hogy ma már nálunk is, akár Párisban, fiatal leánynak fényes nappal sem bátorságos egyedül az utcán járni, mert mihelyest csak egy kicsit elmerül gondolataiba s meglassul a járása, vagy az utja csak legkevésebbé látszik rendszertelennek, rögtön mellette terem valami skeptikus lovag.

Igy szűrődik át ezen az utcán Budapest egész élete. A gondtalanul sétálók sokaságában örvények forronganak, a bársony takargatja a szegénység rongyait, az erény színeiben ékeskedik a romlottság, nehéz munka és léha kalandozás birkózik rajta. Fölcsillan a tavaszi verőfény, a vér szenvedelmesebben kering és kicsap a szemekből a szerelem vágya. Minden lépés, minden fordulat egy-egy dráma. Ki látja ezeket, ki törődik velük? Ki tudja, hogy mi lesz ebből a szép fiatal városból, ha majd minden erkölce, minden élete átszűrődik e gyönyörű, e vonzó, ez előkelő, e gazdag, e szegény utcán?

MÁSODIK FEJEZET.

É v a.

1.

Dél. Utolsónak a bazilika harangja kongja el méltóságosan tizenkét ütését. A Koronaherceg-utcában nyüzsög a népség. Könnyelműség, vigság és elégedetlenség a párája. Egy gyönyörű, sugár leányba, — csupa illat és elegancia — a Zsibárus utcából sietősen kifordulva, beleütközik egy rongyos masamód-lány. A hölgy gyönyörű arca bosszusan elváltozik, a kis leány elképedve tekint föl reá, de megismervén, kötekedő mosolylyal szól:

— Te is jobban vigyázhatnál.

A hölgy nagy zavarban van. Ösztönszerűleg oldalt pillant és látja, hogy a katonatiszt, a ki eddig követte, töprenkedve és tanakodva, miféle hölgy lehet ő, most magában mosolyog, mint a ki tisztába jött a

problémával. Alkamasint hallotta is, hogy a kis masamód tegezi a szép úrileányt.

— Takarodj — sziszegi ez mérgesen és iparkodik oly magatartást mutatni, a melylyel valaki a mesteremberével áll szóba. A kis leánynak azonban gyönyörűsége telt a másik kellemetlenségében s szinte hangosan kérdezte:

— Tizenkettő van, nem jössz haza ebédelni?

— Még nem — mondja ez.

— Én bizony sietek, de aztán te se maradj soká, Éva, különben a mama megint haragszik.

Ezzel fejével egyet biccent, a szeme kárörvendően rácsillog és mint a hal, tovasiklik a zsibongó tömkelegen keresztül.

Tehát a rongyos kis munkásleány testvérhuga az előkelő hölgynek. Most már mindent tud a katonatiszt. Kevesebb föntartással Évával szemben, de nagyobb óvatossággal, esetleges ismerősök iránt, akik a problemetikus rangu hölgygyel láthatnák, a katonatiszt most már nem mozdul az oldala mellől. Éva fehér arcát elborítja a vér, de nem a nőiesség lázadása ez, hanem bosszúság. Összeszorítja fogait s azzal a bizonyos elutasító, dacos tekintettel állja a katonatiszt

kutató, frivol nézését, amely a vállalkozó férfiak hevét menten le szokta hűteni. A tiszt is meghőköl, kezd kevésbé bizonyos lenni a dolgában, de végre mégis csak azt gondolja:

— A huga egy rongyos munkásleány, ő maga meg úgy öltözködik, mint egy baronesz. Itt mindent lehet kockáztatni.

A tiszt ur egy kissé felületes megfigyelő lehetett. Egészen véve Éva megjelenése egészen ragyogó volt, de a részletek mégis a szegénység küzdelmére vallottak az idő kop-tató hatása ellen. A hozzáértőnek első tekintetre fel kell tűnnie például a kalap és blouse közötti anachronismusnak. A blouse uj, a kalap tavalyi, egy kissé átalakítva. A szoknya kissé lekopott moirée, a legdrágább fajtából, a blouse ellenben uj, de a legfoszlóbb olesó fajtájából. Világos, hogy mikor a szoknya uj volt, Évának több volt a pénze, mint a blouse csináltatása idejében. De a disharmonia mellett is a leány büszke, öntudatos tartása és járásának rugalmassága az uri leány benyomását keltette. Éva, hogy a tiszt tolakodásától szabaduljon, megállt egy kirakat előtt, amivel azonban csak azt érte el, hogy lovagja is mellé állt s ezt a pillanatot felhasználta halk megszólításra.

Éva ridegen ránézett, aztán szó nélkül átment a tulsó oldalra. A tiszt egy darabig meg volt hökkenve, de egyet rándított a vállán és utána ment. Azonban nem volt módja, hogy újból szerencsét próbáljon. Éva váratlanul befordult a párizsi udvarba s mire a lovag utána fordult, már eltűnt valamelyik üzletben.

Takarosan, mint a fecske-fészkek, sorakoznak az üvegtetős keskeny bazárban egymás mellé a cipős-boltok. Az üveges-ajtó egyik fele kirakat, melyben csábos tisztségben fényeskednek a lakkos és sárgabőr topánkák. S a legtöbbjük kicsike, mint a hamupipőke lábaeskája és szabásában, diszítésében fantasztikus, mint a rózsakirálynő sajkája. Ah, ezek a cipők! Ferdesarku varróleányok nem mehetnek keresztül a párisi udvaron, hogy valamelyik cipős-ablak előtt sóhajtvá hiábavaló ábrándokat ne szőjjenek.

A Wočasek Antal boltjába nyitott be Éva. Amint a kezét a kilincsre tette, az arca egészben átváltozott. Nyoma sem volt rajta se boszuságnak, se haragnak, gyönyörű keskeny homloka sugárzott és acélos kék szeme szinte pajkosan eresztette meg tűzijátékát. Méltóságos járása is elmúlt, hajlott és szökdécselt, mint egy kis szobalány.

— Ah, Dermák kisasszony, örülök a szerencsének, Dermák kisasszony, köszönti Wočasek ur. A kirakat mögött ült kis varga asztala mellett a Kossuth-szakállas, pislogó nézésű derék mesterember és versenyt kalapálta a bőrt a félemeleten ülő négy legényével. Wočasek ur szeméből a megelégedés sugárzik, a szája egyre jár, sajátságos bonhomiával, melyen azonban megérzik, hogy semmi köze azokhoz, akikről beszél és mik iránt érdeklődik.

— Hogy van Wočasek ur, — adja vissza Éva a szót nagy barátságosan, szinte hizelegve. — Szabad leülni itt magánál?

— Nagyon örülök, hogy látom, kisasszony.

— Igazán? Pedig attól tartottam, hogy be sem ereszt.

— Kedves kisasszony — szól kacagva a mesterember — hogy én ne ereszteném be? A feleségemnek majd mindennap mondom: ugyan mi lelte a Dermák kisasszonyt, hogy oly rég nem mutatta magát?

— Igen — szól affektált duzzogással Éva — mert várja, hogy már fizessenek. Pedig én most sem hoztam pénzt, hanem . . .

— Cipő kell? (Az arca csak úgy sugárzott örömében.) Kedves kisasszony, mennyit akar? Hát ugy ismer engem, mint a ki pénzt

kiván? Hiszen tudja, mi az én elvem: ha fogy az áru, biztos a pénz. Mutassa a lábát, nem lett-e kisebb azóta?

Ezzel odahuzza székét Éva mellé és szeretettel kezébe veszi lábát.

— Hm, — mondja, figyelmesen nézve a cipőt — kedves kisasszony, így már bajosabb önnel üzletet kötni. Micsoda cipő ez! És ön ilyen cipőben megy az utcára? Ön már tudhatja, hogy nem elég, ha egész a cipő és egyenes a sarka. Nézze, milyen megnyult a bőre. Ezer ránc van rajta, fakó, agyon van fényesítve. Olyan, mint a bebalzsamozott holttest. Aztán a gombok is lötyögnek és a sarka milyen széles, formátlan már.

— Nem mertem magát zaklatni, azt hittem, hozhatok egy kis pénzt, mielőtt . . .

— De kedvesem — mondja szigorúan Wočasek — hogy akar ön engem fizetni, ha ilyen cipőben jár? Én szívesen hitelezek mindenkinek akármennyit, amig jó cipőben jár. Mert addig nincs mitől tartanom. Szép leány jó cipőben mindig hitelképes. De szép leány rossz cipőben sohasem jut pénzhez.

Éva homloka egy pillanatra összeráncolódik, de alig észrevehetőleg. Aztán ismét enyelgő, hizelgő a hangja.

— Igen, Wočasek ur, ismerem azt az üzleti elvét. És sohasem vesz rajta?

Wočasek ur elégülten mosolyog, úgy néz a szép leányra. Aztán székével visszalovagol a kis varga-asztalhoz, megfeszíti a térdsziját és úgy beszél.

— Soha? Azt nem mondhatom. De nincs okom megbánni üzleti eljárásomat. Emlékszik, mikor először volt nálam? A szeplős Pepivel, hiszen tudja. A szeplős Pepi azóta eltűnt, tartozik is vagy százötven forintommal, de azért nyugodtan alszom. Egy szép napon be fog állítani és megadja a pénzemet és csinál újabb adósságot. De hiszen nem róla akartam beszélni. Akkor magácska nagyon szegényes volt, az egész udvarban — már bocsásson meg őszinteségemért -- nem hiteleztek volna magának egy pár talpat sem. Én azonban ránéztem az arcára, megnéztem a lábacskáját és azt mondtam: hány pár cipőt parancsol a kisasszony? Ön pedig nagy aggódva egy párt kért, a legolcsóbb fajtából és én csináltam három párt a legdrágábból. Dehogy is jószágból tettem, mert az üzletben az ember nem lehet jószivü, hanem érdekből. Mért adjak el olcsó cipőt egy párt, mikor eladhatok drága cipőt három párt? És mondtam magamban: Ez a nagyságos Dermák Éva kisasszony egyike lesz a legjobb vevőimnek. Nem adok neki egy hónapot és készpénzzel fog fizetni,

mert az ilyen büszke szépség, mint az övé, valóságos vagyon, föltéve, ha jó cipőben jár. Ha ez a leány az én cipőmben végig megy a koronaherceg-utcán, ha csatakos marad is a szoknyája, az lehet belőle, amit akar.

— Wočasek ur — szól közbe Éva gyengén remegő orrcimpával — én már akkor is kikértem magamnak, hogy engem olyannak tartson, akire üzleti elveit alkalmazhatja.

— Jó, jó — bólogat Wočasek ur — és én már akkor is bocsánatot kértem, hogy nem akarom sérteni. Én csak az üzletet nézem és mindenkit tisztelek, de most mondja maga: rosszul jártam én, mikor így gondolkodtam? Még el sem nyűtte az első pár cipőt és a Deméndy Miklós ur ő méltósága már megfizette a hatodik párt.

Éva izgatottan fölkel.

— Wočasek ur, ajánlom magamat. Deméndy Miklós ur ő méltósága nem fogja többé a cipőszámláimat kiegyenliteni és más-sal én nem fizettetem ki.

Wočasek ur merően nézett a felindult szép leányra és a hangja teli volt őszinte tisztelettel, mikor felelt.

— Üljön le ismét, kedves Éva kisasszony, nagyon jól tudom, hogy ön nem olyan, aki akárkivel kikezd. Jól láttam most is: egy

katonatiszt már negyedszer ment el az ajtó előtt és ön rá sem nézett. Tudom én, hogy kivel van dolgom. Azt is tudom, hogy a Deméndy házassága sokat változtatott az ön viszonyain. Az olyan leány, mint ön, csak attól fogad el valamit, akit szeret. És ismét mondom: önnek szívesebben és többet dolgozom, mint másnak, mert ami önnek becsületére válik, az nekem is biztosíték. Domokos!

A félemeleti falépcsőn nehéz lépések kopogása hallatszott. Egy szurtos fiatal legény jött le onnan, kezében centiméterrel. Az arca sápadt, beesett volt, a bajusza betegesen vékony, két nagy fekete szeme, mintha nyitott pillával aludnék. Olyan legény volt, akitől a Józsefvárosi leányok halálos szerelembe esnek.

— A kisasszonynak? — szólt mogorva hangon és Évára nézett.

— Igen, a kisasszonynak. Megvan ugyan a mértéke, de azt akarom, hogy maga mérje meg. Tudja, kisasszony, Domokos művész a a mértékvételben. Három évig volt Párisban, ott lehet aztán tanulni!

Éva még mindig menőfélben állt, de ekkor a katonatiszt ismét mutatkozott az ajtó előtt s ez készítette Évát, hogy leüljön. A

legény letérdelt előtte s a térdére tette Éva jobblábát. Lehuzta róla a cipőt s centiméter-jével dolgozni kezdett. Finoman, biztos kézzel érintette az Éva keskeny lábát, mint az orvos, mikor operációt végez. Mikor elkészült vele, udvariasan meghajtotta magát:

— Köszönöm.

— És holnapután kész lesz az első pár — szólt energikus hangon Wočasek ur. — Ne törődjék kisasszony azzal, amit én beszélek, higgye el, én minden vevőmet tisztellem, de önt a legjobban.

— Nem akarok most elmenni, Wočasek ur — szólt Éva — ez a szemtelen ember még most is kint strázsál s a mostani hangulatomban félek, hogy botrányt csinálnék.

— Nagyon örülök, kisasszony, ha szerencsém van.

Domokos közben lomhán fölkapogott a lépcsőn, de csakhamar lejött ismét három társával, kötény nélkül, kalappal és bottal.

-- Alászolgája — köszöntötte gazdáját. Évára rá sem nézett.

Wočasek ur utána hunyorgott, aztán neki jóleső hosszadalmasságával kezdett róla Évának beszélni.

— Láttá azt a legényt? Nem közönséges ember ám ez. Két hónapja, hogy nálam

van, persze, ön nem ismerheti, mivel van legalább három hónapja, hogy nem volt itt. Igen, éppen három hónapja, hogy Deméndy ő méltósága megházasodott és azóta nem lát-tam. Hát beállít a legény, mutat párisi bizonyítványokat és szinte gorombán kérdezi, fölfogadom-e vagy sem. Hiszen szép, szép az önérzet, mondom, hanem ha alattam akar dolgozni, lehetne valamivel alázatosabb is, az én üzletemben akárhányszor vevőkkel lehet dolga és azokkal finoman, udvariasan kell beszélni. Megint csak durván mondta: ezt bizzam reá, nem azért járt Párisban, hogy ne tudjon emberekkel bánni. Hát ez igaz és én felfogadtam. Hát mondhatom, ilyen munkásom sem volt még. A jó isten tudja, ezek a párisiak honnan veszik a tudományukat. Hja persze ott minden nőnek olyan finom a lába, mint a magáé. Hát a modell tökéletes. Minálunk meg éppen a láb minden szépségnek a gyöngéje. A legszebb hölgyeknek csunya a lábuk. Vagy nagy, vagy formátlan. Bütykösek, tyukszemeseek, az embernek szabásközben megfájdul a szive, hogy miért kell a finom, szép formát elék-teleníteni egy-egy bütyök, vagy tyukszem miatt. De amióta ez a Domokos van az üzletben, akár hiszi, akár nem, még a pampa-

lábnak is szép formája támad. Aztán egyszerűen beszél franciául és én a kirakatba kitétettem a táblát: *ici on parle français*.

Évát ez a beszéd a legkevésbé sem érdekelte, sőt talán nem is hallotta. Egyszerűen várt, amíg a katonatiszt elunja a strázsálást.

— És most képzelje el, kedves kisasszony, mi lelte ezt a legényt. Már első nap feltűnt, hogy teljességgel mintha jégcsap volna. Más fiatal legény az én üzletemben bizony kacsint egyet vagy kettőt fölfelé, amikor mértéket vesz, kelleténél is többet babrál a vékony harisnya körül, hiszen — ne vegye rossz néven — ön kivétel, az én kuncsaftjaim azt nem veszik nagyon zokon. Hanem Domokos? Mintha csak sámfa volna a legszebb női láb. De még azt is vettem észre, hogy mennél szebb valaki, annál szigorubb és haragosabb. Egyszer aztán mintha egészen megbolondult volna. Ismeri a Mészáros Gizi kisasszonyt? Dehogy ismeri, azaz talán mégis! Jó két esztendeje, hogy nálam csináltatja a cipőit. Biztos, jó pénz, különben rögtön fizet, csak azt akarja mindig, hogy mindent dupla áron számlázzak. Hát ő csak az egyszerű árát fizeti meg, a többi magának tartja. Ezt különben a férjes asszonyok is meg szokták

tenni, akiknek szükmarku uruk van. Hát bejön a Mészáros Gizi kisasszony és az ő rendes hetyke hangján azt mondja:

— Hallja, maga Wočasek, hallottam, hogy párisi legénye van, hát nekem is párisi mértéket vétessen.

— Kérem alássan — mondom én — és fölkiáltok: Domokos! Tudja, a Mészáros Gizi kisasszony egy üvegkereskedésben bolti kisasszony volt, de amióta selyemben jár, hát elfelejtette, hogy az első pár cipőkért reszketve és alázatosan kunyorált. De nekem mindegy, akár kedves Wočasek bácsit mondanak, akár: hallja, maga Wočasek. Én üzletember vagyok és keresni akarok. Hát lejön a Domokos, mint máskor, a centiméterrel a kezében, rá sem nézve a kisasszonyra, hanem hát ez egyszerre elsikoltja magát:

— Jézus Mária! És úgy tesz, mintha ki akarna szaladni az ajtón. Hát akkor az álomszuszék Domokos is fölveti a látókáit és isten Márkus-uccse, magam is megijedtem, olyan kénköves tüzet lövelt a fekete szeméből. De ez csak egy pillanatig tartott, aztán keményen ráparancsolt a leányra:

— Üljön le.

Ez meg remegett és nem merte megcselekedni, hát még egyszer rárivalt:

— Üljön le! És aztán ökölbe szorította a kezét és azt mondta:

— Nekem fizetség jár azért, hogy aki jön, annak mértéket vegyek. Őrizkedj Gizi, nehogy másutt találkozzam veled, itt azonban nem ismerlek.

— Hát mit mondjak magának, kedves kisasszony, én már sokfélét tapasztaltam, de ilyen beszédet csak a színházban hallottam legfőlebb, ott is csak nagy uraktól, akik szépen rakják a szót. Aztán a Gizi kisasszony kezdett sirni és míg a mértékvétel folyt, hát megtudtam az egész históriájukat. Hogy a Domokos éppen hogy fölszabadult és egy házban lakott a Verseny-utcában Gizivel, aki kőmivesnek a leánya ugyan, de mivel boltikisasszony volt, hát egy szegény fölszabadult cipészinás nem is merhette rávetni a szemét. A Gizi kisasszonynyal azonban megértették egymást, csak a kőmives apa nem akart semmit se hallani róla, hogy az ő kisasszonylánya egy olyan senki ember felesége legyen. Hát ezért előbb együtt akartak meghalni, de a leánynak nem igen volt mersze hozzá. Erre aztán elhatározta Domokos, hogy kivándorol szerencsét próbálni, a Gizi pedig esküvel fogadta, hogy hű marad hozzá és várni fog rá.

Hát az első esztendőben bizony sanyaru dolga volt Domokosnak, amig Párisba nem vergődött. Ott gyöngyélete van a munkás-embernek. A legkevesebb, amit kap, öt frank napjára, ami két forint ötven krajcár. Minálunk bizony meg kell öregedni, míg ennyi bérre viszi az ember. De Domokos ügyes ember volt és csakhamar fölvitte isten a dolgát. Keresett hatvan, nyolevan, száz frankot is hetenként és ebből minden hónapban küldött a Gizinek husz, negyven, meg nyolevan forintokat is, hogy tegye a takarékbába s ha már sok pénze lesz együtt, akkor haza jön, önállóvá lesz és majd csak hozzá adják a leányt.

Ez volt éppen a baj. Gizi takarékbába vitte a pénzt, de aztán, ha megszorult, ki is vette. S mivel könnyen jutott a pénzhez, hát kezdett finoman ruházkodni, nyalakodott is, meguntta az üzletet és kezdett sokat sétálni. Aztán a Domokos meg biztatta, hogy nem-sokára hazajön már és üzletet nyit. Ettől aztán megijedt és arra gondolt, hogy az el-költött pénzt visszaszerezze. Hát tudja, ked-ves kisasszony, elég szép, szőke kislány a Gizi kisasszony, szerencséje is lehetett volna, de sohasem volt fölösleges pénze, amire szert tett, azt el is költötte. Aztán meg miután bele-

kóstolt a szabad életbe, tetszett is neki. A Domokos hazajött, kereste a leányt a boltban, ott kinevették, már régen nincs ott. Kereste a szüleinél, azok azt mondták, hogy a Gizi uri dámává züllött, hát kilökték. Így keseredett el a fiu, meggyülölte az egész asszonyi nemet, aztán úgy állt, mint az ujjam, mert minden megtakarított pénzét hazaküldte. Az önálló üzletből nem lett semmi, hát beállt hozzám. Nem érdekes ez?

— Utálatos — felelt Éva — az a leány megérdemelné, hogy fölakasszák.

Wočasek ur a fejét csóválta.

— Ne ítéljünk nagyon szigoruan, kedves Éva kisasszony, az egyiknek ilyen a természete, a másiknak amolyan. A férfinak mindig okosnak kell lenni és a nő mindig gyarló. Hát nem Domokos az oka mindennek? Minek teszi ki a csábításnak? Bejönnek hozzám a leányok ötforintos cipőért és még nem akadtam egyre sem, aki ellen tudott volna állani, mikor én tíz forintosat kínáltam neki. Ha Domokos szépen maga rakja félre a pénzt, most boldog lenne ő is, a leány is. Sulyos az élet, kedves Éva kisasszony, és mentül szegényebb a lány, annál jobban vágyik a szép holmikra.

— Adja el magát — szólt Éva szenvedélyesen — de lopni nem szabad. És lopni attól, akit megcsal, ez a legfőrtelmesebb.

Wočasek ur a vállát vonogatta.

— Tisztelem a véleményét, kedves kisasszony. Mindenesetre szép, ha valaki ilyen szigorú erkölcsöt vall.

Éva ajkába harapott.

— Igaza van, Wočasek ur, aki olyan, mint én, annak nincs joga mást elítélni. De én mégis érzem, hogy ki vagyok és nem tartom magamat rosszabbnak akármelyik tisztességes asszonynál. Hogy szeretője voltam Deméndynek? Hogy pénzt kaptam tőle? Az nem az én rosszaságom, hanem a világ hitványsága. A hites asszony tán nem kap pénzt az urától? S nem azért kapja-e, amiért én? Hát azoknak a nagyobb tisztessége csak a nagyobb szerencsájök. Amellett, hogy eladják magukat, tetejébe még feleségül is vétetik magukat. Könnyű így szeretni! De én szerettem azt az embert ingyen s megfizettem azért, amit tőle kaptam, a becsülettemmel. S mikor elkövette a hitványságot, hogy otthagyt, ingyen adtam vissza neki a szabadságát. Kinált pénzt, nem kellett. Ha nem volnék jobb, mint a többi, nem szorulnék itt is elnézésre.

Wočasek ur helyeslően bólogatott a fejével.

— Ugy van, kisasszony, úgy van, nagyon érdeklődöm a sorsa iránt s mint jó barátja mondom önnek, hogy becsületességének meglesz a jutalma.

— Ugyan mi? — kérdi Éva keserűen.

Wočasek ur himbálja a fejét, mintha jól össze akarná illeszteni a gondolatait.

— Hát, kedves kisasszony, tudja, az én tapasztalatom szerint semminek sem lehet vége, mielőtt be nem fejezték. A szerelmes emberek viszonyát nem lehet úgy abbahagyni, mint déli harangszóra a munkát. Vagy házasság, vagy válás kell ahhoz. Deméndy ur elhagyta magát, de nem vált el magától. Igen, ha végkielégítést adott volna magának, akkor vége volna mindennek, de így magához köti őt még az, hogy nem adott magának semmit. Meglássa, egy szép napon minden a régiben lesz. Még ennek a Domokosnak a dolga sem maradhat úgy, ahogy van. Ha visszaperelte volna a leánytól a pénzét, vagy ha agyonütötte volna, akkor igen. Így, ahogy most van, mindkettőjük dolga olyan, mint a kistafirozatlan cipő. Nem lehet liferálni.

— Hagyjuk el — szólta Éva, iparkodván

fölindulását rejtegetni. — Tiszteltetem a feleségét, Wočasek ur.

— Köszönöm — felelt ez szinte goromba szárazsággal és hirtelen nagy buzgalommal nekipörgette a varrómasinát. — Majd megmondom neki.

— A gyerekei hogy vannak? — kérdi továbbra Éva.

Erre a kérdésre a varrómasina megállt és Wočasek ur képe épp oly sugárzó, barátságossá vált, amilyen mogorva volt, mikor Éva a feleségét emlegette.

— Hohohó — kacagott föl mély lelki gyönyörűséggel — maga talán nem is tudja, hogy többen vannak, mint voltak? Még egy hozzá jött, akkora, mint a kis árboe. Fiu, teringette, fiu! Csak látná, milyen hatalmas kölyök az. Árpádnak kereszteltem, mivel-hogy ő az első Magyarországon született Wočasek. Lehet, hogy későbben meg is magyarosítom a nevemet, az ő kedvéért. Tudja, én nem igen bántam, ha a kenyér-irigy népség cseh suszternek csufolt. Hanem a fiam, ördög poklot, az minden izében magyar ember lesz.

— S valami nagy urat nevel majd belőle.

Wočasek ur megint meggondoltan himbálta a fejét.

— Na, na — szólt csöndesen. — Akarom, hogy jó módban, becsületben élhessen, de a suszter fia ne kíváncsozzék el az apja kaptafája mellől. Az én üzletemben sok mindent tapasztalni, kedves kisasszony, s megtanultam, mi árt meg az embereknek. Hála istennek, van miből élni, a feleségem is járhatna selyemben, de azért mégis csak egyszerűen jár, mint becsületes mesterember asszonyhoz illik. A fiu sem úgy boldogulna, ha mint nagyságos ur elverné, amit én kerestem, hanem ha mint iparos ember nem kénytelen az elején kezdeni a dolgot, hanem ott folytathatja, ahol én abbahagytam.

— És a leányait is így nevelteti?

— Ó, azokat nem. Leánynak nagy csapás a szegénység gazdag városban. Minden bajnak az oka, ha a leányok szebben öltözött leányokat is látnak. Ezért nem is szabad bejönniök a városba, hanem Vácon vannak intézetben. Ott aztán ők a leggazdagabbak közül valók. Tudja, itt is adhattam volna intézetbe, ó igen előkelő, tisztességes intézetek vannak itt, ajánlották is nekem, de csak látom, amint az egyformán öltözött leányokat kettős sorokban sétálni viszik a városon át. Nem jó dolog az leánynak, kedves kisasszony, az ördög leselkedik rájuk minden utcasarkon és minden kirakatból.

— Nagyon félti a leányait, ugy-e Wočasek ur?

— Mi türés-tagadás, kedves kisasszony, ne vegye zokon, de nem akarom, hogy bajuk történjék. Új világ van itt körülöttem, de én csak szerezni akarok belőle, nekem, régi-módi embernek, jó a régi világ is.

— Igaza van, Wočasek ur, most azt hiszem, már mehetek. Isten áldja . . .

— Alázatos szolgája, Éva kisasszony, nagyon becsülöm, kedves kisasszony és ne féltse jobban a pénzemet, mint magam.

De csak nem mehetett el Éva. A katonatiszt nagyon esőkönyös volt, egy kissé türelmetlenül ugyan, de mégis ott lődörgött a bazárban, gondolván, hogy örökké csak nem marad a boltban, akit vár!

— Eh — gondolta Éva — nem bujkálok többet. — És hangosan szólt:

— Isten áldja meg.

Amint az ajtót nyitotta, majd összeütött egy különösen magas, karsu teremtéssel. Minden suhogott, ragyogott rajta. A dereka crépe-je, a szoknyája finom batisztja, de különösen az alsószoknyája selyme, mely a magasra felfogott szoknya alól tenyérynire kilátszott fekete alapjával, piros fodor- és rojt-diszével. Az érdekes, keskeny arc erősen

bepuderezve, nagy, ives orra el is csufította, széppé is tette. A hölgy viselkedésében volt valami szeleburdi szögletesség, mint a gyerekeknél. A könyöke kifelé állott, a válla is hegyes volt és hórihorgas termete csupa éles szögben hajlott meg a ruhája alatt.

— Kovacevics Mariska kisasszony! — kiáltott föl Wočasek ur.

— Pardon! — kiáltotta vidám udvarias-sággal a leány, de aztán csak ráborult Évára, aki ugyancsak magas, karsu leány, mégis eltörpült mellette. — Éva, Évácska, jaj milyen boldog vagyok, hogy láthatlak.

— Hallottam, hogy külföldre mentél — szólt Éva, miután némileg erőltetve szintén örömet mutatott a nem várt viszontlátáson.

— Jó napot, Wočasek bácsi, hát még mindig a régi jó egészségben? Ejnye, de szép főhadnagy ez idekint! Reád vár, Éva?

— Nem — felelt ez kurtán.

— Pedig már gratulálni akartam. Hát külföldön voltam, kedvesem, a moszkvai operánál. Nagyon jó dolgom volt, hiába, csak a külföld becsüli meg a tehetséget. Minálunk? Csupa fontoskodás és kicsinyesség. Hanem majd elfelejtettem megmondani: gratulálhatsz, menyasszony vagyok.

— Ah, ah — örvendezett Wočasek ur,

aki közben örömteli érdeklődéssel, de megszokott lassúsággal lefejtette magáról a lábsziját, letette a bőrt, meg a kalapácsot, két tenyerével végigveregette a térde kalácsait, amivel ugyszólván szalonképessé tette magát az elegáns látogató előtt — és ki az a boldog ember, ha szabad kérdezni? Bizonyosan valami moszkvai kitünőség!

— Angol — szólt a hölgy és magába mosolygott. — Nem Moszkvából való, hanem itt Budapestről ismerem. Talán te is Éva? Webston, Alfréd Webston, egy írógépgyár képviselője, voltaképen mérnök. Rengeteg sokat keres. Tavaly télen az orfeumban ismerkedtem meg vele. Nem tud magyarul, hát az orfeumban mulat, mint minden idegen. Tudod, Éva, akkor rászorultam, hogy az orfeumban énekeljek s ő csapta nekem a levelet. Borzasztóan udvarolt, hanem én rögtön észrevettem, hogy bolond volnék, ha csak úgy ráhallgatnék. Nem is esett nehezemre az ellentállás, mert mondhatom, elég csunya fiu s több ajándékot kaptam tőle így is, mint akárki mástól. Aztán ajánlatot kaptam Moszkvába, a szegény ember majd megbolondult, mikor megtudta s azt mondta, itt hagy mindent s velem megy. No hiszen, csak az kellett volna. Ha elmegy innen, még

én tarthattam volna el. Hát megígértem neki, hogy elutazásom előtt elmegyek hozzá s azt az estét mondtam neki, amelyen én már a vasutra ültem. Most visszajöttem, s képzeld csak, az első ember, a kivel itt találkoztam, ő volt. Nagyon le volt soványodva, mondta is, hogy bánatában még többet mulatott, mint azelőtt s egyszerre csak előállt azzal, hogy feleségül vesz. Egy darabig ellenkeztem, kikérdeztem a jövedelme felől s meggyőződtem róla, hogy van legalább tizezer forintja . . . ejnye, be csinos az a tiszt, igazán nem reád vár? . . . Aztán megegyeztünk, hogy két hét múlva megyünk Helgolandba, ott lehet a legkönnyebben házasságot kötni. Mna, most pedig kedves Wočasek bácsi, csináljon két pár olyan topánkát, hogy Helgolandban is megbámulják.

— Ó, igen szívesen Mariska kisasszony, szólt Wočasek ur, de bármennyire örülök a kisasszony szerencsájének, mégis szeretném, ha némi foglalót adna s a többit a cipők átvételekor egyenlitené ki.

— Mit beszél? — kiáltott föl méltatlankodva Mariska kisasszony, — maga nem bizik bennem most és vaktában hitelezett nekem, amig csak amolyan voltam?

— Ugy van, kedves kisasszony, ne vegye

rosz néven, de ez már az üzleti elveimhez tartozik. Amíg csak úgy isten nevében tettszett élni a világát, a szépsége meg a jókedve biztosítékot nyújtott. Hiszen csak lesz szüksége új cipőre, azért iparkodik majd kifizetni a régit. Hanem most férjhez megy, tisztelem, becsülöm érte, de a férjes asszonyoknak nem tudok hitelezni, már ez így van.

— Jól van, — kiáltott haragosan Mariska kisasszony — de aztán csak elnevette magát. — Voltaképpen igaza van, kedves Wočasek bácsi, hogy egészen nyugodt legyen, hát kifizetem a cipőt egészen előre. Hála istennek van annyi, hogy akár az utcára is szórhatnám.

Ezzel kinyitotta kis erszényét s abból egymás után kihuzott vagy öt darab irgalmatlanul össze-vissza gyűrt százas bankjegyet. — Ez a magam pénze — szólott önérzetesen — ezt még Moszkvából hoztam magammal.

— Nagyon szép, kisasszony, bizonyára takarékoskodott, vagy sokat keresett.

— No, takarékoskodni éppen nem tanultam meg, hanem lehetetlen volt mindent elkölteni. Az orosz uraknál csak úgy röpül a pénz. Hát te mit csinálsz, Éva, nagyon szép vagy, de mért jársz ilyen piszkos keztyűben?

Roszszul megy a sorod? Adjak kölcsön egy pár száz forintot? Adok lelkem, aztán ajánlanám neked is, menj ki Moszkvába, szerencsét csinálhatsz.

— Nem vagyok színésznő — szólta Éva kurtán.

— Kell is ahhoz színésznőnek lenni? Csak bizd rám a dolgot, ha akarod.

— Nem akarom.

— Ejnye, de kurtán beszélsz! Nem baj, mindig ilyen voltál. Jösz velem ebédelni? A Vadászkürtben lakom, megebédelhetnének a szobámban.

— Köszönöm, már ebéd után vagyok.

— Ilyenkor már? Hiszen belőled egész kis nyárspolgár lett. Ah, értem, az a tiszt. Kérlek, előttem ne genirozd magad. Mondhatom, irigylem tőled.

— Neked adom.

— Igazán? Hja, én menyasszony vagyok, nem lehet. Pedig kedvem volna hozzá. Igazán — tette hozzá panaszosan — mennyi áldozatot kell hozni ezért a házasságért. Egész apáca lett már belőlem. És ez az Alfréd olyan bolondul féltékeny. Igaz, sejtelve sincs róla, hogy most hol vagyok, ő meg le van kötve az üzleténél. Tehát isten áldjon, Éva, isten vele Wocasek ur, szép

legyen a cipő, csak úgy ragyogjon — igaz is, hiszen még nem fizettem. Hát tudja, itt hagyom az egyik százast, lássa, én jobban bizom magában, mint maga bennem.

— Szépen köszönöm, kisasszony, valóban nem tudnám fölváltani.

Mariska kisasszony egy darabig gondolkodva, habozva állt s határozatlanul nézett ki az udvarra. Végre csettintett a két ujjával és hirtelen odafordult Évához:

— Igazán nem reád vár ez a tiszt?

— Reám vár ugyan, de nekem nem kell, azért maradtam itt, mert várnom kell, míg elkotródik.

— Akkor segíték rajtad, édes, pá!

Ezzel kiperdült az ajtón, megállt előtte, aztán lassan megindult. Mire a kigyó-utcai kapuhoz ért, a katonatiszt már melléje csatlakozott és együtt folytatták utjukat.

Wočasek ur az ajtóban állva nézett utánuk, aztán beszólt:

— Most már szabad az ut, kisasszony, ha ezt előbb látom, nem kértem volna pénzt a Mariska kisasszonytól.

2.

A koronaherceg-utcai kapunál habozva nézett jobbra-balra. Az utcán csak igen ke-

vesen jártak, néhány masamód leány, aki déli inspekeiót tartott, néhány elkésett vásárló, aki most szapora lépésekkel igyekszik hazafelé, meg egy csapat iskolás leány, a zöldfa-utcai intézetből, egy bogba dugva fejöket, fecseggve és kacagva szoritgatva a szélső pajtásokat a falhoz, meg le a járóról.

Éva balra indult meg, anélkül, hogy célja iránt határozott volna. Csak ment előre, pedig egyre noszogatta magát, hogy forduljon meg. Cipő már van; úgy érezte, mintha csatát vívott volna érte és most rohamra vezetné magát a másik harcba, a varrónő-nél. Ez pedig a kalap-utcában lakik. Mégis a szervita-tér felé indult, mert késő van, ebédre kell mennie, haza. Haza! Ez a gondolat megrázkódtatta s a homlokán redők cikáztak át. Mire a zsibárus-utcahoz ért, már tudta, hogy nem fog hazamenni, mégis folytatta utját. A szervita-téren egy kapu alatt masamód és fotográfus kirakat van, ott befordult, gondolat nélkül végignézte a fotográfákat, képzeletben egész gépiesen magára próbálta a kalapokat, aztán visszafelé indult a koronaherceg-utcának. Kávéházba, meg a *kis pipába* igyekvő fiatalemberek mélyen a szemébe néztek, majd habozva utána fordultak. Az alacsony kapukból cselédek bukkan-

tak elő, fehér kötőben, rongyosan, boros, meg sörös üvegekkel a kezükben. Éhes nézésű kis leányok ételt vittek a boltokba. Vége a korzónak. A koronaherceg-utca ebédel.

És Éva mégsem tehetett másképp, ödöngött előre és a távolból érezte szembe jönni azt, akivel találkozni óhajtott. Tudta, hogy képtelenség, mégis, mint annyi napja, várt valami véletlent, valami csodát, melynek — úgy érezte — előbb-utóbb be kell következnie. Mind lassabb lett a járása, mert terminust tűzött ki magának: csak egyszer megy végig az utcán, aztán — aztán hazamegy, ismét ezen az utcán keresztül. Nyujtogatta az időt azzal, hogy meg-megállt a kirakatok előtt, befordult a Haris-bazárba és úgy tett, mintha az olcsó cifra holmikat nézné, pedig a tüköruvegen keresztül a járókat, kelőket kémlelgette. Majd fölrázta magát lomha reménykedéséből:

— Hiszen ugyis hiába. — És védekezett magával szemben:

— Hiszen úgy sem lesem többé!

Aztán tovább ment, ment, a Kossuth Lajos-utca sarkán átvágott a tulsó oldalra és ismét kémlelve, reménykedve indult visszafelé.

— Nem jön, képtelenség — gondolta magában, aztán belemerült az álomlátásba. — Ha mégis jönne? — Megvető mosolyra húzta száját és félrefordította a fejét. Látta, hogy a férfi elpirul, zavarba jön, kellemetlen neki a találkozás. Eh, hadd fusson, de egyet fordul a fantáziája. Nem, megszólítja, hozzácsatlakozik. Mentegeti magát, pénzt kínál neki. Nem fogadja el. Aztán koldulni kezd. Hogy mégis csak őt szereti, a házassága kényszerűség volt és pokol neki. Hogy legyen nagylelkű, legyen ismét az övé. Ah — itt egyszerre változik a színhely és Dermák Éva a maison Annában van és fizet és rendel és örül, hogy nem kell koldulnia az átalakítás munkájáért, amelyre mostan szüksége van.

Ébredés! Ismét ott van a szervita-tér sarkán és még mindig nincs pénze, még mindig nem koldulta ki magának a maison Annában a szükséges ruhát. Hej, csak képzelet, ostoba képzelet. Nem is gondol ez többé reá és ha meg is csálná a feleségét — aminthogy bizonyos, hogy megcsalja, talán már most is, az ilyen nagy ur talál magának kárpótlást önélküle is. Tehát menjünk haza, mert éhesek vagyunk, mert enni muszáj, mert ezt a szomorú otthont nem kerülheti el, tartsuk a hátunkat a szidalmak-

nak, gorombaságra feleljünk gorombasággal s míg a szív meg akar szakadni, főzzünk ki valami hadi tervet, mint lehet öt méter szoknyára való kelmét a Schwarcztól vagy a Blumtól kihizelegni.

Igen, előre, haza! És ezzel a jelszóval megfordult — ez az utca nem engedte, az az otthon nem vonzotta. Vissza! A postánál eszébe jutott valami, befordult a kapualjába, és ott kinyitotta bugyellárisát. Tizenhat krajcár volt benne. Hat krajcárja volt, tizet kölcsön kért Haas urtól, az éhes technikustól, aki náluk lakik. Huszat kért különben, de Haas ur csak tizet nélkülözhetett, hát ennyi is elég. Valami pántlikát akart rajta venni, arra amugy sem futja. Tehát most ebédre szánja. Nem megy haza, hanem elmegy a cukrászboltba, ott két darab süteményt eszik, jó sulyos turós lepényt, ez majd megfekszi a gyomrát.

S ezt elhatározván, mintegy elmosta az álomlátást, meg a reménykedést, rendes, gyors lépésekkel szelte át az utcát, nem nézve se jobbra, se balra. Befordult a kigyó-utcába, ott benyitott a kis cukrászboltba.

Az ajtóval szemben kicsi, fehér buffet, a két ablak mellett, meg a boltsarok mélyében négy kicsi kerek asztal. Egy szép, kövér

asszony kíván az üzletemberek alázatos szivességével jónapot. Éva könnyedén biccent a fejével, minél kevesebb pénze van az uri teremtésnek, annál gögösebbnek mutatkozik, s odalép a buffethez, fogja a kis tányért, meg a kést, aztán körülnéz a sütemények között. Ezenközben szeme oldalt fordul s ekkor az ablak sarkában egy igen szépen öltözött fiatal leányt vett észre, aki éppen valami crémeféléből nyalakodik.

A két leány néhány pillanatig megigézve nézi egymást s mindakettő mélyen elpirul. A maga esetéből tudja mindegyik, hogy mi hozta ide a másikat. Ez is, az is gondolja: ez a másik most tudja rólam, hogy az ebédem két darab cukros sütemény. A leleplezett szegénységnek ez az érzete elviselhetetlen, a két diszes, szegény teremtés szeretne egymás miatt a föld alá bujni szégyenletében. Az ülő hölgy mélyebben huzódik vissza a sarokba és úgy iparkodik a tányérja fölé hajolni, hogy arcát lehetőleg elfödje a nagy, tollas kalap. Éva meg, aki éppen a második darab turós lepényt akarja tányérjára venni, ellenállhatatlan vágyat érez kimutatni, hogy ő nem éhes és valami könnyű semmiséget vesz le a kerek tálcáról. Hátha azt hiszik most, hogy ebéd után nyalakodni van kedve? Ennek a ked-

véért azt is elhatározza, hogy a turóstésztából egy darabot meg fog hagyni a tányérján.

A belső kis ajtón most egy igen csinos szőke leány lépett be, egyszerű kék ruhában, fehér kötővel. Illedelmes köszöntéssel egy pohár vizet tett Éva elé, aztán a szép kövér asszonynyal sugdolódzott, miközben mind a ketten érdeklődő, csillogó szemmel néztek reá. Éva ösztönszerűen megérezte, nemcsak, hogy róla beszélnek, hanem azt is mondogatják egymásnak, hogy hol látták és minek ismerik. Komoly, közömbös arcot erőltetett magára és viszont ő is csöndes szemlélődésébe merült az átellenes asztalnál ülő leánynak, miközben lassan falatozott a süteményéből, ezzel is mutatva, hogy nem éhes.

Szép leány, gondolta magában, különösen a szeme. Acélkék, az igaz, hogy a szemöldöke csak festve van feketére. Így ültében alig lehet megítélni a termetét, hanem a derekát jó varrónő szabta. Ámbátor ő ilyen nem venne föl. Jabot — ki visel most jabot-t? De igen finom csipkével van kirakva s az alsó szoknyája, mely egy kicsit kilátszik, legalább harminc forint. Ni, gyűrű is van az ujján — vajjon valódi briliáns-e? Miért ne? — felel magának, hiszen ilyen kapni egy krajcár nélkül is. Csakhogy ő nem kívánja, elég van már a zálogházban.

A turós süteménynek a végére ért és eszébe jutott, hogy hagyni is kéne belőle. De csak most támad igazán étvágya. Még egy kicsikét harap belőle, gondolja magában, de nem tud ellentállni a vágynak, megeszti az egészet. Most érzi csak igazán, hogy éhes. Kezdi bánni, hogy ide jött, ahol hat krajcár a sütemény darabja, öt krajcárjával még egyet ehetne. A vizes pohárhoz nyul és azzal mossa el az étvágyát.

Az átellenes hölgy fölkel és a pult elé lép. Halk hangon kérdi, hogy mennyit kell fizetnie és kis bugyellárisából úgy halász ki két tizkrajcárost, hogy senki ne láthassa, mennyi van még benne. Aztán a cukrász asszony hangos alászolgájára barátságosan, de halkán kíván jó napot és úgy szökik ki az ajtón, mint a szökevény, amikor egy őrizetlen pillanatot kell kihasználnia.

Csak most kezdte magát Éva jól érezni. Élvezte a pihenés gyönyörűségét, a fáradtság csak úgy párologott ki belőle. A kis boltban a szűk utca miatt csak amolyan alkonyati félhomály volt, csak az átellenes ház harmadik emeletén láthatta, hogy süt a nap, cikkázik a verőfény. Jó, nagyon jó itten. Itt is marad, amig lehet. Ezenközben azonban tekintete megakadt a kis faliórán: félkettőt mutatott.

— Istenem — gondolta — most a legalkalmasabb idő Blumnál, a főnöke ebédelni van, kevés a dolog, most tán sikerül.

S bármennyire jól esett volna a pihenés, fölkel, lefizette a tizenkét krajcárt a szép fehér kötös leány kezéhez, aki lopva csillogó szemmel kémlelgette s megindult újból, egyenesen a nagy, döntő csatába, amelynek bére öt méter fekete foulard.

Nem ismerem jogomat, hogy mivel regényírók, hát hazudhassak. Ha most költenék egy firmát, mondanám, ott meg ott van ez a bolt, minden olvasóm rámcáfolhatna: ilyen bolt nincs is Budapesten. Viszont ahhoz sincs jogom, hogy egy meglevő firmát említsek itt föl, mert a cégtulajdonos kelleténél többet hinne nekem s ha van egy Blum nevű segédje — mért ne lehetne? — hát rövidesen és ártatlanul elcsapná. Ezért engedjék el nekem a firma megnevezését, az üzlet megjelölését, amely felé Éva most indult, amelynek fényes üvegü ajtajába nagy hetykén benyitott, félig a küszöbön megállott s magatartását gögösre erőszakolván, urasan szétnézett a feléje bókoló segédek között. Az egyik, egy magas, szőke soványság, ideálisan borzolt hajjal elébe is járult: — Csókolom a kezét nagyságos kis-

asszony, mivel is lehet szerencsém szolgálni?

Pörögve beszélt, a hangjában valami szenvedő lágyság, a hangja lejtésében bizonyos éneklő turbékolás volt. Ugy beszélt magyarul, ahogy a franciák szoktak franciául beszélni.

— Nincs itt Blum? — kérdi Éva hanyagul. — Ő már ismeri az izlésemet.

Az olyan megtisztelő bizalom egyes segédek iránt nem ritkaság, majdnem minden vásárló hölgynek megvan minden boltban a maga kiválasztott segédje, aki már ismeri izlését, aki éppen azért nem csapja be s aki ennek következtében minden gyanun felül állva, a legnagyobb lelki nyugalommal duplán számítja föl a kelméket, de ebből aztán bőségesen enged, hogy a vásárló a boldogságba majd belekábul.

— Blum ur? Kérem alássan azonnal, méltóztassék helyet foglalni. Móric, szólítsd elő Blum urat a szalagosztályból.

Móric, a kis inas, amig a szövetosztályból a szalagosztályba rohant, vagy hat segéd urtól löködött oldalba, akik mind a homlokukba fésülték hajukat, mind igen előkelők voltak, mind olyan turbékoló szenvedő hangon beszéltek s mind elfelejtették már, milyen keserves volt, mikor ők móríckodtak még rég

megpohosodott Blum urak és egyéb oldalba rugó nagyságok hatalma alatt.

Éva leereszkedett az egyik kopott bársonypuffra és dehogy is gondolta, hogy a kis Móric a szalagosztályban fölkiált a létrára, melyen Blum ur valamit rakosgatott:

— Legyen szives kijönni, Blum ur, az a magas leány, a Deméndy államtitkár szeretője, van itt.

— Csapjon beléd a menykő, kölyök — válaszolt Blum ur, amit a kis Móric, a kelmeosztályba rohanva, így tolmácsolt:

— Mindjárt itt lesz a Blum ur.

Jött is. Elegánsan, mintha skatulyából vették volna ki. A két karját úgy is tartotta, kissé távol a testétől, mintha óvná az eleganciáját a keze érintésétől. Eleven, jóartású fiatalember, csak a keze volt nagy, kékre fagyott, nem is a mostani munkájától, hanem inaséveiből, meg a nyomoruság idejéből, melyből nagy nehezen, tehetséggel, tudással és szorgalommal felküzdötte magát idáig, a belvárosi üzletbe, ahol száz forint a fizetése. Kicsi volt és barna, de az ő haja is szakasztott úgy volt fésülve, mint a magas szőkéé és a hanglejtése is olyan turbékoló volt, a meghajlása, a mosolya is ugyanolyan szabású. Ebből, noha sohse láttam, tudom,

hogy az üzlettulajdonos így szokott fészülködni, így szokott beszélni s mivel kikiáltott zseni a maga szakmájában, a segédekre hol majmolásból, hol természetes hatásból ráragadt az ő modora.

Csak két vidéki asszony volt az óriási üzletben, a legszélsőbb sarokban, akik lesütött szemmel és borus komolysággal, révedezve hallgatták a kiszolgáló segédek ékes magyarázatait. Nem tudják, mi tetszik nekik, mi nem, csak az eltökélés van meg bennük, hogy nem hagyják magukat megcsalni s a segéd mennél jobban magasztal egy-egy kelmét, ők annál gyanakvóbban vizsgálják s elhatározzák magukban, hogy azt semmi áron sem veszik meg. A kasszában pedig fekete kávé mellett egy öreg ur olvas ujságot, nyilván a tulajdonos apja, vagy apósa, aki déli inspectiót tart, míg a fia, veje visszatér a kávéházból.

Amint Éva megpillantja Blum urat, széles nyájas mosolylyal, bizalmas bohókásan biccent feléje, mint a gyerek, aki fölteszi, hogy őt meglátni csak kitörő örömet okozhat. Blum ur szeme egy pillanatra rá is csillan, de aztán úgy tesz, mintha csak kötelességszerűen mimelné az örömét, melylyel Éva felé siet:

— Alásszolgája, nagyságos kisasszony, bocsánat a várakoztatásért.

Éva fölkel és a pulton keresztül odanyújtotta a segédnek keztyüs kezét (nem egészen fehér, egy kicsit benzinszagu is volt a keztyüje).

— Jó napot, kedves Blum ur — mondja kislányosan illegetve magát — hát azt se kérdi, hol voltam oly soká?

— Ó, kedves kisasszony — mondja Blum ur elmés mosolylyal — meg voltam róla győződve, hogy nem felejtett el bennünket.

Éva most közel hajol hozzá és sugva mondja:

— Maga rossz ember.

Blum ur fölöttesen mosolyog, a szeme rezerváltan, erősen néz bele a szép leány arcába, azt gondolván magában: most ugyan nem csapsz be.

— Már mint én? — szólt szintén sugva — hát rossznak tartja az olyan embert, aki nem bolond?

Éva durcásan visszakapja a kezét, amit eddig a pulton nyugtatott, hadd paskolja a segéd, ha kedve tartja.

— Ha így beszél velem, akkor ajánlom magamat.

Blum ur nem ezt akarta. Sulyt vetett arra, hogy kollégái némi kis bizalmaskodáson érvék a szép hölgygyel s gondoljanak felőlük, amit akarnak.

— Bocsánat, — szólt kissé elkeseredetten — de végre is át fogja látni, hogy eddig csak a bolondját járatta velem.

Éva hidegen bigyeszti a száját.

— Azt akarja, hogy egyszerűen az ölébe hulljak? Férfi dolga, hogy győzzön és nem férfi, aki csak kényelmesen akar győzni.

Blum urnak erre fejébe száll a vér.

— Jól van — szólt eltökélten — én ezzel is beérem. Most már legalább tudok valamit. Ha csak erő kell, hála istennek, az van.

— Ez már beszéd — kacag Éva is — nem szeretem a kunyoráló, pipogya embereket.

Blum ur szeme most ravaszul csillan.

— Uj mintáink jöttek, nem akarná megnézni?

— Szívesen, de minek is? Ugy sem vásárolok.

— Nem baj — buzgólkodik a segéd — ha meglátja, tudom, hogy kedvet kap rá.

— Kedvet kaphatok rá — nevet Éva — hanem pénzem egyelőre nincs.

Blum ur, aki csak arra gondol, hogy ő most erős lesz, legyint a kezével.

— Ne beszéljünk erről. Csak nézze meg.

— No hát mutassa.

— Tessék erre jönni, még nincsenek be-
raktározva, a kis magazinban vannak még.

Éva mintha egy darabig habozna, aztán
elszánja magát.

— Jól van.

És követi Blum urat egy keskeny fal-
közön át a hátulsó traktusba, onnan egy kis
ajtó nyílt előtte a kis magazinba. Kicsi he-
lyiség, tele ládákkal, szövetekkel s csak egy
vak gázlámpa ég benne.

— Tessék leülni — szól Blum ur resz-
kető hangon, aztán hirtelen át akarja ka-
rolni a leányt, de nem sikerül neki.

— Előbb lássuk a mintákat — szól
Éva biztató mosollyal.

— Maga kegyetlen — felel a segéd és
még egyszer szerencsét próbál. — Éva kisasz-
szony, csak egyetlen, csak egy icike-picike
csókot!

— Már megint könyörög — szól rá Éva
szemrehányóan.

— Igaza van — mondja a segéd és kiegye-
nesedik, — de meg fog ezért fizetni, isten
bizony, hogy megfizet érte.

Éva elpirul, úgy mondja:

— Ez már beszéd.

És Blum ur most már teljes önkívületben elébe rakja a legszebb és legdrágább mintákat s beszél és magyaráz neki s nem is tudja, mit mond. Éva ezt az időpontot találja legalkalmasabbnak s hirtelen rászól:

— Hát ebből vágjon le öt métert és küldje el rögtön a Maison Annába.

Blum ur, aki az üzleti részen tul akar esni, fogja a métert, meg az ollót, s öt méter helyett hetet vág le.

— Hanem az ön lelke rajta, Blum ur, én csak egy félméter satint akartam venni, erre a szövetre se szükségem, se pénzem.

— Jól van, jól — mondja Blum ur — majd fizeti akkor, amikor felhasználta.

Ezzel kibujik a pult alól s mielőtt Éva csak gondolt volna reá, átkapja a karjaival és mohón az ajkát keresi. Éva már nem tud védekezni, a foga közzé szoritja ajkait, úgy türi nyögve a férfi ostromát s mikor nagy nehezen kiszabadítja magát, félrefordítja arcát, hogy rejtse haragját meg az undorát.

— Ugy-e — szól Blum ur lihegve és diadalmasan — tudok én erős is lenni.

— Menjen — szól Eva és elfödi arcát. Erre Blum ur meg akarja ismételni a támadását, de Éva most már résen van.

— Ne, ne, elég volt mostan.

— De csak most — elméskedik a segéd.

— Hivja az inast és küldje el rögtön a szövetet.

— Ezt csak azért mondja, hogy ne legyünk tovább egyedül — véli az okos ember. — Hát jól van, tudja Éva kisasszony, igaza van, ha csak amolyan könnyen hódíthatnám meg, nem is törném magamat utána. Móric!

És berohan Móric s már tudja, miről van szó, hogy neki most a nyakába kell kerítenie a lábát és csomagot vinni.

— Ezt rögtön elviszed a Maison Anába és mondod, hogy nagyságos Dermák kisasszony küldi. Hol a kalapod, kölyök?

Móric rohan a kalapjáért, Éva meg biztatóan, kacérkodva csillogtatja szemét a fiatal emberre, aki kezében morzsolja vékony ujjait, egyenként megnyomogatván őket.

— Isten vele — szól Éva s csöndesen kacag, azzal az érzéki, najádi kacagással, mely a férfit örültté teszi s melyből ígéretet ért mindenre, amit csak gondol.

— Mikor láthatom? — szól Blum ur forró hangon.

— Majd irok — sugja Éva és könnyű főhajtással ismét kisuhan az ajtón, gyorsan,

hogy Blum ur utól ne érje s amint az utcai üzletbe ér, gyors pillantással kutatja, nem érkezett-e még meg a tulajdonos s lehajtott fővel, a ruháját szorosra fogva, kisuhan az utcára.

— Megvan! — gondolja magában és felsóhajt. Szinte kipihente ennek a hadjáratnak a fáradsalmait, amint most ismét nekiindult a koronaherceg-utcának az utolsó, a legsúlyosabb tusára, melynek ellenében a maga szegénységében tehetetlennek érezte magát, mivel asszony nyál kell megvívnia.

Félelem is gyötörte, a szive is dobogott és vergődő aggodalmában fel is sóhajtott magában: hát érdemes? Nem volna jobb, mint a huga, perkál szoknyában és viseltes cipőben járni, dolog után látni, mint így küzdeni, hazudni, tűrni és megalázkodni azért a cifra hazugságért, semmittevésben jobban kifáradni, agyongyötrődni, mint a legsúlyosabb munkában? Igen, de amikor olyan irtózatosszégyen a meglátszó szegénység, mikor oly szörnyű szenvedés a leszállás a mélybe, a kivetkőzés a megszokott állapotból. Nem neki kell ez a félig kikoldult, félig kicsalt cifraság, hanem a világnak. Szívesen járna rongyokban, ha észre nem vennék s nem gondolnák: ni, a Dermák Éva most rongyok-

ban jár, mert nincs, aki selyembe öltöztesse. Igaz: aki ismeri, tudja, honnan tellett eddig szép ruhára, de mégis félig önáltatással, félig naivsággal önmagában tartotta a hitet: ha most is jól öltözködik, amikor ez az ember nincs már, akkor bebizonyította, hogy azelőtt sem volt. Nem gondolt arra, hogy ebből mást is lehet következtetni, ami sokkal természetesebb, azt, hogy e szerint más valakije van az első helyett. Ha eszébe is jutott, egyszerűen kijelentette, hogy azt nem hiszi róla senki. Olyan könnyű okoskodással győzni, amikor az ember csak önmagával vitatkozik.

A kalap-utcában, a régi Athenaeum-épülettől a harmadik házban, ütött-kopott, csákány alá érett kis kétemeletes ház kapuja fölött fakult a nagy firmatábla: *Maison Anna női divatszalon*. Ott fordult be Éva, kinos köhögéssel, a keskeny csigalépcsőn megállt s míg fölért az első emeletre, háromszor fujta ki az orrát, pedig nem volt náthás. Vajon itt van-e már a szövet? Bizonyára itt lesz, ez pedig nagyon megkönnyitené a dolgát. Éppen amikor az utolsó lépcsőre ért, nyílt a piszkos, hajdan fehérre festett szárnyas ajtó és kidőlt belőle a kis Mórié. Amint megismerte Évát, lekapta boglyas fejéről

lyukas kalapját és szeplős, csontos arcát alázatosan ráirányította:

— Elhozta? — kérdi Éva gépiesen — várjon csak.

Kinyitja bugyellárisát és abból kihalászván megmaradt négy krajcárját, odaadja a fiúnak:

— Nincs több aprópénzem, majd máskor.

A fiu megköszöni és elrohan, már a véreben van, mint a nyulnak, hogy folyton és mindenki elől meneküljön.

Éva pedig, mint a színésznő, aki a vég-szóra várva, már hangolja magát, kinyújtja derekát, szigoruan összeszorítja a száját, az állát kissé a mellének feszíti, aztán istennek ajánlva magát, nagy zörejjel nyitja az ajtót.

Valami várakozó szalonféle volt ez. Egy ripszgarnitúra, megfeketülve és kifényesedve a sok használattól, egy pattogatott politurás szalon-asztal, a falak tele ragasztva divatuj-ságok képeivel. Amint nyílt az ajtó, megcsilingeltette a fölébe akasztott rézcsöngetyüt. A belső ajtó nyitva volt, látszottak a függönytelen, utcára nyíló ablakok, meg egy csomó vászonbáb, hol meztelenül, hol megaggatva készülő ruhákkal.

Tágas kétablakos szoba volt, a mennyezetnek a belső falba szakadó festéséről ítélve,

valamikor még nagyobb. Az ajtó mellett egy óriási fehér cserépkandalló merengett az elmult régi időn, amikor a mostani szabószalon még valami nagy urnak a diszterme volt s neki is más volt a rendeltetése, mint hogy mindennemű lim-lommal, mustrakártyákkal, gombostű-skatulyákkal, rossz vasalóval, szövetmaradékokkal és üres kávéscsészékkel tele legyen rakva. Egy óriási, puhafa-rámas álló-tükör, meg néhány kopott vörös bársony karosszék némi uriasságot iparkodott a szoba karakterének adni, de hiába. A függönytelen ablakok pattogatott keretei és mosatlan üvegei, a falak piszkossága, meg a padló szemetje a lomposság tanyájává tette ezt az elfogadó szalont.

Az előszoba riadozó csengetyűje egy vékony dongáju kis varróleányt csalt az elfogadóba. Csak a fejét dugta rajta be, aztán hirtelen visszahuzta. Éva néhány pillanatig magára maradt és a tükör előtt igazgatta az arca kifejezését. Mi tagadás benne? komolyan szorongott. A Maison Anna urnője nem könnyen kezelhető egyéniség.

Nyomban meg is jelent, az idegennek kissé sajátságos, de Évának már megszokott módon. Az ajtót úgy föltépte, hogy belül odaacsattogott a falhoz, aztán megjelent, maga

előtt egy kerek karosszéket tologatva, melyben egy őszbajuszu, aszott képű ember ült, pipával a szájában, pokróccal betakart lábbal. Isten tudja, hányszor történik ez meg vele naponta, mióta jár így, mégis minden egyes esetben felesel az asszonynyal és próbál fordítani a dolgok rendjén.

— Megint nem fognak dolgozni — mondja rikácsoló, ingerült hangon — kárba vesz legalább egy félóra, pedig ha benn maradnék, vigyázhatnék rájuk.

— Az én károm, — felelt ridegen az asszony, miközben a köszönő Évára szegzi átható, lobogó tekintetét, mely tele van elcsigázottsággal, keserőséggel és gyanuval. — Ismerlek már, azért maradnál bent, hogy enyelegjél velök. Nem szégyenled magad?

— Istenem — nyögi a béna ember — hogy lehet valaki ilyen szörnyen féltékeny? Nézze csak, kisasszony — fordul panaszos hangon Évához — tehetetlen, beteg öreg ember vagyok és a feleségem . . .

— Hallgass! — rivalt rá az asszony — családi dolgok nem tartoznak ide. Jó napot, kisasszony — kiált harsány hangon Évára. — Most hozták a szövetjét, de abból ugyan nem lesz semmi, hogy meg is csináljam. Megtartom részfizetésnek a tartozása fejében.

Kicsi, sovány asszony volt, csakugy lógott szürke háziszoknyájában, melyet a nyakán egy földig érő skót sállal kötött össze, amit elül a pongyola nyílásán néhány hanyagul alkalmazott gombostű iparkodott elősegíteni. A haja sötétfekete s ahol simára volt fésülve, acélosfényű is. Kicsi, sovány arcából kimeredtek a vékony csontok, a homlok kicsi, keskeny és szögletes. Vénnek, csunyának látszott, de a szeme fényének olykor kitáguló nagysága fiatalságra vallott, amolyan elfonnyadt, korán hervadt és lelkiileg kiszáradt ifjúságra, melyet a gondok, a küzdelmek, csalódások és szenvedések teremtenek.

Éva belül összerezzent e kemény, szinte goromba kifakadásra (ugy számította, hogy a szövet majd hitelképesse teszi a varrónő előtt is), de rögtön összeszedte magát. Dacosan hátraszegte a fejét, homlokát összeráncolta s amugy foghegyről, félig elfordulva, lassan, élesen szólt:

— Tán nem tudja, kedves hogy is hívják? hogy kivel beszél, előbb jó volna meggyőződni, hogy van-e rá ok, mielőtt valakinek ilyen hangon a szemébe vágja gorombaságait.

A varrónő egy pillanatra meghökkenve

nézett Évára, aztán keskeny ajka összeszorítva lekonyult s halk, harapós kacagással mondta :

— Fizessen a kisasszony, akkor hinni fogok az ilyen beszédnek. Előbb nem.

— Hol a számlám? — kiáltott Éva, most már felháborodva (magában gondolta: nini, hiszen én most komolyan fel vagyok háborodva, mintha csakugyan volna pénzem).

— Rögtön kérem a számlámat.

— Meglesz — szólt kurtán az asszony. Emil, ird ki a kisasszony számláját.

— Megint irni? — nyög az ember a tolószéken, de a felesége már megindította és odaguritotta a kandalló mellé, ahol egy kicsike kopott íróasztalon voltak a blanketák, meg a füles üzleti könyv.

— Szaporán, szaporán — türelmetlenkedett Éva — nincs kedvem tovább várni a számlára, mint maga a pénzére.

— Siess — mordult az asszony az emberre, aki reszkető kezében forgatta a könyvet és sehogy sem tudott a Dermák Éva kontójára akadni.

Erről különben Éva maga is gondoskodott. A türelmetlenség minden látható jelével odaállt ő is a kis íróasztal mellé s e közben ruhája mintegy véletlenségből odaért az ember lábtakarójához.

A sorvadásos ember erre el kezdett reszketni. Megigézve emelte szemét Éva arcához, aztán, mintegy félve, hogy ez elárulja és a felesége rácsördít, leszegte fejét és reszkető kézzel, elkábult fejjel, nem is gondolva a céljával, kezdett a füles könyvben örülten össze-vissza lapozni. A szeme e közben ki-dülledt, majd fáradtan lecsukódott, minden arcizma rángatódzott s a melléből hörögve szállt föl a lélekzet. Éva undorodva és szá-nakozva fordult el e látványtól s a szeren-csétlen mohó reflexmozdulattal utána hajlott.

Nem tartott egy percig sem. Az asszony is látta urának e fölgerjedését. Tán azt hitte, hogy csak ő vette észre, hirtelen ott termett és haragosan kitepte kezéből a könyvet:

— Téged se lehet semmire se használni. Különben jól van, megelégszem egy részlet-fizetéssel is. Csak látni akarom, hogy egy-általán akar-e vagy tud-e fizetni.

— Én meg — szólt Éva hidegen — nem vagyok se csaló, se koldus és nem vagyok hajlandó holmi igazolásokat bemutatni arra, hogy magának munkát és keresetet adhassak.

— Be lóhátról beszél a kisasszony — pattogott most már az asszony — mikor legutóbb itt volt, egészen más hangon be-

szélt hozzám. Akkor kedves, édes Bernstockné voltam, meg hogy csak ez egyszer segítsek rajta. No hát, kedves kisasszony, ha olyan goromba, akkor fizessen.

Ezzel maga fogta a könyvet, egy-kettőre felütötte az Éva lapját és póklábu, ügyetlen vonásokkal kiírta belőle: *Dermák Éva kisasszony — számla-maradék 175 frt 50 kr.*

Erre Éva nem volt elkészülve. Nem sikerült, gondolta magában és elképedt.

— Hát itt van, fizessen! — kiáltott a kegyetlen asszony diadalmasan és látszott az arcán, hogy szinte szeretné, ha áldozata nem tudna fizetni.

Ez a helyzet elviselhetetlen volt.

— Szaldirozva van? — kérdi kurtán.

— Az egészet?

— Az egészet! — kiáltott Éva most idegesen. Valami új ötlete támadt, amitől magában megijedt, de szemben ezzel az asszonynyal megszűnt minden habozása.

— Most majd én irok — szólt és oda-telepedett a kis asztalhoz. Hamarosan két sort vetett papirosra.

— Itt a pénze — szólt rá se nézve az asszonyra — és most köszönöm a szivességet, nem dolgoztatok többet magánál.

— Mi ez, mi ez? — szól Bernstockné és

szeméhez viszi a papirost. „Kedves Miklós, fizesse ki ezt a potomságot. Éva.” — Ah — tette hozzá megváltozott hangon — tehát ismét összejöttek?

— Amint látja — mondja Éva egykedvűen.

Bernstockné néhányszor forgatta a cédulát jobbra, balra, összeszorította az ajkát, tétova szemében látszott a gondolkodás, meg a habozás, végül határozott: a cédulát a fiókjába zárta s most már keményen ugyan, de minden indulat nélkül mondta:

— Nem akarom azt az urat háborgatni, aztán nem is ő, hanem maga tartozik nekem. Majd ha összekerül vele, kérje el ön tőle a pénzt. Mi legyen abból a szövetből? Alj?

— Alj.

— Milyen blouse kell hozzá?

Éva hamarosan elgondolta, hogy ha most a réginek átalakítását kívánja, ezzel gyanut ébreszt.

— Vannak mintái? — kérdi

— Vannak, különben a divatlapot is nézheti, keressen magának façont. Hja — tette hozzá, mintegy végleg expiálni akarván előbbi rideg viselkedését — így már rendjén van. Nekem azt mondták, hogy a kisasszony csak úgy éli világát, nem érintkezik urakkal,

sőt vissza is utasít mindenkit, nekem pedig hever a drága pénzem.

— Ami azt illeti, kedves Bernstockné — szólt Éva most már szintén békülő hangon — arról ne is beszéljünk. Hiszen nem kell hozzá nagy tudomány, hogy az ember megbecsüljön egy ruhát, amelyért ön százötven, meg kétszáz forintot számít.

— Nálam ilyen az ár — felelt Bernstockné — s az én vevőim nem sokallják, mert kapnak valamit a pénzükért. Hát te itt mit gargarizálsz? — fordult most az urához, aki magában összeroskadva, eddig majd elnyelte Évát a szemével, miközben félig nyitott szájjal egyre hörgött. Amint a felesége rászólt, nyomban elhallgatott, lesütötte a szemét és közömbösséget erőltetett arcára.

— Még mindig beteg Bernstock ur? — kérdi most Éva.

— Még mindig? — fakad ki keserűen az asszony, — ilyen volt mindig és ilyen is marad. Itt lóg rajtam, mint a kolonc s amilyen tehetetlen és nyomorék, még sem elégelte meg a kicsapongásait, csak a lányokon jár az esze.

A béna ember arcán sűrűn nyüzsögtek a ráncok, szeme mérgesen rávillant a feleségére.

— Hazugság! — rikolgatta — hazudik, hazudik, hazudik! Hanem féltékeny, minden-
kire féltékenykedik s azt akarná, hogy hal-
jak meg. Ó, ismerlek én . . . te . . .

Az asszony odalépett az urához, mire
ez nyomban elhallgatott, csak szuszogott
magában, mint a gyerek.

— S maga elhinné, hogy én erre félté-
keny volnék? Erre? Akit utálok, mivel meg-
csalt. Megházasodott, miután aljas teremtések-
kel tönkretette az egészségét és titkolta a
betegségét! Eléggé sajnálom könnyelműsége-
met, hogy úgy becsapattam magamat. Né-
zen rám, kisasszony, nem vagyok én elég
fiatal és ha akarnék, nem akadna nekem is
férfi? Hanem én becsületes asszony vagyok
s még ehhez a nyomorulthoz is hű akarok
maradni. Neki meg egyre máson jár az esze,
— bánnám is én! Hanem az orvos figyel-
meztetett és a lelkemre kötötte, hogy vigyáz-
zak rá.

Az ember nem ágált többé — amikor
ilyen meztelenül beszéltek a bajáról, megtört
a képmutatása. Feje lehanyatlott s félre csu-
kott szemmel szürkén bámult maga elé.
Igen, betegség ez, csuf, átkos, kínzó beteg-
ség, az isten büntetése, amiért visszaélt az
egészség boldogságával.

Éva pedig, aki már ismerte ezt a különös házaseletet, megborzadt és nem ettől a férfitől, nem ettől az asszonytól, akinek rideg küzdelmébe az élettel rikitóan bevilágított családi állapotának az a sivár undoksága, hanem a férfitől, meg a szerelemtől általában. Ugy érezte, mintha ez az emberrom végső állomása volna minden férfinak és erre az állomásra az ő és a hozzá hasonlók existenciáin keresztül jutna. A képzelete elé tárult a Demédy Miklós képe is, a szép, nagy, az erős és gazdag Miklósé, aki most egy feleség oldalán él s ha ő hagyná, ott is maradna nyugodtan, emberségesen és boldogan. De nem hagyja, vissza csábitja és ilyen emberré teszi majd, hogy tovább is szép ruhát viselhessen.

És ezzel leült Bernstocknéval és buzgón és behatóan megvitatták a derék faconját, aprólékosan végignézhén a legujabb párisi divatlap képeit.

Jó egy órába tartott, amig végeztek. Holnapután már próbálni jöhet, az egész ruha pedig kész lesz a jövő hét elején. A béke teljesen helyreállt, Bernstockné nem beszélt többé pénzről és Éva bucsuzóra a kezét is nyújtotta neki, amit az asszony csak az ujjai hegyével fogott meg. Bernstock

felé fejével biccentett, hanem a beteg ember nem hagyta annyiba, nyujtogatta feléje a kezét, hangos köszönéssel és Éva kénytelen volt neki is kezét adni. A keztyűjén keresztül is érezte a csontkéz fagyasztó nedvességét, mely görcsösen markolta és szorongatta, mint a halál, hogy alig tudta magát kiszabadítani.

Tehát ez a csata is meg van nyerve, legalább egyelőre, amíg a hazugság ki nem pattan. És bizony ki fog pattanni, talán még a munka szállítása előtt. Akkor aztán mi lesz? Szüksége van rá, mindenáron, ragyognia kell, meg kell látszani rajta, hogy most is a régi, elegáns Éva. Sajátságos lappangó terv volt ebben a vágyakozásban, nem vallotta be magának, de úgy volt vele: a kiöltözködéssel vissza fogja hódítani a barátját. Szinte fixa ideává fejlődött ki benne a remény, hogy mire ez a ruha elkészül, addig okvetlenül találkozni fog vele s újból meghódítja majd.

Most, amint ismét nekivágott a Feren-ciek-terének, az a kétségbeesett felbuzdulásban megfogamzott ötlete tartotta fogva, a pár sorral, mely most ott hever a Bernstockné asztala fiában. Ugyan, ha Bernstockné elküldte volna neki, nem fizette volna-e ki?

Dehogy is nem, ez bizonyos. És aztán! Hiszen ez volna a legjobb módja az összekötés helyreállításának. Egyszeriben tisztába, rendbe jönne minden. Ejnye, jó is volna, ha az a cédula utra kelne.

Hátha ezt a kinban fogant ötletet végrehajtaná? Csak el kellene küldeni, nem a pénz miatt, de az is jól esnék, hanem főképen a következesek miatt. Egyszeribe tisztában volna mindennel. Nem kellene még vagy tíz keserves napot töltenie, amíg elkészül a ruhája s megnyitják a képviselőházat, nem kellene ottan is csak remegve lesni a jó szerencsét és a bizonytalan eredményt: észreveszi-e s ha igen: fölszól-e hozzá, akarja-e újra kezdeni a régi viszonyt?

Nem követte tovább e gondolatot. A nagy idegmegfeszítés után fáradtnak és nyomorultnak érezte magát. Semmi reménye, semmi biztonsága. Most érezte csak, hogy az egész élete mennyire egyetlen eshetőségre van építve és az az eshetőség milyen gyöngé. Nem olyan férfi ez a Demédy, mint annyi más. Ő hű volt hozzá, a kedveséhez, meny-yivel inkább lesz majd hű a feleségéhez. Nem, nem a Bernstockok fajából van faragva ez az ideális ember, akit csak ő ismer gyöngének és nyomorultnak. Az a Bernstock. Még

emlékszik rá, milyen szép, fiatal ember volt ezelőtt három esztendővel, amikor elvette a Steiner Annát, a maison Anna tulajdonosnőjét. Az már vén leány volt akkor, legalább harminc-harminckét esztendős, szenvedélyes és szép is volt. Vakon ment ebbe a házasságba, mivel sóvárgott a férjhezmenés után. Szerette is ezt az embert, aki olyan ügyesen tudott beszélni, olyan szépeket mondani és aranyhegyeket ígérni. Ügynök volt és irtózatosságot élt, nappal kártyázott és éjszaka leányokkal mulatott. S alig hogy megházasodott, kiütött rajta a szörnyű betegség, a sorvadás. A mézeshetek még el sem multak s már oda került a kerekesszékre. Szegény asszony, mennyi oka lehet a szívtelenségre. És mégsem mond le arról az emberről, akit tehetetlenségében is egyre gyötör a szerelmi sóvárgás. Ott tartja magánál és ápolja csikorgó foggal és hangos szitokkal, de nem rugja el magától, amint joga volna hozzá.

A Ferenciek temploma elé ért és nyomorúságában kábult álmodozásában vágyat érzett, hogy a lelkén könnyítsen. Belépett; a nagy hajóban csak néhány szál gyertya égett s ő leborult a hideg kőre és buzgón, kétségbeesetten imádkozott a halálhoz, hogy váltsa meg ettől az élettől. Nagysokára megköny-

nyebbülten emelkedett föl, kisurrant a kétoldalt térdeplő koldusok során át, akiknél semmivel sem volt gazdagabb s belevetette magát az újból zsibongó utcába, a vásárra és sétára induló sokaságba, melynek mindenik tagját boldogabbnak hitte saját magánál. Pedig nagyon sokan a leányok és asszonyok közül utána fordultak és csodáló irigységgel mondogatták :

— Milyen szép termete van ! Bizonyosan színésznő.

3.

Mint koldus katona mellét a vitézségi érem, úgy ékesíti a Dermákék szegénységét a nagy faragott könyves szekrény. Elkerültek a régi, mahagoni üvegszekrények, el a festmények, a kényelmes bőrkarosszékek, az ezüst nászajándékok, a négy szobára való kényelem. És elkerültek még a könyves szekrény lakói is, mind sorba, amint a szükség az antikváriushoz kergette őket. Kettő maradt csak meg belőle : egy öreg elnyűtt Kant, meg a Longfellow költeményei. Ezek is kivándoroltak a könyves szekrényből a Jani fiú iskolás vackába. A könyvek helyét most a család ruhaneműje foglalja el, Longfellow porosan az iskolás könyvek aljára van temetve, mivel a Jani fiú nem ért angolul,

de legfelül van Kant, mivel németül tud s egyre bujja ezt a mélységes, érthetetlen könyvet s érteni véli, a miket kiolvas belőle, mikor este, dolgai végeztével odaül az asztalhoz és beletemetkezik.

Hét óra felé a könyves szekrénynek még más hivatása is van. A kiugró párkányára terül egy piros szalvéta, arra meg sorjába három karaj kenyér kerül. Egy a Janié, egy a Sárrikáé és egy az Éváé. Össze-vissza, a mama porciójával együtt félkilót nyomnak, ára hat krajcár. Meg van terítve vacsorára. És ezzel ki van tűzve a fürgeségnek, meg az életrevalóságnak a pályabére is. Aki hamarabb ér haza, a Bulyovszky-utcába, az válogathat. A nagy bérház harmadik emeletén ilyenkor tavasszal esti homály és csöndes zsibongás uralkodik. Haza szivárognak a munkás emberek, asszonyok, az alsóbb emeleteken a kishivatalnokok, itt-ott egy-egy elkésett gyermek-csapat, melyet a közel városliget lombtalan fái és korai vurstli mulatságai csábitgattak. Szegény, füstös, piszkos környezet. Be messze esik a nagyvilágtól! Az a három darab kenyér azonban kihat a messze távolba. A zsibárus-utcából miért törtet lelkendezve hazafelé a kis masamódleány? A Ferenc-körutról miért vágat lihegve egy

nyurga, éhesképű és foltos nadrágu fiu? S az Andrásy-uton, a terézvárosi templomóra eső tekintet következtében miért válik sietőssé a gondolataiban elmélyedt, sugár, uri tartásu, elegánsan öltözött szép hölgy járása? Hét óra van, a kenyér ki van terítve a könyves szekrényen. Siessünk, aki előbb jön, az kapja a legnagyobb darabot. S nemcsak azt. A kis masamódleánynak, a Sárinak, keserves tapasztalatai vannak, a boszuság könnye tolul a szemébe, mikor rágondol. Neki dolgoznia kell, neki be kell várnia a hétórai harangszót, ellenben ez az Éva akkor mehet haza, amikor akar. Most is bizonyára otthon van már és ma sem volt otthon ebédre. Jó ez, mert ilyenkor a mama sietve kiosztja az ő porcióját is, de rossz is, mert ilyenkor Éva se nem szól, se nem kérdez, hanem megeszi a másik kenyérporcióját is. Ha ugyan éhes. Most azonban délben látta, hogy egy katonatiszt jár utána, lehet, hogy azzal ebédelt. Be jó volna! Talán a maga kenyerét is otthagyja, amint néhányszor megesett. De azért siesünk, hátha nem ebédelt a katonatiszttel!

Ebből az okból, mint már tudjuk, az aggodalma nem volt alaptalan. Éva a kapuban kissé megpihent, nagyot lélegzett, aztán nekivágott a három emeletnek, finom szok-

nyáját könnyedén felfogva, hogy az előtte járó fejkendő asszonyok és kopott ruhás munkáslányok félő ihlettel bámultak le reá. Gőgös, rideg teremtés a kisasszony, nem barátkozik velük úgy, mint az édesanyja. De ha bántja is őket, természetesnek találják. Teheti: egy államtitkárnak a szeretője.

Aztán benyit a piszkos konyhába, bal felől az ajtó résén világosság hatol ki és rekedtes füttyszó hallszik. Haas ur, a technikus hónapos bérlő, mint mindig, most is idehaza van már. Jobbfelől teljes a sötétség, az ablak mellett biztos körvonalakban megismeri az édesanyját, aki nagyobb nálánál, szikár, beesett arcú asszony. Most is, a vak sötétségben, pápaszemmel az orrán, mélyen a himzés fölé hajlik, úgy rontja a szemét, hogy petroleumot takarítson.

Éva nem köszön, az anyja föl se néz a munkájából. Itt nem igen szoktak beszélgetni, hacsak nem veszekednek. Éva leteszi kalapját s a könyvesszekrényhez lép. Ott van a három darab kenyér. Sorra kézbe veszi őket s méregeti a súlyukat. Megtalálja a legnagyobbat és beleharap. Aztán vetközni kezd. Az elegáns hölgyből két perc alatt lompos, perkál ruhás szegény leány lesz. Aztán visszadül a kopott, széles divánra,

melyről lepattogott a bőr fénye s ki-kibujkál a lószőr, és csámcsogva eszik. Csakhamar elfogyasztotta a porcióját. Ekkor fölkel és elveszi a másik darabot is.

— Nem hagyod?

Élesen rikácsolva, mint a kakadu szava, sivit ez a két szó az ablak mellől. Az első, melyet reggel óta az anya leányához intézett.

Éva rá se hederit, beleharap a kenyérbe, az egyszer megindult nyelv pedig rázuditja a szakadatlan szidalmakat. Hogy egész nap kószál, isten tudja merre, aztán hazajön és eleszi szegény testvérhuga elől a kenyeret, aki dolgozik és keres. Hogy nem szégyeli magát, hogy nem gondolkodik-e, meddig mehet ez így, mi lesz belőle. Hogy nincs érzése még az anyja iránt sem, aki vakra dolgozza magát, az öcsöse iránt, akinek a cipőjébe befolyik a víz, míg ő selyemben pompázik. Végtelen, keserű és gyűlöletes áradozásban önti rá édes anyja a szót, amire ő nem válaszol, csak hangosabban csámcsog s hogy még jobban ingerelje, a kenyér elfogyasztása után, halkan fütyülni is kezd. Végre pedig föláll, kimegy a konyhába, ott meggyújtja a kis petroleum-lámpát és behozza.

Dermákné feléje ugrik, mint a madár, ha fiókját támadják.

— Nem hagyod a lámpát? Annyi pénzed van? Félnyolekor nem lehet lámpát gyújtani.

— Olvasni akarok — mondja Éva kurtán. A gyenge fénynél látni az arcát, provokáló, gunyos mosolyra szorult a szája, hosszú, szép pillája pedig megátalkodottan félig lehunyva.

És nem is törődve többé édes anyja átkozódásával, odaült a kicsi négyszögletes asztalhoz, felütött egy regényt és úgy tett, mintha egészen belemerült volna. Dermákné — mit tehetett egyebet, voltaképpen a lányának igéző hatalma alatt állott — nagymérgesen fogta a himző ráját s a széket lecsapva, kemény szitkok közepette ő is oda-telepedett az asztalhoz.

Ajtócsikorgás és rekedtes füttyszón a kőrösi lány dala hallszik. Valaki poroszkál a konyhában, aztán a külső ajtó is megnyikordul. Haas ur ment ki, bizonyára egy pohár vizért. Az anya himez, a leány olvas. Néhány perc múlva ismét nyikorog a külső ajtó és most egy borizü férfihang halk enyelgésére fiatalos, elfojtott kacagás válaszol. Éva fölüti a fejét, az anyja meg se moccan.

— Sonka — mondja a férfi.

— Jó, — hallik a leány felelete — de mind megeszem ám.

— Nem bánom, még egy fél almát is adok, csak jöjjön . . .

Ekkor nyílik az ajtó és beront a kis Sárika. A köszönés ebben a házban nem szokás, az ajtótól a könyves szekrényig a három lépést a kis leány egy ugrással megteszi s a szeme körüljár a szobában, az anyjára, a nénjére s körül az ágyra, a divánra, meg az ajtóba vert szögekre, ahol ruhadarabok lógnak. Azt nézi, itt van-e már Jani. Nem látván se őt, se a kalapját, az egyetlen darab kenyérről megállapítja, hogy ez nem ő rá, hanem Janira vár, ennél fogva le sem vetkőzve, a kezébe kapja és beleharap.

— Ugy, ugy — mondja most keserűen Dermákné — te meg fald föl a bátyád falatját.

— Én se jövök mulatságról — felesel a kis leány — neki szólj, ne nekem.

És ezzel egy-kettőre bekapta az egész porciót, aztán lecsapja vékonyka gallérját, meg ferde kalapját és szintén odatelepszik az asztalhoz. A két tenyere közé fogja az arcát és szétterpeszkedő könyökeit odatámasztja az asztalhoz. Inkább unalmában, meg hogy a nénjét bosszantsa, veszi fel újból a beszéd fonalát.

— Hát mért engeded, hogy Éva két kenyeret egyék?

Éva magában mosolyog és föltekintve olvasmányából, mondja:

— Te is megetted az ebédemet.

— A te ebédedet? — szól gunyosan a kis leány — mintha bizony te nem ebédel-tél volna.

— Ó igen — szól Éva — még pedig nagyszerűen, ötféle pecsenyét és hatféle tésztát.

— Én bizony elhiszem — szól a kis leány — de csak járj te az ilyen ebédekre, nekem nem kell.

— Hallgatsz? — szól Éva csöndben.

— Miért? Tán *te* parancsolnál nekem?

— Igen, én.

— Hát próbáld meg. Még az kellene, hogy *ilyennek* engedelmeskedjem.

Sértően, maróan és kárörvendően hangsúlyozta az *ilyen* szót. Éva fölemelkedett és feléje ütött. A kis leány fölpattant az asztalról és szemtelenül vihogva állt meg az ajtóban. Éva egy darabig gyűlölködve nézett rá, aztán ismét elmerült az olvasásban. Dermákné nem hederített rájuk, amikor a leányok veszekednek, neki nyugalma van.

A kis leány visszaült az asztalhoz és türelmetlenül izgett-mozgott. Unatkozott is, meg valami járt a fejében. A Haas ur vacso-

rája, amire meghivta. De hát félt Évától, aki soha sem engedi bemenni a szobaurhoz. Az imént is csak azért akart veszekedni, hogy oka legyen kimenni a szobából. De nem sikerült, ez az Éva nagyon türelmes. Bizonyára vaj van a fején.

Ekkor nyílt harmadszor az ajtó: haza jött a Jani. Egy kicsit liheg a gyors lépcső-mászástól, a tüdeje nem éppen a legjobb. Bő, nem az ő testére szabott felöltő van rajta, de a műértő zsibárus hallatlan kopottsága, meg a bélése teljes feslettsége mellett is megismerhette az előkelő származást. Valóban, Jani előtt ezt a kabátot egy államtitkár viselte, persze, nem úgy, mint ő, télen is. Nagy kék szeme van a nyurga, bibircsókos fiúnak, abban fellobog az ifjúságnak, meg a magába merengésnek tüze, mely nem mer nyíltan kicsattogni, mivel a szegény fiu, ebben a környezetben, másutt meg gyámoltalanságánál fogva gunyban és elnyomottságban szemérmatosan és szégyenkezve rejtegeti a lelke gazdagságát, melyről különben már elhitették vele, hogy csak gyerekes képzelődés.

A fiu szintén nem köszön, de kezecsókol az édesanyjának. Aztán csak egy tekintetet vet a könyvesszekrény párkányára

és szó nélkül, csak egy halk sóhajjal törődik bele a ténybe, hogy nincs vacsora. Az ablak sarkában, a földre tett kis deszkán vannak az irkái, meg a könyvei. — Jani a hetedik gimnáziumba jár — onnan szedi elő azt a rejtelmes német könyvet, amelyről hallotta, hogy ebben foglaltatik az emberi elme legnagyobb bölcsesége és beletemetkezik. Nem érti ugyan, csak az egyes szókat, hanem hozzákomponál magának belső tartalmat is. Olvassa Kantot s amit kiolvas belőle, az a maga ügyefogyott eszének a gyerekes tákolmánya.

Az édesanyja rajta nyugtatja tekintetét, önfeledten, csak egy percre s ebben a nézésben nyilatkozik meg az egyetlen érzelmes fölgerjedés, amit ebben a családban tapasztalhattunk. A fiú megérti a tekintetet és szíve melegen fölsajog. Gondolja is, hogy mások ilyenkor megölelik az édesanyjukat s hallanak néhány gyöngéd szót, de itt csak a mivoltuk durva felét fordítják kifelé. A gyöngédség, a szeretet meghuzódik belül, mint a vad a barlangjában. Jani meg is szeretné nyugtatni az édesanyját: ne sajnálja nagyon, mert ma szerencsére uzsonnát kapott. Kávét és kuglófot. Amiből nem evett ugyan annyit, mint szeretett volna, de mégis élve-

zett valamit. A Ferenc-köruton lakik ugyanis a legjobb leckéje, a Bellágné. Kábitóan gazdag, szép, fiatal asszony, a saját házában lakik s amikor későn uzsonnázik, vagy kedve támad másodszor uzsonnázni, akkor őt is megkínálja egy csésze kávéval.

Bellágnével a fiu sokat foglalkozik, olykor Kantja mellett is rá kalandozik az esze. Mert Bellágné is áldozat, meg boldogtalan. Vagy öt hónappal ezelőtt még szobalánya volt a Bellágéknak, de a gazdag ember bele-szeretett és feleségül vette. Hát mi van ebben, amin fön lehetne akadni? Csak azért, mert szegény volt, ne lehessen tisztességes felesége egy tisztességes embernek? Nincs műveltsége. De hát azt meg lehet szerezni és a fiatal asszony törekszik is reá. Ezért tanul most nála írni és olvasni. Későbben majd egyebet is fog tanulni, hiszen még csak tizennyolc éves. És mégis! A mostohalányai nem akarják elismerni, a volt szobalányukat nem akarják anyjuknak fogadni. Istenem, milyen előítéletes a világ. Ezt a szép és jó asszonyt lenézik és kerülik, mivel szegény leány volt. Nem is érintkeznek vele, a lakást kétfelé választották, külön bejáratuk van s éppenséggel nem is látják a mostohaanyjukat. Jani nem is látta őket soha, pedig

négyszer hetenként fordul meg a házukban. Bellágnétól hallotta, hogy felfuvalkodott hiu teremtések, öregebbek is nálánál s csak az bántja őket, hogy a mostoha anyjuk fiatalabb is, szebb is, meg hogy kevesebb vagyon néz majd rájuk az új házasság miatt.

Ez valószínűbb is, mint amivel a lányok rágalmazzák Bellágnét, hogy elszédítette és fondorlattal behálózta szegény apjukat, aki oly soká becsületes, szolid öreg ember volt, aki a gyermekei mellett soha nem érezte még valakinek szükségét. Hát lehet valakit szerelemre csalni? A szerelem ugyanis magasztos érzelem, mely úgy fakad a szivben, mint a vadvirág, se beleplántálni, se beleerőszakolni nem lehet. És Bellág ur — csak egyszer látta a szürke, bozontos szakállu, testes öreg kocsigyártót — nemes ember, amikor csak a szive szavára hallgatott s nem vált rabjává a maga előítéletének, mely a vagyon szerint különbséget tesz ember és ember között.

A Jani fiú fölriad.

— Mit akarsz? — kérdi Dermákné Évától, aki hirtelen fölkel.

Jani csak most vette észre, hogy a huga nincs a szobában.

— Be akarom hozni — szól Éva izga-

tottan — nem engedem meg, hogy egyedül legyen bent a szobaurral.

— Ugy? — mondja csipősen Dermákné — talán irigyled tőle azt a falat sonkát?

— Nem bánom — mondja Éva felindultan — ha egy egész disznót is eszik meg, de azt nem szabad engedni, hogy ez a liba ott bent egyedül legyen egy férfival.

— Hadd legyen — mondja pattogva Dermákné — hadd egyék, ha hozzájut. Te pedig a legutolsó vagy, aki féltheted a hugodat.

Éva már az ajtóban volt, onnan szólt csak vissza:

— Beszélhet anyám, ami tetszik, amig én itt vagyok, vigyázni fogok arra az ostoba libára és nem hallgatok senkire.

Ezzel becsapta maga után az ajtót s keményen berontott a másik szobába.

Keskeny, egyablakos szoba volt. A butorzata egy ágy, egy bádogmosdó, egy szekrény, egy nagy négyszögletű asztal, meg egy könyvespolc. Az asztal nagyobbik részét egy óriási rajztábla foglalta el, e mellett ült Haas ur és még falatozás közben is dolgozott. Az asztal sarkában ült Sárika és a papirosról föl váltva Haas urral szedegette föl a sonka-szeleteket.

— Jó estét, Haas ur — szól Éva sietős hangon — bocsánat a háborgatásért. Gyere be, Sári, a mama hi.

A kis leány pislogó szemmel néz a nénjére. Haas ur egyet tol a rajztábláján, amivel a helyéről való tisztelettel teljes fölállást markirozta s széles száját barátságos vigyorgásra huzva, mondja:

— Ejnye, be kár, Sárika kisasszonyt vacsorára hívtam.

— Tudom — mondja Éva nyersen — de Sári kisasszonynak otthon is van vacsorája. Siess, mert a mama haragszik.

— Nem igaz — mondja most dühösen a kis leány — a mama nem is hi, te nem akarod, hogy itt legyek.

— Hát akkor én nem akarom, hogy itt légy — mondja Éva határozottan — azonnal jőjj.

A kis leány nem mert ellenkezni. Dohogva fölkel s még egy nagy szelet sonkát vett a papirosról. Majd hogy a meghátrálását fődözze s még egy gombostűszurással megboszulja magát, hozzátette:

— Hanem te se maradj itten.

Éva lesujtóan nézett reá, de nem szólt semmit. Haas ur belekezdett a körösi lány nótába — ezt talán még álmában is fujja — úgy mondta:

— Ejnye be kár, hanem aztán visszajöhet a kisasszony? Hiszen nincsen benne semmi rossz, én ugyyszólván a családhoz tartozom, ugy-e?

— Nem illik — mondja Éva szigorúan — ha hozzánk jön, Haas ur, szívesen látjuk, hanem egy ilyen tacsónak semmi keresete egy fiatal ember szobájában. Ajánlom magamat.

Odabent aztán isten igazában megindult a hadd el hadd. A kis leány, mint a pulyka felfujta magát és az anyja fődözete alatt megszólaltatta dühe ütegeit. Hogy csupa irigység az egész, hogy azt hiszi, mindenkinek csak őrá szabad néznie, hogy nem mindenki olyan, mint ő. Hogy persze, ő csak rosszat gondolhat, ha valaki egy fiatalemberrel van együtt stb.

Éva ismét könyvébe temetkezett s a mérges kis csipésekre absolute nem reagált. Ez ingerelte Dermáknét s most már ő vette át a Sárika taktikáját. Hogy voltaképpen igaza is van, hogy másnak kell lennie annak, aki olyan finnyás és féltékeny a leánybecsületre. Hogy mit is gondol? Az a fiatalember nem olyan, amilyenekkel Évának dolga van. Megártott volna Sárinak az a falat sonka? Persze szeretjük adni az uri kisasszonyt, de akkor legyen is miből. Csakhogy a kisasszony

fönt hordja az orrát s azt hiszi, övé a világ. Szégyenszemre összeállt azzal az emberrel, azzal a gazemberrel és köpte a markát, hogy méltóságos asszony lesz belőle. Hogyis ne, lekenyerezettette magát egy pár ronggyal s most abban henceg. Pedig még a legutolsó leány is többet vasalhat ki a férfiakból. Most pedig itt ül azzal a sima pofácskájával s nem sül ki a szeme szégyenében.

— De édes anyám — könyörög most Kantjából föltekintve a fiu.

— Halgass! — rivall rá az anyja s a fiu ugy összehuzta magát, mint mennydörgés-kor a kölyök macska — tudom én, mit beszélek. Az a Deméndy, ugy látszik, okos ember volt, keresztül látott rajtad s még jókor a faképnél hagyott. Különben mit bánom én? Ha már annyira sülyedtél, kár a fele uton megállani. Eredj az utcára, ugyis ott lakol. Tán a szép ruhád megtetszik valakinek, hisz ugyis ez lesz a vége.

Sárika, a tizenötöszdendős Sárika sugárzó arccal hallgatta ezeket. Éva az asztalra csapott, mire Dermákné hirtelen elnémult. De ezzel már visszanyerte önuralmát s a képzelhető legnyugodtabb hangon, lassan, meggondoltan felelt:

— Gyalázat, hogy így beszélsz a tulaj-

don lányodról. Hanem hallod, mondok neked valamit. Nagyon jól megértettem, mi rejlik az alatt az erkölcsös korholás alatt. Te akarsz az utcára küldeni, hogy pénzt szerezzek, amint hogy édes kedves lányod voltam, amig pénzt hoztam. Csakhogy abból nem eszel. Amig élsz, itt fogsz engem látni és el fogsz engem tartani, mert ez kötelességed.

Ezzel fölkel, becsapta a könyvét, megvetette az ágycsészét és vetkőzni kezdett. Dermákné nyelve tovább pörgött, nem hederített rá. Belebújt az ágyba és magára huzta a dunyhát. A fal felé fordulva, úgy feküdt mozdulatlanul, behunyt szemmel, mintha aludnék. Mikor Dermákné kifordult a szobából, egy kéz simogató érintését érezte a haján. Egy kicsit föltekintett, Jani állt előtte, könnyező szemmel és remegő hangon suttozta:

— Ne törődj vele, Éva, ne hallgass a mamára.

— Hagyj békén — szólt durván, de azért lopva fogta az öcsé kezét és megszorongatta. — Nem kérek a sajnálkozásból.

Sárka is vetkőzni kezdett, a két leány, aki annyira nem fért meg egymással, közös ágyban aludt. Jani ott maradt a petróleumlámpa előtt, de amint Dermákné visszatért, kiadta a kommandót:

— Elég volt a petroleum-égetésből.

És Jani szó nélkül, a mondat közepén, becsapta a könyvet s fölkereste hálóvackát. A földön vetett neki ágyat édesanyja, ő maga a divánon aludt. Öt perc múlva sötét volt a szoba, s csak a Sárika boszus nyöszörgése hallatszott, aki Éva mellé feküdve, eredménytelenül ostromolta a dunyhát, hogy jobban betakarózhassék.

4.

A Jani fiu meg mert volna esküdni, hogy amit Éváról, meg arról a jóságos, kiválóan előkelő urról beszélnek, merő rágalom. Ezért sajnálta oly annyira, hogy belevérzett a szive is. Éva nem rossz, csak boldogtalan, amilyen boldogtalan csak kiválasztott nemes lélek lehet. S mikor ennyire félreértik és bántják, csoda-e, ha kifelé fordítja lelke érdes oldalát? A mama olyan szigorú és nyűgös, Sárika vásott gyerek és ő, a szegény, ügyefogyott fiu . . . ugyan mit tehetne ő?

Pedig ő tudja igazán, hogy semmi sem igaz a rágalmakból.

Hányszor várta nénjét este, didergő hidegben a színház csarnokában, míg kijöttek — maga látta, hogy a színházból jönnek. S hallgatta beszédjüket — ha elmaradozott

is, Deméndy mindig megállt és bevárta. Nem történt köztük semmi, ami nem volna megengedett dolog, hiszen mindig velük volt és megismerte ezt a Deméndyt és megszerette — ó, mennyire megszerette! Ezt az előkelő, nemes férfit, akinek történelmi szereplése van az országban, aki oly jókedvűen, oly szívesen és oly okosan tudott beszélni. Egy csöpp gőg sincs benne, barátságosan bánt vele, a szegény fiúval, aki elfogultan lesütötte szemét s amilyen rongyosnak érezte magát, megremegett a lelke a titkos gyönyörűségtől, hogy igazi gavallér oldalán mehet végig az utcán.

Hogy szeretik egymást, azt maga is gondolta, de Deméndy csak tisztelettel szeret-hette nénijét. Bármilyen történt is azóta, arról meg volt győződve, hogy Deméndy derék, becsületes férfi. Tán a viszonyok voltak ellene, tán magasabb családi tekintetek nem engedték meg, hiszen az arisztokráciában mások a viszonyok, mint Bellágéknál. — Deméndy megszorult és elhagyta Évát, a rajta tapadó gyanuval, panasztalan boldogtalan-ságban. Szegény Éva!

Szegény Éva! Persze, hogy szegény Éva! A jó fiú, aki érettségiről álmodik és leckék után futkos, este meg, elkisérván

Évát, türelmetlenül siet hazafelé az ő kedves, érthetetlen Kantjához, ugyan mit tudhat arról, ami egy ilyen színházi est folyamán történhetik? Hogy is juthatott volna eszébe, hogy olykor lemondva olvasmányáról, egy félórával tovább vesztegeljen a színház tájékán s lássa, kik lépnek onnan ki az első felvonás első felében, kik ülnek sietve a kocsiba s a kocsiiban szilaján csókolódnak s a szűkre kimért idő tudatában megkétszerezik a vágyukat és mámorosan lihegve, behunyt szemmel és mitsem halló, látó kéjes lehangoltságban ülik végig az előadás utolsó jeleneteit, hogy akkor János szemeláttára, mosolyogva, a darabról beszélgetve léphessenek ki a foyerba! Mit tudhat a szegény fiu a bonvivantok mesterfogásairól és egy megtévedt leány mindenre kész képmutatásáról!

S honnan tudhatná ez a fiu, mit jelent az, ha egy szép napon a harmadik emeletbeli koldustanyára beállit egy ur, akinek lent várakozik a kocsija, s udvarias-ismerősen hajol meg az elfogulatlanul elébe siető Éva előtt. Honnan ismeri? Hogy kerültek össze? Mit jelent ez a látogatás? Dermákné sem kérdezte, csak úgy futólag, és megelégedett a felelettel, hogy egy közös barátnőjük mu-

tatta be a koronaherceg-utcában. A derék asszony odáig volt a gyönyörűségtől, hogy ilyen ur, egy méltóságos ur, meg sem látva nagy szegénységét, kezet csókol neki, parolázik a Jani fiuval és olyan kedves barátságosan eltrécselget vele, az elcsapott tanfelügyelő özvegy feleségével, a szegény munkás-asszonynyal, aki darabszámra himez monogrammokot a kigyó-utcai nagy fehérnemű-üzletbe.

De hát mi célja is lehet Deméndynek látogatásával? Ha tisztességtelen, bizonyára nem keresi a család ismeretségét. Hm, ur, nagy ur, maholnap miniszter, de volt már eset rá. Éva nem mindennapi leány. Fejedelmileg szép, hogy még az anyja is csodálva meghajol előtte. Ez szerencse, isten áldása, Már látta magát selymes, suhogó ruhában, diszes termekben, gazdagon terített asztal mellett. De arany dolga is volt akkor Évának! És jött gyakran, mind gyakrabban s végül Éva is kezdte hinni, hogy lesz belőle valami. Hiszen ez az ember olyan udvarias, olyan gyöngéd, nem mond mézes-mázos bókokat és soha egy árva szóval sem említett szerelmet.

Hogy is fejlődött ennyire a dolog? Szinte belekábult, ha emlékezni akar rá. Ma nevelő, husz forint fizetéssel, aztán kicsöppen

a helyéből, mert a nagyságos ur legyeskedik körülötte, újabb alkalmazás után futkos, otthon szidják, amiért nem talál, megutálja az otthont s hogy nyugalma legyen, az utcán csatangol. Ott is, cukrászdában, kávé mérésben is megismerkedik teremtésekkel, akik igen jókedvűek és sokat tudnak mesélni. Majd foszlik a cipője s ezek tudnak susztert, aki hitelbe dolgozik. Elavul a szoknyája, beajánlják Bernstocknéhoz, aki hitelbe csinál ruhát. Kalapos üzlet is akad ilyen. S amikor ki van öltözve, irtózik a gondolattól is, hogy ismét beálljon idegen gyermekek mellé cselédnek. Ami eddig kényszerűség volt, életszükségévé lett. Megszokta az utcát. Önérzetét emelte, hogy aki otthon dologtalan teher, az itt kint hatalmasság, kíváncsinos teremtés, akire a férfiak sóvárogva néznek. Erőssé és boldoggá teszi a tudat, hogy társnői irigylik s válogathatna a leggazdagabbak között is és mégsem akar.

Mi lesz belőle? A kérdés olykor nyugtalanítja, de nem sokáig. Amíg tudva volt róla, hogy tisztességes leány, a barátnői is mind csodálatosan tisztességesek voltak. Mind csak udvaroltatott magának, bolondította a férfiakat, ennyi is elég, hogy teljék mindenféleképpen.

Akkor elhitte ezt. Ő azonban még csak nem is bolondított. Ridegen, gőgösen és felháborodottan visszautasított mindenkit. De az ostromok, a lehetőségek, az örökös kísértő refrain: ha *akarna*, elkábitotta. Nem akart, mégis egyre arról tervelgetett: ha *akarnám*. Egyszer aztán egy ur — maga sem tudta, hogyan — megemelte előtte a kalapját s ő biccentett a fejével, maga sem tudva miért. Tán azt hitte, hogy ismerős? Vagy nem hitt semmit? Megtörtént. Másnap ez a magas férfi megint köszöntötte és mint ismerős mellé csatlakozott. Halkan, illedelmesen bemutatatta magát:

— Deméndy Miklós, államtitkár.

Zavarban volt, elfogult. Az ur mellette járt és mindenféléről beszélgetett. Ugy, ahogy művelt ember művelt hölgyhöz beszélni szokott. Éva szükségét érezte, hogy értésére adja, mennyire nem közönséges leány ő sem. Uri családból való, most is az anyjánál lakik. Deméndyre ez nem igen hatott, ami Évának igen jól esett. Lám, nem is gondolt felőle semmi rosszat.

Annyira nem, hogy engedelmet kért a meglátogatására.

Innen kezdve aztán mindennek az édes anyja az oka. Hát nem ő költögette benne a

hitet, hogy Deméndy feleségül veszi, nem ő türte el látogatásait, nem ő bátorította föl őt is, az államtitkárt is a nagyobb bizalmaságra? Sohasem beszéltek szerelemről és mégis, azon vette magát észre, hogy Deméndy megszorítja a kezét, gyöngén átöleli és ha édes anyja a konyhába ment, meg is csókolja. A csattanás bizonyára kihallatszott a konyhába, de Dermákné mosolyogva jött ismét be és hunyorgó szeme azt mondta: Csak bátran, gyermekeim!

A házon kívül való találkozásuk is úgy rendeződött, hogy maga sem vette észre: egyszerre csak rendszeresített rendez-vousjuk volt. Deméndy a színházról beszélt és jegyeket küldött. Két jegyet, maga nem is volt ott. Egy idő múltán az egyik jegyen mégis csak az államtitkár ment. Ebben sem volt semmi rossz, hiszen Deméndy maga kívánta, hogy Jani is elkísérje őket a színházba és jöjjön a nénjéért, előadás után.

Kényükre, kedvükre voltak bizva. Dermákné minden szombaton délután liferálni szokott, ilyenkor egészen egyedül voltak. Ezt is megszokta úgy, hogy nem is vette észre. És anélkül, hogy szerelemről beszéltek volna, az ilyen szombat délutánon Évának nem volt már veszteni valója s nem volt oka, hogy az

édes együttlét alkalmait meg ne szaporitassa.

Bukása nem járt nagyobb lelki rázkódással. Amikor beállt, a lelkülete már alaposan ki volt preparálva. Nem is érezte semmi hátrányát, sőt ellenkezőleg. Az édesanyja dédelgette s maga lehetőleg még bizalmasabb volt Deméndyvel szemben. Évát eleinte bántotta, mikor anyja holmi apró szivességekre kérte föl az államtitkár urat, de ebbe is bele-törődött. Dermákné kölcsönöket is kért, Éva ajándékokat kapott s a számláit az államtitkár egyenlítette ki. A helyzet előállt szinte magától — ő nem tett semmit, csak vele történt minden.

Igy telt le majdnem három év. És Éva ez alatt az idő alatt megszerette azt az embert, aki megtanította a szerelemre. Szerelme oly mértékben nőtt, amily mértékben észrevette, hogy a férfi hidegül. Három esztendő nagyon sok idő egy szeretőnek. Izgalmas scénák előzték meg a kelletlen pásztorórákat. Veszekedtek a lelkek mélyéből és kibékültek szinleg. Aztán megtudta Éva, hogy Deméndy jegyben jár. Egy utolsó jelenet, egy utolsó összeveszés és Éva gögösen, megvetéssel odadobta a férfinak azt a szabadságot, melyet az nem volt erős kivívni magának.

Aztán bekövetkezett az elhagyottságnak, a reménytelenségnek sivár ideje. Mikor otthon is rejtegette, ami történt, amikor otthon nekiestek és a gyalázatát vetették szemére, mivel-hogy az aranyhalacska kisiklott a keze közül. Édesanyja előbb azzal gyanusította, hogy sok pénzt kapott végkielégítésül, de magának akarja tartani. Mikor az a gyanu eloszlott, még kegyetlenebb lett. Tehát meg se fizette magát? Éva látta a gondolkodásnak alacsonyságát és megvetette édesanyja személyében az erényt. Tehát, ha pénz volna, nem lenne semmi baj? Ő nem így gondolkodik.

Mondhatatlan kinokat szenvedett. Lélek nélkül csatangolt az utcán, az is idegen lett tőle. Barátnőit sértegette, kerülgette. Egyszer látta Deméndyt, amint a lóversenyről hazatért a feleségével. Nevetséges, vértelen csöpp baba volt az asszony. Dühbe jött és boszut esküdött. Ez a vértelen báb fosztotta meg boldogságától? Ez a hitvány semmiség foglalta el örök időkre azt az embert, aki az övé volt? Hát nem százszorta különb ő nálánál? Hogy gazdag, hogy előkelő a családja? Hát aztán?

Ezt nem fogja türni. A nyomoruság mind súlyosabban nehezedett rá, de ő azt hitte, hogy csak a boszu vágya érleli benne a vissza-

hóditás tervét. Vissza fogja hóditani azt az embert, hogy megboszulja magát a feleségén. *Csak* azért. Magával nem törődik, nem neki kell, nem a cipőjét akarja kifizetni, sem a ruháját, csak boszut állani. Törbe csalni, mámorba ejteni azt az embert, aztán bizonyítékkal a kezében odaállani az elé a gyerek asszony elé és a szemébe vágni: látod? Hites uradnak fogadtad a szeretőmet és ma is inkább az enyém, mint a tied. De nekem nem kell, odaadom neked, te beérheted vele, mivel tisztességes asszony vagy!

HARMADIK FEJEZET.

Az államtitkár.

1.

Tizenegy óra felé járt az idő, mikor az ellenzéki szónok megtörülte izzadt, kopasz koponyáját, kijelentvén, hogy a belügyi tárca költségvetését nem szavazza meg. Sűrűn zugott a helyeslés és a derék ember, aki még sohasem fogadta el a költségvetést, sorra szorongatta a feléje nyuló bajtársi jobbokat s elégedetten kérdezte:

— Ez csak elég erős volt?

Aztán a szélsőjobbon, az első sorban föl-emelkedett egy magas, ifju ember. A ház zsibongott, moraj kelt, az emberek mintegy hosszabb tartózkodásra helyezkedtek el. Deméndy államtitkár beszél. Természetesen egy percig sem hagyhatja megcáfolatlanul az imént elhangzott kemény vádakát, melyekről mindenki tudta, hogy igazak, de annál

kíváncsiabban lesték, vajon mit tud ezekre kadenciául? Az ifju államférfi, kifogástalan fekete kabátban egyet sodort koromfekete bajuszán, férfias szeme felvillant a középső karzatra, aztán nyugodt, mély hangon belefogott a beszédjébe. Természetesen engedelmet kért, hogy a vita ez előrehaladt stádiumában ő is, mint a tárca politikai államtitkárja, felszólalhasson, de nem prejudikál miniszterének. A súlyosabb politikai kérdéseket neki hagyja, ő csak az állítólagos visszaélésekkel akar foglalkozni, melyek stb.

A politikai hangulat meglehetősen puszkaporos volt, már az elején is röpködtek az ingerlő közbeszólások. A szónok megmaradt burokratikus nyugalmaiban, úgy reflektált az egyes megjegyzésekre, de közben egyre a középső karzatra nézett. A szónok minisztere is odanézett, egy csomó képviselő is odanézett, oda voltak irányítva a látócsövek mind. Hogyne, hiszen ott ül az államtitkár ifju felesége, aki most először van a képviselőházban és először hallgatja, mit tud az ura az ország dolgaihoz.

Az ország dolgai mindenek felett valók, de a szép asszony is valami. Lassan-lassan Demédy Miklósnéra jobban figyeltek a honatyák, mint Demédy Miklós urra. Le nem

vették róla a szemüket, összesugtak, össze-nevettek. S mint mindig, a férfiak ezuttal is maguk között nem úgy beszéltek a szép asszonyról, ahogy vele szemben szoktak beszélni.

— Valóságos gyerek — mondja az egyik.

— Annál pikánsabb — véli a másik.

— Ha gyerek is, Muki bizonyára nem az apja neki.

— Magam sem az volnék.

— De a szemében nincs semmi tűz. Érdekes, szép, nagy szem, de csak gyerekszem. Az ilyenek nem igen temperamentumosak.

Egy másik csoport.

— Hogy kipirosodott, pedig máskor igen halvány.

— Hogyne, drukkol az uráért.

— Ugy hallom, valóságos liba.

— Az kell Mukinak, magához való asszony nem is maradna meg vele.

Egy harmadik.

— Ragyogó csöppség, de az anyja még ma is többet ér.

— Ez már igaz. Különben Muki a szó szoros értelmében, úgy mondják legalább, megnézte az anyját, úgy vette el a lányát.

— Magam is hallottam. Vajjon milyen viszonyban lehet most az anyósával?

A csöpp asszony mellett valóban ott ül egy feketébe öltözött márványszobor. Nagy és erős, csak az arca finom, alabastromszerűen fehér, egy kis kreol árnyalattal. Sötét, hosszú szempillái alól a nagy kék szem értelmességgel és hideg fénynyel tekint körül. Éppen ellenkezője a leányának, akire rá se néz. Hideg tekintete körüljár a nagy teremben, olykor, mikor alulról fölköszönnek, könnyen biccent a fejével, melyen vörösesbarna haja merész eredetiséggel fésülve, tornyosodik. Inkább látszik a Demédy feleségének, mint a lánya, aki ültében alig tetszik többnek tizennégy évesnél.

Odalent szaporodnak a közbekiáltások, az államtitkár egyes állításaira olykor kitör a méltatlankodó zugás. Demédyt ez nem hozza ki sodrából, de a kis felesége odafönn sápad, reszket és remegve kapaszkodik az édesanyja karjába.

— Ne légy ostoba — mondja ez hidegen, a foga között, mire a leánya aggodalmasan elereszti a karját és befelé remeg.

De egy merész fordulat és egy hirtelen előkerült okmány fölolvassása meglepi a Házat, a jobboldal tombolva helyesel, a baloldal próbál gunyosan nevetni s az asszonyka odafönn odáig van a boldogságtól. Mélyen áthajol a korlá-

ton, finom kicsi ajka félig kinyilik, nevet is, köny is csillog a szemében. A boldogság, a bámulat és a büszkeség sugárzik belőle: milyen nagy, milyen erős, milyen okos és milyen győzelmes ez az ember, az én uram, az, aki engem szeret egyedül a kerek világon!

Hátuk mögött egy csomó gubás paraszt, meg egy kövér ur ül, fekete kabátban, fehér keztyüben. Ezek ájtatosan, az idegen légkörben kissé elkábulva nézik az ország műhelyét, ahol azok ülnek, akiknek neve mindennap az ujságba kerül. Deputációba jöttek s a képviselőjük idefől ültette őket, hogy szabaduljon tőlük.

Különben a karzat eléggé látogatott. Baloldalt a hosszú üléssor egészen el van foglalva kalapos hölgyekkel, közben egy-egy vidéki atyafi, vagy lebzselő aszfaltbetyár. A hölgyek többé-kevésbbé szépek, többé-kevésbbé fiatalok. Olyikon meglátszik, hogy először van itt, másikon, hogy törzsvendég, a terem-biztossal is ismerős.

Szép karzat van, érdekes ülés, mint azt az ujságok tudósításaiban minden alkalommal megírják, a szép karzatot természetesen az érdekes üléssel hozván oksági kapcsolatba. Ah, Budapest asszonyai, leányai nagyon érdeklődnek a politika iránt. Ujságban nem

olvassák, törvényeket nem ismernek, de amikor lent sok a képviselő, olyankor fönt sok a szép nő.

Vannak, akik egészen otthonosan érzik magukat. Elfogulatlanul mosolyognak le, néven ismernek minden képviselőt, sokat személyesen is. Mig Deméndy nagy beszédjét tartja, a karzat társalog a tanácteremmel. Felszegődnek a gukkerek, lefelé csillannak a biztató tekintetek. Benyit a terembiztos és odahajol egy szép fiatal asszonyhoz:

— Az első sorban megürült két hely, nem parancsol közelebb ülni?

A fiatal asszony meg van hatva, hogyne fogadná köszönettel a jobb helyet!

Amikor odaül, a biztos most már bizalmasabban és titkolódzóbban lemutat a jobb oldal első gerezdjébe.

— Látja ott azt a szőke urat? éppen nagyságodra néz. Nyárády Gusztáv gróf az, kérdezte is tőlem, nem ismerem-e nagyságodat. Persze, eddig nem tudtam neki felvilágosítást adni.

Azt hiszem, azután sem tudott. A fiatal asszony, valami vidéki rokona kedvéért jött ide, nem értette ugyan, mire céloz a biztos előzékenysége és beszédje, de a biztos már érti az asszonykát. Ezzel nem megy semmire,

ez csakugyan a látványosság kedvéért jött ide. Nem ér rá sokat gondolni vele, mert egyéb dolgai is vannak. A karzaton rendet kell tartani.

Nagy suhogással nyit be egy magas, karcsu, szögletes szépség. Ismerjük mi is, ismeri a terembiztos is. Kovacevics Mariska kisasszony, ezuttal a vőlegénye társaságában. Webston ur, kicsi, szőke, álmos emberke álmosan konyul le vékony bajusza, álmosan mozog a kék szeme, álmosan lóg le finom, sovány keze is. Nyugtalan, gyáva és bizonytalan az egész magatartása. Ide jött, mivel menyasszonya ide akart jönni. Nem érti, mit mond Mariskának a terembiztos, nem érti mit felel ez. Csak a hanglejtése üti meg a fülét:

— Beszéljen csak, ez a mafla ugysem érti.

— Mit mondtál rólam? — kérdi gyanakodva németül.

— Rólad? Semmit. Azt mondtam neki, ha jobb hely akad, akkor ültessen át.

— Honnan ismered?

— Honnan, hát honnan ismerném? Innen. Csak nem vagy rá féltékeny?

Leülnek, alig öt perc múlva a biztos int neki a szemével és lemutat az egyik minisz-

teri székre. Mariska egyetértően biccent a szemével és fölkel.

— Gyerünk, már akadt jobb helyünk.

A jobb helyről kényelmesen mutathatja magát annak a miniszteri széknek. Öreg a miniszter, de még fiatal. Nős ember, de a feleségét senki sem látta még. A politikában maga a megközelíthetetlen tisztesség, az életben jó fiu, a művészetben habitué, az összes színházakban.

Más ismerős is van. Itt van Mészáros Gizi kisasszony is. A legfeltűnőbb rajta a kalap, mely legalább is tizkilós. Különben igen egyszerűen van öltözve, úgy, mint a mágnás kisasszonyok. A kicsike egészen el van merülve a jelbeszédbe, melyet a jobb-oldal egy tehetséges fiatal kezdőjével folytat. A képviselő ur a balkönyökére dülve figyel az államtitkár beszédjére, a jobbkezével pedig félig a pad alatt felel: igen, nem, négy óra, öt óra, félhat. Végre megegyeztek és Gizike kisasszony végsőt bólint a fejével és otthagyja a törvényhozást, az érdekes ülést, az államtitkár beszédjét, mely most érte el kulmináló pontját.

Az első sor közepe táján egy egyszerűen, de takarosán öltözött asszony ül, mellette egy tizenkét-tizenhárom éves fiu. Kissé elfo-

gult, de tetszik neki a kép s szeme kutatva jár végig a képviselők során. A biztos, aki mindent tud, éppen neki nem tud felvilágosítást adni. Az Andrássy-uton kávéházuk van, oda hoztak neki tegnap két karzati jegyet. Szeretné tudni, hogy ki küldte. A biztossal szóba elegyedvén, ez azt ajánlotta neki, hogy jöjjön el másnap ismét, a jegyeket most mindjárt meg fogja számára szerezni, addig majd ki fogja kutatni, hogy a mai jegyeket ki váltotta ki. Annyit azonban már most is elárulhat, hogy aki küldte, bizonyára igen befolyásos, nagy ur, ha a mai ülésre már tegnapelőtt tudott jegyekre szert tenni, pláne, ilyen jó helyekre.

A fiatal kávésné e beszédre gyöngén elpirul és oldalt néz a fiára. A biztosnak nem felel s mikor az ismét hozzálép és átadja neki a holnapra szóló jegyeket — ugyanezekre a helyekre — szó nélkül veszi őket át. S mikor a biztos halkán unszolja:

— De eljöjjön ám nagyság!

Ismét csak biccent a fejével, az arca piros és mosolyog, de megint nem szól.

Végig a hölgykarzaton az ember meglepetve látja majd mind azokat a hölgyeket, akik déltájban a koronaherceg-utcában szoktak sétálni. S csöndben, az országos ügyek

minden fönnakadása nélkül szövődnek a viszonyok karzat és tanácsterem között s mire a napirend le van morzsolva, tisztázva van az a kérdés is: ki kivel, mikor és hol fog találkozni.

Persze, nem mindenkinek van aratása. A nagy beszédek után fölkerekednek és lent a kapu körül, a muzeum-körutig és onnan vissza suhognak a gazdátlan szépségek és farkasszemet néznek a távozó honatyákkal. Olyiknak szerencséje van és az utcán éri el, ami bent a házban nem sikerült. Megbillen egy-egy kalap, udvarias üdvözlés, mely a közönségben azt a hitet kelti, hogy itt ösmerősök találkoztak, aztán megindul az intim eszmecsere, egyenesen a dolog meritumára térve.

Az államtitkár befejezte beszédjét. Zugó taps, zajos siker, öt perc szünet. A középső karzaton kipirulva, a boldogságtól reszketve kerekedik föl a kicsi feleség, meg a hatalmas szépségű anyós, aki mindvégig halvány és egykedvű. A kicsike asszony nagy izgatottságában meg is botlik a magas lépcsőn, az édes anyja pedig körholja:

— Nem tudsz vigyázni?

És kilépnek a karzati folyosóra.

Ugyanekkor egy másik ajtó is csapódik

be. Dermák Éva, teljes díszben kiöltözködve, kábitóan szépen szintén elsiet. A lépcsőn utoléri Deméndynét s végignézi rajta. Minden ize reszket, s keze ökölbe szorul. A kis asszonyka csak futólag néz rá és gondolja magában: milyen szép leány! Aztán Éva elébök kerül, a kapuban ismét össze akadnak, Éva válla oda is ütődik a mamához, amire a két nő gyilkos közömbösséggel villantja össze szemét, hogy aztán másfelé nézzenek, mintha tudomást sem vettek volna egymásról.

Nem sikerült, hiába reménykedett. De csak mert itt volt ez a báb. Deméndy nem látta meg, mert a feleségére kellett mindig néznie. Ő jól látta, nem a szerelmes ember öntudatlan vonzódásával függött mindig a férfi szeme a feleségén, hanem az óvatosság fegyelmezettségével kényszerítette magát, hogy ne nézzen máshová. De így is, micsoda szenvedés volt tanuja lenni ennek a köteles, erőltetett ragaszkodásnak. A feleségnek jogai vannak s az erős férfi annyira elismeri őket, hogy fél ettől a hitvány bábtól, ettől a vértelen gyerektől. E gyerek mellett neki el kell tűnnie, magamagát kell eltüntetnie, pedig kölesönösen megrabolták egymást!

Deméndyék bent maradtak a lépcsőcsarnokban, egy sereg honatya körülfogta őket és beszélt a Miklós nagy sikeréről, meg a tegnapi turfról, melyen ő méltóságáék nem voltak ott. Igen, nem lehetett, mert Deméndyné rosszul érezte magát és erőt gyűjtött a mai napra.

Éva kint megállt a legfelsőbb lépcsőn s körüljártatta szemét. Volt mit látnia, de nem azért állt oda. Meg akarta várni őket, jobban mondva, őt. Azt akarta, hogy lássa, vissza akarta magát lopni az emlékébe és kísértetni mostani nyugodalmas életében. Balszemét összenyomta, mint a vadász, szája szögletei keményen lekonyultak.

Oda át a muzeum-kert rácsa mögött tolongott a dologtalan csöcselék és leste a jövő-menő nagy urakat. Olesó mulatság, de meg jó is. Nagy urat látni, gazdag asszonyokat, a nép fiaihoz méltó szórakozás. Szorosan a rácshoz lapulva állt egy fiatal ember, meglátszott rajta, hogy munkás, de jól volt öltözve, majdnem uriasan. Tompa kábultságában is rajta felejtette a szemét: honnan is ismeri azt a konokul szomorú arcot, azokat a feketén csillogó szemeket? Ekkor elsuhan mellette Mészáros Gizi, csakugy árad belőle a parfum. Igaz, ez Domokos, a Wočasek

mester első legénye. Komolyan megijedt. Eszébe jutott, micsoda fenyegető módon intette a legény Gizit, hogy őrizzék tőle a nyílt utcán. Bizonyára rá leskelődik és a suszterek-nél hamar kész a szerelmi dráma.

— Gizi! — szól a leányra, de az már maga is észrevette a legényt, megrázkódott, aztán esze nélkül, majdhogy a most elrobogó kereskedelmi miniszter kocsija alá nem került, átrohan a kert felé, magasra emelt napernyő-jével integetve a legénynek. Ez azonban, mint a macska, előbb összehuzta magát, aztán hirtelen iramodással a kert mélyébe rohant. Megszökött a leány elől, akire lesett.

Éva meg volt döbbenve. Ezt nem értette. És amint Gizi visszafordult és a kert rácsa mellett lassan a körut felé indult, arca csüggedt, szomorú volt s a szeme csaknem könnyezett. Ez a teremtés is tudna érezni? Fut a legény után, akit megcsalt és tönkretett? Igen ezt látja. Igaz, a következő percben már hallotta kacagását is. Egy ur, aki szembejött vele, megállította, azzal incselkedett. Végül megegyeztek, az ur intett egy üres kocsinak, abba bele ültek. Alig hogy elrobogtak, ismét meglátta Domokost, a kalapját kezében tartva, törölte verejtékes homlokát, keresve nézett föl-alá az utcán,

aztán a körut felé vágatott : utol akarta érni azt, aki elől az imént menekült.

Két gyönyörű, szőke leány megy el mellette — a karzaton nem is vette őket észre. Olyanok, mint a zárdanövendékek, az illedelmességük is szomorú, a ruhájuk takaros válogatottsága is mintha árvaságra val-lana. Két édes, majdnem egyforma halvány arc, szőke hajuk nehéz tekercsekben omlik le az egyformán egyszerű kisleányos kalap alól. Föltűnők és még sem bántja senki, az ólálkodó férfiak csak félve, lopva néznek rájuk. Ah, ezek is jobb sort láttak. A Bellág-leányok, akik, mióta mostoha anyjuk van, egészen magukra vannak hagyatva és úgy töltik az idejüket, ahogy éppen lehet, minél többet távol a családi tűzhelytől. Éva ismeri őket, mert sokat látja és a szive elszorul. Ezeket is elnyeli majd az utca? Szegény, szegény teremtések!

— Meg lesz, édes!

A háta mögött mondta ezt valaki. És megrázkódott, érezte, hogy arcát égeti a fölfelé szökő vér. Ez a hang, ez a férfias, kemény hang, mely oly lágyan csöngött egykor a fülébe, majd olyan forrón tudta mondani: édes! Most másnak mondja.

— János! — ordítja a kapus és elő-

robog egy nagy, kékbélésű nyitott landauer. Magas kocsi karcsu kereken és két gyönyörű pejlő poroszkál előtte. Az ő kocsijuk, a kocsi uj, de a kocsis a régi. Azt gondolja magában: most szemébe nézek s ezzel sietve, a fejét összehuzva eloson, hogy meg ne lássa arcát — a kocsis. Mikor már elrobogtak, magára eszmél és szinte futva néhány lépést utánuk tesz. Most már érti szegény Domokost és végtelenül elkeseredik és szégyelli magát.

Tizenkettő elmúlt már, most vissza az utcára, úgy mint tegnap, mint negyedfél hónapon keresztül minden nap, de az eddig tápláló remény nélkül. A köruton össze-vissza siető emberek, munkás-leányok, iskolas-leányok, szegény emberek, kereskedők, sétáló gyerekek a dadájukkal, nevelőnőjükkel s közöttük, vele együtt az a sok léha teremtés, akik úgy sietnek vissza a belvárosba, mintha különben kötelességet mulasztának. Ezalatt pedig ő robog urasan, boldogan a karcsu landaueren a felesége oldalán, ebédre, enyelgésre, a könnyelmű dicsőség színhelyéről a gondatlan jólét ölébe.

— Nini, Éva! — kiált valaki mögötte.

A technika kapuja előtt volt éppen, tejfeles száju fiatal emberek ácsorogtak ott és

frivol kutatással néztek rajta végig. Megfordult: a szögletes Kovacsevics Mariska állt előtte Webston és egy másik ur társaságában. Ez a másik a képviselőház viveurbárója volt, egy ur, aki pártolta a művészetet a színésznők kedvéért, eljárogatott a zeneakadémia hangversenyeire a szép leányok kedvéért, az operában a ballerínákat kultiválta és a nemzeti kaszinóban rendezett tivornyákhoz mindig ünnepelt primadonnákat szállított. Ez az ur demokrata és népszerű volt, semmi sem zsenirozta, akárkit megszólított a nyílt utcán, kifeslett leányt és tisztességes polgárasszonyt egyaránt, még pedig hipnotizáló uri modorban, hogy senki sem mert megsértődni tőle. Évának is volt már hozzá szerencséje, de a Kovacsevics kisasasszonyt, ugylátszik, csak most az utcán szólította meg s ebben édes keveset zavarta őt Webston ur jelenléte.

— Szervusz Évácska — köszöntötte Mariska — ismered a báró urat? No, akkor nem kell, hogy bemutassalak. Ugyan tedd meg nekem azt a szivességet, vedd a nyakadba a vőlegényemet, zavar bennünket. Holnap utazunk az esküvőre s ez a mafla még ma is féltékeny.

Webston ur tétovázó szemmel nézte

menyasszonya ajkát, a szemével akarta megérteni, hogy mit beszél. A báró ur szokott fesztelenséggel kezét nyújtott Évának és a maga részéről csak annyit jelentett ki:

— Ne bántsa, engem ez az ur nem zseniroz. Hiszen az sem volna baj, ha értené szavamat.

Ezzel Mariska kisasszonyt karonfogta és vitte magával előre, Webston pedig mintegy védelmet keresve csatlakozott Éva mellé, úgy követték az előttük haladó párt.

— Be örülök — mondta tört németséggel — hogy láthatom. Önt, kisasszony, nagyrabecsülöm és akárhányszor mondtam Mariskának, hogy vegyen példát önről s viselje magát úgy, mint ön.

— Higyje el, Webston ur, az egész csak temperamentum dolga.

— Éva kisasszony — szólt most Webston ur kitörő nyugtalansággal — ön iránt olyan határtalan bizalmam van, kérdeznék valamit. Fog-e őszintén felelni?

— Mit?

— Igérje meg, hogy őszintén fog felelni.

— Mire való ez? Ha bizalma van hozzám, akkor ne kívánjon ilyen ígéretet.

— Igaza van. Lássa kisasszony, nem tagadom, örültem szeretem Mariskát. Hol-

nap Helgolandba utazunk, ott meg fogunk esküdni. Családom nem tud róla semmit s ha megtudnák, hogy színésznőt vettem el ebben az idegen országban, kitagadnának és szegény édes anyámnak megszakadna a szive. De az mind nem tart vissza. Öntől kérdzem: Megérdemli-e a Mariska, hogy feleségül vegyem? Ha ön azt mondja igen, akkor boldog leszek, ha azt mondja nem, elhagyom, ha belehalok is.

Éva kezdte magát kényelmetlenül érezni.

— Kedves Webston ur, ön sokat kíván tőlem. Azt akarja, hogy én legyek felelős az ön életeért.

Webston urból most teljes mértékben kitört a keserűség.

— Ha lelkembe látna, nem adna ily kitérő választ. Megsajnálna és segítségemre lenne. Szeretem azt a leányt és tele vagyok gyanuval és féltékenységgel. Minden, amit róla tudok és rajta látok, gyanut ébreszt. Ahogy vele beszélnek, ahogy ő beszél másokkal, a hely, ahol megismerkedtem vele, a mód, amelyen él, mind világosan mutatja, hogy nem tisztességes leány. De ezzel szemben egy bizonyosságom van, az, hogy velem szemben mindig tisztességes volt s aki velem látja őt, úgy mint én látom másokkal,

ugyancsak a legrosszabbat tenné föl róla, pedig nem történt közöttünk semmi. S valahányszor erőt vesz rajtam a kétség, mindig azt kérdezem magamtól: hát mi oka volna, hogy éppen velem tegyen kivételt? Én is adtam neki pénzt, én is vagyok olyan férfi mint más, hát miért tartózkodnék éppen tőlem, ha nem tartózkodik másoktól? Hát mondja, kisasszony, igazam van-e, vagy sem?

— Igaza van — mondta Éva halkán. Hadd értse ez a szegény ember, hogy az okoskodásnak ad-e igazat, vagy annak, amire tényleg értette, a kérdés alaposságának. S elszörnyűködött magában: lehetséges? A férfiak ilyen együgyűek volnának? Nem látják, ha játszanak velök, ha kihasználják a vakságukat! Nagyon sajnálta ezt a szegény embert és nagyon megvetette.

— Köszönöm, kisasszony — folytatta Webston melegen — ez az egy szava is jólesett, mert önnek hiszek. Ha Mariska olyan volna, mint ön, én volnék a világ legboldogabb embere.

Majd, mint az ittas embereken, kiáradt belőle az őszinteség és elfogta az a fájo kéjelgés, mit a lélek legtitkosabb rejtelseinek a feltárása okoz.

— Lássá, kedves kisasszony, mielőtt Bu-

dapestre jöttem, igen jóra való, szolid fiatal-ember voltam. Jó családból való vagyok, munkára és mértékletességre neveltek. Most a züllés szélén állok. Nem titkolom, Mariskától függ a további sorsom. Ha jóra való, tisztességes asszonyt kapok benne, meg leszek mentve, ha nem, menthetetlenül elpusztulok. Ide jöttem ebbe a fiatal kis városba, összeköttetés nélkül, a nyelvüket sem ismerve. Azt gondoltam, majd csak teszkek szert összeköttetésekre, családi ismeretségre. De az üzletem nem olyan természetű, hogy állandó összeköttetéseket létesíthetne. Aki egy írógépet megvesz, az odébb áll, míg egy másodikra nincs szüksége. És az emberek itt olyan különös zárkózottak, oly nehéz, szinte lehetetlen valakinek a lakásába jutni, a családjával érintkezni. Törökországról hittem csak, hogy ott választják el ennyire a családi életet a társas élettől. De ott az asszonyokat is zár alatt tartják, itt pedig a nők mindenütt ott vannak és azt tapasztaltam, hogy az ide való embereknek sok olyan asszonyismerőse van, akinek az urát sohasem látta. Most nincsenek ilyen megfigyeléseim, mert egészen eltompultam már, de amikor idejöttem, egészséges volt a szívem és az eszem egyaránt. Hát mit csináljon egy

olyan magamfajta fiatal ember, egészen árván, társaság és barátság nélkül? Vagy elzárkózik a hónapos szobájába, vagy keresi azoknak a társaságát, akikhez könnyen juthat. Ó, kisasszony, higgye el, ez a Budapest rettentő város az idegenre. A külföldi ember itt menthetetlenül elpusztul, tönkre teszi az éjjeli élet, meg az utcai ismeretség.

Éva csak hallgatta és bólogatott a fejével. Mélységesen sajnálta ezt az embert, aki annyira tisztában van magával és mégis belemegy a vesztébe. Visszatartsa-e? Lehetetlen. Nincs joga hozzá, aztán meg fölösleges volna. Láta, hogy Webston urnak nem tudásra van szüksége, hanem ellentálló erőre. Ezt pedig nem adhat neki,

— Ne bánkódjék — szólt bátorító hangon — ön még elég fiatal és mint látom, okos ember is ahhoz, hogy az életét úgy intézze, ahogy jónak látja.

Webston ur a fejét csóválta és szomoruan mondta:

— Balsejtelmeim vannak, nem tudok megnyugodni. Édes kisasszony, mért nem szerettem bele magába?

2.

Husz évvel ezelőtt sokat mulattak a társaságban, hogy Kömleyék (somogyfalusi és albányai báró Kömley Simon) a várban vásároltak palotát. Kömley ur ugyanis csak egyszerű nemes ember volt, a felesége azonban régi erdélyi családból való s ki tudta mutatni, hogy ősei Bocskaytól grófi koronát kaptak, mely azonban a török veszedelem idejében valahogyan elkallódott. A gyönyörű szép asszonyban egyre motoszkált a becsvágy és nem nyugodott addig, amíg az urának ki nem járta a báróságot — az ország közigazgatása körül szerzett érdemei fejében. A magyar közigazgatás ugyan ma sincs rendezve, de a Kömley ur bárósága már huszéves. A becsvágyó báróné pedig a várba vonult, részben azért, hogy ott várja meg, míg bárósága egy kis patinát kap, részben pedig azért, hogy az ősi kerületben, egy tönkrement mágnás ősi fészkeben az arisztokratánál is arisztokratább milieuban lakozzék.

Mivel pedig a Kömley-palota a várban volt, ennélfogva a Deméndy-palotának is ott kell lenni. A fehérvári kapu mentén elhuzódó bástyára támaszkodott a palota, mely ezelőtt egy sváb korcsmárosé volt, aki kocsija, lova számára istállót is tartott. Egyemeletes ház

volt, az utcai frontja csak tíz ablak, mely testvériesen oszlott szét öt szoba között. A hátulsó traktusa azonban szintoly nagy volt s ablakai a bástya fölött a hegyes-halmos szép budai vidékre néztek.

Itt volt a *fészek* is. A szélső sarokban, tapétaajtóval zárt egyablakos kis fülke, melynek butorzata első pillantásra csupa pálmából állt. Óriási páfrányok, keskeny levelű Phönix-pálmák, kemény, lovaskard formájú szikaszok minden zugban, minden szék fölött. Ha az embernek éles szeme van, egy szinte játékszerűen kicsi zongorát is fedezhet föl, de a pálma-milieuből győzelmesen vált ki az egyetlen ablak előtt merengő óriási, olasz renaissance-os ébenfa-hintaszék.

Ez a *fészek*. A cselédségnek, mint a mesében meg van hagyva: mind a tizenkét szobát naponta szépen ki kell takarítani, de aki a tizenharmadikba lép be, az halálnak halálával hal meg.

Mert ez a *fészek*. A kicsi asszony, aki semmivel sem törődik, a fészket maga takarítja. Szőke kis fejére selyem kendőt köt, kicsi, vékony derekára fehér szobaleány-kötényt, kinyitja a kicsi szárnyas ablakot és jár seprővel, törlőrongygyal kezében a kis szobában és míg irtja a port és kicsi gyerek-

kezével cirógatja a hintaszék zord fekete sárkányfejeit, csengő dalocskája messzire kihangzik az ébredő budai hegyekbe, ahol a szereteszört apró fehér és piros házak kíváncsian hallgatódznak: ugyan miféle madár szól?

Ezuttal szinte röpült a fészekbe. Magával vont a urát, aki szeretett volna még egy cigarettát elszini, félre lökte a komornikot, aki tálcán leveleket akart átnyújtani.

— De édes, talán fontos is van közöttük.

— Nincs, nincs, tudom, hogy nincs.

— Talán átöltözködnél előbb?

— Nem vagyok befűzve, nem kell.

S mint zsákmányát vont a maga után a kis asszony a nagy szál embert, aki kelletlenül fölhozta szemöldökeit s szabadon maradt kezével idegesen csettintett. Végig a kis sárga szalonon, a billiárd-szobán, az ebédlőn, a dohányzón, keresztül a hátulsó front két kicsi fogadó szobáján, meg a nagy zongoratermen, félretolta a falról lelógó óriási bokharát, mely alá nagy furfangosan rejtőzött a fészek tapéta-ajtója — aki nem tudja, soha sem sejti meg, hogy ott a nagy fali kárpit mögött nyilik még egy szobácska.

Ott aztán belekényszeríti urát a fekete karosszékbe s egy szökéssel az ölében térdel.

— Itt vagyunk, itt vagyunk, ugy-e örülsz,

édes uram, hogy végre egyedül vagy a te aranyos feleségeddel!

— Hogyne, hogyne — mondja ez és lagymatagon átfogja a kis derekat, türi a rátapadó, pici vérszegény ajkat.

— Édes uram, nagy uram, hatalmas uram, jaj be örülök, hogy én vagyok a feleséged.

— Kis bohó — mondja Deméndy és lehunyja a szemét.

— Te is örülsz, hogy én vagyok a feleséged?

— Hogyne, hogyne!

Az asszonyka elpityeredik.

— Hogy mondod ezt. Hogyne, hogyne, bizony a képviselőházban sokkal bőbeszédűbb voltál.

— Hja, édes, mert az politika.

— Ez meg szerelem — pattog az asszonyka s öklével nagyot üt az ura vállára.

— Hát mondd meg nekem, mi jelent többet: a szerelem vagy a politika?

— Természetesen a szerelem.

Az asszonyka ismét kacag.

— Jaj, de furesán mondod ezt. A történelmi professzornak volt mindig a szavajárása a természetesen. A törökök átmentek a Dunán és természetesen megverték a né-

metet. Hunyady Mátyás természetesen nőül vette Beatricét. Mondd, örülsz, hogy engem szeretsz ?

— Nagyon örülök.

— És nagyon szeretsz ?

— Nagyon.

— Mondj valami nagyobbbat.

— Végtelenül szeretlek.

— Akkor repüljünk.

Odagubbaszkodott az ura ölébe, mélyen összehuzódzkodva és megindult a hintaszék és a kicsi asszony behunyta a szemét és tündérországbán érezte magát. Demédy is behunyta a szemét és azt gondolta: be jó volna cigarettára gyujtani.

A nagy repülés közben újabb gondolatok kergetődztek az asszonyka agyában. Mikor a hintaszék megállott, fölveti nagy kék tekintetét és elmerengve mondja:

— Jó volna, ha sohasem kellene kimozdulni a fészkünkben.

— Bizony, édes, de nem lehet.

— Igen, — szól durcásan — mert mindig dolgaid vannak és itthon is egyre zaklatnak az emberek. Aztán mama sem hagy egyedül, mindig ide jön és veszekszik a cselédséggel. Ugy sajnálom szegényeket. Aztán engem is korhol és úgy vigyáz rám, mintha

még most is kis gyerek volnék. Pedig ugye bár, olyan asszony vagyok, mint a többi, aki nek a melle úgy előre dudorodik, hogy szinte elgurul?

Ezen nevetni kell. Nevetnek is, az asszonyka úgy, hogy a könye is kicsillan, az ember úgy, mint a komédiások. Ujabb csóкроham után az asszony tovább fecseg.

— Jaj, de furcsa voltál a képviselőházban. Odaálltál nagy peckesen, kisodortad a bajuszodat és olyan komolyan beszéltél bírókról, meg alispánokról, meg nem tudom miféle politikus dolgokról, az ember azt hitte volna, hogy érdeklődöl az ilyes-mik iránt.

— Kell is édes, mert belügyi államtitkár vagyok.

Az asszony ravaszul pislog feléje.

— De nem lehet, mert az én uram vagy. Az pedig csak egy iránt érdeklődik. Találd ki, hogy mi iránt.

Az államtitkár ur visszahunyorog és apathikusan azt mondja:

— A szerelem.

— Igen, de még jobban mondd.

— A feleségéhez való szerelme iránt.

— Ugy van, ugy van, helyes — kiált most, utánozva a képviselő urak kiáltásait. Majd hirtelen elkomolyodik.

— A feleségéhez való szerelme iránt, mondd csak, édes, hát van, nem a feleséghez való szerelem is?

Az államtitkár feszengni kezd.

— Megzsibbadt a lábam, édes, egy kicsit hadd keljek föl.

Édes megint elborong. Különösen érzékeny lelke van, megérzi, amit nem tud s szerelme, meg tudatlansága nagy elvakultsága mellett is a lelkét egyre nyomja az ismeretlen Élet a maga millió hazugságaival és miriádnyi bűneivel.

Szó nélkül leszáll ura öléből és odalép az ablakhoz. Deméndy megsajnálja és melléje áll, átfogja derekát s most már lágy, meleg hangon kérdi:

— Bánt valami, édes?

Szótlanul, szomoruan rázza a fejét.

— De látom, édes, hogy valami bánt. Nincs bizalmad az édes uradhoz?

Most se szól, csak egy hirtelenfordulattal a mellére borul. Deméndy fölnyalábolja a kis teremtest és vissza viszi a karosszékre. Egyszeribe kisüt a nap és a kis menyecske megint fecseg, mint a madárka.

— Igen, — mondja — oly ritkán lehetünk a fészkünkben. Azelőtt legalább magamban lehettem itthon és várhattam az

édes uramat. De aztán jött mama és összeszidott, hogy most is még olyan gyerek vagyok. Képzeld csak — szólt hangos kacagással — mama szememre vetette, hogy tökéletesen hozzád való vagyok, mert nekem sincs semmi becsvágyam. Hát baj az, ha összeillünk?

— Persze, hogy éppenséggel nem baj.

— Igen, de mama minden áron azt akarja, hogy miniszter légy és szintén bárónak tegyenek meg, mint papuskát. Hát mire való ez? Aztán a miniszternek még több dolga van, hallottam, mint panaszkodnak a szegény asszonyaik, hogy nem is látják az urukat, úgy belebujnak azok a hatalomba. Hát én nem engedem meg, hogy te miniszter légy, különben sehogy se lehetnénk a fészekben.

Az államtitkár meghimbálja a széket és csak bólint a fejével. Az asszonykának még valami furcsaság jut eszébe, ezen már igazán nevetni kell.

— Igaz, képzeld csak, tegnap, mikor délben elébed jöttünk a kocsival, mama azt is rámparancsolta, hogy ne engedjelek annyira a szoknyámon ülni. Azt mondja, hogy pipogya ember az olyan, aki folyton a felesége körül kuncsorog, azonfelül még beteggé teszi

és tönkreteszi a szépségét. Édes uram, olyan boldog voltam, mikor mama azt mondta, hogy folyton rajtam lógsz, de mama nagyon okos asszony, hanem ehhez igazán nem ért. Hát hogy volna lehetséges, hogy te beteggé meg csunyává tennél engem? Hiszen szeretsz!

Ez csak elég világos! Annál megdöb-bentőbb azonban, ha a szerelmes férfi kissé mohón kap a szón és azt mondja:

— Mamának némiképen igaza van.

— Hogyan?

— Hát úgy, édes, hogy a férfinak nem szabad mindig csak a szerelemre gondolnia. Tudod, vannak egyéb dolgok is a világon, az embernek hivatása, kötelessége van, ami mindennek előtt való.

— Ugy? — mondja hosszan, elgondolkodva — ezt sohasem hallottam. Akkor minek tartod meg az állásodat?

Erre bajos felelni. Az államtitkár ur, aki mindenre talál kádenciát, néma és zavarodott. Csakugyan, mihelyt akceptálta a tételt, hogy a szerelem mindennekfelett való s mihelyt ő is helybenhagyta, mikor a felesége panaszkodott, hogy oly keveset lehetnek együtt s az volna a legnagyobb boldogság, ha soha se kellene egymást elhagyniok, akkor mért nem hagyja ott állását, melyre nem szorult, hogy a nyert időt a feleségével tölthesse?

— Hát te nem örülsz, amikor úgy éljenek és tapsolnak az uradnak, mint ma?

— De igen — felel az asszonyka mély meggyőződéssel — hanem elég ha egyszer egy hónapban történik. Hiszen neked elég ha kiállsz és beszélsz. Mert te vagy a legokosabb ember a világon.

— Igen és a legokosabb ember a világon most is itt ül az ő felesége mellett, holott a miniszteriumban kellene lenni. Tudod-e, édes, hogy az okos embernek nem szabad rossz tisztviselőnek lenni?

— Se baj, édes uram, ennek ellenében te vagy a legszerelmesebb férj.

— Ezzel nem érik be a miniszteriumban. A menyecske megint elszontyolodik.

— Min gondolkodol, édes?

— Azt gondoltam, ha én volnék a király, minden szerelmes embert eltiltanék a hivataloskodástól. Mert a szerelmes ember a feleségeé, egészen a feleségeé és csak az a kötelessége van, hogy a feleségére gondoljon.

— Kis bohó, hiszen a hivatalban is rád gondolk.

— Igen — mondja rajongva, szorosan az urához tapadva — érzem, hogy rám gondolsz, úgy mint én te reád. Hanem . . .

— Nos, mi az? Hanem?

— Hanem nem mindig lesz úgy. Majd ha öreg leszek és csunya, akkor nem fogsz már úgy szeretni.

— Te, öreg és csunya? Mindig ilyen maradsz.

— Igen, édes, azt csak úgy mondod. Hanem tudom én, hogy nem vagyok olyan, mint a többi. Kicsi vagyok és gyerekek tartanak, aztán tudod-e mit gondoltam ma, mikor a képviselőházból elmentünk?

— Mit?

— A kapuban láttam egy magas, erős leányt. Nem láttam az arcát, mert elsietett, hanem olyan szép és nagy volt, hogy szinte félttem tőle. Hát azt gondoltam, hogy szeretnék én is ilyen szép és magas lenni, akkor tovább maradnék ifju és szép és te is jobban tudnál szeretni.

Az államtitkár ur megrázkódott. Kémlelve nézi a gyerek-asszony vonásait, csakugyan nincs semmi célzás a szavában? Nincs, de ez még jobban nyugtalanítja. Micsoda guny vagy a sors iróniája, hogy a feleség vágyódik a szerető természetére s maga mondja az urának: az izlésednek, a szerelmednek jobban felel meg az, mint magam. És észrevette? Hiszen maga is ettől nyugtalan és ideges és azért szeretne legalább

néhány percig magára maradni, hogy rendbe térítse lelkületét és kiölje magából a visszatérő vágyakat, magába fojtsa a mult kísérteteit. Hiszen amig erőltetetten enyeleg a feleségével, szeme előtt még mindig az a jól ismert, sokszor átkarolt fejedelmi termet lebegett, az a büszke, szép, fehér arc, a gögösen leszorított ajak, mely olyan lázasan tudott lihegni és még lázasabban csókolni. Ah, kínos szenvedés az, mikor az ember feleségével az ölében kénytelen gondolni az elhagyott szeretőre!

Az asszony keze átsimitja homlokát.

— Mért komolyodtál úgy el?

Az ember idegesen elkapja a fejét.

— Hagyj, édes. Te mindig olyan lehetetlen dolgokat beszélsz. Hát minek akarsz nagynak lenni, amikor kicsi vagy?

Deméndyné kibámul az ablakon, de nem a hegyes völgyes szép tájat látja ott, hanem a maga kicsi lelkének nagy, rejtelmes problémáját. — Nem tudom — szól halkán, de mindig úgy érzem, hogy én nyomorult kis teremtes vagyok, nincs jogom arra a nagy boldogságra, s mégsem akarok nélküle élni.

— Bohó vagy, együgyű vagy — biztatja fanyar kedvvel az ura — hát soha se kergethetem el ezeket az árnyképeket?

Az asszonyka szemébe könny lopódzik.

— Szeresd, szeresd nagyon ezt a buta feleségedet.

— Hiszen szeretem.

— Nem úgy — mondja a fejét rázva — hanem úgy, mintha nagy beteg volnék, akinek mindig éreznie kell, hogy szeretik, mert ha csak egy pillanatra nem érzi, akkor meghal.

A kapu aljából behallatszott a vendég-jelentő harangszó. Deméndy kapva kap rajta:

— Valaki jön, édes — mondja — el kell hagynunk a fészket.

És most melegebben csókolja meg és a fülébe sugja az ígésző szót:

— Nagyon szeretlek.

Deméndyné szeme fölragyog, édes, felhőtlen boldogság tükröződik rajta vissza és Deméndy gondolja magában:

— Dehogy is halna meg, aki ugyanegy pillanatban tud sirni és nevetni, nem hal bele a fájdalomba.

A minisztériumból küldtek át néhány aktát, ezeket kellene sietve elintézni. Deméndy a kiszabadult rab boldogságos érzetével telepedett meg dolgozó asztala mellett, majd hogy le nem ültette a diurnistát, aki az aktákat hozta, cigarettára gyújtott és kéjjel,

lassan forgatta a lapokat, hogy csak minél tovább tartson az elfoglaltsága.

Negyedóra alatt mégis elvégezte, sóhajtva bocsátotta utnak a diurnistát, majd megállt a szoba közepén és hallgatódzott kifelé: nem jön-e a kinzó angyala?

Magában így nevezte a feleségét. Sokszor kérdezte magától, hát igazán nem szereti-e? Akkor honnan e féltő gond, melylyel környékezi, tehetetlensége e kicsi asszony akaratával szemben? Avagy szereti? Akkor honnan az émelygős lehangoltság, melylyel felesége szerelmét fogadja, a türelmetlen vágyakozás, hogy magára maradhasson, hogy legalább ne legyen kénytelen vele együtt lenni?

A feleletet pedig mindenképpen abban találta, hogy ostobaság volt megházasodni, még nagyobb ostobaság volt, hogy éppen Kömley Olgát vette el.

Miért vette el? Az okoskodás igen helyes volt. Házassága alapja az orvos utasítása volt. Maga is érezte, hogy bizony ha valamilyen módon meg akarja óvni egészségét, szakítania kell a legényélettel.

A dolog ugyanis igen egyszerű. Az ember magához vesz egy asszonyt, aki mindig mellette van s ezzel az ember alaposan

kigyógyult a szerelemből. Feleség okvetlenül csak egy van és az nem olyan követelő, mint a szerető, vagy a más felesége.

S ebből a szempontból Kömley Olga látszott a legalkalmasabb asszonynak. Sohse hitte volna, hogy ilyen leány is van a világon. Aki az oltár előtt is azt hitte még, hogy a gyereket gólya hozza és semmit, de éppen semmit sem tudott a világ dolgából. Kicsi, gyöngye, vérszegény, ezzel az asszonynyal úgy rendezheti a házaseletet, ahogy éppen tetszik. Ha akarja, azt is elhiteti vele, hogy csókolódzni sem illik, mert különben bajusza nő.

Azonkívül még egy külső oka is volt rá. Félesztendőn át a legnagyobb hevesseggel ostromolta Kömleynét. Rideg ellentállásra talált. Ez az asszony nem könnyelmű, az urát nem szereti ugyan, de mást sem. El van telve a szépségével, kiválóságával és gőgös önérzete sem tűrné el, hogy egyik férfi másnak ösmerje őt, mint a többiek. Mégis egy délután az asszony majd meg-ingott. A karjával átfogta már s Kömleyné nem nagy erővel védekezett. Ekkor benyitott hozzájuk a báró. Kicsi, szelid képű szőke ur, aki ma is csodálva és hitetlenül néz föl a feleségére; lehetséges, hogy ez a páratlan

asszony az enyém legyen? Mikor a Deméndy karjában látta feleségét, mintha kővé meredt volna. Deméndyben pedig pusztán és egyedül a gavallér élt, aki minden áron meg akarja védni a hölgy becsületét, melyet ő veszélyeztetett. Egyszerűen Kömley ur felé sietett és őt is megölelte.

— Reménylem, önnek sem lesz kifogása — mondta egyszerűen — öméltósága épp most fogadott — fiának.

Hát így történt, így kellett történnie. Kömleyné azóta mintha gyűlölte volna az államtitkárt és rideg, fagyos indulattal viselkedett a leányával szemben. Hogy megszerette a kis leány ezt az embert, aki először beszélt neki szerelemről! Egy arcvonása sem rándult meg soha, hideg, közömbös, büszke és kimért volt mindig, éppen csak becsvágyát mintha a lányába akarta volna oltani, legalább ez alatt a jelszó alatt zavarta meg mindig a fiatal pár együttlétét s tört arra, hogy veje mentől többet foglalkozzék a pályájával s ezzel alattomban mennél kevesebbet a feleségével.

Hogy mennyire egy követ fujt Deméndyvel, azt maga sem tudta. Az államtitkár keserves csalódásra ébredt családi tűzhelyén. Ez a vértelen gyerek, mihelyt megismerke-

dett a szerelemmel, a szenvedelem elleni tüzességével élt az urának. Telhetetlen, fáradhatatlan volt, egyre csókra vágyott és ezt a tűzben lángolását az érintetlen lélek rajongó hitével úgy fel tudta magasztosítani, hogy az olyan kiélt, mindenben kételkedő ember, amilyen Deméndy, megdőbbsent tőle s lesujtottnak érezte magát a szerelem soha nem sejtett erkölcsi hatalmától. Hiába próbált kételkedni: szentség-e ez, vagy ostobaság? Szerelem-e, vagy betegség? Meghatotta a gyerek-asszonyoknak primitív képzelődése és tisztaságában való idealizmusa, meghatotta és lebilincselte, mint valami új szép jelenség, mely annál értékesebb, mivel okvetetlenül gyorsan mulónak kellett hinnie.

— Majd megismeri a valóságot, majd leszáll a felhőből, mint mindenki más — biztatta magát.

De a kicsi asszonyt nagyon könnyen elbirta a felhő, nem szállt le a földre, hanem ott a fészekben, melynek bájos naivsága kezdetben ugyancsak elbűvölte, a hintaszék szárnyain mind magasabbra röpült és kényszerítette urát, hogy fáradtan, megterhelt lelkével vele emelkedjék a szférákba.

És Deméndy azon vette magát észre, hogy soha legényéletében annyira zaklatott

ember nem volt, mint most, a házasság nyugodalmas révében. Különös egy helyzet. Egy asszony ül az ölében, akinek sejtelme sincs arról, amit a férfi multjának szokás nevezni. Aki azt hiszi, hogy a szerelmet együtt találta föl az urával és nagy kíváncsian tudakolja, hogy mások is tudnak-e ugy szeretni, mint ők. És történik ez egy asszonynak hidegen őrködő szeme láttára, akinek a szerelmére tört, most pedig az anyósa. Azt hitte, el kell sülyednie szégyenletében, amikor Kömleyné hideg, csöndes megvetéssel nézett rajta végig, azon az emberen, aki lovagias áldozat pose-jába vágta magát s most világosan látja, hogy az áldozat voltaképpen célja volt.

Töprenkedett rajta: féltékeny-e rá az anyósa? És irtózva felelt rá egy másik kérdéssel: hátha igen? Mert ettől a lehetőség-től komolyan irtózott. Az anyával csálná meg a leányt? És azt a leányt, akihez fogható igazán nincs több a világon? A leg-leányosabban tiszta nő legyen a legrutabb család áldozata?

Hessegette magától ezt a rémképet, mégis be kellett magának vallania, hogy hiába. A felesége szerelmi rohamai holtra kifárasztották. Mint a megkinzott ember, mikor a

kinzó kamrába viszik, úgy reszketett a fészekből, melyben az asszony az ő ölében legboldogabb perceit élte át. Egyben azonban, amely mértékben riadozott a felesége szerelmétől, annyira féktelenül lobogott benne a szerelemre való vágy. Ez a gyerek-asszony semmiképpen sem tudta izgatni, gyerek maradt a férfi szívének. Ő pedig rettegett, hogy a felkorbácsolt szenvedély valamiképpen mégis oda sodorja majd, ahová jutni irtózott: az anyós lábai elé.

Egy hónapja már, hogy kijegecesedett benne az egyetlen mód, mely ebből a veszedelemből kimenti: meg kell csalni a feleségét. Szinte erkölcsi kötelességének látta ezt. És gondolata ekkor szállt vissza ahhoz a leányhoz, aki valamennyi könnyelmű viszonyai között a legállhatatosabban tudta lebilincselni. A megszokottság és beteltség érzete, mely viszonyuk utolsó idejében érzékeit tompította, elmúlt, most ismét teljes kíváncsiságában látta maga előtt a gyönyörű, sugár, erős leányt, akit igazán csak szakitásuk órájában ismert meg valóban. Ekkor látta csak, hogy Éva szereti is őt s ami neki csak léha szeretkezés volt, az ennek a leánynak a szíve tragédiája. Soha sem érezte teljesen megoldottnak viszonyát, az adósság

érzete nyomta és Évát folytonos emlékezetében tartotta még akkor is, amikor azt hitte, hogy a multnak minden szála el van vágva és élete csöndes, szenvedélytelen mederbe tért.

És házassága óta ma látta először s a lelke megrendült, vére minden csöppje lázongott benne: újra hozzákiváncozott s hideg verejték lepte el homlokát, mikor ezzel a vágygyal a vérében közönbösen kellett beszélgetnie az anyósával és gyöngéden, gondtalanul a feleségével.

Most, amint néhány pillanatra magában lehetett dolgozó-szobájában, tünődve nézte magát a könyvesszekrény széles üvegében:

— Ilyen vagyok kívül, amolyan vagyok belül. Ha a feleségem egy másodpercre belém nézhetne, szörnyet halna rémületében. De igazán, képmutató, komédiás vagyok-e, vagy gazember?

És tagadólag rázta a fejét. Nem, nem gazember. Hiszen, hogy a lelkében mi történik, arról ő nem tehet. Hogy kifelé másnak mutatja magát, azzal csak jót tesz. Mi tarthatná vissza, hogy úgy éljen, mint a többi férfi? Ha végignéz a közélet férfiain, nem talál egyetlen egyet sem, aki többkevesebb fesztelenséggel el nem hanyagolná a feleségét és kedvteléseinek nem élne. A

képviselőházban a vendéglős minden három hónapban köteles új buffet-leányokat alkalmazni, mert a nagyságos, méltóságos és kegyelmes urak szeretik a változatosságot. Az intendánsok mondhatni a kaszinó tagjai számára szerződtetnek színésznőket, ballerínákat, a vidéki képviselők az otthon maradt feleség mellett ugyyszólván városi feleséget is tartanak, a durvább viszonyokról nem is szólva. Hát mért volna ő rosszabb, mint a többi? Nem rosszabb, ellenkezőleg, jobb. Még nem csalta meg a feleségét s amikor szerelmet hazudik neki, ezzel csak boldogítja. Sokkal kényelmesebb volna igazi mi-volta szerint élni, mi, vagy ki gátolná benne? Igen, de annak a törékeny asszonykának egyszeribe összedülne szép világa. Ezt nem teszi és ezzel isten és a világ előtt igazolva van.

Háromszoros halk kocogás az ajtón. Deméndy a fogát szijja és füle tövét vakarja. Arca eltorzul a fájó boszuságtól, keze ökölbe szorul a zaklató idegességtől, úgy kiáltja ki: — Nem vagyok itt! — és elbuvik a könyvesszekrény mögött.

Az ajtó óvatosan nyílik, a kiesi asszony szőke fejecskéje be buvik rajta és bohókásan megdöbbszent arccal mondja:

— Csakugyan, nem hazudott, mikor azt mondta, hogy nincs itt.

Majd bebuvik egészen, az ajtót maga után gondosan becsukja és a kulcsot ráfordítja. Ne lepje meg őket senki.

És keresi az urát. A kárpit mögött, az író-asztal alatt, fölemeli a kerevet nehéz szőnyegét is, belenéz a dohány-szelencébe is, végre ravasz szemhunyorítással a könyves-szekrényhez is közeledik. Itt valaki hirtelen átkapja és a fülébe csókolja:

— Tolvajt fogtam!

Boldog rémüldözéssel vergődik az asszonyka ura karjaiban. Kergetődznek, játszanak, csókolódznak, két pajkos cica sem különben. És minek utána az asszonyka édesen, gyerekesen kikacagta magát, arcát el-lepi a könyzápor, úgy szorongatja vékony karjaival az ura nyakát:

— Édes, édes uram, olyan nagyon boldog vagyok!

3.

— Most pedig, édes, bucsuzz az uradtól.

— Nem jössz velem?

— Minek? Ugy sem lehetünk egyedül.

Hogy az édesanyáddal összevezszezzek, arra sincs sürgős szükségem.

— Igazad van, szegény uram, hát miért veszekszik veled mindig a mama?

— Azért, édes — felel mosolyogva Deméndy — mert előkelőbb férjet szerzett volna neked. Nem vagyok mágmás s csak úgy hivatalból méltóságos.

— Ugyan ne gunyolódjál, hiszen ha akarnál, akkor, akkor király is lehetne belőled.

— Igen ám — nevetett Deméndy — csak hogy az anyád nem ád arra, ami lehetne. Isten veled, édes, mulass jól és ne nagyon sajnáld az uradat, amiért nem unatkozik oda-fönt a méltóságos báróné szalonjában.

— Pá, édes uracskám, te olyan jó vagy. Nem is panaszkodom, hogy a feleséged elhagy, pedig mit csinálsz te a feleséged nélkül?

— Rágondolok, édes, rá gondolok, aztán annál jobban örülünk, ha ismét találkozunk. Isten veled, édes.

— Szeretsz?

— Nagyon szeretlek, de eredj már, különben rajta kapnak és akkor fogva leszek.

— Vigyázz, hogy meg ne betegedj — inti még a kicsi asszony az óriás embert s úgy válnak el, mintha legalább is hónapokig nem látnák egymást.

Deméndy a sikló felé tart s a szabadság kéjes érzetében halkán füttyörészik, Deméndyné még ott marad a Kömley palota kapujánál és utána néz könyes szemmel, mély szerelemmel. Szegény ember, úgy sajnálja, hogy most a felesége nélkül kell maradnia.

Öt óra van, Kömleyné fogadó napján. A palota körül már áll néhány fogat. Deméndyné belép a hűvös, boltíves kapualjába, a csengő élesen üt hármat, jelezvén a szolgának, hogy intim vendég jó. Az emeleti üvegajtó már nyílik is és a méltóságos asszonyka előtt sorba hajlong egy sereg lakáj, akik udvari módon harisnyásan, parókásan vannak öltözve. Kömleyné szereti az egészen előkelő formákat.

A Kömley-palota egészen más, mint a Deméndyé. Tömör és nagyarányu egyaránt. Ott a szobák hosszú sorban fejlődnek ki, itt szélesen és tömören tartanak össze a nagy termek. Udvar nincs is, a ház mélyén keresztül fekszik a nagy fogadó terem, felső világitással, pazar, nehéz butorzattal. A csillár akkora, mint az operáé, a közepén szökőkút csobog, pálma és virág terpeszkedik a sarkokban, az óriási termen pedig mindenfelé szét-szórt régi kerevetek, kerek társalgó pamla-gok, nehéz karosszékek, nagy társaság köny-

nyen és kényelmesen elszéledhetik benne. A mélyében pedig van a kis szalon, a bástyára néző ablakokkal, itt fogadja Kőmleyné a kisebb társaságot, amilyen most is nála van.

Deméndynét úgy fogadják, mint a ház gyermekét. Szívesen, becézve, leereszkedve. Megölelik, megcsókolják, arcocskáját megveregetik s a kereskedelmi miniszterné, akinek bölcsője nem ékeskedett címerrel, egész nagymamásan nyalábolja össze:

— Szervusz, kis államtitkárné, hát megszoktad már, hogy asszony vagy?

Édes anyja azonban szigorú formalitással elébe megy s a leányával szemben is reprezentálja a vendégszerető háziasszonyt, hűvösen megcsókolja és ceremóniás mosollyal kínálja meg üléssel.

A Kőmleyné társasága különben vegyesnek mondható még. Ő méltósága törekszik ugyan a rostálásra, de teljes eredményt még nem ért el. Ha rajta áll, holmi jött-ment asszonyok, akik ma még miniszternék, de holnap semmik, nem lépnék át a küszöbét. Ez azonban még hagyján, egy pár szimpla gentri asszony is bejáratos hozzá, az ura kaszinói összeköttetései révén. Nagy ára van a karriernek: Kőmley Simon báró még nem valóságos belső titkos tanácsos és a közigaz-

gatás körül szerzett érdemek nem elegendők ennek a megszerzésére. Dolgozni kell tehát a politika plebejusával is. Valamiképen szerepet kell juttatni a bárónak akár a főrendiházban, akár a választáson, vagy az egyházi ügyek terén, szóval, lancirozni kell.

A kereskedelmi miniszternén kívül négy asszonyvendég van még jelen és egy férfi. Ez az egy Zsilvölgyi gróf, egy hosszú, száraz ember, akinek a térde, míg a széken ül, majdnem a melléig ágaskodik föl. A szegény ember egyre hümget és paskolja térdét türelmetlenségében. Felesége majdnem olyan magas, mint ő, de lehetőleg még soványabb, ősz haja pedig ritkulni kezd s kétségbeesett erőlködéssel le van a halántékához pomádézva. Köpenyben ül különben, mert állandóan fázik s hosszú lába előre nyujtva, plaiddel szintén be van borítva.

Ők az igazi arisztokraták a mostani társaságban. Rajtok kívül ott van még Keszegh Vidorné, egy őrnagynak immár husz esztendő óta özvegye, Hidegh Kálmánné ő méltósága, egy szép piros arcu kicsi hölgy, kinek az ura a felvidéki inség körül kormánybiztoskodik, két leányával, a tizenkilenc éves Dórával, meg a huszonegy éves Blankával. Kicsike, parasztos képű leánykák, akik egyre

soványítják magukat és citromot, meg uborkát esznek, hogy arcuk halványabb legyen.

És végül ott van Fuchsné, csak így, röviden: Fuchsné. A cselédje előtt nagyságos, semmi más. De itt van és a kis szalonban Kömleyné mellett ül, gyönyörű, karcsu és mégis erős termettel, egyszerű fekete ruhában s mégis csakugy ragyog kábitó eleganciában. Az arca kicsi, finom vonásu, gyenge piros színű, de két széles metszésű fekete szeme urasan villog és amikor beszél, mosolygó szája egyre mutatja az apró, vakító, resolut fogakat. Fuchsné itt van és senkinek sem jut már eszébe, hogy rajta az uri körök divatos liberalismusát gyakorolja. Hidegh Kálmánné iparkodott ugyan föntartani két évvel ezelőtt csinált bonmot-ját, mikor Kömleyné panaszkodott neki, hogy urára való tekintetből fogadnia kell a zsidó asszonyt, akinek az ura lelke a banknak, ahol a báró elnökösködik:

— Ugyan mit bánod? — mondta akkor Hideghné — a férje házi zsidaja a te uradnak, hát legyen ő is a te házi zsidónéd.

Nagyszerűen nevettek a házi zsidónén, amig nem látták. De mikor jött, az ura karján, egy kicsi szőrös emberke, aki, mint Napoleon, egyre a hátán tartotta bal kezét, a méltósá-

gos hölgyek elfelejtettek leereszkedni. Sőt úgy vették észre, ez a zsidóné ereszkedik le hozzájuk. Igen bájosan, igen szeretetreméltóan, nem érzett semmiféle idegenszerűséget, legfőlebb *jobban* találta el az ugynevezett arisztokrata hangot, mint maguk a méltóságos asszonyok.

Különben nagyon versatus volt a társaságban s mikor kitünt, hogy a Kömley-ház nem az első és nem az egyetlen mágnás ház, melyben Fuchsnét szívesen látják, sőt bejáratos oda is, ahová Kömleyéknek hire sem jutott még, a házi zsidónéból ugyszólván a ház büszkesége lett. Még mindig járta ugyan a jelszó, hogy az ura miatt, aki ugyszólván milliókkal tömi őket, a valóságban azonban az asszony uralkodott rajtuk. Éppen csak annyiban maradt meg zsidónak, hogy mihelyt távozott és kiszabadultak egyénisége hatásából, megint csak nagyon demokratáknak érezték magukat, hogy ezt a hölgyet magukhoz valónak akceptálták.

Deméndyné amolyan gyermek létére ösztönszerűleg félt az asszonyok társaságától, különösen Fuchsnétól, maga sem tudta, hogy miért. Tán azért, mert oly szörnyen imponált, mert olyan tökéletes volt, szép és biztos minden dolgában s szegény Olga mély hálával

gondolt az urára, hogy szereti, holott Fuchsné oly nagyon különb nálánál. Mihelyt az első becéző üdvözlően tul volt, rögtön a leányokhoz csatlakozott, akikkel az egyik ablakmélyedésben megvonult.

Leányok voltak, ő asszony, mégis csak gyámkodtak fölötte, úgy beszéltek vele félvállról, leereszkedve és kiméletesen.

— Nos Olgácska — szólt Blanka — hát eleresztett az urad? Hallom, hogy annyira szerelmes, hogy még . . . no majd mit mondtam! — kacagott fel hangosan és a szájára ütött.

Deméndyné mélyen elpirult, érzékeny lelke visszadöbbsent a trágárságtól, melyet a leány jelzett s különben is irtózott minden idegen szótól, mely az ő szent és szemérmetesen őrzött szerelméről esett. Szerette volna, ha nem is tudnák, hogy ő az urával csókolódzni is szokott s nem értette, hogy ezek a leányok, meg az asszonyok miképen ejthetik ki oly könnyedén, minden pirulás nélkül a szerelem szavát.

— Hogy vagy te, Dóra? — fordult a másik leány felé — hogy Blankának ne kelljen válaszolnia.

— Jaj, ne is kérdezd — felel az szenvedő hangon — olyan rosszul vagyok, majd-

nem ágyban maradtam, de mama azt mondta, hogy elég vérmes vagyok, csak jöjjelek.

— Szegényke — mondja Deméndyné és megsimogatja a Dóra kicsattanó piros arcát — mégis jó lesz ápolni magadat. A betegséggel nem jó tréfálni, ó, én iszonyuan félek a betegségtől.

A két leány összenéz és kacagásban tör ki. Deméndyné kérdve, zavartan néz rájuk.

— Csacsikám — mondja magyarázólag Blanka — hiszen Dóra nem amolyan beteg, hanem csak úgy . . .

Dóra meg nagyot sóhajt és bánkódva teszi hozzá :

— De hidd el, mindig jobban megvisel, mint a legsúlyosabb betegség. Hát te, Olga, nem szenvedsz tőle? Az orvos azt mondja, hogy a vérszegényeknek még rosszabb.

— Nem tudom — rebegi Olga a legmélyebb zavarban, miközben arca tűzben ég. Egy-egy pillanatra lecsukja a szemét s azt gondolja: istenem, miért nem beszélhetek mindig férfiakkal, azok soha sem mondanak ilyen csunya dolgokat.

A két leány azonban nem törődik az Olga pruderiájával és tovább részletezik a kérdést magukról, másokról, hogy az ilyen-

kor milyen fakó, amannak meg milyen kiütéses az arca, rajtuk ellenben soha sem látszik meg semmi. Mert olyan piros az arcuk.

— Hagyd el — mondja Dóra mélyen sóhajtva — elég baj ez a pirosság. Mindenki azt hiszi, hogy ki vagyok festve s nem is mehetek már az utcán, mert a férfiak rögtön utánam vetik magukat és még alig volt eset, mikor magamban mentem, hogy valamelyik meg nem szólított volna. És milyen ocsmányul!

— Azért, hogy piros az arcod? Hát mit mondanak azok a férfiak?

A két leány megint összenéz és ismét föl kacag.

— Hát te azt nem tudod?

— Nem — mondja Olga s ismét megremeg, érzi, hogy most megint olyanról van szó, amitől a föld alá is bujna, csak ne kelene hallania.

— Micsoda asszony vagy te! — kiált föl vidám lenéző bámulattal Blanka — te úgy látszik, még azt se tudod, minek mentél férjhez.

Ezt már nem bírta el szegény Deméndyné. Félszegen mosolygott s odabujt az édes anyjához, szegény fejében kutatva valami után, amit mondhatna neki.

— Papuska nincs itthon? — kérdi végül s bókol magában: ejnye, de ravasz vagyok!

— Itt van, Olga, Fuchs urral tárgyal a dohányzóban.

— Igen, mondja Fuchsné nevetve, a tárgyalás abból áll, hogy elfüstöl két szivart. Ez az ember meghal, ha nincs szivar a szájában.

— Nem kellene engedni — véli Kömleyné — végül mégis csak megárt neki.

— Férfiszokásba nem lehet beavatkozni — mondja Fuchsné — nekünk asszonyoknak voltaképen sejtelmünk sincs róla, milyen a férfi.

— Dehogyan nincs — sóhajt a vig özvegy.

— Ugy vélem — magyarázza finom mosolylyal Fuchsné — hogy mivel a mi szervezetünk egészen más és magunkról tapasztaljuk, hogy a férfiak a mi különleges hajlamainkat, szükségleteinket és kedvteléseinket pusztán szeszélynek mondják, úgy mi sem mondhatunk ítéletet arról, amit a férfiakon pusztán külső szokásnak látunk, amiről le is lehet tenni, meg is lehet tartani.

— Ön valóságos filozófus — bókol nyájasan Hidegné.

— Zsidó vonás — mondja fesztelen természetességgel Fuchsné — a zsidó asszonyoknak úgyszólván faji vonásuk, hogy a férfi különvilágát elismerik.

— Azt hiszem — véli Zsilvölgyi grófné — hogy az izraelita asszonyoknak ez elég baj. Sokkal kellemesebb a mi hagyományunk, mely a középkori lovagiasságnak a folytatása. A férfi hódol a nőnek és oltáron látja, mikor már a felesége is.

Zsilvölgyi gróf össze csapja a térdét, hórihorgas alakja előrenyul, úgy csókol kezét a feleségének. Fuchsné egy kicsit csufosan mosolyog, mikor helyeslőleg bólint a fejével.

— A gróf ur gáláns és ékesszóló magatartása után csak szerencsét kívánhatok e felfogáshoz.

— Ez a *mi* életfelfogásunknak a magasztossága — szól most akaratlan hangsúlylyal Hideghné. A nő megtartja nimbuszát a házasságban. A férj tiszteli és imádja nejét, ahogy tisztelte és imádta menyasszonyát.

— Azonkívül meg — mondja Keszeghné és hirtelen elakadt a szava — nem, azt nem mondhatom meg a gróf előtt.

— Kedvesem — szól szíves mosolylyal Zsilvölgyiné — hallja, hogy őméltóságát megakadályozza igen érdekes véleménye elmondásában.

Zsilvölgyi mohón fölkel, a térde is belepogott.

— Engedelmükkel, hölgyeim, elszivok én is egy cigarettát.

És sebtiben meghajtva magát gólyaléptekkel sietett a dohányzóba.

— Nos, mit akart mondani, kedvesem?

— Azt — mondja most már teljes fesz-telenül az őrnagy özvegye — hogy nagyon sajnálni való az olyan asszony, aki teljesen ki van szolgáltatva az urának. Nem jó, amikor mindenkor rendelkezésre állunk. Bizony, az én boldogult uram sokszor kunyorált a csukott ajtóm előtt és szépen beleegyezett mindenbe, amit pedig makacsul megtagadott. Nekünk, gyöngé nőknek szükségünk van erre a fegyverre. Ugy-e drágám?

A kérdés Kömleynének szólt. Kissé kelletlenül, kimérten válaszolt:

— A magam tapasztalatai után nem szólhatok, a filozófáláshoz meg nem értek. Azt hiszem, minden asszonynak joga van ahhoz, hogy az ura oldala mellett is az maradjon, aki volt.

Fuchsné megvesztegetően mosolygott.

— Magam is azt hiszem. S mivel mi zsidó nők egyetlen hivatásunkul azt ismerjük, hogy az urunk eszével gondolkodjunk,

az urunk életeért éljünk, azért teljesen hatalmába adjuk magunkat s mivel az urunknak sincs más célja, vágya, mint hogy a családja boldogságát teremtsen és megóvja, nincs okunk ezen buslakodni.

— Azt hiszem — véli Kömleyné — hogy kissé mesterségesen csináljuk a distinkciókat. Hiszen a vallás különbsége nem változtat emberi mivoltunk azonosságán.

— Engedelmet, drága barátnőm, én nem vagyok oly szabadelvű, mint ön. A különbség megvan, a faji és nevelésbeli különbség alapján. Nekünk zsidó nőknek nincs középkori lovagkorunk, bennünket a szűkség és az elnyomatás kovácsolt feltétlen odaadással a férfi oltalma alá. És én például csak a faji eredetemnek tudom be, hogy egész életemben mindig csak az uram érdekét tartom szem előtt, azt teszem, ami neki jól esik és engedem őt cselekedni úgy, ahogy jónak látja.

— És nem féltékeny?

— Egy csöppet sem — kacag Fuchsné — azért akarok szép lenni, hogy leköthessem és kielégíthessem magam. Ha ez nem sikerülne, az én hibám volna és nem az ő bűne.

— Érdekes, igazán érdekes — véli Zsilvölgyiné — mégis örülök, hogy nem vagyok

oly önzetlen. Mikor férjhez mentem, a magam kedvéért mentem és nem az uram kedvéért, tehát azt akarom, hogy ő nekem éljen és nem megfordítva.

— Ön mellett az ura így is boldog lehet — bókol Fuchsné szeretetreméltó mosolylyal.

— Az is, kedves Fuchsné, a legteljesebb mértékben. Ha megengedem, mindig melletttem van, csak akkor hagy el, ha akarom. És soha se vettem rajta észre, hogy rosszul érezné magát, vagy hogy nem tudnám ki-elégíteni.

— Hát te, kis menyecske — fordul most Keszeghné Deméndyné felé — te mint vélekedel erről? Hagytad már kunyorálni az uradat az ajtód előtt?

Deméndyné biborpiros lett. Könyörgően emelte szemét a nyájasan mosolygó asszonyra: ne bántsatok! Hideghné kacagva vágott közbe:

— Ó, Olgácska még a mézes heteit éli és nincs is külön szobája.

— Ugyan! — csodálkozik Zsilvölgyiné — hiszen majdnem félesztendeje már az esküvődnek s még mindig mézeshetek? Olgácska, ha egy tapasztalt asszony tanácsát meg akarod fogadni, hallgass rám: tartsd pórázon az uradat és éljetek diétával.

Az asszonyok hangosan felkacagtak erre a szóra. A Hidegh-leányok, akik eddig az ablakmélyedésben suttogtak és nevetgéltek egymással, kíváncsian tódultak hozzájuk:

— Mi az? — kérdi Dóra kíváncsian.

— Takarodjatok, nem leányoknak való — kergeti őket az anyjuk.

— Pardon — szól Blanka mennyei ártatlanságban és illedelmesen, szüzsies tartózkodással visszavonultak.

— Olgácska — kiáltott aztán Demédenyére Blanka.

A szegény asszonyka most annak örült, hogy az asszonyok társaságából szabadulhat és mohón sietett a leányokhoz.

— Édes Olgácskám — sugja Blanka — mondd el, hogy min neveltetek, hiszen nekünk elmondhatod, mert nagyobbak vagyunk náladnál.

— Nem tudom — szól elképedve Olga.

— Ugyan ne affektálj — fakad ki Dóra — mit adod a szentet? Hiszen asszony vagy és mi bizony tudjuk, mi a különbség asszony és leány között.

Ezer szerencséje a kis teremtésnek, hogy ujabban érkező vendégek sorában benyitott Kömley báró Zsilvölgyivel és Fuchs urral.

Olga menekülve repült az édesapjához, átfogta a karjaival és össze-vissza csókolta.

— Anyuskám — becézi mély szeretettel a szőke bárócska — jól vagy, anyuskám?

— Ó, papuska — szól emez panaszos hangon — most már nagyon jól vagyok.

Kömley báró az ujonnan jötteket üdvözölte, Fuchs ur, keményen kidüllesztett mellettel, bal öklét a hátához szorítva beszélgetett a hölgyekkel. Olga a Zsilvölgyi gróf társaságában maradt, de ő rá is hálásan nézett. A leányok meg az asszonyok mind olyan rettenetes dolgokat beszélnek, hála istennek, hogy ismét férfi-társaságban van.

— Jól esett a cigaretta, gróf ur? — kérdi.

A hosszú gróf két rét hajlik s a küszöbről, ahol álltak, beereszti Olgát a nagy szalonba, melynek gyertyalángjai már kigyultak.

— Méltóságos asszonyom — szól és cérnaszál hangja szinte megvastagodott — szenvedélyes dohányzó vagyok, de soha se érezném hiányát, ha mindig önt láthatnám.

— Ugy? — szól Olga, csak azért, hogy mondjon valamit.

A gróf megfogta a kezét. A szeme föllobogott és szinte bárgyuan motyogta:

— Milyen kéz, milyen kezecske.

Deméndyné visszavonta és félve nézett a hórihorgas emberre, akinek fakó arca most nagy tűzben égett. Hirtelen megijedt tőle és szó nélkül sietett a kis szalonba. A gróf utána ment s mikor a felesége mellé állt, már megint az álmosképű vértelen gavallér volt, aki előbb.

Hat óra tájt a nagy terem is megelevenedett. Jött az igazi társaság és pezsgett a tulajdonképpeni élet. Deméndyné megosztotta édesanyjával a háziasszony tisztét s most már, hogy nem kellett résztvenni sem a leányok, sem az asszonyok általános beszélgetésében, jól érezte magát. Egyik-másik igazi barátnője akadt, ezekkel összebujt néhány percre és beszélgetett velök buzgón a jól nevelt, ártatlan leányok kedves dolgairól. A nagy szalonban mindenfelé apró klikkek verődtek össze és váltogatták tagjaikat. A Hidegh leányok rávetették magukat Pali grófra, egy tejfeles száju, alig huszéves fiatalemberre, ezzel bujtak össze egy óriási páfrány védelme alatt s a diskurzus úgy folyt, mint valami éjjeli kávéházban.

Dehogy is akarom apró képét adni annak a nagyuri társaságnak, mely, mint a stearin-gyertyák a villámosság e korában,

szinte hivalgott a régi időkre való vissza-
utalással. A napi események, a turf-históriák,
a családi pletykák változatos kifogyhatatlan
sora hömpölygött csoportból csoporthoz. Ami
azonban a legkülönösebb: a férfiak szinte
öntudatlanul váltak ki a nők társaságából
és tömörültek össze külön politizáló társa-
ságokká. Sajátságos vonás ez, hogy amikor az
egyesekek szinte a szatyriázig mindig asszo-
nyokra gondolnak, szoknyák után futnak,
ott, ahol a nő pusztán csak társaság s ahol
a férfi-indulatokat zabolázni kell, egyszerre
kiüt minden ember könyökén a blazirtság.

Deméndyné, amint hol az egyik, hol a
másik csoportban játszott a szelíd passzív sze-
repét, elárvult lélekkel epedett a távol levő
egyetlen férfi után, hogy elpanaszolhassa
neki szenvedéseit s vigasztalást merítsen sze-
relmes szavaiból. Olyan különösek az embe-
rek, olyan különösek az asszonyok, a leg-
jobb és a legkedvesebb teremtések rózsás
ajka közzül mintha undok gyíkok formájá-
ban peregnének le a szók, hogy iszonyodva
kap szédülő fejecskéjéhez: jóságos istenke,
hát olyan egészen mások az emberek, mint
ő és még valaki?

4.

Az a még valaki boldogan fütyörészve tartott a sikló felé és könnyelmű legénykedéssel mosolygott még a vénecske pénztáros kisasszonyra is. Szabad, a maga ura, este hét óráig. Nem gondolt ki semmi pogrammot, csak ment át a nagy városba azzal az elhatározással, hogy most kárpótolni fogja magát. Évára gondolt és mindenki másra. Ragyogó nyári délután volt, a Lánc-hidon, mint a katica-bogár sora, vonultak keresztül a nők tarka nyári toilettekben. Majdnem csupa nő, majdnem csupa szép nő. Mintha csak összeálltak volna a fogadtatására, a csábítására. Vére forróbban lüktetett, satrapának érezte magát. Minden kalap alá nézett, kiválogatta a legszebbet. Igazi aszfaltbetyár módjára járta utját az államtitkár ur. S mire áttért a lánc-hidon, szinte megrészegeedett, már alig tudott magáról.

Évára gondol és cáfolgatja magát: megbolondultál? Azt hiszed, ráakadsz ebben a bolond városban? De csak megrögződött a sejtelem: igen rá fog akadni. Hiszen első ízben is az utcán akadt rá. Itt lesz bizonyára, várja, akarja, hogy itt legyen. Valamikor kártyás korában voltak olyan impul-

zusai, amiknek, ha engedett, sohase járt rosszul. Most is ebben bizakodik.

De vajon hajlik-e Éva még feléje? Igen, arról meg van győződve. Különben van ő még olyan férfi, hogy egy leányt magába szédítsen.

És átérve a Lánchidon a Dorottya-utca felé tartott. Csodálatos szédület fogta el. Olyan érzés, amilyen kamasz-korában gyötörte, mikor még nem tudta, mi a szerelem. Most már tudja. A kikoplalt vadállat megy zsákmány után. Egy bizonyos vadat kerget, de megragadna mást is. Ahol egy ingerlő nőalakot lát, utána veti magát. Tízet, huszat is szemügyre vett már, kémlelő, provokáló, szemtelen tekintettel. Itt-ott kalap billent meg előtte, mintegy álmottasan vizsgonozta a köszönést, nem ismerve meg, akinek szólt.

Milyen perzselő az ilyen út. Mikor az ember jár az utcán, kivetkőzve egész mivoltából, pusztán mint him és a körülötte járókelő nők nem leányok, nem asszonyok, nem előkelők és nem szegények, csak nőstények, kikre rátapad az éhes szem. Mikor elveszti akarátát s csak jár, jár utcáról-utára cél és szándék nélkül, csak követve valakit, majd más valakit, abban a reményben, hogy zsák-

mányt szerez és mégis abban a tudatban, hogy a zsákmány ugy sem lehet meg, mert azt már igazán nem teheti, hogy fényes nappal a belvárosban, ahol ugyszólván mindenki ismeri, aszfalt-stikliket kövessen el. De maga ez a kergetés is fél kielégülés, a vér felkorbácsolása a maga elviselhetetlenségében is gyönyörűség, már csak azért, mivel tilalmas és mégis megteheti.

A Kristóf-téren, maga sem tudva, mért, befordul a koronaherceg-utcába. Pedig a váci-utca tele van a sétálók ragyogó, viruló asszonykeregével. Mégis, a koronaherceg-utcában jobban érzi magát. A férfi is megérzi ennek az utcának bűvös hatását. És csakugyan, most, félhat óratájt ez az utca szinte veszedelmes a férfiaknak. Minden talpalatnyi föld egy-egy csábító teremtményt hordoz. Mozgósítva vannak valamennyien, itt hömpölyögnek végig a keskeny járókon s anélkül, hogy kiválnának a sorból, megismerni az utca áldozatait a pusztá ösztönnel is.

Deméndy kissé magához tér. Szinte ünnepli a viszontlátást. Házassága óta először jár itt s majdnem minden arcra emlékszik. Nini, hát egészen a régiben maradt minden? Amíg ő a házaselet emésztő csalódásait szenvedte át, ez az utca tovább virult és

szedte áldozatait? Kíváncsian, sőt némi kegyelettel nézett be a fotografus keskeny kapualjába, ahol a szép leányok egész serege szorongott most is úgy, mint azelőtt, az arc képek nézésének ürügye alatt itt adva kedvező alkalmat a feltűnés nélkül való ismerkedésre. Egészen fölvidult, igen, itt megtalálja Évát is, lehetetlen, hogy éppen ő ne legyen itt.

De mintha mégis lehetséges lett volna. Föl-alá rovogatta az utcát már harmadszor, utána vetette magát minden magas, karsu alaknak, melyben Évát sejtette — nem az volt. Izzadság lepte el homlokát, a térdeiben szinte megrogygyant, a cipő égette.

— Nincs itt — gondolta csüggedve és terminusokat adott magának. — Még egyszer végigmegyek az utcán, ha akkor sem találom, fölhagyok vele.

De a terminus lejárt és új terminust adott, majd megint újat. Ugy, mint néhány héttel ezelőtt Éva vadászta őt, szakasztott úgy birkózott most ő is az ösztönnel, az erőltetett reménykedéssel. Mikor már végkép elcsüggedt, egy ötlete támadt: a párisi udvarba fordult, eszébe jutott az Éva, meg az egész koronaherceg-utcai demimonde cipőszállítója: Wočasek ur.

Wočasek ur a kis vargaasztalnál ült és ugyancsak szorgalmasan dolgozott. Fönt a félszerről is lehangzott a legények kopogása. Az egyik bánatos, mély bariton hangon keservesen énekelt is. Amint Wočasek ur meglátta az előkelő urat, patriarchalis tisztelettel tette le a szerszámot és üdvözölte:

— Legalázatosabb szolgája a méltóságos urnak.

— Jó napot Wočasek ur! Hadd üljek le. Hát ismer engem?

— Hogy ismerem-e a méltóságos urat? Elég sűrűn emlegetem is. Nagyon szerencsés vagyok, hogy méltóztatott kitüntetni szerény üzletemet.

— A cipő a talpamat égeti, Wočasek mester — mondja Deméndy s fáradtan hull a kis faszékre. — Sokat jártam és olyan kutya meleg van. Tud rajtam segíteni?

Wočasek ur bólogat a fejével.

— Rendkívüli megtiszteltetés, méltóságos uram, szerencsémnek tartom, ha cipőjébe új nemez-talpat tehetek. Ha lehetek oly szerencsés s lehuzhatnám becses cipőjét?

Lehetett oly szerencsés. Műértő szemmel tartogatta kezében és elismerően bólogatott.

— Szép munka, nem tőlem való, de el

kell ismernem, hogy szép munka. Méltóságod megbizhatik ítéletemben.

— Tudom, Wočasek mester, hát van-e sok dolog?

A tiszteletreméltó ember elégedetten simogatta tiszteletreméltó szakállát.

— Köszönöm a kitüntető kérdést, nincs okom panaszkodni. Most van az én igazi saisonom, annyi a munkám, hogy alig győzöm.

— És szép munka, ugy-e? Csupa szép női láb.

— Igenis, engedelmeivel, méltóságos uram, de én azt tartom, hogy a leányok szebbek, mint a lábak. Ha csak a Dermák Éva kisasszonyra nem gondolok. Ó, az szép láb, az az igazi láb.

— Igaz is — szólt az államtitkár ur, miközben Wočasek ur buzgón szabdalta a nemez talpat, mit csinál Éva kisasszony? Most is önnél dolgoztat?

— Ó — felel Wočasek ur — az én vevőim nem hagynak el, én sem hagyom el őket. Aki egyszer nálam dolgoztatott, az ugyszólván, a családomhoz tartozik. Pénz nem játszik szerepet, én nem hagyom el vevőimet.

— Szép, szép. Hát Dermák kisasszonyt látja néha?

— Ritkán, méltóságos uram, ritkán. Mióta a méltóságos ur megházasodott, alig láttam. Ő Dermák kisasszony nagyon tiszteletreméltó. Azt hitte, hogy mivel a Méltóságod örvendetes megházasodása folytán nem fizethet, én nem dolgoznám neki, de felvilágosítottam, mennyire félreismer. A pénz nálam nem játszik szerepet és nagyon örülök, hogy Méltóságod kitüntetett engem, mert mondtam is az Éva kisasszonynak, hogy az olyan tiszteletreméltó hölgyet, mint ő, az olyan kiváló férfit, amilyen Méltóságod, nem hagyja elveszni.

— Hát rossz viszonyok között van? — kérdi Deméandy.

— Ahogy vesszük — felel nyugodtan Wočasek ur — ha azt tekintem, hogy az olyan szép nő duskálkodhatnék a pénzben, akkor rossz viszonyok között van, de ha azt nézem, hogy az olyan kiváló nő jól teszi, ha nem veti magát akárki karjaiba, mikor olyan szerencsés volt a Méltóságod figyelmét magára vonhatni, akkor nem kell sajnálnom, hogy muló nehézségekkel kell küzdenie.

— Felejtí, kedves mester, hogy én megházasodtam. A házasember már nem igen hajlik a könnyelműségekre.

— Ezt gondoltam én is, méltóságos

uram, majdnem ugyanezt. Méltóságodról föl se lehet tenni, hogy akárki után vesse magát most, hogy megházasodott. Méltóságod jellemes férfiú és erős lelkületű, hogy ne mondjam konzekvens.

A talp elkészült és Deméndy belebujt a cipőjébe.

— Köszönöm, nagyon jól érzem a lábamat. Mennyivel tartozom, kedves mester?

A kedves mester ceremóniásan meghajtottta magát.

— Szerencsémnek tartom, hogy Méltóságod kitüntetett engem. Erre mindig büszkén fogok vissza emlékezni.

— Szép, szép, de csak nem akarja, hogy ingyen dolgoztassak magamnak?

— Korántsem, méltóságos uram, ilyet az ilyen alázatos ember mint én föl se tehet az olyan kiváló uraságról. Hanem a reparatura ráadásul jár vevőimnek és mivel az Éva kisasszony ma is a vevőm, hát . . .

Deméndy elértette a furfangos mestert.

— Jó, jó — nevetett — hát a Dermák kisasszonynak köszönhetem a reparaturát. Tartozik most magának?

— Csekélység, méltóságos ur, csekélység, Éva kisasszonynak nálam korlátlan hitele van.

— Jó, jó, ha már itt vagyok, hát a talpam kedvéért kiegyenlitem a kisasszony számláját. Irja ki, kérem.

Wočasek ur még mélyebben hajtotta meg magát.

— A mai napot ünnepnek tartom, méltóságos uram. Éva kisasszonynak mindig mondtam, hogy Méltóságod nem felejtette még el s most nagyot fog nézni, amikor azt mondom neki: ugy-e megmondtam? Amit Wočasek előre mond, az biztos, mint a halál.

— Hát csak mondja meg neki, hogy véletlenül magához kerültem és mindig szívesen gondolok a multra. Isten vele.

Deméndy meg volt elégedve az eredménnyel. Éva most már tudja, hogy gondolra és majd módját ejti, hogy találkozzék vele. Hogy eredményt látott, a vére is megnyugodott, egyszerre szabadult a zaklató kábulástól, mely szinte állattá tette. Most már nyugodtan sétálgatott a koronahercegutcán keresztül hazafelé, gondolván magában: holnap talán már látom is.

Igen, de ki tudja, mikor megy Éva a cipős boltba? Hátha csak hetek múlva? Amint ez eszébe jutott, ismét elfogta a kábulás. Meg kellett volna mondani ennek a mesternek, hogy értesitse Évát. Tán vissza

menne hozzá? Röstellte mutatni, hogy célja van. Amint így boszusan habozott magában, valakibe beleütközött, hogy a kalapja is a földre hullott.

— Pardon — mondja gorombán — de csak megáll. Hol is látta azt a félszeg, nyurga suhancot, aki most ügyetlenül a kabátja ujjával törölgeti le a port kalapjáról, fölig elvörösödve és világosan meglátszik arcán a tanakodás: odébb álljon-e, vagy szólítsa meg? No lám, hiszen ez Jani, a Dermák Jani, a jó, ostoba fiu, aki sohasem sejtett semmit . . .

— Nini, Jani barátom — kiált vidáman az államtitkár és a fiunak nyujtja kezét. — Magába botlottam? Hát máskor nem is látom, ha csak véletlenül bele nem botlok?

A hórihorgas gyerek nem tudott hova lenni zavarában, örömében.

— Hogy van, hogy van, Jani barátom, van-e sok leckéje?

— Ó, igen — felel a fiu — van most három, talán negyediket is kapok.

— Derék, derék, hát otthon hogy vannak? A mamája, a nővérei?

— Köszönöm — rebegi a fiu és lesüti a szemét.

— És Éva kisasszony?

Az ügyefogyott fiu e kérdésre mintha megindult volna. Melle lázasan emelkedik és szemét félig gyáván, félig könyörögve veti a nagy urra.

— Ő is jól van, szegény — mondja sóhajtván.

— Szegény? Mért mondja, hogy szegény?

— Hát, mert . . .

Nem tudja kinyögni. Az államtitkár egy pillanatra gyanakszik: csak nem züllött el végképpen?

— Remélem, otthon van maguknál.

— Ó, igen, otthon van minálunk, csak-hogy . . .

— Nos, csakhogy? Ejnye, Jani barátom, hát már nem tud velem őszintén beszélni?

— Igen, méltóságos ur — mondja melegen a fiu — és mi most is szeretjük, hanem Éva . . .

— Haragszik? — vágott közbe Deméndy.

— Nem, hanem szenved, sokat szenved a mamától.

— Vagy úgy! Lássa Jani, ezt sajnálom, a mamája igazságtalan irányában.

— Ugy-e, hogy igazságtalan? — kap Jani mohón a szón — ó én mindig tudtam, hogy Éva nem rossz. Szegény Éva!

Igazán megindító volt a fiu, amint hangja átmelegedett szive érzésétől.

— Kár — mondja Demédy — pedig meglátogattam volna önöket, de ha a mamája haragszik rám, akkor nem tehetem. Azt gondoltam, ha az ember megházasodik, azért csak megmaradhat jóbarátnak, nemde?

— Ő igen.

— Kár, igazán kár. Hát isten áldja, barátom, ha valamiben szolgálatjára lehetek, keressen fel, örülni fogok. Vagy látogasson meg, ha nincs is szüksége rám. Ugy, mint jó barát, a feleségem is szívesen fogja látni. És mondja meg Évának, hogy a régi barátsággal gondolok rá — tudja, ugy mondja neki, a régi barátsággal s meglátogattam volna, ha a mamájok nem haragudnék rám. Megmondja?

— Meg, méltóságos ur.

— Szervusz öcsém, szervusz.

Kezet nyújtott s a fiu alig tudta elereszteni. Köny állott a szemében, annyira meg volt indulva. A kutya bensőségével nézett az előkelő urra és zavarában köszönésképpen azt hebegte:

— Köszönöm, nagyon köszönöm.

Igy, most már igazán rendben van a dolog. Éva még ma értesítve lesz, meg fogja érteni üzenetét. S megint az öccse közvetít közöttük, ugy, mint régen. Nem rossz. Ez a

fiu nagyon használható s van benne valami vigjátéki elem is. A gimnazista, mint kerítő!

Boldogan sietett hazafelé. A lelkipurdálásnak minden nyoma nélkül, hogy a szeretőjével nemsokára találkozhatik, a felesége elé. Kömleyéknél már eloszlott a társaság, mikor az államtitkár nejéért jött.

A kis asszony tartózkodva, elfogultan üdvözölte urát, aki gyöngéd udvariassággal kezet csókolt neki és Kömley bárónénak. Néhány perc múlva az utcán voltak már, ahol az asszonyka szorosán az urához simulva rebegte:

— Édes uram, olyan rossz, ha nem vagy velem.

Amire az államtitkár éppoly édesen visszasugja:

— Nekem is rossz, édes, de már vége van, most már együtt vagyunk és nem háborgat senki.

A gyerekasszonynak fölcsillog a szeme, boldogan mondja:

— Megyünk a fészekbe.

Amire az ura elfordítja fejét és szintén boldog hangon ismétli:

— Igen, megyünk a fészekbe.

Mintha az a fészek neki is fészek volna.

NEGYEDIK FEJEZET.

Találkozás.

1.

Egy idő óta Kant hazudik. Sajátságos, egyáltalán nem beszél már a tiszta ész kritikájáról és éppenséggel nem érthetetlen. A sorok ugyanazok, a betük nemkülönben. Az első három sor mindig mintha megóvná méltóságát, de azután a betük táncolni kezdenek. Nedves égető fekete szemek villognak ki belőlük és egy hófehér, domboru sáv egy női mellkasból. Ah! A nyurga fiu megborzong és lopva néz körül a szobában: Nem látják mások is?

Tizenhét éves, csüggedt, tehetetlen álomvilágban kódorgó, nyomorvilágában robotoló szegény fiu. Tegnap még az volt az ideálja, hogy még egy leckét kapjon és aztán még egyet és akkor azt mondhassa édesanyjának: édesanyám, ne dolgozzék többé a boltba.

És ha úgy beteljesednék minden, amint kívánná, azt mondaná Évának is: ne busulj, öcséd vagyok és apád leszek. Mire pedig végére ér Kantnak, addig férfi is lesz belőle és örökre elkergeti családjá feje felől a gondokat.

De néhány napja csak — ugyan mi is lelte? Bellágéknál történt. A szép, tudni vágyó, szánsalomra és tiszteletreméltó Bellágnét tanította úgy, mint máskor írásra, olvasásra. Mutogatta neki a betűket, az meg utána mázolta. Nem valami könnyen tanul, de okos, ó, sok természetes esze van. És olyan jó hozzá. Kikérdezi magánviszonyai felől és megkínálja uzsonnával. Egy idő óta minden lecke után uzsonnát is kap: kávé és kuglófot. Bellágné szörnyen szereti a kávé és a kuglófot és minden délután háromszor is uzsonnázik. Hát igaz, most teheti, azelőtt nem tehetette, bizonyosan azért is teszi. Nagy sor az a hirtelen gazdagságba csöppenés, az ember egyhamar nem találja helyét és azt élvezi, amit eddig nélkülözött. A szobaleányból lett gyárosné a kávé, meg a kuglófot.

A tanulás buzgóságában Bellágné egészen szorosan melléje tologatta székét, az is megesett sokszor, hogy a kezét megfogta, úgy segített neki a betűket kikanyarítani. A

Jani fiu inkább félő tiszteletet érzett ilyenkor, hogy a háziasszony kezét érinti, semmi mást. Utóbb azonban különös elfogultság vettrajta erőt. Bellágné most már a maga dolgairól kezdett beszélni. Panaszkodott. Hogy mennyit kell szenvednie a kisasszonyoktól, akik, amennyire csak tehetik, boszantják. Az urát is csak este látja, soha nem viszi sehova, mintha szégyelné. Ellenben a leányok sokszor lefogják maguknak és viszik magukkal sétálni, meg színházba is. Ő még nem volt az urával sehol. Hát élet ez? Azért, mert szegény volt? Bellág maga is közönséges rongyos munkásember volt fiatal korában s bizony a műveltsége sem sokkal különb az övéénél. Nincs senkije, semmije, ugy-e, ez szomorú állapot?

E panaszolkodás közben a boldogtalan menyecske tetemes mennyiségű kuglófot fogyasztott, de Jani sajnálta és néma részvéttel hallgatta. S mikor egészen fekete lett benne a szomoruság, a bus asszony egyszerre csak mosolyogva, pajkosan teszi kezét a vállára és vidáman mondja:

— No de azért ne haragudjunk, a jó isten minden baj számára teremtett orvosságot.

Valami különös beszédje volt az asszony szemének, amit Jani nem értett meg, de

magában megreszketett tőle. Egyszer a térde véletlenül odaért a Bellágné térdéhez, nyomban visszahuzta, de az asszony közelebb húzódott hozzá és szorosan hozzátapasztotta térdét Janiéhoz. Forró pirosság öntötte el a fiu arcát, az asszony meg tágranyilt, erős szemmel nézte.

A döntő baj azonban most néhány napja következett be.

— Nagyon meleg van — mondta Bellágné és a nyakán megnyitotta a ruháját — nézze csak, hogy izzadok.

Dehogy izzadt. De Jani kénytelen volt odanézni, a telt erős nyak alatt ékalakban egy asszonyi mellnek vakítóan fehér részletét látta. Az első női meztelenség. A fiu egész valója háborgásba jött. Szenvedett, kiáltani szeretett volna, de lesütötte szemét és vergődő lélekkel mutogatta tovább a betüket. Bellágné meg nézte, nézte, majd egyszerre minden látható ok nélkül haragosan ráütött a fiu kezére.

Azóta a Jani fiu meg volt babonázva. Zsongó, sajgó érzés töltötte el állandóan a szivét. Mindig csak az a fehér mellkas lebegett a szeme előtt és lélegzete elfulladt. Iskolában nem tudott figyelni az előadásra, mindig Bellágné mellett ült és nézte nyitott

ruháját. Ha fölszólították, összerezzen, elpirult, hebegett, dadogott és nem értette, mit beszélnek hozzá. Otthon csak azért ült most Kantja mellé, hogy zavartalanul engedhesse magát át álmokképeinek, mert kedves, drága és kéjes volt neki a fájdalmas ábrándozás. Alig várta, hogy ismét hozzá mehessen, de amikor itt volt az ideje, szívdobogva, remegve sóhajtott: bárcsak ne kellene hozzá menni soha!

— Bellágné, Bellágné — szölongatta egyre magában. A német könyv fekete sorai közül tágranyilva, erősen, parancsolva meredt rá a ragyogó asszonyi szem: vajjon mit parancsol neki? Az asztal mellett ül Dermákné és himez. Száraz, barázdás arca kemény, rideg és szomorú. Házbérgondok gyötrik. Az ajtón keresztül néha egy-egy hangos kacagás hangzik be: Sáríka mulat Haas urral, aki igen tréfás ember és vacsorára hívja Sáríkat. Éva pedig még nincs otthon, holott már nyolc óra van. Nyár van, az ablakok nyitva vannak. Ezzel argumentált a mama Éva ellenében, mikor ez kikelt az ellen, hogy Sáríka a szoba-urral egyedül van. Nyitva van az ablak, annyi, mintha a nyílt udvaron volnának együtt.

Miért ne legyenek egyedül együtt? A szerelemről a fiú sokat hallott már, a léha-

ságokról is. De ezeket csak másokkal való vonatkozásban tudta elképzelni. Hogy a huga, vagy a nénye ilyesmire vetemedhetnének, képtelenség. Bellágnéra sem tudott ily módon gondolni, egészen megfoghatatlan volt előtte, hogy ez az asszony is kapcsolatba volna hozható azokkal az ocsmányságokkal, miket a fiuk beszélnek. Mégis, mikor Sárika kacagását hallotta, összerezcent és arra fülelt. Dermákné egykedvűen folytatta munkáját, az ő lelkét egy kisértet árnya borította be: a házbér, amely nincsen kifizetve.

Egy alak suhan el az ablak mellett, magas, hajlékony, gyors és dacos. Éva hazajött. A fiu szíve megdobban, maga sem tudja miért. Át kell adnia a Deméndy üzenetét. Ugy érzi, hogy Éva megörül majd neki, mégis fél, hogy megharagszik. Tán titokban sugja meg, hogy a mama ne hallja? Még töprenkedik rajta, mikor Éva benyit a szobába és köszönés helyett azt mondja:

— Az a tacsó megint odaát van?

— Semmi közöd hozzá — mondja tompán, munkájából föl se tekintve Dermákné.

Miből fizesse meg a házbért?

— Az a gyerek utóbbi időben sokat költ — folytatja Éva, gépiesen a könyvszekrény párkányára nézve, melyen nem volt kenyér

— egy hónapban új szoknyát vett, meg ezüst karperecet. Nem kérdezte anyám, honnan vette a pénzt?

— Hát te megmondtad, honnan vettél három pár cipőre, meg egy drága új ruhára pénzt? — harsog most föl Dermákné. — Maholnap a háziur kidob a lakásból, te pedig cifrálkodol és még a testvéredet gyanusítod?

— Ne beszéljünk rólam — felel Éva tovább, egészen nyugodtan öltözködve át. A Jani fiú látja meztelen karjait és nyitott mellét s hirtelen beletemetkezik a könyvébe. Ezelőtt sohase gondolt arra, hogy ne nézzen néniére, mikor öltözködik. — Arról az ostoba kölyökről van szó. Ha nem tudja, majd meg tudom én, hogy honnan szerezte ezeket a dolgokat.

— Hát borravalókat kapott, mert sokat liferálnak és a kuncsaftok szeretik és adnak neki borravalót — mondja most csöndesen Dermákné. Elejét akarta venni, hogy Éva csakugyan kiderítsen valamit.

— És anyám elhiszi ezt? — kérdi Éva élesen — majd a maga lelkén szárad ez a szégyen.

— Csak ráadás lesz — véli csipősen Dermákné — nem a tisztességedre szorulunk, inkább azon gondolkodnál, mikép fizessük ki

a házbért. Holnap megint jön a házmester és akkor a jó isten tudja, mi lesz velünk.

Éva egyet ránt a vállán és nem szól semmit.

— Ha csak egy csöpp tisztességet éreznél a családot iránt, elmennél hozzá.

— Kihez?

— A háziurhoz — mondja tétova hangon Dermákné és nem mer a leányára nézni. — Megmondanád neki te, hogy ne zaklasson bennünket.

— Ugy — nyújtja a szót Éva — aztán mért én, mért nem megy hozzá anyám?

Dermákné reszket dühében. Szeme rávillog a leányra, de csak türtőzteti magát és csöndesen mondja:

— Rád inkább hallgatna.

Éva halkán, vérlázítóan kacag magában.

— Értem anyám, értem — mondja és egyre kacag magában — legyenek kedves és szeretetreméltó ugy-e? A háziur fiatal ember, hátha feleségül vesz? Ugy-e, csak erre gondol anyám, vagy, hogy egy fiatal hölgy kérését a fiatal ember egész önzetlenül teljesitené. Jó volna, de ebből nem eszünk.

Dermákné látja, hogy minden hiába és ismét pattogni kezd. Hogy neki ugyanis mindig, egy szép reggel elmegy és hírét se fog-

ják többé hallani, akkor aztán forduljanak föl valamennyien.

Jani ekkor nagyot gondol, de csak erőltetnie kell magát, míg kinyögi :

— Ne busulj, mama, majd, majd próbálok én valamit.

— Te ? — mondja kicsinylően Dermákné.

Ettől aztán inába szállt a fiúnak a bátorsága. Csakugyan, ő ? Kicsoda ő ? Arra gondolt, hogy Bellágné, aki olyan jó és érdeklődik a viszonyai iránt, ha megtudja, milyen bajban vannak, ad neki kölcsön a házbér fizetésére. Az első kétkedő hang azonban elvette bátorságát, hitét is abban, hogy ő tudna valamit végbevinni.

Dermákné pedig folytatta kifakadásait. Az Éva jöttét hallván, lassan besompolygott Sárika is, arca pirosan, halványan foltos volt és tenyerével lopva törölgette is. Megállt az ajtó mellett az ablaknál, úgy hallgatta nagy gyönyörűséggel a mama veszekedését Évával.

— Igen — mondta Dermákné mély, szinte gyűlölködő keserűséggel — amikor szegény anyádról van szó, adod a finyást. A házbérért nem akarod magad megalázni, de honnan vetted a cipőket ? Miből fizetted a ruhádat ? Adjuk az erkölcsöset, mikor irigyled

szegény testvéredtől azt a rongyot. Hát az utcára vessenek bennünket, meztelenül járjunk? Éhen haljunk? Akkor volna neked csak ünneped.

Éva már a szokott taktikájához nyult. Dudolva leült az asztalhoz és belefogott a regényolvasásba. Dermákné tovább ontotta a ráfogásokat és szitkokat leányára, szegény Jani befogta mind a két fülét, s belevájta magát a betűkbe. Sárika lassan, lopva oda-somfordált az asztalhoz és könyökére terpeszkedve, úgy hallgatta nagy kéjjel az édes anyját.

Ez közben szünetet tartott, de elméjében új fordulatok után vadászott. Az ilyen szünetet felhasználta Jani, úgy gondolta, hogy ezzel eltereli a beszélgetést, nekidurálta magát egy párszor, végre süket hangon mégis csak kibökkentette:

— Te, Éva!

— Mi az? — mordul rá nénje, föl se tekintve könyvéből.

— A városban találkoztam a méltóságos urral, megállított, megszólított.

Éva is, édes anyja is felüti a fejét.

— Nos aztán? — kérdi Éva és közömbösségre kényszeríti a hangját.

— És még mert téged megszólítani az a — gazember? — fakad ki Dermákné.

— Azt mondta — folytatta akadozva Jani — hogy a régi barátsággal gondol reád, azt mondta, hogy így mondjam meg neked és hogy meg is látogatott volna, ha a mama nem haragudnék reá.

Jani, a mondókájának a végére érve, ismét a könyv fölé hajolt, azt hitte, most csapnak majd össze feje fölött a hullámok. De vihar nem tört ki, ám az az érthetetlen csönd, amibe szavai után merültek, még jobban megijesztette. Éva letette a könyvet és mereven bámult öcscsére. Ha egyedül volnának, ezer kérdéssel faggatná. Így csak nézett reá, megkövesülve.

Dermákné pedig épp úgy meredt Évára. Mit érzett, mit gondolt, én bizony nem tudnám megmondani. Mondhatom-e, hogy mivel a Jani ujságát menten belekapcsolta a házbér-problémába, becsstelen, haszonleső a gondolkodása? Pedig az volt az első gondolata, az utolsó is. Hogyan, miképen -- nem tudom, az anya is csak úgy elértette ennek az üzenetnek az igazi értelmét, mint Éva és rögtön a házbérre gondolt. Nincs többé házbérgond.

Perceken át tartott ez a kinos csönd, csak Janinak üres és baljóslatu. De ez a néma sora a perceknek megváltoztatta egy-

szeribe a Dermák-családban az erő- és érzelmi viszonyokat. A kis Sárka elunta magát s valahogyan krákogni kezdett, Dermákné erre fölriadt merengéséből és feléje ütött a kezével. Éppen tarkón érte az ütés és Sárka meglepetten, rémüldözve ugrott fel a helyéről.

— Itt vagy? — kiáltott rá legrikácsolóbb hangján az édes anyja. — Hogy mertél egyáltalán bejönni? S ebben a szoknyában? Mért nem vetted le? Nem meg van-e neked tiltva, hogy a szobaurhoz bemenj? Ha ez még egyszer előfordul, összetöröm a csontjaidat és kilöklek, hogy soha se szeded össze magadat. Szégyen és gyalázat, az ilyen nyomorék kölyök leány már a legények után jár. Csitt, egy szót se, régóta nem tetszik már a viselkedésed. Vigyázz magadra, hogy valami gonoszságon ne érjelek. Vagy mondd csak, honnan vetted ezt a karperecet?

Sárka egészen el volt képedve. Nem érti, hát fölfordult a világ? Mért jár most ő rá a rud? Az előzményekben bizva, szemtelen hangon iparkodott megtartani pozícióját:

— Hát a mamából is beszél már az Éva irigysége? Összespóroltam, már sokszor mondtam.

— Hazudni mersz? Nekem akarod mondani, hogy te spóroltál? Ugyan miből?

Aztán itthon nincs kenyér és te ezüst karperecekre spórolsz? Add ide rögtön.

— Az enyém — dacoskodik Sárka.

— Tüstént ide adod! — rivall most rá Dermákné és fölkel, megfogja a kisleányt a könyökénél és istenesen megrázva, letépi róla a karperecet — Így ni, majd adok én neked karpereceket vásárolni. Aztán vigyázz magadra, ha csak egy szóval elárulod, hogy rossz uton jársz, kidoblak, mint a kutyát!

Ezeket pedig mondván, Dermákné mintegy elismerést keresve néz Évára. Ez neki-pirulva, lesütött szemmel úgy tesz, mintha ügyet sem vetne a csetepatéra. Érti az édes anyját és tudja, hogy a Demédy üzenete már is megszerezte neki régi pozícióját a családban. Nem tudott neki örülni.

Fölkelt és az ajtó felé tartott.

— Hová még? — kérdi tőle Dermákné lágy, gyöngéd hangon. Éva fölütötte fejét, úgy nézett az anyjára. Leküzdte magában a keserőséget és iparkodott nyugodtan felelni:

— Meleg van, kimegyek a gangra.

Onnan azután, az ablakon keresztül szólt az öcsésére:

— Jani, hozz ki egy széket.

Jani mindenkor engedelmeskedett neki, most azonban bizonyos mohósággal. Az egy-

ügyü fiu is megérezte, hogy nem a széket kívánja Éva, hanem a vele való beszélgetést.

-- Hol találkoztatok? — kérdi Éva a székre ülve és a rácshoz dől.

— A Dorottya-utcában — felel Jani zavartan, attól félt, hogy a nénje kérdezi: mit kerestél a Dorottya-utcában, erre pedig nem tudott volna felelni. Amióta Bellágnénak olyan melege volt, a szegény fiu nem vágat egyenesen haza, hanem ellenállhatatlan kószáló vágytól gyötörve, nagy kerülőkben bolyongja be a legnépesebb utcákat. jobbra-balra nézegetve: valami isten csodájánál fogva nem találkozik-e szemben Bellágnével?

Éva azonban nem kíváncsi erre. Azt akarja, hogy apróra mondjon el neki mindent. Ő köszönt-e előre az államtitkárnak? Nem? Mit gondol, igazán szívesen beszélgett-e vele, vagy csak úgy, udvariasságból? És úgy mondta-e: a régi barátsággal? És azt mondta-e, hogy szószerint mondja ezt neki?

Nagyot sóhajtott, mikor töviről-hegyire kikérdezte a fiut. Igen, tehát beteljesedett. Deméndy találkozni akar vele, keresi is. A Dorottya-utcában volt, még pedig a Gizella-tér felől jövet. Tehát nem a klubban volt,

hanem a koronaherceg-utcában. Arra jár, hogy vele találkozzék. Most már mindent tud, és a szerint fog cselekedni.

A Jani fiu mellette áll és szintén elgondolkodva néz a rácson keresztül. Együgyű, becsületes lelke érzi, hogy nénje most arra a szép, nagy emberre gondol és találgatásában tisztelettel visszahőköl e gondolatok boncolgatásától. Valami nagy, tiszta tragédiát sejt, egy nagy ur szeret egy szegény leányt, le kell mondaniok egymásról és csak a távolban dobog egymás felé a két sziv. Szegény Éva és szegény méltóságos ur!

S amint ennek a képzetnek átengedi magát, egyszerre csak ismét szemben látja magát a méltóságos urral, aztán a koronaherceg-utcában, ahol minden asszonyban Bellágnét sejtette és egyszerre csak ismét rabja az igézetnek: a kis udvari szobában ül a kis asztal mellett, mellette a gyönyörű asszony, amint ránéz, különös, nedvesforró tekintettel és látja fehér mellét és érzi a térde érintését . . . A szegény fiu behunyja szemét és kéjes borzongással hajol a rács fölé: Jó volna leugorni innen és elterülni és meghalni, a föld alá kerülni és sohasem látni többé azt a fehér mellet, azokat az igéző, rejtelmes pillantásokat!

Az ablakon keresztül pedig kiszól egy sohse hallott, gyöngéd, szerető hang:

— Nem fogsz meghülni, leányom?

2.

Éva maga is csodálkozott, hogy mennyire hidegen hagyja kinos reménységének beteljesedése. Sem öröm, sem boldogság, sem szerelem, sem izgatottság. A tisztviselő sem megy közömbösebb lélekkel a hivatalba, mint ő indult a biztos találkozás elé. Mindössze még gondosabban, még válogatottabban öltözködött, mint máskor. És ami eddig nem történt soha, az édes anyja segített neki és megigazitotta hátul a szoknyája ráncait.

Az éjszaka eléggé alaposan átgondolta a mai nap programját. Hideg és csábító lesz, ez volt eltökélt szándéka. Nem adja magát oda az első hívó szóra, ó, ennyire olcsón nem adja magát. Hadd könyörögjön, hadd alázza meg magát, mielőtt vesztébe rohan. Mert ezt a gondolatot most is tartja, Deméndyt tönkre akarja tenni, legalább a családi boldogságában. Bizonyítékot szerez és ezt szemébe vágja annak a csöpp asszonynak, akire gyűlölet nélkül nem tud gondolni.

A tegnapi ujságot már látta, abból tudja,

hogy a Házban ma is érdekes ülés lesz. Demédy bizonyosan ott lesz, mert még mindig a belügyi tárcánál tartanak. Sőt lehet, hogy beszélni is fog, mert nagyon rájár a rud a megyei gazdálkodásra és egyre előhozakodnak szabálytalanságokkal, erőszakoskodással, sikkasztással és zsarolással. Csak el ne jönné a felesége is! Azaz bárcsak jönné! Nem volna rossz, ha a szeme láttára csábítaná el az urát. Ez volna az igazi megoldás. Bonyodalom és katasztrófa egyszerre.

Végigment az Andrássy-uton, azt gondolta, hogy a Károly-köruton keresztül egyenesen az országházba megy. De nem tudott akarátának engedni. Ösztöne bevitte a fürdőutkába, az Erzsébet-téren keresztül a korona-herceg-utca felé. Pedig igazán nem akart oda menni. Szép, nyári nap volt, az Erzsébet-téren néhány szegény tüdővésztes ember ült a padokon, egy-két dologtalan leány, állás nélküli bonne, vagy boltos leány, ezek orvul, irigykedve néztek a pompázó, előkelő urileányra, aki egyenletesen, meggondolt léptekkel, rájuk sem nézve, halad a téren keresztül. Messziről egy ifju ember törtetett utána, amolyan kezdő aszfaltbetyár, akit a feltűnő szép alak vállalkozásra biztatott, de mihely utolérte és pillantása az Éváéval ta-

lálkozott, nyomban megjuhászkodott és oldalt kitért.

Már ott volt az utcában, mely második otthona, mikor arra eszmélt, hogy kár volt ide jönni. Ismerősök megállíthatják s amugy is késő van, a képviselőházban mostanában sokan látogatják a karzatot, hátha jegyet se kap? A zsibárus-utca sarkán csakugyan látott egy ismerős arcot, de ez nyomban befordult az utcába, mihelyt őt meglátta. Domokos volt, a Wočasek legénye. Ugyan ilyentájt, tizenegy órakor, mit csinál ez az utcán, hiszen dolga van? Némi feleletet egy éktelenül nagy piros szalmakalaptól és kiáltóan sárga blousetól kapott: Mészáros Gizi kisasszony jött ki a főposta-épületből, a kezében levelet tartott. Tehát apróhirdetési? gondolja Éva és megvetően bigyeszti le ajkát. Egész sereg leány mulat azzal, hogy az apróhirdetések útján bogozgat összeköttetéseket, irat magának poste-restante, felel is ugyanilyen módon és a távolból bizonyos nimbuszt szerez előbb magának, mielőtt a valóságban boldogítja a szerencsétlen gavalért. A főposta poste-restante rekesze csupa ilyen viszonyokat közvetít, melyek illuziót adnak a férfiaknak azzal, hogy „tisztességes” leányt hódítanak.

Szerencséje volt, nem állította meg senki. Hogy egyik utca-sarokról a másikig egyre követte valaki, azt már föl se vette. Áthaladt a Ferenciek-terén, az egyetem-utcába, onnan tért ki a muzeum-körutra. Furesa, ez a Gizi meg van-e duplázva? Megint csak maga előtt látta, alig tiz lépésnyire, a zsebéből kilátszott még a beléje gyűrt levél csücske, úgy sietett lelkendezve a kocsitron keresztül, mintha valaki kergetné. De inkább ő kergetett valakit: Domokos épp most fordult be a technika udvarára és Gizi némi habozás után letett róla, hogy oda is kövesse.

Éva még észrevette, hogy a legény egy falkiszögelés mögé lapulva visszatekint s mikor látta, hogy üldözője nem követi többé, lélekszakadva rohant vissza az utcára és szemét mindenfelé jártatva, kereste, akitől futott. Éva már befordult a Sándor-utcába s mintha a szive most valamivel lázasabban dobogott volna.

A középső kapu előtt a rendőrtisztviselőn, néhány kopott ruhás fiatal emberen kívül két elegáns fiatal leány lézengett, a Bellágleányok. Csüggedten álltak a fal mellett és meredtek maguk elé. A céltalanság lerítt róluk és szendességükben, finom egyszerűségükben valóban szomorú látvány voltak. Éva

is megsajnálta őket s szeretne volna megkérdezni tőlük, mi bajuk, de csakhamar magától megtudta. Nem kaptak jegyet s most nem tudnak mit csinálni a délelőttjükkel.

Éva azonban kapott. Megfoghatatlan, de kivételes esetekben mindig előkerül még egy hely valahonnan, csak embere válogatja. Az is inkább pszichologus, mint öntudatos tény, hogy míg a kapus könnyörtelenül utasít vissza akárhány urinőt, aki a főkapun át akarna a házba jutni, addig az Évák meg a Gizik mindig akadálytalanul suhanhatnak be a tilos bejáráson. A két Bellág leány félő irigykedéssel nézett a büszke leány után, aki oly biztonsággal haladt föl a lépcsőn, hogy a kapus, mire észretért, azon vette magát észre, hogy szalutált, holott azt akarta mondani: erre nincs bejárás.

A kis karzati ajtó föllebbentésével Éva általános moraj, kiáltozás és kavargás közepette megy a helyére. Odalent élvezik a felháborodást. A miniszter kissé sápadtan, de jeges nyugalommal áll a helyén és míg a felháborodással megbirkózik az elnöki csengő, nyugodtan cukrot szopogat. A karzatnak ma meglehetősen idegen képe van, egy honti küldöttség terpeszkedik egy egész soron végig, éppen a honti állapotok okozták

a kavarodást, azonfelül a középső karzaton egy nagy idegen társaság lesi az izgalmakat: egy fiatal képviselő rokonsága és baráti köre, akik meghallgatják a szüzbeszédet, mely ezután következik.

Éva gépiesen integet jobbra-balra, néhány ismerős mégis csak akadt, sőt gyakorlott szemével egy egész csomó jövőendő ismerőst is felfedezett. Fiatal, többé-kevésbé jól öltözött leányok, akik kottát vagy könyvet tartogatnak az ölükben: minden esztendőben ilyenkor nyílnak ezek a friss karzati virágok, akkor, mikor a színésziskolákban befejeződnék a vizsgálatok. Rendesen a postán kapnak két karzati jegyet: a jó isten tudja, kinek jutott eszébe, hogy ezzel kedveskedjen nekik, de nemsokára megtudják ők maguk is.

A belügyminiszter végre szóhoz jut és valamit mond, amire a jobboldal hangos kacagásra fakad. A hontiak megdöbbenve néznek össze, aztán ők is kacagnak. A baloldal lármázna, de ott is kacagnak, úgy, mintha gunyos kacagás volna. Denique, a miniszter megnyeri a csatát, mint annyiszor máskor, mikor a legmegdöbbenőbb adatok hatását megerőtleníti egy találó elmésséggel.

Éva az államtitkárt keresi. Csakhamar ráakad. A legszélsőbb helyen, közel az ujság-

írók karzatához, ül egy szélsőbaloldali képviselővel és azzal hevesen vitatkozik. A két férfi egészen belemelegedett az ügybe és kikelt magából. Végre is az államtitkár vállat von, az ellenzéki honatya a kezével olyan mozdulatot tesz, amely azt mondja: hát akkor legyen úgy, többet nem tehetek s izgatottan elválnak. A baloldali ur arca még piros és haragos, amikor lemegy a völgybe, ott aztán, minden átmenet nélkül a gukkerjéhez nyul és a szomszédját figyelmeztetőleg meglökve, figyelmesen néz a karzatra.

Deméndy a miniszter mögé ül és élénken beszélget vele. Éva is megdöbben, föl se nézett a karzatra. Keserűség kél a szívében, de alig érlel meg benne a gondolat, hogy Deméndy egészen megváltozott, valaki titkolózva hajol le hozzá és egy cédulát csusztat a kezébe. A szíve nagyot dobban, figyelmesen tekint le a szónokra és csak néhány perc múlva bontja szét a cédulát, melyen a jól ismert kusza írásvonalak csak ennyit mondanak: *Vártam és várom.*

Ezentul Éva álomszerű fásultságban ül a helyén és a szemével követi Deméndy minden mozdulatát. Ez a táskájából sorra kisedi az aktákat és ceruzájával jegyeztet

beléjük egyet-mást. Aki nézi, csak a szorgalmas, ügyeinek élő tisztviselőt látja. Csupa politika, csupa közügyhöz való érdeklődés az egész ember. Amellett látszik, hogy a szónokokat is figyelemmel kíséri, mert közbe-közbe, hol tagadólag rázza a fejét, hol meg szörnyüködve kacag. A rud különben ő rá is jár, mert a honti állapotokért közvetetlenül benne keresik a főbünöst. Aki így látja azt a szép, okos és buzgó embert, gondolná-e, hogy a karzaton ül egy szép leány, akivel már most is gondolatban megcsalja a feleségét?

Nagy a melegség. Végig a sorokon suhognak a legyezők, szinte állandó alaphangja az a lent folyó vitának. Az imént még egy tisztos ábrázatu öreg ur dörgött lent és pártja zajos helyeslése között kijelentette, hogy ha éppen obstrukciónak akarják tekinteni a vitát, hát tekintsék annak, de akkor ez a kormány csak azt következtetheti belőle, hogy megérett az obstrukcióra. Most ez az öreg ur még lihegve és kivörösödve a karzatra nyitott és melegen üdvözlöl egy fiatal szép ur-asszonyt, aki a kis fiával ült a második sorban. A fiatal kávésné volt: most már tudja, kinek köszönheti a jegyeket s úgy látszik, azóta már sokszor élt ezzel a szí-

vességgel, sőt többel is: a képviselő ur rendelkezésére bocsátja kocsiját is, mikor haza megy, hogy az urát az ebéddel meg ne várakoztassa.

Egy óra van, az elnök öt percnyi szünetre fölfüggeszti az ülést. A képviselők az ajtók felé tódulnak, kisebb csoportjuk összeverődik a középben és ott is élénken vitatkozik. Deméndy egy futó pillantást vet a karzatra és szintén kisiet. Itt az ideje. Éva is fölkel és siet kifelé. A keskeny folyosón végig a fölépcsőhöz, de ott nem megy le, hanem benyit egy tágas terembe, valami kisebb bizottsági ülésterembe s gyorsan beteszi maga után az ajtót. Egy perc nem telik bele s az ajtó már megnyílt és belép rajta Deméndy.

Egy pillanatig fürkészve hallgatódzott a másik, zöldposztós ajtó felé, aztán mohón Évához sietett, előre nyújtott két kezével megrázta az Éváét, aztán szó nélkül hevesen a karjaiba zárta és fülébe csókolta e szokat:

— Éva, kedves Éva, milyen jó, hogy ismét egymásra találtunk.

Éva a keze érintésétől megrázkódott, az előre elhatározott dac és visszautasítás átvillant az agyán, aztán alázatosan a férfi vállára hajtotta fejét és míg némán pereg-

tek le könnyei, először érezte, hogy eladott leány, akinek nincs önálló akarata.

Deméndy magához emelte a könyes, szép arcot, melyen most valami kimondhatatlan fájdalmas önmegadás tükröződött vissza és meghatottan csókolta le könnyeit.

— Szegény Éva — rebegte őszinte érzéssel — ugy-e nagy fájdalmat okoztam?

Éva mosolyra erőltette magát és zsebkendőjével hirtelen letörölte könnyeit.

— De ugy-e, szeretsz még? — kérdi Deméndy és mohón újból karjába kapja és csókjaival elborítja arcát.

Ezzel a mult el volt intézve és Deméndy ismét az Éva régi szerelmesének és urának érezte magát, ugy adta neki utasításait, önkéntelen parancsoló modorban, mely lenyűgözőn hatott Évára.

— Még ma veled akarok lenni — szolt és izgatottan mérte föl-alá a termet. — Este nem lehet: rab vagyok, hanem délután, rögtön ebéd után és együtt maradunk az utolsó pillanatig, a klubba sem megyek föl — ameddig csak lehet. Lássuk csak, hozzátok nem mehetek, biztosra akarok menni. Te se menj haza ebédre, nem akarom, hogy késél. Maradj a városban és — és, igen, ez a legalkalmasabb, eredj föl Courriernéhoz. Igen, ott várj meg. Jó lesz?

— Jó lesz — sugja Éva hangtalanul és nem mer a férfira nézni. Ugy hallgatta, mint a cseléd, aki a gazdája utasításait fogadja.

— Most pedig, édes, isten veled, még egy darabig itt kell lennem, aztán sietek szabadulni az ebéd-től. Négy órára, igen, legkésőbbén négy órára ott leszek.

És még egyszer magához ölelte, mohón, éhesen és egy utolsó, vérforraló csókot nyomván az ajkára, elsietett. Éva megtörülte arcát, nagyot lélekzett és szintén elhagyta a tanácstermet.

Megváltozott a világ. Milyen más az: várni valakit és aztán élni vele, mikor megérkezik. Az ember megcselekszi azt, amit akar, de a cselekedete lelki mivoltát nem szabhatja meg. Hónapokon keresztül ezt a találkozást a szerelemmel elegy boszu tervekép hánytorgatta magában, most se boszu, se szerelem. Ugy érzi, mintha hosszú dologtalanság után állást kapott volna. A pénzre gondol s ami vele jár. Semmi más. Dermák Éva, a Deméndy Miklósnak éveken át szeretője, csak most vált lelkileg azzá, aminek mások nézték: a pénz nyomorultjává.

Követi a parancsot. Nem megy haza ebédre. Harminc krajcárja van, ezzel jóllakhatik Frommernál. Rekkenő hőség van, csak

azok járnak az utcán, akiknek dolguk van. A belvároson egyáltalán már erősen megérzik a nyár. A déli sétálók sorai is megritkultak, ilyenkor két óra felé éppen csak a boltos leányok sietnek vissza az üzletbe s egy-egy elkésett iskolásleány vágtat a villamos állomás felé. Éva lassan, elgondolkodva fordul be a Kossuth-utcába, gépiesen nézi magát a kirakatok üvegében, átvág a korona-herceg-utcába és ott befordul a Harisbazárba.

Ott van a Frommer kávémérése, ahol déli időben huszonöt krajcáron négy tál ételt kapni, kenyérrel. Sajátságos fészek. Sötétes üvegajtó nyílik be az egyik kiesi szobába, ahol szorongva állanak a kerek kis asztalok, megrakodva az utcák szomorú női proletárjai-val. Gazdátlan bonne-ok, facér gouvernante-ok, néhány kalandornő, ki szégyényesen, ki gazdagon felcicomázva, az egyik finyás, a másik alázatos, az egyik vigan kacag, a másik homlokán gond borong. Az üvegajtón keresztül belátni a másik szobába: ott csupa férfi ül ebéd utáni fekete kávénál és ujságot olvas, dominózik vagy kártyázik. A belváros kisboltosai ütötték föl itt tanyájukat. A kis nyárspolgárság szoliditása szomszédos itt a nagyvárosi női proletáriátus és kalandorság feslettségével, fásultságával.

Régen volt itt Éva, egy kicsit idegennek érzi magát. Egy lompos, szép leány szolgál föl és ellenséges alázattal kérdezi, hogy bort parancsol-e vagy sört.

— Vízet — felel Éva nyersen és elpirul. Egy pohár sörre már nem telik a pénzből.

Ketten ülnek még az asztalnál. Az egyik a husnál tart, a másik már a fogát piszkálja. Ahogy az idő éppen összehozta őket. Az egyik tisztességben kopott alak, a másiknak ki van festve az arca, ragyogón lakkos a cipője, de avult, fesledező a szoknyája. Évától mind a kettő áhitatosan elhuzódik. Imponál nekik a ruhája és dehogy is gondolnák róla, hogy csak harminc krajcár esőrög a zsebében. A szomszédos asztalnál, ugy látszik, törzsvendégek állandó társasága mulatozik. Sörös üvegek is állnak ott, az egyik meg fagylaltozik is. Fiatal, rövid szoknyás leányok, férfiakról beszélnek, orfeumokról és egyéb ilyenekről. Olykor meghalkul a hangjuk s utána histerikus kacagásban törnek ki.

Éva hamar végez. Az egyik szomszédja már előbb távozott, félszeg hidegséggel biccentve fejével, a másik ott ültében elaludt. Évát is álmosná teszi a látása, meg a melegség. Mögötte egy élteőbb hölgy ül, bő, extravagans szabásu sárga köpönyegben,

amely ha föllibben, elárulja, hogy a hölgy csak alsószoknyában jár. Ez szivarra gyújt és a kis helyiség menten megtelik köhög-tető, karcoló füsttel. Éva fizet és sietve távozik. A maradék öt krajcárt borravalónak hagyja ott, amiért a felszolgáló leány ámuló meglepetéssel ezzel köszönti:

— Kezét csókolom.

Tehát Courier-néhoz. Annyira nem a szerelem láza viszi oda, hogy azt gondolja: ebben a nagy melegben majd egy kicsit szundikál.

Nem kell messzire mennie. A korona-herceg-utcában egy ütött-kopott kétemeletes ház első emeleti erkélyén fakul a nagy firmatábla.

DENTIST COURRIER FOGMŰTEREM.

És alatta, ugyanazon a táblán kis betűkkel:

Courrier-Faragó Mariska női kalapraktár.

Tehát két firmája is van a harmadik üzletnek. Hölgyek és urak föltűnés nélkül fordulnak be a kapuba: ha tetszik, a fogorvost keresik, ha tetszik, a kalaposnőt. Avatatlan asszonyok, leányok jóhiszeműleg ülnek a várószobában és nézik, hogy jönnek, mennek mások a kalaposszobába. Jobbfelől, a fogműteremben Courier ur, egy ideszakadt

svájci ember tárgyal az urakkal, balfelől Faragó Mariska ő nagysága a hölgyeket szolgálja ki. A hely tehát igen alkalmas, mindenkinek kell kalap és mindenkinek fájhat a foga.

Éva egészen bátran benyit az előszobába. A fogorvos rendel reggeli kilenctől este hatig, megszakitás nélkül. De úgy látszik, ilyentájt nem igen van dolga. Éva a várószobában találja, szivarozva és ujságot olvasva. Amint Évát meglátja, felugrik, affektált francia elevenséggel elébe táncol és mély meghajlással üdvözlí.

— Mariska asszonyt keresem — mondja Éva, amire a fogművész értően meghajol és egy marquis-mozdulattal föltárva a baloldali ajtót, édeskésen bekiáltja:

— Ma chère ! vendég jön.

Ebben a szobában üvegszekrényekben, asztalokon, székeken csupa női kalap. De a belső falon végigvonul egy fakó szőnyeg. Ez most meglíbben és belép kifogástalan háziöltözetben egy csinos, fiatal barna asszony, aki gyanakodva nézve végig a jövevényen, öntudatlan mozdulattal úgy huzogatja a szőnyeget, hogy mögéje ne lehessen látni.

— Jó napot Mariska asszony — mondja Éva és ezzel elosztatott minden bizalmatlan-

ságot. A Mariska asszony megszólítást csak a beavatottak használják, ez a titkos jelszava a titkos üzletnek.

— Szolgálhatok? — kérdi egész nyájasan az asszony és fellibbenti a függönyt. Nem takargatott az semmit, csak egy keskeny folyosót hasított ki a szobából, amelyen észrevétlenül, a kalapüzlet kikerülésével lehetett a belső szobába jutni.

Oda vezette Évát egy pazar, nehéz levegőjű szalonba, amelyben minden csupa arckép. Arcképek a falon, a tükrök szegélyén, a szalon-asztalkákon, a paravant-on, a kis aranyos kandallón. A kerek nagyobbik asztalon pedig vastag, diszes foliánsok, ugyancsak teli szép leányok, asszonyok arcképeivel.

A két hölgy hamar megértette egymást, nem kellett a szót szaporítani. Éva emlékeztette a multra és az érdeemes asszonyság emlékezett is. És nagyon örült, hogy most már gyakran lesz szerencséje. Egy kis tapéta ajtót nyitott ki és bebocsátotta rájta Évát.

— Tessék.

Ablaktalan kis szoba volt. Egy csavarásra kigyult a gyöngé rózsás villamos fény és Éva magára maradt a titkos szerelmes

fészekben. Ez aztán igazi fészek. Csupa bujaság, csupa puhaság. A falak véges-végig drága szőnyegekkel beborítva, vastag nesz-fogók a padlón is. Széles kerevet, széles függönyös ágy és az állott levegőnek olyan különös, zsongító hatása van. Van női pipereasztal is, dusan felszerelve mindennel. Fürdőszoba is nyílik oda.

Éva fáradtan, kéjesen dűlt a kerevetre, behunyta a szemét és várt. Vajjon meddig? Óra nincs a kis szobában, a percek a végtelenségig fűződnek egymásba s a nagy várakozásban elnyomja az álom, amelyből csak akkor ébred föl, mikor a tapétaajtó ismét nesztelenül föllebben és a férfi, kalapját, botját lecsapva, lihegve elébe rogy.

Hét óra felé Dermákné tüzet rak a konyhában és ráteszi az Éva ebédjét. Hátha éhes lesz szegényke, hadd kapja meg ebédjét. Amikor Sáríka hazajön, valóságos ostrom alá fogja a konyhát, de Dermákné hősiezen védelmezi idősebb leánya vacsoráját. Sáríka könyörög, hogy csak egyszer mártogathatná kenyerét a szószba, nem engedik. Ellenben a hátán püfög az anyja ökle és hallja a szitkokat és elkeseredett erkölcspredikációkat. Sáríka végre elunja a dolgot, durcásan vállat von és azt mondja:

— Hát jól van, tudok én magamon segíteni.

Ezzel kisuhan az ajtón és vagy tíz perc múlva visszatér egy óriási darab liptói turóval, melyet tüntető körülményességgel fogyasztgat. Dermákné egy darabig nem hederít rá, de a kisleány minden áron szóvá akarja tenni a sajtot. Mikor már alig egy falatja maradt belőle, ingerkedve odaszól az anyjának:

— Adjak neked is?

Dermákné rettenetes nyugalommal szegzi rá a szemét, aztán megint csak szó nélkül belöki leányát a szobába és rázárja a kulcsot. Ő meg kiáll a gangra és nézi, nem jön-e már Éva?

Sáríka kötekedik vele.

— Ereszsz ki, anyám, ne félj, mostmár jóllaktam, nem fogom megdézsmálni a te drága leányod vacsoráját. Ni, hogy lesed a jöttét. Tegnap még kenyeret se hagytál neki, mért vagy most egyszerre szerelmes belé?

Egy szónyi feleletet sem kap — milyen különös, hogy a zsörtölődésre mindig hajló Dermákné most szó nélkül hagyja a süldő leány ingerkedését, aki most már haragosan kifakad.

-- De tudom én, miért lett Éva egy-

szerre olyan kedves. Ne félj, anyám, én is tudom a módját, szeretsz te majd engemet is!

Ezzel kacagva elugrik az ablaktól, szerencsésen kikerülve a ráért ökölcsapást és bent a szobában sipító hangon nagy vígan énekelni kezd.

A gangon mozgás kél. A szegény emberek sorjába ott ülnek, ki ingujjban, ki mezitláb és hűsöl. Világosan látni a mozgás terjedését. Kezdődött az első emeleten, végigszaladt rajta, aztán átcsapott a másodikra s onnan a harmadikra. Az arcok ámulón, meglepetten bujnak össze, aztán felirányozódnak a Dermákék lakása felé, majd feszülten a lépcsőházra. A hullám megcsapta Dermáknét is, aki megrázkódott, elpirult s beszaladt a konyhába. Éva kisasszony kétlovas hintón jött haza! Megállt a kapu előtt s ő kiszállt belőle. Látták a tulajdon szemükkel, meg hogy két forintot adott a kocsisnak. Ejha, két forint! Nem hiába, uri leány ez, akárki mit mond.

S amint befordul a lépcsőházból a gangra, a szegény emberek összeszorulnak, a falhoz lapulnak, hogy utat nyissanak neki és elfogult tisztelettel köszöntik. Ő, rájuk se nézve, biccent a fejével és siet a lakásba.

Dermákné lázasan, gyöngéden siet elébe és kimondhatatlan lágy hangon mondja:

— Megmelegitettem az ebédedet. Nem akarsz enni?

Éva tagadólag rázza a fejét és vetközni kezd. A szobában már majdnem teljes a sötétség és Dermákné előzékenyen kérdi:

— Ne gyujtsak lámpát?

— Nem — mondja Éva kurtán — aludni akarok.

És Dermákné buzgó szolgálatkészséggel nekimegy az ágynak és gondos, anyai kézzel megveti a leánya számára. Ez gyorsan vetközik s mielőtt az ágyba bujna, elgondolkodva megáll egy percig, aztán belenyul a szoknyája zsebébe és odanyujt valamit az édes anyjának.

— Fizesd ki a házbért.

Ezzel a fal felé fordul és magára erőszakolja az álmat. S míg a délután jelenetei megelevenednek előtte, görcsösen összeszorul az ajka, meg az ökle és azt kérdi magától: minek is él?

3.

Meghalni? Hátha még tudná, mit gondol, mit érez a másik. A nagy feszültség után lelohadt, émelygő érzéssel, csüggedten,

undorodva és magát megvetve fekszik Demédy a kocsiban s szeretné kitörülni életéből ennek a mai délutánnak a nyomát. Nem érti többé az állapotját. Hogy lehetett olyan dőre, olyan gyöngé és aljas? Pfuj, titkon, dugva, mint az álnok cseléd, lopott magának egy kis élvezetet. Hát mi az? Olyan derék, becsületes ember volna, ha nem háborította volna ez az esztelen, piszkos szerelmi láz. De most már nem háborítja, úgy érzi, örökre kigyógyult belőle. Ugy is legyen, ez a viszony, ahogy bogozódott, épügy föl is oldódott.

Holnaputánra beszéltek meg a második találkozást. De ebből nem lesz semmi. Erős elhatározása, hogy még ma megírja Évának a bucsu-levelet. Megmagyarázza neki, hogy a világ megváltozott, csak most érzi igazán, hogy a házasság hatalma alatt áll. Azelőtt csak a világ előtt bujkáltak, jó izlésből, most bujkálni kell a rajtakapartás miatt. Ez nem méltó hozzájuk.

Annyira erősnek érezte magát ebben az elhatározásban, hogy türelmetlenül vágyódott tinta és papiros után. És annyira átérezte ez elhatározás tisztító hatását, hogy türelmetlenül vágyódott a felesége látása után. Szegény édes, mégis csak te vagy az igazi édes. Milyen

más, milyen tiszta az ő lángolása. Nem, ne tudja meg soha, hogy meg van csalva. Aztán nem is szabad megkockáztatni egy második kalandot, mert sohasem lehet tudni, mikor, mikép derül ki a titok és akkor a szegény édes belehal. Játszani a feleség életével: ez nem járja.

Soha annyi igaz gyöngédséggel, szeretettel nem gondolt az ő kicsi feleségére, mint most, egy félórával a házasságtörés után. Szinte röpült föl a lépcsőn, végig a szobák során, berontott a fészekbe, ahol várta, hogy az édes a szokott kedves komédiával, boldogan ámuló tekintettel rábámuljon, egy kicsit begyeskedik, aztán boldogan rácsap, a karosszékbe vonja és repül, repül vele a boldogság mennyországán keresztül.

De megdöbbenve megáll a kis szoba küszöbén, a szive nagyot dobban és elképedve gondolja: csak nem tudja már? Az édes a nyitott ablak mellett ül, szeme szelid elgondolkodásban kitekint az alkonyati tájba s meg se rezzen, mikor az ura jöttét hallja.

— Édes, — mondja ez megrettenve, — nem látod, ki van itt?

Az asszonyka meg se moccan, csak nehezebben jár a lélegzete, küzködik magában.

— Édes! — kiált most az államtitkár és melléje lép, — mi bajod?

Deméndyné levonja magához az ura fejét és csendesen, anyásan simogatja.

— Valami baj ért? — kérdi az nyugtalanul.

Az asszony tagadólag rázza a fejét.

— Vagy haragszol rám?

Ujból csak a fejét rázza.

— Vagy busulsz valami miatt?

Most már igent int. Deméndy nyugtalanul kapja a karjába, betelepszik a karosszékbe, ölébe vonja feleségét és csókolgatja a kis arcot.

— Panaszkodj édes, mondd meg, min busulsz, talán segíthetek.

— Nem, nem, — sugja Deméndyné szelid szomorúsággal, — nem segíthet rajtam senki.

— Olyan nagy a baj?

— A bűn, a bűn, — tör ki most a bánat az asszonykából, — mert a te feleséged nagyot vétkezett ellened és nem érdemli többé meg, hogy szeressed.

Deméndy egy pillanatra megretten. Csak nem? De hisz az lehetetlen. Mégis egy kis durvasággal sürgeti az asszonyt.

— Halljuk, halljuk, ha bűn is, meg kell mondanod.

Az asszony szorosan magához vonja ura fejét s mögéje rejtí az arcát.

— Igen, — mondja lelkendezve, — de előbb ígérd meg, hogy meg fogsz verni és meg fogsz bocsátani.

Deméndy föllélegzik. Most már tudja, hányadán van. Mosolyogva simogatja az asszony leányos haját és biztatja:

— Csak tégy vallomást, kis bűnösöm, kegyelmes és szigorú birád leszek.

— Hanem ezuttal komoly bűnöm van, — sopánkodik most már szintén neki bátorodva Deméndyné, — és ha kigunyolnál, akkor, akkor ez nagyon fájna ám.

— Frissen, csak süsd ki. Mi a bűnöd?

— Rosszat gondoltam rólad, — vallja az asszony és köny lepi be az arcát.

— Hogyan? Mit?

— Hát . . . ugy-e, de meg fogsz bocsátani?

— Meg, meg, csak hadd hallom már, mi rosszat gondoltál rólam.

— Hát, édes uram, tudod, itt volt a mama és beszélgettünk.

— Tehát innen fúj a szél, sejthettem volna.

— Igen, most már magam is látom, hogy mama igazságtalan irányodban. Azt mondta, hogy a férfiaknak nem lehet hinni, egynek sem. Tudod, nem akartalak téged emlegetni, mert téged nem lehet a többiekkel együtt emlegetni, hát fölhoztam Zsilvölgyi grófot, aki annyira imádja a feleségét. Mama akkor hangosan föl kacagott és azt mondta: Az? a legordinárébb emberek egyike, még csak nem is szeretőt tart magának, hanem az utcán szedi föl a leányokat.

Deméndyt elfutotta a méreg.

— A mamád is jobban tenné, ha nem neked fecsegne az ilyen dolgokról.

— Ugy-e? Én úgy megijedtem, de úgy megijedtem, édes uram, ettől a beszédőtől. Hogy is lehet ilyet mondani valakiről? De aztán még tovább beszélt és rólad is . . .

— Hogy én is?

— Nem, azt nem merte mondani — kiált föl Deméndyné büszkén — hanem amit rólad mondott, az még csufabb.

— Micsoda?

— Azt mondta, hogy én ostoba liba vagyok, mikor neked vakon hiszek és hogy te nem jól nevelsz engem, ma is még abban a tudatlanságban tartasz, mint kisleány koromban. Hogy a magam rangjabeli asszony-

nak érteni kell az asszonyi dolgokhoz, mert a társaságban egyre mulatnak rajtam és ki is nevetnek. Tudod, édes uram, ezt én nem bánom, pedig igaz, magam is észreveszem, hogy lenézően állnak velem szóba, még a leányok is, de én ennek örülök, mert legalább nem kell velök azokról a csunya dolgokról beszélni. De mama éppen azt mondja, hogy ezeket a csunya dolgokat ismerni kell és hogy te is jobban tennéd, ha felvilágosítanál, mert így visszaélsz az én tudatlanságommal.

— Ugy, tehát anyád azt gondolja, hogy ő tulságosan erényesen nevelt s most én rontsak rajtad. Aztán miféle tudatlanságban tartlak téged?

— Ez éppen a borzasztó, — hebegi a kis asszony — azt mondta, hogy te adod előttem a szentet és ezzel nevetségessé teszel. Hogy elhitetted velem — ó istenem, nem merem kimondani . . .

— De csak mondd, mondd ki, édes.

Küzködve, a legnagyobb megerőltetéssel birja csak kinyögni:

— Hogy, hogy te . . . teneked is volt szeretőd.

Deméndy a fogát vicsorgatja A mult? Ismeri a feleségét, az nem érti azt a meg-

különböztetést a múlt és a jelen között. Ha tudnia kellene, hogy az ura mást is szeretett, legénykorában is, csak úgy megcsalva érezné magát, mintha most elkövetett hűtlenségről volna szó. És az anyjának egyéb dolga nincs, mint hogy így felvilágosítsa a leányát? Ugyan mi célja van vele?

— És te elhitted ezt?

Deméndyné lehorgasztja a fejét.

— Nem tudom, — rebegi — de a szívem úgy dobogott és fájt, mintha elhittem volna.

— Nos kedvesem, rosszul tetted.

— Ugy-e, rosszul tettem? Én ist azt gondoltam és azon busultam, hogy az én édes uramról, aki a legelső ember a világon, ha csak egy picikét is rosszat hittem.

— Ez hát a nagy bünöd, édes? Nos, ígérd meg, hogy máskor rá se hallgatsz ilyen beszédre és akkor megint jóban vagyunk. Megígéred?

— Te olyan jó vagy — mondta boldogan Deméndyné és görcsösen hozzásimul — igazán nem haragszol?

— Nem.

— Egy icike-picikét sem?

— Egy ici-picikét sem.

— Akkor repülünk, — inditványozza

most az asszony. Egy szempillantás alatt átváltozott a régi gyerekké, akinek csak játékon jár az esze.

— Az édesanyádnak azonban meg fogom mondani, hogy ne ingerelje ellenem a feleségemet — mondja keményen Deméndy, aki nem tudott oly könnyen hangulatot változtatni.

— Ne, ne, — könnyörög Deméndyné megrettenve — ne tűzz össze a mamával, mert félek tőle.

— Ne félj, majd megvédlek én.

— Nem magam miatt félek, édes uram, hanem miattad. Mama olyan hatalmas.

Deméndy nevetett. Nagy szeretettel, igaz bensőséggel cirógatta feleségét, hogy az csodás szemmel nézett rá.

— Mondd, édes uram, mért szeretsz ma jobban, mint máskor?

— Jobban? — ismétli Deméndy és megdöbben. — Honnan gondolod, hogy jobban szeretlek?

— Érzem, — sugja a kicsi asszony és rejtelmes bűtől elkapatva, görcsösen kapaszkodik az urába. — Édes, édes, édes jó uram, szeresd mindig jobban a te ügyetlen kis feleségedet.

Az államtitkár nem tudott mit felelni.

A léleknek e nemes rejtekeit nem ismerte és amellet a helyzete oly istentelenül viszárs volt, hogy megundorodott tőle. Ez a gyöngé asszonylélek megérzi a külső szín alatt a szívverés nuanceait — még nem tudja, hogy alatta képmutatás rejtőzik, de megérzi, mikor őszinte. S ime, ő most benső és őszinte, mert a szeretőjétől jött. Szeresd, szeresd mindig jobban a feleségedet — az ő szótárára fordítva ez azt jelenti: csald meg, csald meg mennél többször a feleségedet.

Hogy fordulatot adjon a beszédnek, vidáman megringatta térdén az asszonyt.

— Igaz is, édes, mikor megy a mama fürdőre? Tudod, én nem bánnám, ha minél előbb tenné. Meg is fogom neki mondani, hogy igen meleg van itt mostanában.

— Ne légy rossz, — feddi az asszonyka, de csak elnevette magát. Csakugyan igaz az a sok-sok tréfa, amit az anyósokról mondanak?

— Hát nem látod? A te anyád ugye bár kiváló asszony, magam is ugy látom, mégis nem lázitja-e ellenem a feleségemet?

— Igaz, igaz, és a te feleséged olyan rossz volt, oly nagyon rossz. Mert még nem mondtam el mindent.

— Akkor folytasd a vallomást.

— Tudod, édes uram, mikor mama azt a rettenetes dolgot mondta, hát én . . . én borzasztóan megijedtem és a testemet valami rázta, tudod, ugy, mintha békát láttam volna. Nem hittem el, hogy te is olyan voltál, mint a többi, de ugy éreztem magamat, mintha elhittem volna. És azt gondoltam, hogy az az asszony, akinek az ura már mást szeretett, be van szennyezve és ha te is mást szerettél volna, én is be volnék szennyezve. És akkor undorodtam saját magamtól és azt gondoltam, hogy ezzel a kicsi testemmel én nem akarok többé együtt lenni.

— Édes! — kiált föl megrettenve az államtitkár.

— Ó istenem, — folytatja megborzongva Deméndyné — senkisémm gondolkodik így, az asszonyok, akikkel érintkezem, mind tudják az urukról, hogy milyen volt és nem érzik a szégyent, mind szennyesek, mind megalázottak és a férfiak is mind olyanok és nekem ebben a világban kell lennem és kinevetnek érte. Édes uram, drága uram, ha te is . . . ha te is . . .

Iszonyodva rejtette arcát a férfi mellére, majd ösztönszerűen ellökte magától. Hirtelen szökéssel leszállt az öléből és magasra emelt

fejjel, elváltozott hangon ráparancsolt Deményre:

— Esküdj meg, hogy olyan tiszta voltál, mint én!

És az államtitkár, mint a szolga, lehajtott fejét és halk, engedelmes hangon mondta:

— Esküszöm.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Sárika.

1.

— Ó, rendkívül örülök a kiváló szerencsének, Éva kisasszony, rendkívül örülök, a Deméndy méltóságos urasághoz is volt rendkívüli szerencsém és neki is mondtam, hogy már régen nem volt szerencsém Éva kisasszonyhoz.

— Ugyan? Itt volt? Nem is említette.

— Ó, kisasszony, de szót sem érdemel olyan kiváló urnál, hogy leereszkedett egy szegény cipész boltjába, de nekem megtiszteltetés, kiváló megtiszteltetés volt, nem az, hogy kiegyenliteni méltóztatott a kisasszony számláját, hanem hogy lehettem oly szerencsés a cipőjét kijavítani.

— Ah, a számlámat is kifizette? Hiszen akkor nincs is tulajdonképen dolgom önnél. Én is éppen számla miatt jöttem.

— Fölösleges, teljesen fölösleges kisasszony, méltóztatik tudni, én nem a pénzre nézek, hanem a rendelésre. Minél több rendelés, annál több munka és a munka az igazi kincs, nem a pénz.

Éva háttal állt az ajtónak, az érdeemes mester pedig a rendes helyén ült. Az ajtó megnyílt, valaki belépett, de mire Éva visszafordult, az a valaki ismét becsapta az ajtót és eliramodott. Éva nem tudta, jól látott-e, olyan gyorsan tűnt el az alak. Hirtelen ő is fölrántotta az ajtót és szétnézett. A kigyóutcai kapualjban még látta az eszeveszettül szaladó kis leányt és megismerte:

— Sáríka! — kiáltott utána, de az, ha hallotta is, észnélkül tovább menekült és eltűnt.

Éva magánkívül fordult vissza a cipősboltba.

— Wočasek ur, — szólt felindult hangon — mit akart itt a hugom?

— A huga? — kérdi Wočasek ur és becsületesen emeli tisztos arcát Évára, — a Sáríka kisasszony a nagysád huga?

Aztán szintén csóválja a fejét.

— Azt nem tudtam, akkor természetesen nincsen semmi nehézség.

— Miben nincs nehézség? Beszéljen

És Wočasek ur szolgálatra készen adja felvilágosítását.

— Hát a Sárika kisasszony, igaz, hiszen a neve után mindjárt gondolhattam volna, hogy mélyen tisztelt nagysádnak a huga, vagy legalább is a rokona — nem is tudom, hogyan nem jutott eszembe — tehát röviden Sárika kisasszonyhoz tegnap volt először szerencsém, bemutatta magát, hogy ő Dermák Sárika és biztos alkalmazása van a zsibárus-utcában, meg is győződhetem róla és hogy akarok-e neki részletfizetésre olyan szép cipőt eladni, amilyet a kirakatban látott. Fix alkalmazásban van? gondoltam magamban, akkor nem adok cipőt. Kérdeztem: hogyan lehettem olyan szerencsés, hogy hozzám fordul, holott más üzletek is vannak itt a bazárban is, másutt is. Erre a Sárika kisasszony azt mondta, hogy egy jó ismerőstől hallotta, hogy hitelbe dolgozom. — Tévedni tetszett az ismerősenek, mondtam, mert én hitelbe dolgozom ugyan, de nem részletlefizetésre. Szabadna tudnom, ki a mélyen tisztelt kisasszony jó ismerőse? És akkor a kisasszony azt mondta, hogy a Kovács Selma. — Ah, a Kovács Selma? Az más. Ha a Kovács Selmának jó ismerőse, akkor nem mondom, hogy nem foglalkozom

a dologgal. Mindjárt mértéket is vettem és azt mondtam, hogy majd holnap, tehát ma meg fogom neki mondani, hogy elvállalom-e, mert én egyenes ember vagyok és nem hi-tegetek senkit. Aztán mindjárt küldtem Kovács Selmához, aki igen jó, megbízható ve-vőm, kaszirnő a nyugoti pályaudvar-kávéház-ban, ott tudakozódtam a kisasszony után és igen jó felvilágosítást kaptam. Persze, ha tudtam volna, hogy mélyen tisztelt Éva kis-asszony hugához van szerencsém, nem is tudakozódtam volna.

— Wočasek ur — szólt Éva — a dolog éppenséggel nincs rendjén. Ha jó barátság-ban akar velem lenni, nem fog a hugomnak cipőt csinálni. Érti? Megtiltom, nem aka-rom, ez a leány még gyerek, inkább meg-fojtom, semhogy rossz utra engedjem térni.

Wočasek ur helyeslően bólogatott a fejével.

— Bölcs beszéd, kisasszony, nagyon bölcs beszéd és én ezért még jobban tiszte-lem, mint eddig. Ha még gyerek, akkor vi-gyázni kell rá. Én is úgy láttam, hogy ta-pasztalatlan gyerek, az öltözete nem olyan, amely bizalmat gerjesztene, azért nem is mentem mindjárt bele az alkuba.

Kis vártatva azután, miközben gondol-kodva himbálta fejét, hozzátette:

— No, de majd megnő.

Éva kelletlen mozdulatára pedig hozzátette :

— Ne tessék haragudni, kedves kisasszony, ezen a kis vargaszéken az ember sok mindent tapasztal. A kis leány, ha egyszer el van csavarva a feje, megy a maga útján, akár én csinálom a cipőjét, akár más, föl nem tartóztatja bizony senki. Mert ilyen, kérem alássan, a szerelem, tessék elhinni, nem bir vele az ember. Itt van például a szegény Domokos, azaz, hogy nincs már itt. Kár, igazán kár, sok mindent tanulhattam volna tőle, én, öreg ember létemre. Hanem az a Gizi nem ment ki a fejéből. Egy darabig birta, aztán csak rendetlenkedett, végül egészen elmaradt. Az utcán kódorog az után a leány után. Össze is állt vele, egy hétig békességesen együtt is éltek, aztán a Gizi ismét rossz fát tett a tűzre és megszökött tőle. Majd megint összeálltak, megint szétmentek s így megy ez majd véges végig, egyik se tehet róla, mert a vérében van. A vér, kisasszony, a vér!

Évának nem volt kedve tovább folytatni az eszmecserét.

— Isten vele, Wočasek ur, még egyszer kérem, annak a gyerekek ne csináljon semmit, mert velem gyülik meg a baja.

Elsietett. Mint a kiéhezett ember, aki végre terített asztalhoz jut, oly mohón vetette magát Éva a fizetésre. Ahogy egy-egy számlát kiegyenlített, egy-egy fejjel magasabbnak érezte magát. A Blum ur boltjában már volt, a daliás segéd bókolt és rámeresztette szemét, titkon intett is neki, de ő ügyet sem vetett rá. Fizetett és ment. Most pedig Bernstocknénál is kiválthatja a bon-ját. Milyen más az, ha az embernek pénze van! Hogyan szerezte? az most nem nyomja. Van, magasan hordhatja a fejét, nem kunyorál, nem komédiázik, hanem fizet és parancsol. És ezentul így lesz mindig, vége a nyomoruságnak örökre.

Még az előszoba csöngettyüje is, melyet a nyíló ajtó riasztott föl, máskép szólott most, mint néhány hónappal ezelőtt. Egy lompos tanulóleány lebzsel a nagy teremben, ijedten menekült a műhelybe, mihelyt Évát meglátta. Nyomban fölpattant újból az ajtó, a Bernstock ur tolószéke élesen csikorgott s megjelent a különös pár. A beteg ember szájában most is lógott a pipa, de feje kisebb volt, az orra megnyult s a szeme kitágulva, tébolyodottan lobogott Évára. Az asszony már nem igen birt vele, majd kibukott a székből, annyira erőlködött Éva elé s mint a gyerek, makacsul rikácsolta:

— A kezét, a kezét, hadd fogjam meg a kezét.

Éva ránézett az asszonyra, ez már egészen megtört és eltompult. Iszonyodva nyujtott kezét a beteg embernek, aki megmarkolta, össze-vissza szoritgatta s mikor az ajkához akarta vonni, Éva riadtan visszahuzta. Most már Bernstockné is felocsudott és rárivalt a betegre:

— Ne nyalakodj, nyomorult, nem látod, hogy utál?

Bernstock magába roskadt. Szuszogva, vacogó foggal, mélyen a homloka alól bámult a nőre, aki, mint minden más női jelenség, fölgalvanizálta, izgatottá tette és nyomorult kinok között szitotta benne a beteg szenvedélyt. Bernstockné valami ujat talált ki, hirtelen a fal felé fordította a széket és a beteg rikácsolva, vergődve és káromkodva próbált visszafordulni, hasztalanul.

— Fizetni jöttem, Bernstockné — mondja Éva kurtán.

— Mennyit?

— Az egészet.

Bernstockné egy darabig fásultan bámul maga elé, aztán némi szelidséggel, halkán mondja:

— Nem muszáj, kisasszony, megelégszem egy részlettel is.

— Köszönöm — felel Éva élesen — kérem csak az egész számlát.

— Ahogy tetszik.

És Bernstockné avatott kézzel fölüti az Éva kontóját és kiírja. Aztán az asztal fiából kiveszi a Demédynek szóló pár sort is és száraz, üzleti kézmozdulattal mind a kettőt odanyújtja Évának.

— Tessék.

Éva egy pillantást vet a számlára, aztán szó nélkül leolvassa a bankókat

— Nincs szüksége valamire?

— De igen, majd körülnézek egy kicsit. Készül most valami érdekes?

— Ó, igen sok, a nyári saison ugyan elmúlt már, de azért sok munka van Jőjjön csak, megmutaton a Webstonné costumejét. Igazán meg fog önnek tetszeni.

— Webstonné? A Kovácsevics Mariska? Hát vissza jöttek már?

— Ó, már régen, igen boldogan élnek, nagyon sok ruhát rendel.

Ekkor újból megbomlott az előszoba csöngője és Bernstock ur, új női látogatót sejtve, fülsiketítően kezdett rikácsolni:

— Fordítsd meg a széket, hallod? For-

dotsd meg a széket. Azt akarja, hogy örökre a falat bámuljam. Szegény, beteg ember vagyok én és megöl a féltékenységgel. Tüstént fordítsd meg a széket.

Bernstockné, hogy a lármától és botránytól szabaduljon, egy rántással megfordította a széket, közben öklével egyet ütött az ember vállára, amire ez, mint a macska, összegubbaszkodott s célját elérvén, nyomban elcsöndesedett.

Ketten jöttek: Webston ur és felesége. Az öröm persze nagy volt a viszontlátáson. Asszony láttára a beteg megint mozgolódni kezdett és előre nyujtogatta reszkető karját:

— Csókolom a kezét, a kezét, a kezét — rikácsolta emelkedő hangon.

— Itt van — kiáltott vigan Webstonné és minden undor nélkül átengedte neki a kezét, még a keztyűt is lehuzta róla. — Csókolja meg, ha izlik, Bernstock ur, maga igazi férfi, szereti az asszonyokat mindhalálig.

Webston ur nagyon megváltozott. A szeme egészen beesett, a szakállá megnőtt, szinte elrongyolódott egész mivoltában. Évát meglátva, a szeme fölillant, aztán, míg felesége a beteggel incselkedett, odalépett hozzá, megszorította kezét, hogy a leány beleszisszent, úgy sugta mély fájdalommal:

— Mért nem volt hozzám őszinte, mért nem volt őszinte?

Éva hidegen vállat vont.

— Másképp cselekedett volna akkor? — szolt csipősen.

Webston ur lehorgasztotta fejét.

— Igaza van, hiszen most már mindent tudok és még sem cselekszem másképp.

Szeme ráesett a betegre. Mint a kutya a maga kitömött mására, úgy nézte Bernstockot, félelemmel, csodálkozással. Lábujjhegyen néhány lépést tett feléje s mikor a beteg ember örületes szenvedélye lángjára lobogott Mariskára, visszatántorodott: megértette a baját és ráismert a magáéra. Hideg verejtékkal homlokán tántorgott az ablakhoz s ott ledült egy székre. A tulajdon jövődjét látta a toló kocsiban.

— Éppen most beszéltem az ön costume-jéről — ujságolja Bernstockné Mariskának. — Persze egészen másképp csinálnám, csak a façonja volna ugyanaz.

— Nem bánom, ha egészen úgy csinálja is. Tudod, Éva, csináltass szakasztott olyan ruhát. Nem volna rossz, együtt mennénk sétálni s akkor testvéreknek néznének. Hasonlítunk is egymáshoz.

— Az urak addig mulassanak magukban

— szólt még hátra az ajtóból — pá Bernstock ur, ugy-e Bernstockné, nem lesz rám féltékeny? De ugy szeretem a maga urát, még emlékszem rá a régi időkből. Pá, Alfréd, tanulhatsz is valamit Bernstock urtól.

Ezzel a hölgyek a műhelybe mentek s Webston magára maradt a nyomorékkal.

Az irtózat kíváncsiságával lépett hozzá közelébb.

— Régóta beteg?

— Ó — nyögi ez — amióta megházasodtam. Ó, bár sohase házasodtam volna meg. Egészséges voltam, mindig egészséges, mennyit birtam el, de mennyit! Aztán elvettem ezt az asszonyt, ó, hogy az ördög vitte volna, mielőtt a szemem elé került. Undok, csuf, féltékeny és kiszivta a velőmet. Alig néhány hét és nézzen rám. Esztendők óta ülök ebben a székben, az asszony kinez és ver, és várja a halálomat, hogy ne kelljen többé féltékenykednie rám. Látja ott az arcképeimet? Olyan voltam én. Erős, iszonyuan erős. A leányok nem ártottak, dehogy is, csak ez az asszony! Ne házasodjék meg soha, uram!

— Házas vagyok — mondja Webston ur remegve.

— Igaz, igaz, a Mariska férje. Ó, az más — mondja Bernstock és a szeme vad

zavargásban föllobog. — A Mariska. Milyen szép, milyen különösen szép. Ilyen feleség mellett gyönyörű lehet az élet. A Mariska mellett, vagy akárki más mellett, csak az enyém . . . brr . . .

Bejött egy varróleány, hogy a kandallóról valamit bevigyen. Bernstock, alig hogy meglátta, feléje nyujtotta mind a két karját.

— Elza, Elza — rikácsolta — göres van a nyakamban, itt hátul, fogjon meg, fogjon meg.

A leány undorral és félelemmel huzódott tőle.

— Nem szabad, Bernstock ur, majd szölok a nagyságos asszonynak.

— Ne, annak ne, inkább tovább kinlódom. Ó, azok a leányok — nyögte és a szájáról folyt a hab — azok a leányok, megöl a közelségük.

Ekkor hirtelen előre nyult. A leány visszamenet nem volt elég óvatos. A beteg megragadta a szoknyáját és csufos, nagy kacagással közel vonta magához.

— Ereszszen el, Bernstock ur — rémüldözött a szegény teremtés — mert kiáltok.

— A nyakam, a nyakam, huzd ki a nyakamat — dadogta ez magánkívül s karja átfogta a leány derekát. Hirtelen el is

eresztette és visszaroskadt. Behunyt szemmel, lihegő szájjal aléltan feküdt így néhány percig. Webston nem tudta tovább nézni, rémülten fordult az ablak felé és homályosodó agygyal mondta magának:

— Ez lesz a végem, ez lesz a végem.

Bent a nők végeztek a próbával és válogatással.

— Maradj még, Éva, mielőtt a mamlaszhoz megyünk, hadd mondjam el, hogy vagyok. Vagy nem is vagy kíváncsi rá?

— Dehogyan nem, jól vagytok?

— Ahogy vesszük — mondja Webstonné — jól is, rosszul is. Agyonszekiroz a féltékenységgel, de mégis csak kifogok rajta. Folyton mellettem van, nem hisz egy szavamban sem. A mamlasz, mégsem kap rajta soha. Nagyobb baj az, hogy nem akar többé az üzletében ülni, teljesen elhanyagolja, hogy engem őrizzen. Így aztán nem tart már soká a dicsőség. Nem adok neki egy esztendőt és elcsapják, tönkremegy.

— Mit csináltok akkor?

— *Mi*, kedvesem? — kacagott a nyurga hölgy — hogy *mi* mit csinálunk, azt bizony nem tudom, de hogy *én* mit csinálok, az már bizonyos. Otthagynom, egyszerűen otthagynom. Csak nem gondolod, hogy azért mentem férj-

hez, hogy nyomorogjak? A férj is csak olyan férfi, mint más. Akinek nincs pénze, annak nem kell asszony. Hát nem igaz?

— De kérlek, Mariska, mégis csak szeret s miattad megy tönkre.

— Hát tehetek én róla? Ne szeressen. Más is szeret, más is tönkre ment már, hát miért törődjek többet övele, mint mással? Amíg fiatal vagyok, addig élem a világomat, ráérek azután megtérni és könyörületesnek lenni.

— Menjünk — szól Éva kurtán.

— Te neked nem tetszik a beszédem, látom, mindig is olyan különös voltál. Hát te hogy vagy? Jóban vagy ismét az államtitkárral, hallom?

— Igen — mondja Éva és egy csöpp röstelkedést sem érzett. Pedig azelőtt büszkén és hallgatva siklott át az ilyen kérdéseken.

2.

Aznap csuda történt a Jani fiuval. Az iskolában valaki hátba vágta, ő pofonnal felelt. Az egész osztály konsternálva volt. Ilyet a Jani fiutól nem vártak. És amint kissé reszkető inakkal, de bátran villámló szemmél a falnak vetette hátát és magasra emelt két öklével igazi gladiátor engarde-ba

eresztette és visszaroskadt. Behunyt szemmel, lihegő szájjal aléltan feküdt így néhány percig. Webston nem tudta tovább nézni, rémülten fordult az ablak felé és homályosodó agygyal mondta magának:

— Ez lesz a végem, ez lesz a végem.

Bent a nők végeztek a próbával és válogatással.

— Maradj még, Éva, mielőtt a mamlaszhoz megyünk, hadd mondjam el, hogy vagyok. Vagy nem is vagy kíváncsi rá?

— Dehogynem, jól vagytok?

— Ahogy vesszük — mondja Webstonné — jól is, rosszul is. Agyonszekiroz a féltékenységgel, de mégis csak kifogok rajta. Folyton mellettem van, nem hisz egy szavamban sem. A mamlasz, mégsem kap rajta soha. Nagyobb baj az, hogy nem akar többé az üzletében ülni, teljesen elhanyagolja, hogy engem őrizzen. Így aztán nem tart már soká a dicsőség. Nem adok neki egy esztendőt és elcsapják, tönkremegy.

— Mit csináltok akkor?

— *Mi*, kedvesem? — kacagott a nyurga hölgy — hogy *mi* mit csinálunk, azt bizony nem tudom, de hogy *én* mit csinálok, az már bizonyos. Otthagynom, egyszerűen otthagynom. Csak nem gondolod, hogy azért mentem férj-

hez, hogy nyomorogjak? A férj is csak olyan férfi, mint más. Akinek nincs pénze, annak nem kell asszony. Hát nem igaz?

— De kérlek, Mariska, mégis csak szeret s miattad megy tönkre.

— Hát tehetek én róla? Ne szeressen. Más is szeret, más is tönkre ment már, hát miért törődjek többet övele, mint mással? Amig fiatal vagyok, addig élem a világomat, ráérek azután megtérni és könnyörületesnek lenni.

— Menjünk — szól Éva kurtán.

— Te neked nem tetszik a beszédem, látom, mindig is olyan különös voltál. Hát te hogy vagy? Jóban vagy ismét az államtitkárral, hallom?

— Igen — mondja Éva és egy csöpp röstelkedést sem érzett. Pedig azelőtt büszkén és hallgatva siklott át az ilyen kérdéseken.

2.

Aznap csuda történt a Jani fiuval. Az iskolában valaki hátba vágta, ő pofonnal felelt. Az egész osztály konsternálva volt. Ilyet a Jani fiutól nem vártak. És amint kissé reszkető inakkal, de bátran villámló szemmel a falnak vetette hátát és magasra emelt két öklével igazi gladiátor engarde-ba

vágta magát, várván a fiuknak együttes rohamát, az élhetetlen fiu, akin a többi eddig a boszuját töltötte, határozott népszerűségre tett szert és támadás helyett lelkesült kiáltásban törtek ki:

— Éljen Dermák Jani, ez egyszer jól viselte magát.

A dolog az osztályfőnök elé is került, ez csóválta fejét és lehordta Janit, hogy már ő is kezd verekedni? Jani lesütött szemmel, befelé mosolyogva hallgatott. Ha kerékbe törik, azt se bánta volna. Oly édes volt erősnek lenni, az erei majd megrepedtek, nem is vér, hanem tiszta boldogság keringett benne. Először életében érezte a testét, hogy az is valami és a lelkét is, hogy ő is valaki. És föltette magában, hogy mindig ilyen lesz, férfi! Hiszen csak meg kell próbálni, nem is olyan nehéz.

Mi lelte a Jani fiut? Előadás után összepakolta könyveit, haza ment. Lehajtott fővel, mint eddig, de nem alázatosan, nem bambán, nem csüggedten, hanem édesen álmodozva, egyenes háttal. Ah, olyan szép a világ, olyan édes az élet — a férfinak. Mert annak érezte magát. És egyre egy nevet sugdosott magában: Irén, Irén, Irénke. És megrázkódott s a szeme bátran fölillant

és körültekintett: Észre veszed-e, te világ, hogy tegnap egy fiu járt itt, ma pedig férfi? Ez a szerelem hatalma.

Igaz, így sem hódított még soha férfi, mint a Jani fiu. Három hónapon keresztül sejtelve sem volt róla, hogy tudnivágyó tanítványa, Bellágné, egyre környékezi. A legvastagabb célzásokat sem értette el. Csak járt-kelt sejtelmes lázban és félt a szép asszonytól.

Ez aztán megunta a dolgot. Merőn a szemébe nézett, aki remegve bámulta a betüket, mintha sohase látta volna még őket és tétova hangon magyarázta:

— A *K* betű sokkal szebb, ha egy vonással írják.

Bellágné ekkor fölkel, átnyalábolta a fiut, szorosan magához ölelte és rázuditotta a csókok záporát.

— Szamár, szamár — mondogatta — hát még mindig nem érted?

A fiu már értette. Előbb gyáván, később a fellobogó vér hatalmánál fogva szenvedélyesebben viszonzta az asszony csókjait. De még a mámor közepette is egyszerre csak megriadt és elmenekült, mint József Putifárné előtt. Nem, ezt a csunyaságot nem szabad elkövetni, ez házasságtörés volna.

Az asszony sirt és nevetett.

— Micsoda ostobaság! — szörnyüködött égnek emelt kézzel, aztán még lihegve megszorította a kezét:

— Maga derék fiu, csak próbára akartam tenni. Ugy-e nem hitte, hogy igazán megakarnám csalni az uramat? De azért szeretem magát és maga is szeret engem. Hogy is mondják? Ugy-e én vagyok a te első szerelmed?

Ki volt mondva a bűnös szó. És a Jani fiu egyszerre oly erősnek érezte magát, mint aki legyőzte a hétfejű sárkányt. Egy asszony szerelmes belé. Egy gyönyörű szép, gazdag asszony. Igen, a gazdagsága boldogította különösen. A csókja izéből csak a forróságot érezte meg, de pongyolája finom batisztjának minden puhaságát, bűvösségét, az érintése minden árnyalatát még érezte a tenyerén, a ruháján, az arcán, amelyet a szép asszony keblére szorított. Rágondolt az édesanyja durva perkáljára, a huga olcsó pokróc posztójára és nagyot sóhajtott. Milyen más is, ami finom, gazdag!

Ez azonban csak a szegénységben felnövekedett fiunak az esztetikai gyönyörűsége volt. A tegnapi jelenet mélyebben a szívébe vágott. Hogy ez az asszony kimondta előtte

a bűnös szerelem szót, mostan rabja is. A naiv embereket a szerelem kötelezi. E szó kimondása a serdülő fiu szenvedélyét és ideális hajlamait egyszerre kiválasztotta és oda kötötte ahhoz az unatkozó asszonyhoz, aki szenvedélyes kuglóf-evő volt és most régi cseléd-passzióinak akart élni, kikötván egy urfival. Petrarca nem imádta úgy Lauráját, mint ez a vaksi fiu a volt szobaleányt. Egész éjszaka a nevét rebesgette s napközben is óva, szeretettel ápolta magában szűzi tiszta képét.

Azonban csodálatos, mihelyt a szülői ház közelébe ért, lelohadt minden felbuzdulása. A férfiból ismét gyerek lett, még pedig remegő gyerek. Félt az anyja szigorú szemétől, hogy bele talál látni a lelkébe és félt különösen Évától. Mit szólna Éva, ha tudná, mi történt vele s mit hordoz a szívében? Ó, nem merne többé előtte mutatkozni. Szégyelte magát s úgy érezte, ha az édes anyja megtudná, hogy csókolódzott, elbujdosna a világ végéig, hogy ne kerüljön többé a szeme elé.

Ebben a hangulatban mintegy menekülést keresve, huzódott Sárikához. Sárikától nem félt, az még gyerek, nem tud semmit. Sárika nem olvas ki a szeméből bűnös sze-

relmet. Sáríka nem érzi ki a hangjából az érzelem rezgését.

Ezért örömmel dobbant meg a szíve, amikor a kis leányt a kapu előtt lebzselve találta. Sáríka arcán minden vonás lógott, a szája lekonyult, a vonásai petyhüdtek, a tokája felfuva. Mint a gyereké, amikor konok. A szeme is lefelé nézett és homlokát csunyan összeráncolta. Amint Jani bátyját meglátta, határozatlan mozdulatot tett a kapu felé, de aztán csak állt mozdulatlanul és nézett maga elé.

— Gyere föl, Sáríka — mondja jó szívvvel Jani — mit állsz itt! Elkésel.

Sáríka nem felel. A fiu nyugtalankodik.

— Valami baj van? — kérdi aggódva — mi lelt Sáríka? Gyere föl, hiszen beteg vagy!

— Nem megyek — fakad ki durván a leány — sohse megyek többé haza.

Jani megijedt.

— Mi történt, az istenért? Bántott a mama?

Sáríka megint hallgat. Jani tehetetlenül áll előtte és néz a kapuba: már be kellene rajta menni.

Egyszer aztán, félig háttal fordulva bátyjának, töredezve mondja:

— Ha Éva nincs otthon, akkor fölme gyek.

— Éva? Mi bajod Évával?

A kis leányt most szinte rázta a düh.

— Nem akarok többé együtt lenni vele, azzal a . . . azzal a . . . ronda Évával. Soha, soha, inkább sohse jövök többé haza. Meg tudok én élni magamban is.

Jani megszokta már, hogy a két leány veszekszik egymással. Halk sóhajjal gondolt más fiuk családi életére, akik kezet csókolnak a mamájuknak és a nővérüket is megölelik, megcsókolják. Egészen elcsüggedt és nem kutatva többé a Sárika haragjának oka után, hirtelen hangon mondta:

— Megnézem, hogy otthon van-e, aztán majd lejövök és megmondom.

— Ints le a gangról, — szól mogorván a leány.

Jani fölme gy a lépcsőn, Sárika pedig a kapualj végébe huzódik, onnét sandit föl a harmadik emeletre, nehogy valamikép észre vegyék.

Éva otthon volt. Most már otthon is szebben öltözködött, mint azelőtt. Dermák mama vidámabb volt, mint valaha és hangja nem is vágott, mikor szokása szerint rászólt Janira:

— Be későn jössz.

De nyomban visszakapta régi dühös színét, amikor hozzátette :

— Az a csavargó pedig még most sincs itt. Nem is hagyok neki ebédet.

Éva, aki a divánon olvasott, föltekintett és avatott kurtasággal azt mondta :

— Valamivel jobban bánhatna vele anyám, egészen elvadijtja a háztól.

— Én? -- szól megjuhászkodva Dermákné — hiszen egy árva szóval sem bántom.

Jani csodálód, hálás tekintetet vetett Évára. Milyen nemes szív ! Sokkal jobb, mint Sárika, aki sohasem fogta néne pártját, hanem mindig örült, mikor ez kikapott. És megörült, hogy jó hirt vihet a hugának, aki fél Évától, de ha meghallja, mint nyilatkozott róla, menten meg fog nyugodni.

Kapta is magát és kalap nélkül kiszaladt a gangra, mind a két kezével intve Sárikanak, hogy jöjjön föl. Szerencsétlenségére azonban Éva akkor kihajolt a nyitott ablakon, hogy lássa, hova megy az öcsese, a kis leány lent észrevette és Jani megdöbbenve látta, hogy Sárika a helyett, hogy a lépcsőházba fordulna, visszamerül a kapu aljába.

— Mit intesz ? — kérdi Éva.

— Sárika fél tőled, — szól a fiu elké-

pedve — nem mer följönni, ha te itt vagy, most pedig meglátott és ugylátszik elment.

— Szaladj utána, — kiáltott föl Éva — hozd vissza, ha nem akar jönni, rendőrrel hozasd föl.

Jani ész nélkül rohant le a lépcsőn. Az utcán széjjelnézett: nem látta. Találomra az Andrássy-ut felé rohant, de nem tudott a nyomára jönni.

— Erre a gyerekre vigyázni kell, — mondja Éva mély felindulással — figyelmeztetem, anyám, hogy rossz utra téved, kasszirnőkkal barátkozik, az utcán lebzsel és adósságokat csinál. Rajtakaptam ma, azért nem mer a szemem elé kerülni.

Dermákné jajgatva emelte ég felé a két karját és kijelentette, hogy kitekeri a nyakát ennek az istentelen leánynak.

— Nem úgy, anyám, hanem vigyázni kell rá. Mindennek a szobaur az oka. Haasnak föl kell mondani, ne bánja anyám, megfizetem én a szoba bérét.

Dermákné helyeslően bólintott a fejével. Már sokszor gondolt erre. Ha nem szorult volna annyira arra a pár forintra, már régen kitette volna a szűrét annak az éhenkórász technikusnak.

Amellett a kíváncsiság is gyötörte és

próbálta kivasalni Évából, hogy min is kapta rajta Sárít, de ez visszasülyedt konok hallgatásába és Dermákné nem mert tovább kérdezősködni. Jani egy félóra multán lihegve, köhögve és kiizzadva visszatért és bátortalanul jelentette, hogy Sárikát nem sikerült megtalálni.

— Nem hagyok neki ebédet — jelentette ki energikusan Dermákné. Évára nézett, elismerést várva. Ez nem szólt semmit, szórakozottan fogyasztotta el az ebédet s rögtön öltözködött.

Mikor toilette-jével elkészült, bekopogtatott Haas urhoz. Az éhes technikus pipázva ült a rajztáblája mellett és fujta a kőröslányt.

— Bocsánat, Haas ur — szólt Éva keményen — csak azért háborgatom, hogy édes anyám nevében felmondjak önnek.

Haas ur letette a tussos cirkalmat, a fütyörészést már előbb abbahagyta.

— Meg vagyok lepve, kisasszony ; miért? Nincsenek megelégedve velem?

— Azt is mondhatnám, hogy ezentul magunknak kell a szoba, de ez nem az egész igazság. Egyet kérdek, Haas ur, feleljen mint tisztességes ember. Mennyire vitte a hugommal?

Haas ur jókedvűen nevetett.

— Innen fúj a szél, kisasszony? — szólt kötekedve — akkor nem fogadom el a felmondást. Mit gondol, csak nem megyek el jószántombúl egy olyan lakásból, mely egy tető alatt van az aranyos Sárikával?

— Ne kötekedjék, Haas ur, — szólt rá Éva ingerülten — hanem feleljen őszintén, ha pedig nem akar, mondja meg. A tréfálkozáshoz nincs kedvem.

— Biztosítom, Éva kisasszony — szólt még mindig kötekedve Haas ur — hogy nem jutottam annyira, mint amennyire mentem. Különben — tette hozzá komolyabban — az egész csak tréfa és játék, a Sárika kisasszony még sokkal fiatalabb, semhogy oka volna gyanakodni ránk.

— Szokott vele a házon kívül találkozni?

Erre a kérdésre Haas ur félretette a rajztábláját és sértődött hangon felelte:

— Nagyon sajnálom, kisasszony, de én itt lakó vagyok és nem vádlott.

— Jól van, ez is elég — felelt kurtán Éva — a felmondást tudomásul vette, most pedig vegye tudomásul még ezt is: a hugomnak a legszigorubban meg van tiltva a fiatalemberekkel való érintkezés, tehát önnel sem

szabad érintkeznie. Ha nem bánja, hogy maga miatt az édes anyám véresre verje, hát csak hívja ezentul is magához. Jó napot!

Eszébe jutott valami és a nyitott ajtóból visszaszólt:

— Mondja csak Haas ur, mennyiért volna hajlandó azonnal kihurcolkodni?

Erre a kérdésre Haas ur eleinte meghökkent, aztán nagyot nézett, végül elnevette magát.

— Semennyiért, Éva kisasszony, semennyiért. Hogy én ilyen barátságos hajlékot hitvány anyagi érdekekből elhagyjak? Csunyaság volna. De komolyan mondva, Éva kisasszony, én önt okosabbnak gondoltam volna. Mit akar? Tegyük föl, hogy gyanuja alapos és nekem Sárikával csakugyan van valami viszonyom. Mért üznek el? Azt hiszi, ha másutt lakom s nem csak egy keskeny konyha választ el önöktől, hogy akkor szolidabban viselnők magunkat?

— Akkor rosszul ismeri a hugomat, Haas ur, ha erre gondol. Különben lesz gondom rá, hogy az a gyerek kellő felügyelet alatt álljon.

— Igen? — mondja Haas ur. Egyetkettőt bólint a fejével és ismét füttyöréshi a körösi-lányt.

— Tehát nem akar kihurcolkodni?

Haas ur szélesre huzza az arcát.

— Ha bizonyos benne a kisasszony, hogy Sárika kellő felügyelet alatt lesz, akkor természetesen értem, ha ki akarják tenni a szűrömet. Ez más, ez egészen más. Akkor én pakkolok, más lakás után nézek és megyek. Természetesen visszaadják nekem a tizenkét napra szóló bért, ami még nem telt le a hónapból.

— Köszönöm — szólt Éva és fejével biccentve, becsukja maga után az ajtót. Még hallotta, ahogy Haas ur jóízűt kacag és nagyvidáman belefog ismét a körösi-lány nótájába.

Nem adott magának számot róla, de mióta újra találkozott Deméndyvel, Évának nem volt más gondolata és érzése, mint a huga. A maga ügye el volt intézve, nem törődött vele, mint az egészséggel, amikor megvan. De a Sárika dolga izgatta, zaklatta. Még csak nem is gondolta végig: nem akarom, hogy az én sorsomra jusson, mert hiszen a maga sorsát nem is találta se rossznak, se jónak. De Sarikát meg kell menteni: ezt világosan látta. Amióta megszűnt belső háborgása és a maga elégedetlensége, a kisleány, akármilyen vásottnak és rossz-

lelkünek látta is eddigelé, csak szeretetet és sajnálatot keltett benne. Mikor Wočaseknél rajtakapta, inkább ijedtség és aggodalom töltötte el, mint harag és fölháborodás. Most pedig megóvni akarta és nem megbüntetni.

Estére korán ment haza és izgatottan leste Sárikát. Haas ur előzőleg fütyörészve bekopogtatott hozzájuk, jelentvén, hogy talált már magának lakást a Károlyi-utcában és ma éjszaka nem is fog már itt aludni. Csak a holmijait hagyja itt, azokat majd holnap viteti el. Éva bólogatva fogadta jelentését és azt mondta: helyes. Haas ur széles, csufos nevetéssel szorított kezét vele, Dermáknéval és Janival és azt mondta:

— Tiszteltetem a Sárika kisasszonyt is, sajnálom, hogy el nem bucsuzhattam tőle.

Nyolc óratájt betoppant a kisleány. A cipője poros volt, a járása, bár erőltette a közömbösséget, dülöngő, fáradt volt. A könyves szekrény párkányához sietett és lekapta róla a kenyeret. De mohósága csinált volt, látszott, hogy csak komédiázik s egy csöppet sem éhes. Egyebekben úgy tett, mintha semmi sem történt volna.

— Hol voltál délben? — rivall rá Dermákné.

A kisleány dacosan üti föl a fejét.

— Az üzletben, sok dolgunk volt, nem jöhettem haza.

— Hazudsz, hiszen itthon voltál a kapu előtt s megszöktél.

— Nem igaz — pattog Sárika — én azt mondtam Janinak, mondja meg, hogy nem ebédelhetek itthon, vissza kell sietnem az üzletbe.

Éva fejét csóválta, mint aki nem hisz a fülének.

— Mért szaladtál el, mikor megláttál a Wočasek boltjában?

— Hol?

— A Wočasek boltjában.

— Ki az?

— Cipész a párizsi udvarban — mondja Éva még mindig csöndes hangon.

— A párizsi udvarban? Soha se voltam a párizsi udvarban.

Éva egészen csöndes, szelid hangon mondja:

— Ne hazudj, Sárika, ma délelőtt benyitottál és tegnap is ott voltál.

A kis leány haragos lett, mint a pulyka.

— Nem igaz, nem igaz, nem igaz — rikácsolta és visszahúzódott az ablak sarkába — hazudsz, utálatosan hazudsz, meg akarsz rágalmazni, de én nem hagyom magamat.

Te oda járhatsz, hanem én becsületes leány vagyok s most rám akarod fogni . . .

— Suszterről van szó — mondja Éva csöndesen — hiszen ha ott voltál, abban sincs semmi rossz.

A kisleány meghökken és tétovázva néz a nénjére.

— Be akarsz csapni, — mondja azután — azt akarod, hogy csak valljam be és azután rám támadnál, de én ismerlek és nem vagyok olyan számár. Azért is, sohasem voltam a párizsi udvarban.

— De hisz láttalak!

— Hazudsz.

— Wočasek is mondta, hogy ott jártál cipőért részletfizetésre.

— Nem igaz, hazudsz.

— Azért nem mertél délben feljönni.

— Én? Nem mertem? Hát miért mertem most hazajönni?

Most már Éva is elvesztette türelmét.

— Orcátlan vagy — szólt reszkető ajakkal — mától fogva pórázon tartlak.

Sárika úgy akart tenni, mint máskor, amikor összeszidták: duzzogva az ajtó felé ment, hogy bemenjen Haas urhoz. Ezuttal Éva elébe állt, megragadta a két vállánál fogva és istenesen megrázta.

— A szobaurhoz akarsz menni? Hiába, őt már elküldtem, nincs többé szobaur.

Sárika hitetlenül bámult Évára, de ez nem olyan volt, mint aki tréfálna. Ekkor a dühnek és haragnak valóságos rohama fogta el. Sirt és káromkodott, a földre vetette magát, megragadta az Éva szoknyáját, és tépte és harapta.

— Utálatos, utálatos — rikácsolta — aljas, céda, irigy vagy és féltékeny, igen, féltékeny, azt akarod, hogy mindenki rád nézzon és utánad fusson. A szobaurra is azért haragszik, mert nem kurizál neki.

Dermákné hiába püfölte a kis leányt, Éva hiába fogta száját, önkivületében karmolt és harapott, végre is ott kellett hagyni a földön, úgy tenni, mintha nem törődnének vele. Vagy egy félóráig maradt így, közben-közben egy-egy szidalmat szalasztván ki a száján, végre megzsibbadtak az idegei, elcsöndesedett s szó nélkül fölkereste az ágyát.

Különös a szegénység, az asztalhoz nem ült volna Éva mellé, de azért lázongó gyűlölettel, boszuvágytól eltelve, minden ellenkezés nélkül egy takaró alatt aludt vele.

3.

Ennekutána Sárika roppantul tisztességesen viselte magát. Feltűnően pontosan járt haza, csöndesen, illedelmesen ült az asztalhoz. Ha Dermákné valamit parancsolt, ellenkezés nélkül nyomban megcselekedte. De komoly volt, a neveletlenségével együtt jó kedvét is elvesztette. Éva próbált közelebb férkőzni a lelkületéhez, nyájasan szólogatta, de ilyenkor a kis leány szeméből gyilkos gyűlölség lángja csapott felé s megvetően hátat fordított neki.

Dermákné is, az Éva hatása alatt, jól bánt vele. Sárika azonban nem tudott felmelegedni. Élettelen egykedvűsége csak délbén, ebéd vége felé engedett föl. Ekkor nyugtalanul izgett-mozgott és az ajtó felé nézett s mihelyt az utolsó falatot legyűrte, mohón kapott a kalapja után és eliramodott.

Egy hét telt el így, ekkor Sárika ismét gorombáskodni kezdett. Világosan látszott rajta, hogy célzatosan teszi, hogy össze akar veszni. El is érte célját. Dermáknénak nem sok kellett, hogy kijöjjön a sodrából. Este volt és Sárika a gangra ülve, tüntetve nyujtogatta előre a lábát, jobbra-balra libentve a szoknyáját, hogy az édes anyja figyelmét ráirányítsa az új cipőjére.

— Honnan vetted hozzá a pénzt? —
kérdi Dermákné gyanutlanul.

— Nem onnan, ahol Éva — felelt csipősen a kis leány — minek kérded? Miattatok akár meztláb is járhatnék.

— Már megint nyelveskedel?

— Igen, igen — folytatja Sárika epésen — ha az ember szóra nyitja a száját, akkor már nyelveskedik. Hiába, nem lehet mindenki olyan művelt, mint Éva, aki idehozza a szeretőit.

— Elhallgatsz mindjárt?

— Nem, és nem — pattog a kis leány — eleget szenvedtem már azért, hogy becsületes vagyok, tovább nem szekiroztatom magamat.

Dermákné baljóslatúan villogtatja a szemét.

— Megállj csak, ha Éva hazajön és meghallja, miket mondtál.

— Nos? És akkor? Azt hiszed, félek Évától? Kicsoda ő? Azért, hogy valaki egy gazdag embernek a szeretője és pénzt hoz haza . . .

Többet nem mondhatott, az édes anyja megfogta, bevonta a szobába és istenesen elverte. Sárika sirás és panasz nélkül tűrte. Összeszorította ajkait, úgy tartotta hátát.

Mikor aztán Dermákné belefáradt, hirtelen fogta a kalapját, napernyőjét és kisurrant az ajtón.

— Hová mész? — kiáltott rá Dermákné.

— Ahol nem ütnek, — felel vissza Sárika — ebbe a házba nem teszem többé a lábamat.

Ezzel végigfutott a gangon, a lépcsőnél beleütközött Janiba.

— Hová? — kérdi az is.

— Semmi közöd — felel a kis leány és rohan tovább.

Jani fejét csóválja, úgy megy tovább; nem tulajdonított nagy fontosságot a dolognak. Az édes anyja sem, mert egy szóval sem említette Sárika szökését.

Csak amikor Éva hazajött és nyomban huga után kérdezősködött, állott elő Dermákné a történetekkel. Éva magánkívül lett a felindulástól. Az órát nézte: kilenc elmúlt.

— Hallatlan, hallatlan — kiáltott föl — és anyám oly nyugodtan veszi, hogy ez a leány késő este távol van hazulról? Mit csinál majd, ha egész éjszakára is kimarad?

— Ugyan — véli Dermákné inkább hogy a felelősségén könnyítsen — érdemes is ebből nagy dolgot csinálni. Ha hazajön, összehúrom a csontjait, majd kiverem belőle a

rakoncátlanságot, vagy pedig pusztuljon a háztól.

— Jani, fogd a kalapodat, — szólta Éva — velem jössz. Föl kell keresni Sárít és haza hozni, bármi áron.

Jani, aki szintén már nagy izgalomban volt, rögtön mellette termett, míg Éva nagy sebbel-lobbal szintén fölkészült az utra.

— Hol keresnéd? — kérdi Dermákné most már szintén nyugtalankodva, — honnan tudnád, merre ment?

Eva nem válaszolt, csak intett a fiúnak:

— Menjünk.

Lent a kapuban aztán ő is megállt és fölvetette a nagy kérdést: hol is keressen ebben az óriási városban egy ismeretlen kis leányt?

Amíg valami tervben megállapodott, csak járt az utcán. Kiment az Andrásy-utra és élesen kémlelt jobbra-balra, különösen a padokon ülőket nézegette.

Gyönyörű, holdvilágos, fülledt nyári est. Az utca teli emberekkel. Kocsik robognak a liget felé, a liget felől. A gyalogjárókon, sűrű csoportokban emberek, vegyest a kiöltözöttek és a szegények. Egyik-másik szegény ember karján gyerek alszik, úgy viszik haza a tiszta levegőből a pállott, rosszillatu szobába. A

kapuk alatt cselédek bujnak össze, a padokon öreg asszonyok és fiatal leányok, ingujjas munkásemberek. Közben-közben egy-egy külön huzódó sötétes férfialak, arcba tolt kalappal, szürkén magába roskadva. Meglátszik, hogy itt, a padon fogja az éjszakát tölteni. Vidám nőbeszéd, könnyelmű kacagás, egyes utcagyerkőcöknek durva rikkanása is hangzik. Egészen véve, mintha jókedv, gondtalanság és jómód volna az utcán, mégis az ember az ilyen nyári estén szegénynek és lomposnak látja a külső Andrassy-utat. Fülledtség a levegőben és por, sok por, mely vöröses felhőként uszkál a fukar gázlángok körül, hogy mennél közelebb vannak a földhöz, annál sűrűbbé és feketébbé nehezedjék.

Akik kifelé törekednek, a városliget felé, kíváncsi gyanuval nézik az elegáns Évát, amint a félszeg, kopott Jani mellett előre siet. Minden emberre ügyel, minden kapuba belekémlel, minden padot végigvizsgál. Az octogon-téren arra gondol, hátha a városligetbe kellene mennie. De mégsem, oda csak nem ment egyedül!

Egyedül? Egyszerre tudta, hova kell mennie, hogy megbizonyosodjék. Bérkocsiba ült, lóhalálában a Károlyi-utcába hajtatott. Ott fogadott Haas ur lakást.

Egy földszintes régi ház előtt megállt, a házmesternénél tudakolta Haas urat. Az új szobaur? Igen. Vandáéknál lakik, a kapu alatt jobbra. Csak tessék bekopogtatni, mert egészen különálló szoba. Ha kinyitják, otthon van, ha nem, akkor nincs otthon.

És nagyon gyanusan nézett végig Éván.

Bekopogtatott a kapu alatt jobbra, az ajtó nyílt és Vandáné állott előtte. Egy kis konyhalámpás fényénél éppen megvetette a Haas ur ágycát. Éva látta, hogy jó helyen jár, megösmerte a technikus óriási rajztábláját.

— Haas ur? — mondja Vandáné, egy összetöpörödött teremtés, gondterhesen felhuzott szemöldökkel, — nincs kérem alássan itthon.

— Mikor szokott haza jönni?

— Ó, ilyenkor már itt szokott lenni, nagyon szolid fiatalember, mindig idehaza van.

— Nem jár ide hozzá senki?

Vandáné határozatlanul pislogott. Éva látta rajta a tanakodást: feleljen-e, vagy se, meg az aggodalmat, hátha rosszul teszi, ha hallgat, vagy beszél?

— Az unokahuga vagyok, — mondja Éva, — nénje annak a kis leánynak, aki Haas urhoz jönni szokott.

Vandáné arca erre bizalmasan kiderült.

— A Sárika kisasszonynak? — szólt most már egészen nyájasan, — örülök a szerencsének, ó, nagyon jól ismerem én a Sárika kisasszonyt.

Éva magába fojtotta háborgását. A föltevés nagyon valószínűnek tetszett neki, mégis a lelkét hasogatta, mikor beigazolvá találta.

— Itt volt ma? — kérdi összeszorított foggal.

— Hogyne, hogyne, igaz is, — kiált a derék asszonyság, — talán színházba mentek, délután, mikor vaját és hónapos retket hoztam Haas urnak, hallottam, amint a budai szinkörről beszéltek. A kisasszony talán a Sárika kisasszony miatt nyugtalankodik? Igen, csak tessék nyugodt lenni, színházba mentek.

— Köszönöm, — mondja Éva és távozik. Éppenséggel nem volt megnyugodva.

A kapuban körülnézett Jani után. Nem látta. A fiú kint az utcán állt és egész testében reszketett.

— Mi lelt?

A fiú mozgatta ajkait, de nem tudott szólni.

— Mi bajod? — kiált Éva és megrázza.

A melle hevesen zihál, a szeme kidülled, keze ökölbe szorul.

— Sári, — nyögi végre, — ide jár . . .
ó . . . istenem . . . rossz leány, a testvérem
rossz leány . . .

Éva csak most látta, hogy ezt az ártatlan
fiut kár volt magával hozni.

— Csacsi vagy, — mondja, hogy a fiut
megnyugtassa, — úgy, ahogy otthon benézett
hozzá. Nincs abban semmi rossz.

— De igen, de igen, — dadogja Jani,
aztán hirtelen elhallgat. Az arca biborpiros
lett és gyorsan elhuzódott a kaputól, ahol
a gázláng teljesen arcába világított.

— Sárika ostoba, de nem rossz, — nyug-
tatgatja Éva, — azért kell minden áron meg-
találnunk, hogy valami ostobaságot ne kö-
vessen el.

Hogy színházban nincsenek, azt tudta.
Sárika nyolc órakor még otthon volt. Talán
Haassal sincsen, mert Vandáné nem tud róla
semmit, hogy ma este fölkereste volna. Haas
felől tehát nyugodt lehetett. Most követi a
másik föltevést.

— A Podmanicky-utcába, a nyugoti pá-
lyaudvar kávéházhoz, — parancsolja a kocsis-
nak, aki a lovak közzé vág.

A sarkon, a Fiume kávéházból kiárad a
sárga világosság. Az összes ajtai, ablakai
nyitva vannak, a közökben az asztalok tele

emberekkel, többnyire katonatisztekkel, hölgyek társaságában. Éva mélyen kihajol, hogy végignézzen rajtok, de a kocsi már elfordult és a kávéházi világosság után a muzeumkörut vak sötétnek látszik. A kerepesi-utnál ismét föl villan a nagyobb világosság, idefehérlik a Pannónia szálló villamos ivlámpája. A Kossuth-utca merő feketeség, a boltok mind csukva vannak, a korzóról hazatérő uri társaság lassan, lomhán ballag rajta végig.

Röpül a kocsi végig a Károly-köruton, a váci-köruton. Kevés ember jár rajta, közöttük magános, kifestett leányok. Éva mindegyiket szemügyre veszi és lopva Jani is ugyanazt teszi. Különös bénító varázs tartja fogva a fiut, először életében röpül így kocsin végig az éjszakai Budapesten, melyet most lát először és nem ismer benne a várostra, melyben otthon van. A szerecsen-utca sarkán az éjjeli kávéház ajtaja nyílik és kiharsog belőle egy elkinzott zongora, meg egy rikácsoló női hang, amelyet mintha elvágtnak volna, úgy elhallgat, amint az ajtó ismét betevődik. Egyfogatu kocsik jönnek szembe, agyonterhelve málhákkal. Vonat érkezett a nyugoti pályaudvaron. A villamos kocsik majd mind üresek és csilingelésük ijesztően

sikit végig a néptelen széles uton. A bazilika óriási ércharangja most üti éppen a tíz órát.

Különös város ez így éjszaka. Itt alszik, ott dorbézol. A csukott kapuk komoran, visszautasítóan, puritán ridegséggel merednek az emberre, a csukott boltajtók fáradt, ólmos álomról beszélnek küzdelmes napi munka után, a szűk, keskeny utcák napszámról és szegénységről regélnek, de időközönként felvillan a pazar világosság, cigánymuzsika hangzik, könnyelmű leányok és csapatosan járó fiatal emberek durva, mulató zsivaja veri föl a csöndet. Sok, sok csukott kapu, sok, sok kivilágított mulatóhely, fényes tükörablakok mögött folyó tivornya, incselkedő, csábitgató, durva és éhes leányok az utca-sarkokon. Az ut közepén pedig magában borongva a sarki rendőr, aki bámul a repülő koci után.

Hirtelen befordultak a Podmanicky-ut-cába. Tiszta, új paloták sora között az utca egészen csöndes és homályos. Tiszta utca, szolid utca. A körutig nincs benne tivornya-hely. Ilyen utcarész sincs sok Budapesten.

A nyugoti pályaudvar ivlámpái belefehérlenek az éjszakába, aztán megint sötétségbe merülnek. Egyfelől palánk, másfelől palotasor. Fekete uttest, sötét alakok. Hiába

ágaskodnak a házsorok büszkén a magasba, ez az utca már a szegénységé. A kocsi egy nagyot zökken és hirtelen megáll. Célhoz érték.

Harmadrendű, szűk és piszkos kávéház. A nyitott ajtókon, ablakokon fülsiketítően harsog ki a zene. A darabos, vagdosó tempó és brutális árnyalatlanság után menten tudni, hogy itt minden este nemzeti hölgyzenekar működik. Egy vasuti munkás meg egy ingujjas ember löki a golyókat a lyukas billiárdon. Mélyen a sarokban, a nagy tükör tövében, egy fiatal ember meg egy csunya fiatal leány bug össze, fagylalt és fekete kávé mellett. Más vendég nincs is.

Amint Éva és Jani belép, a gazda elébük bókol, gyér, egészen ősz kotlettel és az éjszakázó emberek méla, szelid nézésével. Valahonnan egy frakkos pincér is ugrik elő. A zenekar hölgyei, vagy hat vén és csunya leány, süldősen rövid fehér batisztban, a vállukon keresztül széles nemzetiszin szalaggal, összenéz és abbahagyja a figurázást, de azért bömböl a zongora és krákog a klarinett, amit a férfiak nyakgatnak. Csufos mosoly ferdíti szájukat, ahogy összemérik a Jani kopottságát az Éva előkelőségével. Ugyan miféle pár ez?

Éva a kassza felé tart, annak a tövében telepszik meg. Mit parancsol? Akármit, adjon fagyaltot. Milyet? Csak hozzon, mindegy, hogy milyen. Jani dobogó szívvvel, elfogultan néz körül. A kép vonzza is, riasztja is. Bellágné jut eszébe, de lopva végignézi a fehérruhás muzsikusokat, tetszenek neki.

A kasszában rikitóan rózsaszínű papirselyem blouseban ül egy fehérre meszelt festett szemű leány. Határozottan szép. Csak a haja iszonyu extravaganciával föl van borzolva, mintha forgószél kapott volna bele és hajtotta volna mindenik szálát ég felé. Világos sárgára van festve, de lágy és tömött.

Éva, hogy bizalmat gerjeszsen, cigaret-tára gyujt. Bele is kóstol a fagyaltba és meglöki Janit, hogy egyék ő is. Néhány perc múlva aztán barátságosan biccent a kaszirnő felé

— Ha nem tévedek, Selma kisasszony?

A leány meglepetve fordul feléje és fejét rázza. Mosolyog is, már benne van a vérében, hogy a mikor megszólítják, mosolyogjon.

— Nem, kérem, Selma kisasszony már elment, csak holnap lesz inspekciója.

A kétségbeesés fojtogatja torkát. Már most mit csináljon?

— Nem ön az — ismételte csüggedten — pedig beszélnem kell vele.

— Bajos lesz, kisasszony, de talán én is szolgálhatok?

— Nem, nem, Selma kisasszony kell nekem. Délután itt volt?

— Hat óráig, de addig én nem voltam itt.

A gazda látván az élénk beszélgetést, előre hajlott fejjel közeledett.

— Weintraub ur, — szól a kaszirnő — ez a hölgy Selma kisasszonyt keresi.

A kíváncsiság ragadós. Lassanként az egész hölgyzenekar tolongott Éva körül és eleinte csak nézték és hallgatták, majd belemelegedtek s valamennyien résztvettek a tárgyalásban. A kíváncsiság mintha fölhatott volna a harmadik emeletre is, mert Weintraubné, a kávécsinos, kövér felesége lejött a lakásból, sebtében magára kapott házi ruhában és lomhán, szélesen Éva elé állt s a körülállóktól informáltatta magát azok felől, amiket eddig elmulasztott.

Weintraub ur suttogó hangon csak a Selma kisasszony lakását tudta megmondani. A kerepesi uton lakik, a Kossuth-kávéház fölött. A zeneművésznők azt is tudták, hogy bajosan lesz otthon, mert Selma ilyenkor mulat. A Selma kolleganője erre azt is uj-

ságozhatta, hogy ha akad kivel, akkor Selma nagyon szereti a chansonette-előadásokat. De hát ilyet találni Budapesten vagy harmincat.

Éva egészen tanácstalanul és csüggedten hallgatta ezeket. Többet nem tehet. Ekkor a kávésné furakodott melléje és a kövér asszonyok széles érdeklődésével kezdte kikérdezgetni: oly nagyon fontos-e a dolog, vajon mi járatban van stb. Évát nagy szorultsága közlékenyebbé tette, mint különben volt. Elmondta, hogy huga felől vár Selmától felvilágosítást, akiről tudja, hogy barátságot tart a kis leánynyal.

— Ugy, — mondta a tiszteletreméltó Weintraubné és helyeslően bólogatott hozzá fejével — mért nem szólt mindjárt? Hiszen a Selma barátnőjét valamennyien ismerjük. Ugy-e Sárikának hívják?

Éva meg volt rémülve. Hogy ennyire sülyedt volna már a kis leány, azt maga sem gondolta. És most meg kellett tudnia, hogy Sárika egész délutánokat tölt a kassza mellett ebben a sötétes csapszékben. Hogy ismerik a kávéház összes törzsvendégei, sőt a kávésné már ajánlatot is tett neki, szegőd-jék be kasszirőnek, mert nagyon vonzza a férfi vendégeket. Megesett, hogy Sárika

kedveért egy fiatal ur délután is pezsgőzött.

Jani mindezeket végighallgatta és reszketett. Éva meg volt kövülve. Hiszen ez a gyerek sokkal mélyebbre sülyedt már, mint ő! Most már, azok után, amiket hallott, akár a sorsára is bizhatná, rajta ugyan nem menthet már meg semmit.

— Azt ajánlanám — mondta a kávésné — keresse föl a Selma kisasszony lakását, ha nincs is otthon, bizonyára meg fogják mondani, hogy hová ment. Mindig meg szokta otthon hagyni, arra az esetre, hogy az udvarlója keresi, de az is megesett már, hogy nálunk nagy társaság volt s ilyenkor mi küldtünk érte.

Ezt a tanácsot Éva szépen megköszönte és fölemelkedett. Janit csak úgy föl kellett ráznia kábultságából. A körülötte állók most többet szerettek volna még megtudni, de Éva nem állt többé szóba velök. Az eset nagy szenzációt keltett, a muzsikus hölgyek élénken beszéltek róla, miközben szappanos vonójukkal nyakgatták a süket hurokat.

Tehát a kerepesi-utra, a Kossuth-kávéház fölött. Mig arra robogtak, valami képtelen reménység szállta meg: hátha közben már hazament a kis leány? A Bulyovszky-utcába

irányította a kocsit, mely átrobogott a néma, néptelen szűk utcákon és megállt a házuk előtt.

— Eredj föl, Jani, nincs-e már itthon?

A fiu, aki iszonyuan föl volt indulva, szó nélkül engedelmeskedett és néhány perc multán visszajött azzal, hogy nincs itt, ellenben a mama izeni, hogy ne költsön annyit kocsira, mert reggelre éppugy megtalálhatja, mint most.

— A kerepesi-utra! — kiáltott Éva a kocsisnak, rá sem hederítve az izenetre.

— Éva — mondta most fojtott, remegő hangon Jani — jobb lesz föl nem találni azt a leányt, mert . . .

— Mert?

A fiu nem szólt többet. Éva ránézett. A szeme vadul forgott s majd kidüledt üregeiből. A keze görcsösen ökölbe szorult. Az Éva nézésétől elvesztette eszét és kitört belőle véghetetlen kétségbeesése.

— Megfojtom — hörögte — megfojtom — az én testvérem nem lehet rossz leány.

Éva iszonyu felindulással fogta meg a fiu kezét.

— Őrült vagy? Miket beszélsz? A te testvéred? Nem lehet rossz leány? Nem értesz hozzá. Te beszélsz így, aki velünk éled

a nyomoruságot? Bármit ha tett is, nem lehet rossz az, aki szegény. Mire várjon a magunk fajta leány? Viszi a jármot és eszi a kenyeret, ha van. Ma és holnap és holnapután, boltban és otthon és nincs reménység, hogy valamikor másképp legyen, éveken keresztül, amig megvénül és elpusztul. Ezt a pusztulást nevezed te jónak? S ha elveszti türelmét és sajnálja veszendő ifjuságát, ezt nevezed te rossznak? A világ a komisz, mely megvásárolja magának a szegény leányokat, tört vet az ostobáknak és erőszakkal legyüri az okosakat. Meg akarod fojtani? Aki így gondolkodik, annak legyen sok pénze, különben őrült vagy gazember.

A fiu magába roskadva hallgatta végig ezt a beszédet. Éva alig gondolt a hugára, a maga védő beszédét mondotta el. Lihegve törölte arcát és kihajolt mélyen a nyitott kocsiból, hogy majd kibukott belőle. Jani meg, arcát elfordítva, borusan mondta:

— Te vagy rá példa, hogy a szegény leány is lehet becsületes.

Éva ijedten meredt a fiu arcára. Az éjszakában is látta annak ijesztő sápadtságát. A torkába szaladt már a keserű kacagás és a vad vallomás: én, hát én becsületes vagyok? De visszariadt a fiu állapotától, akinek a

gyámoltalanságában volt valami a beszámíthatatlanság félelmességéből. Tompán szólt, hogy a fiunak még se legyen igaza:

— Én sem találok embert, aki feleségül venne majd.

A fiu átfogta nénje nyakát s évek óta először történt, hogy a Dermák családban két testvér ölelte egymást — és kisírta a lelkét. Éva szeliden simogatta fejét és belebámult az éjszakába, mely itt, a keskeny mellékutcákban teljes volt. Mikor az Andrassy utját keresztben áthasították, egy jókedvű kompánia kurjongatott a koci után, melyben az ölelkező párt látták.

— Jó mulatságot, éljen a szerelem!

És nyomában durva kacagás.

A Rottenbiller-utcában ismét egy énekes kávéház mellett robogtak el, közvetetlen szomszédságában pedig egy kicsi bolt, melyben nyitott ajtónál, ablaknál, álmos petroleum lámpa mellett rongyos leányok vasaltak ingeket, manzsettákat. Egy pillanat alatt a látvány eltűnt, de Éva képzeletében bennmaradt, rikitó ellentétül egy mozgalmas báli éjszakával, amikor bókolva, udvarolva, kívágott ruhájú szép leányokkal keringve izzadják át azokat az ingeket, miket a szegénység az álma fölláldozásával simára vasal.

A tót templom tornya éppen tizenegyet ütött, mikor a kocsi megállt a Kossuth-kávéház előtt. Három rongyos alak lézengett a sarkon, azok bambán nézték a szép hölgyet, amint izgatottan leszökik a kocsiról és becsönget a kapuba. Jani követni akarta, de Éva rászólt:

— Várj meg itt.

A tulsó oldalról a rendőr is átsompolygott és élesen az Éva arcába nézett, majd a kocsiban maradt fiura. Fölülről, alulról ide szűrődik a budapesti éjszakának rejtelmes zsibongása. Ajtók csapódnak, kapuk nyikorognak, innen is, onnan is muzsika-foszlányokat hoz a szellő, férfiak csoportja botokkal hadonázva, kigombolt mellénynyel és levett kalappal, munkás-emberek a cseléd-szeretőikkel, a sarkon pedig egy fejkendőcs csufság, akit egy baka tart szorosan átölelve.

— Kovács Selma kisasszonyt keresem — mondja Éva a házmesternek, aki az előkelő hölgy láttára meghökkenve néz végig saját magán. Ugy nyitotta a kaput, ahogy az ágyból kikelt. Az itt lakóknál így is járja.

— Második emelet, jobbra a sarokban — morogja álmos hangon.

— Köszönöm — szól Éva és fölbotorkál a szűk és sötét lépcsőn.

Odafönn teljes a sötétség, alig hogy az ajtót meg tudja különböztetni az ablaktól. És a sarokban két ajtó van és Éva először csakugyan a helytelenbe csöngetett be, amiről az álmából fölriasztott cseléd mérgesen és szájaskodva világosította fel.

A Kovács Selma ajtaja előtt is soká kellett várakoznia, míg végül az ablakon keresztül egy öreg asszony gyanusan végignéze rajta, kikérdezgette.

— A Selma kisasszonyt keresem.

— Nincs itthon — hangzik a rideg válasz.

— Hol találhatom?

— Nem tudom. Mi járatban van a kisasszony?

— Nagyon fontos ügyben keresem, a Selma kisasszony érdekében.

Az öreg asszony hitetlenül rázza fejét.

— Nem tudom — ismétli — tessék holnap jönni.

Évának eszébe jutott valami.

— De kérem, okvetetlenül meg kell találnom, a nyugoti pályaudvar kávéházban szükség van rá.

— Ugy — mondja az öreg asszony — a nyugoti pályaudvarnál. Persze, persze, csak-hogy a Selma kisasszony ma társaságban

van és szabadsága van. Amugy sem mehetne oda.

— Tudom, hogy kivel van — füllent ismét Éva — a Sárika barátnőjével, de őt is oda kell vinni, azok az urak is, akikkel mulatnak, szintén oda jöhetnek.

Az öreg asszony még mindig habozott, de aztán mégis csak megmondta :

— Alkalmasint lent a kávéházban vannak még, ha már el nem mentek az orfeumba.

— Köszönöm — rebegi Éva. A feje majd megrepedt a feltoluló indulattól. Tehát minden föltevése beigazolódik, ez a gyerek csakugyan éjszakai tivornyára ment a kasz-szirnővel.

A lépcsőn el is csuszott. Lent az udvar felől nyitott be a kávéházba, ahol zajosan mulattak cigányszó mellett. Óriási sűrű füstben Éva alig látott valamit, majd kocsis formájú embereknek egész gyülekezését, akik sört ittak. A kerepesi-ut felőli traktusban pedig diákforma emberek ültek ugyancsak sör mellett. Egy széles üvegajtó nyílt, azon keresztül egy külön társaságot látott, néhány katonatisztet, egy papot s még egynéhányat, leányok társaságában.

Tétovázva tett néhány lépést előre, majd megállt a kassza előtt, melyben egy tisztos,

ősz szakállu ember ült. Kovács Selma után tudakozódott.

Már nincs itt. Itt volt ugyan, de csak félóráig, egy fiatal leány társaságában, nyilván vártak arra az urra, akivel rögtön távoztak. Miféle ur? Egy java korabeli urral, igen előkelő lehet, de nem szokott idejárni. Hogy hova mentek, azt nem tudja.

Éva ész nélkül rohant a kocsi felé. Jani reszketve kérdezte:

— Itt van?

— Az orfeumba — kiáltott Éva felelet helyett a kocsisnak — de oly gyorsan, ahogy csak bír.

Most már egészen elvesztette önuralmát, sírva dült hátra a kocsiban. Közben egyre nógatta a kocsist: gyorsan, gyorsabban! Érezte, hogy ez az utolsó stáció és félt, hogy megtalálja a szerencsétlen gyermeket, akit keresett. Az Erzsébet-köruton végigrobogott a kocsi s majd legázolta a rendőrt, aki káromkodva kiáltott utána, hogy álljon meg. Az éjszaka mintha csupa izgalommá vált volna, sűrűn robogtak a kocsik és a gyalogjárókon tömegesen huzódott végig a mulatók serege. Az Andrássy-uton majd beleütköztek a mentő-kocsiba, míg a gyár-utca felől a tűzoltók riadó trombita szava harsogott

bele az éjszakába. Éva feje zugott, a maga izgalmával egybekapcsolta a város izgalmát, harangok félreverése, riadó trombitaszó oly magától értetődő kísérete az ő hajszájának.

Az orfeum portása buzgón ott termett kocsija mellett, Éva kiszökött belőle.

— Maradj — mondja ismét Janinak, aki látható megkönnyebbüléssel fogadta ezt az utasítást.

Éva benyitott a kávéházba, az orfeumból épp most szivárgott le a közönség és eloszlott az asztalok mellett. Éva végigsietett a kávéházon s benézett minden rekeszbe, ahol a chantant-énekesnők extravagans toiletteben, óriás kalappal a fejükön barátaik társaságában ittak és cigarettáztak. A megfulladásig meleg helyiségben a pincérek csurgó verejtékkel rohantak keresztül-kasul, a virágáros kisasszonyok festett orcáin barázdákat mosott az izzadtság, melynek szaga undorítóan győzedelmeskedett a dohányfüstön, a pálinka- és sörszagon. Tányérok, poharak csörömpölése, hangos beszéd és éles kacagás zivaja különös, ijesztő zajba tolult össze. Éva már rég nem járt ilyen helyeken, majd megtántorodott.

Akit keresett, azt nem találta. Háromszor is végigjárta a nagy helyiségeket, a pin-

cérek végignéztek rajta, ficsurok utána is szóltak. Semmi. Már ki akart menni, hogy a nézőtérre menjen, mikor összeütközött egy hórihorgas alakkal.

— Éva — szól ez meglepetve.

— Mariska! — kiáltott ő és még soha életében nem örült meg úgy Webstonnénak, mint most. Webston ur is ott volt, s még egy idegen ur, nyilván a Mariska ez időszertei udvarlója.

— Mit keresel itt? Egyedül vagy? — kérdi Webstonné — foglald le a mamla-szomat.

-- Nem érek rá — felel Éva és izgatottan elmondja, mi járatban van. Webstonné nem tudta felfogni, mint lehet emiatt annyira nyugtalankodni. Hát mért ne élje világát a szegény leány?

— Nem ismered azt a Selmát?

— Nem én, én művésznő vagyok, a kasz-szirnök között nincs barátnőm.

Webston ur mintha a végét járná már. Egészen elbambult, egészen összeaszott és a szeme gyulladákos volt a sok éjszakázástól. Az Éva szakgatott, izgatott előadása egy kicsit fölrázta.

— Segitenünk kell a kisasszonyon, majd szólok az inspekciós rendőrtisztviselőnek.

— Helyes — mondja Webstonné — eredd vele, mi addig itt megvárunk.

— Nem, nem — kiáltott rémülten Webston ur — te is velünk jössz. Neked is segitened kell!

— Mamlasz — morogja Webstonné bosszusan — igaz, engedd meg, hogy bemutassam Harkányi urat.

Harkányi ur félretolja cvikkerét és kezét nyújt Évának.

— Csókolom a szívét, látásból már ismerem.

Éva nem hajtott rá. Webston urat nagyon ismerték az orfeumban, az ő társaságában Éva akadálytalanul léphetett a nézőtérre, ahol már csak az olcsó helyeken tolongott a népség és harsogó kacagással, érdeklődéstől vigyorgó arccal hallgatták a befejező egyfelvonásos komédia trágár kétértelműségeit. Éva szeme végigszágulott a páholyok során, egészen üresek voltak.

• — Itt sincs — gondolta bóduló agygyal.

A rendőrtisztviselő, akivel Webston ur bizalmas barátsággal szorított kezét, igen udvariasan hajlott meg Éva előtt. Ez szakgatottan előadta, hogy a hugát keresi, akit egy feslett leány hálójába kerített. Itt sejti őket és kéri, segítsen rajta.

— Ha itt vannak, föl fogjuk találni — szól a tisztviselő és rászól egy pincérre, hogy rögtön hívják ide a főpincért.

— A szeparékban van vendég?

A főpincér savanyuan ötöl-hatol, végül bevall kettőt.

— Hány személy?

A főpincér megint köntörfalaz, nem tudja, majd előbb megnézi.

— Itt marad — rivall rá a tisztviselő — ugye-e, értesitené őket, hogy aki közülök nem szereti a rendőrt, kereket oldhasson. Velem fog jönni, ha nem tudja, majd megnézem magam.

Ezenközben egy pohos, magyaros képű, mesterember formájú férfi is odacsatlakozott már hozzájuk. A rendőrtisztviselő most feléje fordul.

— Botos, a szeparék?

— Háromban vannak, egy negyedik le van foglalva.

— Hallja, gazember? — kiált most a tisztviselő a főpincérre — kettőt le is tagadott? No megálljon.

A főpincér jajgat, hogy neki annyi a dolga, nem tudhat mindenről. Botos pedig folytatja a referádát.

— Az egyik semmi, Auersfeld Mici és

egy szalmaözvegy, közönséges balek. A másodikban Kovács Selma a nyugoti pályaudvarról és . . .

Éva felkiáltott.

— Ez az! Ez az!

— Kikkel van?

— Egy fiatal leánynyal, nem ismerem és Waldapfellel. Szemmel tartottam őket. A leány valószínűleg tapasztalatlan, itatják.

— Előre — mondja a tisztviselő, majd Évához fordul udvarias mosolylyal:

— Lássa, kisasszony, a rendőrség mindent lát és mindent tud.

Botos végignéz Éván és műértő bólogatással kérdi:

— A kisasszony huga?

Éva némán igent int.

— Értem, értem — mondja Botos — nyugodt lehet a kisasszony, még jókor érkezett. Különben is szemmel tartottam őket. Waldapfel miatt. Hány éves a kis leány?

— Tizenöt mult.

— Akkor az öreg Waldapfelt be is csapták, az csak tizennégy éven aluliakra vadászik.

Az ugynevezett téli kertben kifestett, parfümös szép leányok sokasága nyüzsgött. Fiatalemberek hancuroztak velök, ki pezs-

gővel, ki virággal kedveskedett, valamennyien pedig önmagukkal. Éva most már se látott, se hallott. A külön szobák során végig mentek, hat lépésnyire tőlük éppen nyílt egy ajtó és rajta sietve lépett ki egy vörös haju, szende arcu, fekete ruhás leány.

— A Kovács Selma — jelenti Botos a rendőrtisztviselőnek, úgy látszik, a kicsike már be van káfolva.

Éva előre rohant és bedöntötte az ajtót. Az asztal tele volt rakva pezsgős palackokkal, fagylaltos csészékkel, cukorsüteményekkel. Egészen el volt bódulva, hallotta a huga sikítását. Beléptére egy egészen fehérhaju szakállas öreg ember riadt föl s rárivalt Évára :

— Mit keres? Mit zavar?

— Sárika! — sikolt föl Éva és odarohan a pamlaghoz. A sarokban ült a kis leány, öntudatát veszelve, a karfán áthanyatló fejjel, fakó arccal.

— Sárika! — kiált ismét Éva és a két karjánál fogva megrázza.

Ez lomhán, nehezen emeli föl a szempilláit, csak lassan eszmél magára s mikor megismeri nénjét, hangos sikoltással a karjaiba veti magát.

— Segits, segíts! — kiáltja és szorosan hozzálapul, majd mikor a pezsgős palackokat

és a reszkető öreg embert látja, akit a rendőrtisztviselő, meg a detektív fogott közre, hirtelen kijózanodik.

— Éva, édes Éva! — zokog föl — ne mondd meg a mamának, ne mondd meg a mamának.

És a két leánynak, aki gyermekkorától fogva soha szeretettel nem nézett egymásra, most itt, az erkölcsi pocsolyában találkozott a lelke. Most már értik és szerethetik is egymást.

Félig az ölében vitte le hugát, aki ismét elvesztette öntudatát. Részeg volt. Ártikulátlan hangokat dadogott, közben kacagott, majd sirásra fakadt.

— Amig fiatal a leány — dadogta háromszor-négyszer — ugy-e, amig fiatal. Aztán ugyis öreg lesz.

Webstonék velök mentek. A férfi segített Évának tartani a gyermeket, ezalatt pedig Webstonné összebugott Harkányi urral. Egy pillanatig tartott csak, de elvégezték a dolgukat. Mikor Webston lobogó, gyanakodó tekintettel hátranézett, már értették egymást s a férj megnyugtatóására előre mentek.

— Éva kisasszony, — sugja a szerencsétlen ember — azt hiszem, ma látott utoljára.

— De Webston ur!

— A férfiak rontják a leányokat, a leányok rontják a férfiakat — folytatja ez forró, keserű hangon. — Egymás pusztítására teremtet bennünket az isten. A hugát elpusztította egy férfi, engem egy asszony. És minden férfiáldozatra jut egy nőáldozat s a vége az lesz, hogy nem marad meg senki, mert a szerelem isten csapása.

— Isten csapása — ismétli Éva és erősen markol a huga vállába, mintha össze akarná roppintani.

— Itt kell dőzsölnöm és romlanom — kiált föl kétségbeesetten a szerencsétlen — oly szükségem van nyugalomra, annyira utálok ezt az életet s nincs otthonom; ide kell jönnöm, mert ez az asszony nem akar otthon maradni!

Sűrű embertömeg közepette leérnek a kapuba. Mindenki nézte a különös triast, aztán a hátuk mögött összenevettek. Egy részeg kisleány!

Jani, mihelyt meglátta őket, leugrott a kocsiból. Arca egészen eltorzult, minden izében reszketett. Mikor Sárikát meglátta, olyan mozdulatot tett, mintha el akarna futni. Éva a szemével fogva tartotta, mint az állatszeliidító a fenevadját.

— Segits — szólt rá azon a kemény,

határozott hangon, mely le szokta nyügözni a fiu egész akaratát.

Az irtózat látható jelei között nyult Jani a hugához és segítette betenni a kocsiba. A hirtelen zökkenéstől a kisleány egy pillanatra magához tért s bambán nézett a fiura.

— Jani — mormogta — a Jani is itt van.

Ezzel lecsuklott a feje és aludt.

— Köszönöm Webston ur — szólt Éva és kezét nyujtott az elzüllő szegény embernek, — nagy szivességet tett nekem.

— Ugyan, — szól közbe Webstonné könnyelmű hangján — kár volt ezzel a komédiával megzavarni szegény kicsike mulatóságát. Ugy-e?

Ez a kérdés Harkányi urnak szólt, aki nevetve helyeselt. Éva beült a kocsiba s ismét rászólt Janira:

— Gyere!

A fiu szó nélkül a keskeny hátulsó ülésre ült és a koci megindult a három testvérrel vissza a Bulyovszky-utcába, abba az otthonba, ahol mindannyian idegennek érezték magukat s mely a maga szegénységével és szeretetlenségével okozta, hogy így kerültek együvé, bérkocsiba, erkölcsileg megtörve, az egyik részegen, a másik keseregve,

a harmadik pedig az ő tisztább hitének romjain borongva.

— Hallgass ide — szólt Éva Janihoz, mikor már a lakásukhoz közel jártak. — Te Sárikát egy szóval sem fogod bántani, nem is fogod emlékeztetni a ma éji dolgokra. Te éretlen iskolás fiu vagy, az ilyen dolgokba absolute nincs semmi beleszólásod, mert még nem értesz hozzájuk.

Éva ismerte az öcscsét. Ha iskolás fiu voltát emlegették, menten lelohadt minden bátorsága és ereje. Azonkívül meg tudta nélkül is elevenére talált a fiunak. Hogy ő nem ért hozzá? A szíve nagyot dobbant és elfordította az arcát, amelyen a vért égni érezte. Igen, nem volna szabad tudnia hozzá, de bűnös ő is, nagyon bűnös és nincs joga hozzá, hogy másokat elítéljen.

Nem szólt semmit, csak oldalt nézte alvó hugát, akit Éva gondosan átölelve tartott, hogy a nyitott hintóból ki ne bukják. Részeg! Érezte a bor szagát is — utálatos. És ez a leány az volt valakinek, amiye neki Bellágné? Istenem, azt az asszonyt rettegéssel szerette, amióta megismerte, utálta és meg is vetette. De csak erkölcsileg. Mihelyst a szemébe nézett, mihelyst a kezét érintette, rabja lett és odáig volt a bűnös gyönyörüségtől.

Hát hogy ítélhet ő mások fölött, mikor maga is . . . Óh, ha Éva ezt tudná! Nem élné tul a leleplezést.

Éjfél elmúlt már, mikor hazaértek. A kocsis a rendkívüli helyzetet kihasználva, keveselte a bért és gorombáskodott. Éva megtoldotta a járandóságát és költögette a kisleányt.

— Sári, itthon vagyunk, ébredj!

— Igen — dűnnyögi a kisleány és föltápáskodik. — Selma már elment?

Nagy nehezen talpra állították. A házmester nem igen szokta meg, hogy ott éjfél után fölcsongessék, jó negyedóra tártott tehát, míg a kapu kinyílt. Éva és Jani közrefogta Sárit, úgy vitték föl nagynehezen a harmadik emeletre. A lakásukban égett a lámpa, a függőnytelen ablakon keresztül látták Dermáknét, amint az asztalra borulva alszik. Ajtót csukni itt merőben fölösleges, bejuthattak tehát és Éva egész csöndben bevitte Sárit a Haas ur volt szobájába, nagy fáradsággal levetkőztette és betette az ágyba. Jani ezalatt a konyhában várakozott. Ezt elvégezvén, benyitott a nagy szobába, amire Dermákné fölriadt és még álmossággal kérdezte:

— Mi az? Mi az?

— Semmi, — szólt rá Éva — menjünk aludni.

Dermákné támolyogva kelt föl és mig vetkőzött, mondta :

— Ugy-e mondtam, hogy kár a pénzért, holnapra megkerül magától is.

Éva nem találta érdemesnek, hogy édesanyját felvilágosítsa. Belebujt az ágyába. Jani, aki utolsónak feküdt le, eloltotta a lámpát. Az ő vackában sehogyse akart beállani a nyugalom. Dermákné szabályos, mély lélegzete szinte harsogott. Éva, noha nem aludt, meg se mozdult. Csak a Jani szalmasákja recsegett-ropogott, amint a fiu nagy fölindulásában egyik oldaláról a másikra fordult.

4.

Jani azzal az elhatározással aludt el, hogy elhagyja a házat. Egyebet sem tehet. Egy bectelen teremtéssel még sem élhet egy tető alatt. Nem merne iskolapajtásainak a szeme elé kerülni azzal a tudattal, hogy az ő huga éjszaka az orfeumban részegeskedett. Mikor reggel fölébredt, még emlékezett erre az elhatározásra, de sehogysem érezte oly parancsoló szükségnek, mint éjszaka. Tompa, kábult volt, a feje is fájt. Sietve öltözködött,

kávét hamar magába döntötte és ment az iskolába. Éva már előzőleg kelt föl és bement a másik szobába. Ekkor mondta csak meg Dermáknénak, hogy Sárika itthon van és azt, hogy nem szabad egy szóval sem bántani őt. Dermákné, amíg a kávé főzte, egyre sopánkodott magában, hogy annak a leánynak nem lesz jó vége s milyen szégyent és gyalázatot hozott a házra. A derék asszony-ságot furta a kíváncsiság is, de nem mert kérdezősködni.

Sárika soká aludt. Éva ott ült az ágya szélén és mereven nézte. Mit gondolt, nem tudom, de megállapodásra jutott önmagával és halk sóhajjal, csöndesen otthagya az alvó leányt. Hadd pihenje ki magát egészen.

A nyitott ablakhoz állt, úgy beszélt hátrafelé az édesanyjának, aki a söprővel bejárta a szobát.

— Édesanyám, hallgasson most jól arra, amit mondok. Sárika otthagya az üzletet, azért félt itthon. Ennek a gyermeknek rossz hajlamai vannak, de nem ő a hibás. Hibás benne a szegénységünk, meg a rossz-szaságunk. Magunkra vessünk, mert én nem voltam neki jó testvére, anyám nem volt neki jó anyja. Különösen ez az oka mindennek.

Dermákné mindent el tud tűrni, csak

azt nem, hogy ő oka volna valaminek. Az Éva szemrehányása felkeverte benne az ő keserüségét is.

— Ugy, — mondja reszkető ajakkal — én vagyok az oka, rossz anya vagyok. Amig te nyomorban voltál, amig mind a hárman aprók voltatok, ki tartott fönn benneteket? A szememet vakra dolgoztam s koplaltam napokon át, hogy a ti éhes szájakokat betömjem. Amikor olyan fiatal voltam, mint te, uri módhoz szoktam, gondtalan, boldog és szép voltam. A ti fentartástokban vénültem meg. Tisztelt és becsült mindenki és most, hogy megöszültem, hogy a gyerekeim a fejemre nőttek, a legnagyobb azt mondja nekem, hogy én vagyok mindennek az oka.

— Anyámnak is igaza van, — szól Éva borusan — annál rosszabb valamennyiünkre nézve.

Hirtelen megfordult és égő szemmel nézett az öreg asszonyra, akit ez a tekintet megbüvölve lekötött.

— Magunkban vagyunk, anyám, beszélhetünk nyíltan egymással. Sohse mondtam, de anyám mégis tudja, honnan való az a pénz, melyet én hozok. A becsületünkre egyikünk sem lehet többé kényes, ezt a jogot eljátszottam én, mikor azt a pénzt hoztam,

anyám pedig, amikor elfogadta. Ne szóljon, anyám, ez így van és én nem tartom magát azért rossznak, magamat sem tartom annak. A tisztességhez pénz kell, vagy legalább is szegénység. De nekünk nincs pénzünk és szegények se tudunk lenni. Mikor én olyan fiatal voltam, mint most Sári, lakkos cipőben és selyem harisnyában jártam iskolába, jó módu uri leányok voltak a barátnőim s magam is az uri életbe nevelődtem. Ha az ember egyszer már belenevelődött a magasabb igényekbe, bajos egy szép napon azt mondani neki: mától fogva pedig szegény leszel. Az én nevelésem után én nem mehettem többé férjhez egy durva mesteremberhez, aki nyögös asszonyt csinált volna belőlem. Más, tisztességes házasság pedig nem várt többé reám. Az én sorsom tehát meg volt pecsételve. De Sárikáról azt gondoltam, hogy ő már a szegénység légkörében nevelődött, ő már a vacsorakenyéren nevelkedett föl, a fűtetlen szobában s nyáron, mielőtt az üzletbe járt, mezitláb szaladgált és nem érezte a szegénység súlyát. Róla azt hittem, hogy igazi szegény leány, akiből válhatik tisztességes szegény asszony. Elfelejtettem, hogy én mindig a szeme előtt vagyok s nem tudtam, hogy ez a mi nyomorúságos életünk,

melyben nyoma sincs a szeretetnek, ellenben minden perc gyűlölködő elégedetlenség, elkeseríti és menekülésre bírná a legtompább lelket is. Lett volna bensőbb a mi életünk, nem lázitott volna a nélkülözés egymás ellen valamennyiünket, nem lett volna jobb nekünk akárhol inkább, mint itthon, Sárika sem szökött volna meg, én se tartanék ott, ahol ma vagyok.

Dermákné a seprőre támaszkodva hallgatta leányát. Vén szemeiből megeredt a könny, egy árva szóval sem mondott ellent.

— Az ember ne legyen soha szegényebb, amilyen volt, — folytatta Éva borusan — belénk nevelnek igényeket, aztán belelöknek egy légkörbe, ahol a lelkünk éhen hal. Az olyan embereknek, akik nem tudnak gondoskodni gyermekeikről, jobb volna, ha nem is volna gyerekek.

Erre a beszédre Dermákné hangosan felzokogott és leborult az asztalra:

— Nagy Isten, — kiáltott föl — miért nem vettél magadhoz, mielőtt ezt hallanom kellett!

— Ez így van — szólt Éva fejét rázva — meg kellett ezt egyszer mondanom. Nem magam miatt, hanem azért a szegény gyermekért, akinek a sorsát szintén a szegénység pecsételte meg. Legyen vége a hamis mora-

lizálásnak, valljuk be : nekünk nincs jogunk, hogy több tisztességet követeljünk attól a gyerektől, mint amennyit adtunk neki. Azért arra kérem anyámat, ne avatkozzék a kettőnk dolgába, ne zaklassa Sárít, ahogy engem nem zaklat. Én pedig most fogadom őt igazán testvéremül és együtt járjuk az utunkat, mert egy utunk van.

Ezzel Éva ismét bement a kis szobába és az ágy szélére ülve, türelmesen várta Sárika ébredését

Ágyban fekvve, összegubbaszkodva, fejét lágyan a karján pihentetve, Sárika alig lát-szott többnek tizenkét esztendősnél. Éva sóhajtvá nézte ezt az ártatlanságnak tetsző álmot, amely pedig a tivornya álma volt.

Későn, lomhán ébredt föl. Egyet nyújtózott, egyet nyögött, aztán meglátta Évát és mindenre emlékezett. A kis leány hamarosan nem tudta, hogyan viselje magát. Ellensége-e Éva, korholás, büntetés vár-e reá? Homloka dacosan összehuzódott, de Éva ekkor már megszólalt :

— Jól érzed magad ?

Hangja nem volt se gyöngéd, se durva. A Dermák-családban azonban a közömbös hang is már bátorítás. Jól érzi magát, csak a feje fáj, nagyon fáj.

— Öltözködj és gyere velem, együtt sétálunk, majd a friss levegőn elmulik a fejfájásod is.

Ez már elektrizálta a kis leányt. Hogy Éva vele sétál. Sohse történt még meg.

— A mamától ne félj, — folytatta Éva bátorító beszédét — nem mondtam el neki semmit, nem is fogja kutatni, hogy hol voltál.

Sárika hallgatta a nénjét, egypárszor unszolta is magát, hogy mondja már: köszönöm, de nem bírta ezt a szót kierőszakolni a száján. Fáradtan öltözködött s nagyot nézett, mikor Éva a maga még használatlan cipőjét adta neki oda, rendbe hozta a haját és megigazította a ruháját. Aztán keztyűt is kapott Évától. Teljesen felkészülve lépett ki a kis szobából. Dermákné a konyhában állt, gyilkos tekintetet vetett Sárikára, de aztán oldalt Évára nézve csak azt motyogta:

— Fölkeltél?

Többet nem beszéltek. Éva is toilettet csinált, aztán a két testvér távozott, hátra sem nézve az édes anyjukra, aki mereven állt a konyhában és szürke, vénhedt szemével keresett valamit, maga sem tudta, mit.

A hosszú uton a belvárosig egy szót sem szóltak. Sárika olykor lopva fölnézett Évára, ez azonban egészen el volt merülve

gondolataiban. Majd merő szokásból betekintgetett a kirakatokba s oldalt ránézett a férfiakra. Mikor Éva a párizsi udvarba befordult, meghökkent.

— Csak jer — szólta ez kurtán és benyitott a Wočasek boltjába.

Wočasek, mint mindig, most is örült a szerencsének, rendkívül örült a szerencsének. Egy fekete ternoruhás asszony, fekete kis kendővel a fején, állt mellette, karján kis kosárral. Széles, gömbölyű arcu, kékszemű asszonyság volt, amilyen a vidéki nénik szoktak lenni. A hölgyek érkeztekor az asszonyság szerényen a háttérbe vonult. Éva kutatva nézett rá, aztán a mesterhez fordult:

— Nemde, a felesége?

— Igen is, — felelt Wočasek ur feltünően érdes hangon, aztán menten rátért az üzletre, amit máskor nem igen tesz. Éva megérezte, hogy nem szívesen engedi a feleségét egy levegőt szívni vele s attól tart, hogy ismerkedni akarna vele.

— Most magam hozom a hugomat, — szólta Éva — s amit rendel, tessék az én számlámra tenni. Egyelőre csak egy pár nyári cipőre van szüksége.

— Szerencsémnek fogom tartani, nagy szerencsémnek fogom tartani, a Sári kis-

asszonynak különben szívesen dolgoztam volna előbb is, ha meg nem méltóztatott volna tiltani.

Sárika nem tudott hova lenni bámulában s mikor levetette jobb lábáról a cipőt, gyanakodva nézett Évára: nem lesz-e ebből is valami baj? Mértékvétel után Wočasek ur feltünően buzgón hajlongott és ajánlotta magát, nyilván szabadulni akart a feleségének nem való társaságtól.

Az utcán ismét hallgatva mentek tovább, a kalap-utcába, a Bernstockné műtermébe. Itt minden a régiben volt, csak a Bernstock ur toló széke hiányzott. A szerencsétlenül teljes mértékben kitört a paralízis, intézetbe kellett adni. Az asszony csontig soványodott és sötét, nagy szeme beteg tűzben lobogva kidülledt üregeiből. A hajszolet nappali munka után minden este átment Budára és ott maradt egész éjszakán át a férje betegágyánál.

Bemutatta a hugát, ezentul az ő ruháját is itt akarja csináltatni. Egyszerű, kis leánynak valót, de finom legyen és izléses, akár csak magának Évának készülne. Bernstockné kipakolta szövetkészletét és Éva biztatta hugát, hogy csak válogasson. Ez félszegen, elfogultan motyogta:

— Válogass te.

De azért mégis a keze mohón nyult ahhoz a kelméhez, mely neki megtetszett. Rossz izlése volt szegénynek, piros kockás crepet választott, amit akkor csak színházi blouseoknak használtak. Meglátszott rajta, hogy Kovács Selma iskolájába járt.

Dél elmúlt már, mikor Bernstocknénál elkészültek.

— Kalapot majd délután veszünk — szólt Éva, aztán megint szótlantul mentek hazafelé. A Gizella-téren felültek a földalatti vasutra, azon robogtak hazafelé.

Rekkenő hőség van. A nagy bérház udvari ablakain le vannak eresztve a redők. Mégis, amint a két testvér végigmegy a gangon, itt is — ott is libben a vászonfüggöny és elsenyvedt arcok kíváncsi mosolygással, csodáló tekintettel nézik őket. Az éjszakai eseményeknek nyoma maradt a ház közvéleményében, a házmestertől megtudták, hogy kétlovas hintó hozta őket haza. Az erkölcstelenségüket leszólták, a pénzüket tisztelték. Amióta Éva ismét pénzt hoz haza, azóta Dermákné a legtiszteltebb asszonyság a házban.

Valami csodálatos, benső szükségnél fogva a két leány halk, gyáva hangon jó napot is kívánt édes anyjuknak. És szóltak

hozzá: Jani még nincs itt? De igen, Jani már itt volt és el is ment már. Valami baja lehet a fiúnak, vagy igen sürgős dolga. Hamar bekapta az ebédjét és elrohant. Éva tudta, mi a dolga. Menekült a hugával való találkozástól.

Sárika csöndes és illedelmes volt. Az órára nézett és aggódva fordult Évához:

— Már az üzletben kellene lennem.

Éva bevárta, míg anyjok a konyhába megy, csak aztán mondta:

— Nem mész többé az üzletbe.

A kis leány boldog összerezzenéssel fogadta ezt a kijelentést és lesütötte szemét.

— Ezentul — folytatta Éva — majd gondoskodom, hogy mihez fogjunk, mert valamihez fogni kell. Berendezünk magunknak egy üzletet, együtt fogunk dolgozni és a magunk urai leszünk. Amire más képes, azt mi is tudunk. Hogy milyen üzletet, azt még nem tudom.

Hosszas hallgatás után a kis leány szólalt meg:

— Talán bodegát.

Éva úgy tett, mintha nem hallaná. Aztán ismét szólt Sárika:

— Vagy kávéházat, muzsikával.

Éva ismét nem reflektált rá, csak azt mondta:

— Olyan üzletet, amelyben nincs dolgunk férfiakkal. Dolgozni és keresni fogunk, hogy elfelejtsük, ami történt, aztán férjhez foglak adni és neked ajándékozom az egész üzletet.

Sárika szeméből egy pillanatra kicsapott a régi csufondáros láng, amikor kérdezte:

— Hát te nem akarsz férjhez menni?

— Nem, — felelt Éva keményen — én már öreg vagyok.

— Én sem akarok férjhez menni, — mondja Sári — nem akarok négy rongyos fal közé temetkezni, hogy ott vénüljek és olyan legyek, mint az anyánk.

— Férjhez fogsz menni, — ismételte Éva most keményen — nem szabad egészen megromlanod, mert együgyü vagy és könnyelmű vagy, megcsálnak és kipusztítanak. Engedelmeskedni fogsz és úgy lesz minden, ahogy én akarom.

Sárika nem szólt semmit, csak összeszorította az ajkát. A nagy hőségben a két leány majdnem egészen levetkőzött, Éva a divánra feküdt, Sárika a kis szobába ment. Dermákné meg, elvégezvén a konyhában a dolgokat, odaült az ablak mellé és himezett. Neki nem volt melege.

Hat óra felé Éva öltözködni kezdett.

Sárika is kijött a kis szobából, szintén öltözködött.

— Te itt maradsz, — szólt rá Éva.

— Dolgom van — felelt elfordított fejjel Sárika.

— Micsoda dolgod ?

A kis leány egy darabig kifogást keresett s mivel nem jutott eszébe semmi, azt mondta :

— Nem mondom meg.

Éva azt gondolta, hogy nem jó most Sárikát magára ingerelni. Nem szólt többet és elment. Néhány perccel később Sárika is kilopózkodott: a nyugoti pályaudvar kávéházba ment.

Mikor este Jani hazaérkezett, nyolc óra volt már, a két leány az asztalnál ült. Rájok sem nézett, csak nyult a Kantja után és beletemetkezett. Dermákné a gangon ült és a szomszédokkal beszélgetett.

Négy nap telt el így, Sárika igen jól viselte magát. Azóta, hogy még egyszer ott volt Selma barátnőjénél, mindenben engedelmeskedett Évának, semmiről külön véleménye nem volt. Együtt jártak mindenfelé, Éva meg akarta vele kedveltetni a vele való életet. Ki is néztek már egy alkalmas helyiséget egy kalapüzlet berendezésére, közben

pedig elkészültek a ruhák, a cipője is megjött és Éva szép, himezett fehérneműt is vásárolt neki. Egy este pedig cirkuszba is mentek együtt, ahol Sárika igen jól mulatott.

A rákövetkező szombaton pedig, amikor senki sem volt otthon, Dermákék lakására beállított egy hordár s elvitte onnan a Sárika összes ruháit. Ő maga, új ruhájában, leányos, szalagos kalappal, könnyű napernyővel a kezében, üdén és szépen, a szomszédoknak mosolyogva, köszönve lesétált a lépcsőn s a legközelebbi állomáson kocsira szállt. Mikor Éva este hazajött, csak néhány sor írást talált:

„Engem ugyan nem fogsz lóvá tenni és ezuttal nem találsz rám. Megfizet majd érte az isten, amit ellenem elkövettél.“

HATODIK FEJEZET.

KöMLEYNE.

1.

Természetes, hogy az a nagy morális felbuzdulás, amely Deméndy Miklóson az Évával való első pásztoróra után erőt vett, huszonnégy óra alatt szétfoslott. A lehangolás multával, a vágyak ébredésével az államtitkár ur csak úgy sóvárgott ismét a tilos kaland után, mint azelőtt s egész védekezése, amelyre magával szemben fanyalodott, az a keserű kifakadás volt:

— Miért nem igazi asszony a feleségem, aki le tudna kötni, mint az a másik!

Találkozásaiknál, melyek kezdetben elég sűrűek voltak, a szívnék alig jutott szerep. Alig volt egymásnak valami mondani valójuk s bizony a mámor oszlásával Deméndy kellemetlennek, néha undorítónak érezte helyzetét s mind ujabban, természetesen ismét hiába, erősítgette: ez volt az utolsó találkozás.

Éva is megváltozott érzületében. Őt még a mánor sem hevitette, a szive pedig egészen néma volt. Amióta tudva ennek a szerelemnek a jövedelméből élt, amióta más mondhatta igazában a magáénak ezt az embert, egész lelkülete mélységes fásultságba esett, amelyből csak olyankor ébredt föl, mikor Deméndyvel együtt az utcán jelenhetett meg. A Courrierné vendégszeretetét már régebben nem vették igénybe. Deméndy egy elég kényelemmel berendezett lakást bérelt a Ferencvárosban. Ott szoktak találkozni, aki előbb jött, bevárta a másikat, olykor pedig együtt távoztak. Itt a messze külvárosban, a düledező szűk mellékutcákban, ahol kartonruhás asszonyok és mezitlábasszonyok gyerekek jártak és az emberek pipáltak, az államtitkár urnak nem kellett tartani attól, hogy ismerőssel találkozik.

Éva azonban itt is érezte, hogy fölegyenesedik benne a lélek, mert ennek az embernek az oldalán haladhat, különben egészen a cselédjének érezte volna magát. De mégis élt még benne némi rejtett önérzet, amit akkor tudott meg, mikor ez is kihalt belőle. Sárika romlása és azután szökése, amely után sehogy se tudott többé a nyomára akadni, kesergő fájdalommal töltötte el. Ezt érezte élete leg-

nagyobb csapásának s mi sem természetesebb, hogy mikor Deméndyvel találkozott, a szíve túláradt s elpanaszolta neki nagy baját.

Deméndy végighallgatta.

— Hm, Sárika? — mondotta, mint aki valami igen érdekes, de neki közömbös dolgot hallott meg, — igazán nem hittem volna. Hiszen még egészen gyerek, ugy-e, még egészen gyerek? No de végre is nem nagy baj, szép kis leány, talán még szerencséjébe is rohant.

Ettől a beszédől Eva úgy érezte, mintha szíven ütötték volna. Nem nagy baj, természetes, hogy nem nagy baj, az ő hugánál! Most érezte csak át egész teljességében, mi a különbség a tisztességes és a megfizetett leány között. Becsület? Ilyesmit nem is keresnek rajta. Hát hogy bánthatná az ő becsületét, ha a hugából becsstelen leány lett? Természetes, arra való!

Nem szólt semmit, de ami titkos vonzalom még benne élt, ez az utolsó maradéka a női önérzetnek is elmállott benne. Most már nem Deméndyt látta az államtitkárban, az első szerelmét, az egyetlen embert, aki nek odaadta magát, hanem a férfit, aki most kitartja. Annyira igaza volt ebben, hogy Deméndy nem is vett rajta észre semmi vál-

tozást — mit törődött ő a szeretője lelkével?

Szinte hivatalosan beszéltek a legközelebbi találkozásról. Kellemetlen változás állt be a programban. Deméndy azt hitte, hogy az anyósa minél előbb fürdőre megy és magával viszi feleségét is, akinek szüksége van a maga erősítésére. De megfoghatatlan módon Kömleyné egyre késlelteti az utazást. Mintha szándékosan tenné, mert valahányszor erről van szó, mindig gonoszul magába mosolyog, aztán jelentősen rá néz. Majd az ura miatt nem akar még menni, akinek valami nagy emisszióval van dolga, amely ha jól sikerül, megszerzi neki a titkos tanácsosságot, vagy legalább is egy előkelő rendjelet, majd magáról mondja, hogy gyöngélkedik, végül pedig azt sütötte ki, hogy sokkal kellemesebb augusztusban fürdőzni, amikor az ura is szabad, Deméndy is szabadságra mehet. Ez ellen természetesen nem szólhatott semmit, mert felesége amugy is retteg az elválástól és kapva kap ezen a terven, mely lehetővé teszi, hogy mindvégig együtt maradjanak. Mit tegyen? A legbosszantóbb az, hogy neki is kapnia kell rajta, mert csak nem mutathatja feleségének, hogy szeretne távol lenni tőle!

A feleség! Hányszor kellett Évának hallani a feleségről. A feleségről, aki szegényke olyan gyöngé és gyerekes, a feleségről, aki minden tervükben tényező, a feleség, akit örökösön kimélni kell, a feleségről, akit még neki is kötelessége volna sajnálni. Összeszorított ajakkal bólogatott igent és várta a száz szónak egyetlen végét, a megállapodást, mikor találkoznak, jobban mondva a parancsot: mikor jelentkezzék.

Havonként körülbelül kétszáz forintot kapott Deméndytől, ebből azonban alig maradt ötven forintja a maga számára, a többi ruházkodásra ment rá. De ez a kevés pénz is nagy mértékben föllendítette otthon a jólétet, noha Évának mindig voltak pénzgondjai. Itt is, ott is felhalmozódtak apróbb tartozások, amelyek az örökös függést jelentették. Ez is magyarázza, hogy a hajdan annyira büszke és önérzetes Éva minden önérzet és büszkeség nélkül engedte magát át Deméndynek s igen természetesnek találta azt is, hogy, amikor civilizáltabb utcához értek, akkor Deméndy lopva bucsuzott tőle, hogy ne lássák vele együtt. Ezt is a felesége miatt kellett tennie.

Deméndy családi életében külsőleg nem változott semmi. Mégis napról napra valami

különös átváltozást kellett észlelnie felesége változatlan naiv szerelmének a megnyilatkozásában. A fészekben a régi, kedves ketős, feleségének boldogító, neki idegesen fájó idill egyre ismétlődött, de mindjobban áthatotta valami különös, nyugtalanító skepsis, félig előérzet, félig gyanu, sőt vád is a kicsi asszony részéről. Olga az ő nagy érzelmét és teljes naivságát már kezdetben is általánosságokban tévelygő, szertelen eszmékhez fűzte. Most ezekbe az eszmékbe az erkölcstelenség sejtése vegyült s okoskodásaiban, kérdéseiben egyre ez ellen védekezett.

— Igaz-e, hogy a legtöbb férfi megcsalja feleségét?

Deméndy a maga érdekében védelmezte a legtöbb férfit:

— Dehogy igaz!

— Mert ugy-e bár, ez szörnyű dolog, a legnagyobb bűn a világon, nagyobb bűn, mint a lopás, vagy gyilkosság?

A legcsekélyebb enyhítő kísérletre a kicsi asszony vagy mélységesen elszomorodott, vagy szenvedélyes ellenvetésekben tört ki. Igenis, a legszörnyűbb bűn ez, mert a szegény asszonynak a lelkét lopja meg és a tisztaságát fertőzi meg. Nem az a szörnyűség, hogy mást szeret, hanem hogy a fele-

ségét azután akár csak a kezével is érinti. Ha az asszony utóbb megtudja a valót és ugy-e bár, nincs eset rá, hogy meg ne tudja? akkor lehetetlen neki tovább élni, a szive rögtön megszakad, — vagy meghal az undortól, vagy megöli magát.

Az ilyen fejtegetés után Olga összeborzong, odatapad az ura melléhez és boldog mosolylyal mondja:

— Én rögtön meghalnék.

Képzeltető, hogyan érzi magát ilyenkor Deméndy. Uri ember, aki természeténél fogva irtózik a hazugságtól és folyton hazudnia kell a feleségének. Önálló gondolkodó, akinek megvan a maga határozott világos életfelfogása és azt egyre meg kell tagadnia és bele kell mennie egy lehetetlenül ideális, puritán erkölcsi felfogásba, melynek minden egyes tétele halálos ítélet az ő jelleme fölött. Iszonyu szenvedés járja át ilyenkor idegeit, különösen mikor az általánosságból kihámozódik a speciális eset.

— Mondd csak, édes uram, hát te megtudnád csinálni az édes feleségedet?

— Hogy kérdezhetsz ilyet?

— De mégis, mond d csak. Hát tegyük föl, hogy eljön hozzád a világ legszebb asszonya, aki olyan szép, hogy magam is

azt mondanám: lehetetlen ebbe bele nem szeretni, mit csinálnál akkor?

— De kérlek, édes, olyan asszony nincs.

— Tegyük föl, hogy van.

— De ne tegyük föl, mert nincs.

Itt már az asszonyka arca elborul és sápadtan huzódik el urától.

— Hát csak azért nem csalsz meg, mert nincs olyan, de ha volna . . .

Látja, hogy nem mondott eleget, tehát idegesen a szavába vág.

— Nos, ha már mindenképpen ragaszkodol a nevetséges feltevéshez, hát legyen: nézz a szemembe édes és halljad: ha volna is és eljönne is hozzám, azt mondanám neki, menjen máshová, ahol nem szeretik annyira a feleséget, mint itt.

Ez már hat. Ez világosan és egészen volt mondva, de szörnyű kinba került a ki-mondása. És csak azt éri el vele, hogy az asszonyka fantáziája friss erővel nekigyürkőzik a föltevésekhez és átesap már a megfoghatatlanságba.

— Ha az erdőben elfognának rablók és azt mondanák, hogy csak akkor eresztenek szabadon, ha megcsalod feleségedet, mit csinálnál?

— Nem csalnám meg.

— De akkor nem eresztenek szabadon.

— Tehát fogva maradnék.

— És ha megölnének?

— Megöletném magamat.

— De szörnyen megkinoznának, levágnák a karodat, lábadat, aztán lassu tűzön megégetnének.

— Akkor sem csálnálak meg.

— De akkor nekem nincs uram és meghalnék. Megengednéd, hogy én halálra busuljam magamat?

Erre már elfogy a türelme.

— Szerelmes Jézus, istenem, — kiált föl, — hát azt kívánod, hogy megcsaljalak? Mit tegyek hát, mondd meg te!

Az ilyen kifakadásra az asszonyka keblére rejti az arcát, görcsösen átfogja kezével, úgy sugja:

— Rossz vagyok, ugy-e rossz vagyok?

— Gyerek vagy, — mondja kedvetlenül és érzés nélkül simogatja a finom arcot.

Most, hogy hazajött, Olga a zongoraszobában ült, a kicsi kerevet sarkában és mereven bámult maga elé. Ez szokatlan dolog. Távollétében Olga minden idejét a fészekben töltötte s ott várt rá. Most pedig rá sem nézett, mikor belépett. Akkor sem tekintett föl, mikor Demédy nyájas meglepetéssel rászólt:

— Mi az? kirepült fészkéből a madárka?

Valami baj van, gondolta elhülve, majd komoly hangon ismét szólt, miközben oda-lépett a feleségéhez.

— Mit jelentsen ez, édes, rá sem nézesz az uradra?

S állánál fogva fölemelte a lehorgasztott kis főt. Olga rávetette szemét, de csak ismét lesütötte. De átölelte a férje fejét, úgy szoritotta magához, majd gyöngéden simogatta haját. Deméndy pedig megcsókolta s ekkor minden átmenet nélkül a kicsi asszony ismét boldog volt.

— Most pedig mond meg, miért busultál?

— Ugy-e, — kérdezte felelet helyett az asszonyka, — te nem mernél engem megcsókolni, ha hűtlen volnál hozzám?

Deméndy a fogát szivta: ismét probléma, gondolta magában, amíg mondta:

— Természetes.

Az asszonykát pedig elragadta a meggyőződés heve.

— Igen, — mondta, — mert az gazság volna, ugy-e? Megcsalni a feleséget és aztán ölelgetni, becézgetni, szerelmet mutatni csak azért, hogy a gyanút elterelje. Az olyan ember a legutolsó a világon s minden tisztességes ember megvetésére méltó.

— Természetes, mondta ismét Deméndy, de nem nyomhatta el egészen a düht, amely felesége beszédje nyomán kelt. — Mondd csak édes, mi okod van, hogy ezeket nekem a szemembe vágta?

Erre a kérdésre Deméndyné mosolygott, aztán kacagott. Nem felelt a kérdésre, hanem dalolva leszökött az ura öléből, körültáncolta a szobát, aztán megfogta ura kezét és vonszolta magával.

— Menjünk a fészekbe.

— Nem úgy, — szólt Deméndy, — maradjunk csak itt és felelj arra, amit kérdeztem. Első eset, hogy komédiázol előttem, így az olyan asszony szokott cselekedni, aki az ura figyelmét valamitől el akarja terelni. Most én vallatlak és nem engedem, hogy kitérj. Van-e valami különös okod, hogy ezeket a dolgokat nekem a szemembe vágta!

Olga próbálta folytatni taktikáját, de igen rossz komédiás volt. Egyszerre csak sirva fakadt és odarogyott az ura ölébe.

— Ezzel nem térsz ki, — makacskodott Deméndy, — felelni fogsz, mondj akármit, én el fogom hinni. Mert én nem teszem föl a feleségemről, hogy hazudik, még akkor sem, ha egészen világos a hazugság.

Ez a kegyetlen beszéd, amely más em-

berek között éppenséggel nem valami különös, Olgát egészen lesujtotta. Láthatóan megtört és ura lábaihoz rogyott. Deméndy magában szörnyen szégyelte és megvetette magát: undokság, gondolta, én, akinek egy igaz szava sincsen, mint a megbántott erény állók itt az asszony előtt, aki bűnbánóan vonaglik lábaim előtt.

— Nem teszem többé, — rebegte a szegény gyermek — ne haragudj már, nem teszem többé.

Deméndy fölemelte és megcsókolta.

— Nem haragszom, — szólt szeliden — de kérdésemtől nem térhetek el. Avagy lehetségesnek találod-e, hogy a feleség ne felelhessen mindenre, amit az ura tőle kérdez?

Ez a formula hatott.

— Te sokkal jobb vagy, mint én — mondotta a kicsi asszony — nem is érdemlem meg, hogy olyan jó uram van. Hanem tudod, én olyan ostoba vagyok, olyan nagyon ostoba, aztán nem hiszem ám el, hogy te rossz vagy. De még az is fáj és boldogtalanlanná tesz, ha csak képzelem is.

— Tehát valaki rosszat mondott rólam, kicsoda?

— Nem fogsz rá haragudni?

— Azt nem tudom. Kicsoda?

Olgát nagy nyugtalanság fogta el.

— Hidd el, a mama nem rossz, — mondotta — csak nem tudja, hogy mi mennyire szeretjük egymást.

— Ugy, — kacagott keserűen Deméndy — a mama, tehát innen fúj a szél? Nos hát, gondoskodni fogok róla, hogy a báróné ne zavarja családi nyugalalmamat.

— Istenem, mit akarsz tenni?

— Meg fogom neki mondani, hogy a feleségemet ne lázítsa ellenem, s hogy könnyebben legyőzhesse hajlamát, gondoskodni fogok róla, hogy folytonos együttléteket ne csábítsa rá.

Deméndyné reszketett félelmében.

— Istenem, — kiáltotta — mit csináltam?

— Azt, a mi kötelességed, édes, te most az enyém vagy és nem az anyádé. Én tisztelő, sőt alázatos veje voltam neki, noha ő soha sem fogadott engem fiának, nem idegenitettem tőle el a leányát, de ha ő most tőlem el akarja idegeníteni a feleségemet, akkor élni fogok jogommal és hatalmammal. Miket mondott rólam?

— Most már nem merek szólani.

— Édes, ha nem szólsz, akkor a legrosszabbat fogom föltenni és annál kellemetlenebb lesz a folytatás. Most még hajlandó

vagyok az egészet ostobaságnak tekinteni, de ha hallgatsz, gonoszságnak fogom nézni.

Maga sem vette észre, hogy harcias fenyegetése közben voltaképpen a feleségétől várta a visszavonulás utjának a megnyitását. Sőt tudta, hogy ezzel az értelmes, hideg asszony nyál szemben egészen más az ő helyzete, mint feleségével szemben. Azért szívesen vette, hogy a felesége lépésről lépésre visszaszorította eredeti álláspontjáról s végül megigérte, hogy egészen szelid lesz, csak tudni akarja, miket mond róla a báróné.

Hát voltaképpen igen okos dolgokat mondott róla. Nem is annyira róla, mint a kettenük viszonyáról. Azt mondta, hogy Olga oktan és veszedelmébe rohan. Olyan életet él, amely nem lehet tartós. A mézeshegyek, ha már hónapokra mennek, hazugságot takarnak, mert a férfi nem képes igazán az örökös extázisra. Ezen az életmódon változtatni kell. Olgának egyéb irányban is keresnie kell a módját, hogy amikor a családi életben változás áll be, ez a változás ne tegye egészen boldogtalanná. Hogy Deméndy szándékosan zárja őt el a világtól, mert lehetetlen föltenni, hogy egy fiatal asszony az ő társaságukból a maga jószántából zárkóznék annyira el. Hogy Deméndy önző, mert ma-

gának tartja egészen feleségét és nem törődik azzal, hogy mikor már beleunt, akkor a feleségének senkije sem marad. Már pedig bele fog unni, ha ugyan már is nem unt bele. Hogy az asszonynak a boldogsága mindig attól függ, hogy a férj jobban szeresse őt, mint ő a férjét. Hogy a férfit a házasságban is bizonyos távolságban kell magától tartani, ha nem akarja értékét csökkenteni. Ő, Olga pedig olyan ostoba, hogy teljesen alárendeli magát az urának, mindig rajta lóg s tulságosan könnyüvé teszi az ura helyzetét. Többet kell számolnia és kevesebbet szeretnie. Az ura nem is szereti igazán, különben nem engedné, hogy így tönkre tegye magát és egészen nevetségessé váljék a társaságban. Hogy nem azért Kőmley-leány ő és nem azért lett belőle pusztá Deméndyné, hogy a legéretlenebb és a legalsóbbrendű leány, vagy asszony is lenézhessen rá. Pedig lenézik és nevetik. És pletykálnak is róluk, azt mondják, hogy mig ez a liba, mint egy szerelmes lovagkorbeli kisasszony, a háza ablakából lesi az ura lovainak a patkókopogását, addig az ura vigan mulat és megesalja.

— Ezt pletykázzák ?

— Igen és mama nem is tartja olyan

ostobának ezt a pletykát, mert ha az asszony lehetőséget nyújt férjének a hűtlenségre, akkor nincs az a férfi, aki a lehetőséget ki ne használja. Hogy nemcsak most, hanem folyton ilyeneket mond neki a mama, de azt, hogy ő a pletyka állításait nem is tartja lehetetlennek, azt csak ma mondotta. Ő nem hitte, nem, de borzasztó volt. És folyton úgy érezte, mintha meg volna csalva. És folyton arra kell gondolnia, hogy mi lenne, ha meg lenne csalva.

— Jó, — szólt Deméndy — most pedig hallgass reám, édes. A mamáról nem tehetem föl, hogy tönkre akarná tenni boldogságodat. De az ilyen beszédekkel mégis tönkre teszi. Te ártatlan gyerek vagy, nem ismered a világot, nem csodálom ha ezek a dolgok annyira hatnak rád. De mivel nekem semmi kedvem ahhoz, hogy a feleségem folytonos nyugtalanításával megbontsák a házi békémet, gondoskodni fogok arról, hogy erre több alkalom ne legyen.

— Mit akarsz tenni?

— Meg fogom köszönni a bárónénak, hogy volt szives téged a nyár folyamára gondjaiba venni, de mivel ő augusztus előtt nem mehet, neked pedig az egészséged nem engedi meg, hogy addig itt maradj, ennél-

fogva lemondok róla. Rendbe szeded a dolgaidat és néhány nap múlva elutazol.

Deméndyné busan emelte rá a szemét.

— Elküldesz magadtól?

— Az anyádtól, édes, nem magamtól. Ha vele mentél volna, akkor is elváltunk volna rövid időre. Ezt meg kell tenni, mert ha így tovább megy, ő méltósága egészen elidegeníti tőlem a feleségemet.

— Ha velem jönnél, akkor . . .

— Tudod, hogy nem lehet, — folytatta Demédy — különben is itt kell maradnom, hogy a nyár multával ne térjen vissza a veszedelem. Amíg te itt vagy, kerülöm a veszekedést, de ha elmentél, beszélni fogok a mamáddal és meg fogom neki magyarázni, hogyan teljesítené jobban leánya iránt való a kötelességét.

Ennél aztán meg is maradt. Soha eddig feleségével szemben nem tudott határozottan föllépni, ezuttal megtette. Tán érezte a veszedelem nagyságát, avagy az lappangott benne, hogy ilyenén módon mégis csak szert tesz a régen áhitott szalmaözvegyi szabadságra?

2.

Másnap, mielőtt a minisztériumba ment, benyitott a Kőmley palotába. Kemény szóra

volt elhatározva, úgy ment oda, mintha párbajra menne: nem hagyja magát! A tömör palotában még folyt a takarítás. A cifra, kamáslis lakájok majdnem rongyosan, piszkos, kékcsikos vászonzekékében dolgoztak söprővel, kefével. A méltóságos asszony a belső szobájában van. Parancsára a méltóságos urnak, bejelentik. Addig majd beszél a báró urhoz.

A báró ur az íróasztal mellett ült és ujságot olvasott. Nagyon meg volt hatva, mikor veje látogatásával megtisztelte, mert az igénytelen ur nem igen volt ilyesfélékkel elkényeztetve. Hogy a látogatás most is a feleségének szól, az nem tesz semmit, megszokta.

— Mit csinálsz öreg, — kérdi Deméndy rosszkedvűen, megy-e már az az emisszió és mennyit veszítesz rajta?

A báró ur zavartan felhuzza szemöldökét és félszeg mosolylyal mondja:

— Meg lesz, meg lesz és Fuchs arról biztosít, hogy nem rossz üzlet.

— Persze, hogy nem rossz üzlet. Rossz üzletet csak az állam csinál, az, akivel csinálja, mindig jól jár. Hanem ezuttal, úgy hiszem, másképp áll a dolog. Neked érdeked, hogy az üzlet rátok nézve rossz legyen.

— Hogy érted? — kérdi elképedve a báró.

— Előttem nem kell komédiázni, — folytatja Deméndy ugyanazon a lenéző, rosszkedvű hangon. — Hajszolod az emisz-sziót, hogy a kormánynak valami nagy szol-gálatot tégy, amiért majd titkos tanácsos-ság dukál. Mondd csak őszintén, — kedves öregem — mire való ez a gyerekség?

Kömley báró kifeszíti mellét és vékony ujjaival zavartan hajtogatja az ujságot. Aztán nagyot sóhajt s inkább magában mormogja:

— Tudhatnád, hogy nem nekem kell.

— Tudom, a feleségednek. De én a te helyedben sarkamra állanék és megtiltanám az asszonynak, hogy ilyeneket akarjon.

Kömley szinte ijedten nézett a vejére.

— Mit gondolsz? Egy olyan asszony, mint ő — joga van hozzá, hogy mindenki tisztelettel fogadja óhajításait.

Deméndy kicsinylően legyint a kezével.

— Sajnálak, kedves papa, hogy így gondolkodol. Nem vagy eléggé férfi, az a baj. S mivel te annyira papucs alá hajtod a fejedet, azért kell megszenvedni nekünk.

A komornyik benyitott és jelentette, hogy a báróné sajnálja, nem fogad.

Deméndy az ajkába harapott, mikor

pedig a szolga odébb állt, elkáromkodta magát:

— Ez már sok. — kiáltott föl — ilyenkor akárhányszor már odaát volt minálunk, hanem vissza fogom neki adni a kölcsönt, megmondhatod neki.

— De kérlek, — szól hűledezve a báró — hiszen olyan korán van . . .

— Ahhoz, hogy a házi békémet megbontsa, semmi óra sem kora neki.

— Mi történt?

-- Az, hogy, ej, de hiszen veled voltaképpen semmi dolgom. Isten veled, öregem, mondd meg a feleségednek, hogy ma még egyszer fel fogom keresni és remélem, hogy akkor okvetetlenül részesít abban a szerencsében, amelyet nem jókedvemben keresek.

Ezzel fölkerelkedett s rá sem hallgatva többé a báróra, dohogva és magábankáromkodva a miniszterium felé tartott.

Dél tájban jelentik neki Kömleynét. Meg kellett vallania magának, hogy egy kicsit megijedt. Ez egészen rávall erre a kemény asszonyra. Még magához sem térhetett a meglepetéstől és öméltósága már előtte állt. Válogatottan öltözve, szépsége, ereje és hidegsége egész teljében, könnyű főhajtással úgy lépett elébe, mint aki itt is itthon van

s minden teketória nélkül leült az egyik székre.

— Sajnálom, államtitkár ur, hogy olyankor keresett föl figyelmevel, amikor senkit sem fogadok. Éppen ezt a látogatását akartam most visszaadni.

Deméndy meghajtotta magát és mondani akart valamit.

— Át fogja látni, hogy ez csak szóolás volt, — folytatja a gyönyörű asszony és az államtitkárra szögezte hideg tekintetét. — Hogy itt kerestem föl, annak célja van. Meg akartam önnek mondani, hogy Olgát nem engedem egyedül utazni.

Deméndy összeszedte magát.

— Szabad tudnom, hogy miért nem, báróné?

— Mert önnek éppen az a célja, hogy egyedül utazzék.

— Látom, báróné, hogy beszélt már Olgával. Mit mondott neki?

— Azt, hogy itt fog maradni és várni, míg együtt mehetünk.

— És Olgának nem volt az az észrevétele, hogy az ilyen dolgokban csak az urára hallgathat?

— Nem, — szólt hidegen a báróné — velem szemben ilyen észrevétele nem lehetett.

De hogy a férje méltóságán se essék csorba, megmondtam neki, hogy önnel is beszélni fogok. Ezért kerestem föl.

Deméndy most már nem türtőztethette magát.

— Én pedig, báróné, azért voltam bátor önt felkeresni, hogy egész tisztelettel megtiltsam önnek a családi ügyeimbe való beavatkozást.

A báróné kicsinylően lebigyesztette ajkát s mintha nem is hallotta volna Deméndy szavát, folytatta:

— Az ön felesége, tisztelt uram, hála az ön önző elfogultságának, ma is az a tapasztalatlan gyerek, aki volt, s mivel ezt a házasságot, akaratomnak ellenére, én tettem lehetővé, örködni akarok leányomon, hogy a következmények tönkre ne tegyék.

— Ezzel az öröködésével éppen a legjobb uton van, hogy leányát tönkretégye. Olgának egyebe sincs a földön, csak az én szerelmem és ön éppen a bennem való bizalmat akarja megrendíteni örökös gyanusítással.

— Szerelem? — Kömleyné kacagott, de csakhamar ismét szokott, hideg hangjára tett szert. — Éppen, mert a leányomat egészen belecsalja ebbe az éretlen és hazug szerelmi romantikába, gondoskodnom kell róla, hogy

kellő időben ki is gyógyuljon belőle. Remélem, lesz elég őszinte, hogy velem szemben nem fogja folytatni azt a komédiát, amelylyel Olgát ámitja.

— Miféle komédiát?

— Eh, istenem, hát ne kényszerítsen, hogy sértéseket mondjak önnek. Hát szereti ön Olgát?

Demédy, aki eddig íróasztala előtt ült, most fölkelt és egészen a báróné elé állott

— És ha azt mondanám, hogy igen?

— Akkor hazudna, — felelt egyszerűen a báróné, keresztül nézve vején, mintha levegő volna.

— És ha bebizonyítanám önnek, hogy nem hazudok?

— Akkor gazember volna, — szólt az asszony és szeméből most már villám csapott a férfira, miközben szép, hideg arca lángba borult.

Demédy hátratántorodott.

— Báróné, — szólt a fogai közül — ön visszaél azzal, hogy asszony.

— Sohse tekintse, — felelt Kömleyné kacagó hangon, — különben — tette hozzá — én csak föltételesen mondtam ezt és tudom, hogy nem úgy van, mert nem szereti feleségét. Ezt különben nem is kívánhatja

öntől senki. Én ismerem a tényt és számolok vele. Ennyi az egész.

— Nos, báróné, ön a tényt rosszul ismeri, mert igenis, szeretem a leányát és nincs az a férfi a világon, aki jobban gondját viselné feleségének, mint én.

Kömleyné szinte végigkorbácsolta tekintetével vejét. Megvetéssel, gunnyal, ahogy csak az asszonyok tudnak végignézni az emberen.

— Szégyellem magamat, — szólt végül — hiszen nem rejthetem el a világ elől, hogy ön a vőm. Ha mentséget keresek az ön számára, akkor legfőlebb gyöngye emlékezőtehetségében találhatom. Ön elfelejtette uram, hogy ismerem önt.

Deméndy hamarosan nem értette meg, mire céloz az anyósa. A beszéd éles hangja csak arra ingerelte, hogy ő is minél élesebben tudjon visszavágni.

— Ha az én emlékezetemet gyöngének találja, viszont el fogja ismerni, báróné, hogy önt is emlékeztetni szükséges a kötelességére. Tudtára adom, hogy sajátságos tanai, — mikkel jónak látja a feleségem nyugalmát megzavarni, éppenséggel nem szolgálnak leánya boldogságának. Visszatérve arra,

amivel kezdtük: igenis, ön arra kényszerít engem, hogy feleségemet öntől távol tartsam.

— Én pedig, uram, nem törődöm sokat azzal, amit ön tart kötelességének, hanem teljesitem a magamét. Szemben azzal a vak sötétséggel, melybe ön leányomat borítja, nekem világosságot kell terjesztenem, hogy ostobaságából való fölébredése esetén ne legyen egészen kiszolgáltatva önnek.

— Mit ért ez alatt?

— Ne legyen izetlen, uram és ne kényszerítsen engem is reá. Azt hittem, röviden megérthetjük egymást, de ha nem akarja, ám jó, megmondom azt is, amit ön úgy is tudhat. Elő akarom készíteni leányomat a válásra, mert ha így éri, ahogy most van, belepusztul.

Deméndy alig birt magával.

— A válásra? — kiáltotta — ön el akar bennünket választani egymástól? Tudja-e, báróné, hogy a leánya halálát kívánja?

— Ha megismeri a világot is, önt is, nem fog belehalni. Az én leányomnak jó ízlése van, mihelyst belelát a lelkébe, nem fogja többé szeretni.

Deméndy meghajtotta magát.

— Elég, méltóságos asszonyom, azok után, amiket most mondott, még határozot-

tabban és még gyökeresebben rajta leszek, hogy feleségemet kivonjam az ön hatása alól. Önnek természetesen nem parancsolhatok, de vegye tudomásul, hogy Olgának máától fogva megtiltom az önnel való érintkezést.

Kömleyné kacagott.

— Nem rossz, — mondotta, azután megvetően végignézett rajta — azt az egyet nem tudtam még önről, hogy paraszt is.

— Most már ezt is tudja, — szólt Demédy hidegen — ehhez tarthatja magát. Eddig sem igen dicsekedhettem azzal, hogy szerfölött kitüntetne kegyeivel, ezentul is nyugodtan el lehetek az ön becsülése nélkül. Hanem a házam tájékát megvédem minden rendbontás ellen.

Kömleyné hirtelen fölállt.

— Nos hát, — szólt haragban kigyuladva — történjék meg most, aminek előbbutóbb úgy is meg kell lennie. Ön alávaló komédiát üz a leánnyommal és ezzel tönkre teszi. Hogy nem szereti, hagyján. Mások is vannak, akik nem szeretik a feleségüket. De senki sem kergeti bele az asszonyt, akit nem szeret, az olyan életbe, amely egészen a szerelemre van alapítva. Tett volna úgy, mint mások, szoktatta volna hozzá leányomat a közömbösséghez, mint mások, hanyagolta

volna el, egy szavam sincs ellene. De egy éretlen frázisból a jegyesség idejéből a hazugságnak egész tömkelegét megépíteni s azt az ostoba, föllengző teremtetést abba mesterségesen számüzni, ez már lelketlenség. Mit gondol, uram, képes lesz ön örökre föntartani ezt a hazugságot?

— Egyszer már megmondtam, báróné, most még egyszer mondom. Amit ön ismételtén hazugságnak mondott, az a legkézzelfoghatóbb valóság.

Ugyanaz a lesújtó megvetés villámlott ki szép szeméből, mint az előbb.

— És ezt nekem mondja, nekem, aki... nos, uram, legalább ne legyen gyáva. Ne felejtse el, hogy annak a komédiának, amelynek leányom áldozata lett, magam is voltam egyik szereplő tanuja.

Deméndynek csak most ötlött eszébe, amit Kömleyné az előbb mondott: elfelejti, hogy ösmerem önt. Meghökken. Keresett magában valamit. Hirtelen észhez kapott. Valósággal megijedt attól, ami eszébe jutott. Teljesen elvesztve higgadtságát, odalépett az asszonyhoz, megragadta kezét s mélyen a szemébe furva tekintetét, az önkivület hangján kiáltotta:

— Báróné, ön féltékeny a leányára!

Kömleyné egyet sikoltva, kirántotta kezét és hátratántorodott.

— Hazugság — kiáltotta — mit beszél . . . — és nevetni próbált, de csak eltorzult az arca.

Deméndy pedig nagy felindulásban ismét elébe lépett és megfogta karjainál.

— Ön féltékeny leányára és ezért rontja meg a boldogságát, ön arra gondol, hogy az ura meglepett bennünket s hogy az én házasságom pusztán az ön menekülése módja volt.

A báróné iszonyu erőfeszítéssel győzött magán. Visszalépett és jegesen metsző tekintettel tudott vejére nézni.

— Ön részeg, — szólt teljes hidegséggel, mely csak úgy végigfutott Deméndy hátán — ne felejtse el, hogy nem egyikével ama hölgyeknek van dolga, akikkel a feleségét megcsalja. Nevetséges, — kacagott föl fejét csóválva — micsoda eltelt vakság! Igenis, arra gondoltam és mindig arra gondolok. S valahányszor látom magát, ahogy turbékolásra készül, valahányszor a leányomat, azt az ostoba libát látom, aki belesorvad ebbe a lehetetlen és soha nem létezett szerelembe, akkor utálat fog el ön iránt és azt gondolom: ez az ember aljas képmutató, ez az

ember romantizál, ez az ember szerelemmé akar avatni egy házasságot, mely neki csak kelepce volt.

— Rosszul tudja a dolgokat, vagy nagyon is jól tudja.

— És elgondolom magamban, — folytatja Kömleyné — ez az ember engem ostromolt szerelmével és az én becsületem érdekében vette el leányomat. Ezt a házasságot neki csapásnak kell vennie, ahelyett turbékol és olyan szerelmet mutat és kíván meg a feleségétől, amelyet még Romeo sem provokált Juliánál. Lehet ez igaz ember? Ha pedig csakugyan szereti a feleségét, akkor a legaljasabb képmutatással lovagias áldozatnak mutatott be valamit, ami pedig a szive vágya volt. Le akarja kötni az én lelkemet, hogy áldozatomat lássam benne s bámuljam, milyen határtalan nagy az érzelem, melylyel hozzám közeledett. Melyik az igazság? Ezen kellett töprenkednem, de hiába, most pedig megkérdézem öntől, melyik az igazság, és hol a hazugság, uram, az ön érzelmeiben, vagy az ön tetteiben?

Deméndy felelni készült, de Kömleyné már új fordulatot adott a beszédnek.

— Eh, hagyja el, ha megmondja, akkor sem tudok többet, mert önnek nem lehet

hinni. Az imént a megbántott asszony tört ki belőlem, eléggé szégyellem. Most már megint az anya beszél. Néztem az ön magatartását, a jegyváltás első percétől fogva. Ön hamar kiismerte leányomat, tapasztalatlanságát, abnormis ártatlanságát és hajlamát a szertelen romantikára. Olga kijózanítását, érzelmeinek és tapasztalatainak a világgal való összhangba hozását vártam házasságától. Önt erre igen alkalmas embernek találtam. Ne vegye bóknak, egy kiméretlen, kissé brutális és főképpen asszonyismerő ember leghamarább tudja kijózanítani az ilyen exaltált teremtet. Ehelyett mit kellett tapasztalnom? Azt, hogy ön egészen belemegy az Olga ostoba képzeletvilágába, sőt megerősíti őt abban, hogy a valóságban minden úgy van, ahogy ő képzele. Miért teszi azt? — kérdeztem magamtól. — Hiszen nem szereti, mért hazudik tehát több szerelmet a kelleténél is? És elvonja a világtól, maga is elvonul tőle. Miért teszi, hiszen abszolúte nem szereti? A bárgyúságig alázatos és engedelmes irányában, miért teszi, hiszen ez a házasság nyakába szakadt, mint a nyári zivatar? És nem találtam más feleletet: vagy én vagyok megcsalva, vagy a leányomat csalja meg. Helyesen ítéltam, uram? Most beszéljen.

Mig beszélt, Deméndy még mindig me-reven nézett rá. Hallott, értett minden szót, mégis csak az első gondolata tartotta fogva: Kömleyné féltékeny a leányára, szereti őt! És elernyedtt lelkével most már csak ennek a gyönyörű hatalmas asszonynak a szépségébe mélyedt: ez az asszony az övé volna és az övé lehetne, ha közbe nem jön a házassága. A vágy, amely ellen annyit küzdött, míg újra nem találkozott Évával, újból föllobbant benne, de a lehetetlenség tudatában düh és gyűlöletképpen gyötörte. Szerette volna széttépni ezt az asszonyt, mert lehetetlenség volt őt karjaiba zárni.

— Arról beszél, — szólt Kömleyné kérdésére — ami az anyát érdekelné, hogy ne kelljen beszélnie arról, ami igazán gyötri. — Báróné, én is világosan látok most. Udvartoltam önnek, ostromoltam önt és közel voltam a győzelemhez. Én ezt elfelejtettem már, mert el kellett felejtennem, de ön folyton erre gondolt, pedig nem volt szabad erre gondolnia. Honnan ébred föl önben ily hirtelen az anyai gondosság? Sohasem törődött a leányával, mert utjában volt a szép asszonynak. Zárdában tartotta és mikor haza kellett hozni, soha sem tartotta érdemesnek, hogy foglalkozzék vele. Magára hagyta és

6x

a szegény gyermek tovább társalgott a mesebeli szellemekkel, akikre anyátlan árvaságában utalva volt. Most hirtelen, hogy a férj fölmentette önt az elhanyagolt anyai kötelességek alól, egyszerre teljesíteni akarja? Engedje meg, ezt nem hihetem. Hanem igenis, a leányában nézte a másik asszonyt, akinek jogai vannak, az ő boldogságában látta a maga veszteségét s az ön törekvése Olgának kijózanítására voltaképpen a féltékeny asszony boszuvágya volt: ha tőlem elvette, neki se jusson belőle. Így van ez, báróné s most már önre bízom, hogy akarja-e továbbra is vinni ezt a szerepet, melyet eddig játszott, vagy sem.

Mig ezeket mondta, a báróné egyebeket mondott. Nem is hallgattak egymásra, csak beszéltek, csak iparkodtak egymást vérig sérteni. Két gyűlölködő lélek összeecsapása volt, amely közben leomlott mindkettőről minden előkelő forma. Deméndy olyan hangon beszélt, ahogy uri ember sohasem szokott asszonyhoz szólani és Kömleyné nem ütközött rajta meg és beszélt úgy, ahogy uri asszony nem igen szokott férfihoz szólani. A vitának elveszett minden iránya és célja. Össze-vissza hányták az invectivákat és mindenik érezte, hogy az igazság vele van.

A báróné hamarább emberelte meg magát.

— Elég, — szólt büszkén fölemelve fejét és tekintetével fascinálta vejét — államtitkár ur, vegye tudomásul, hogy minden áron elő fogom készíteni leányomat a sorsra, mely reá vár.

Ezzel megfordult és az ajtó felé tartott ; Deméndy egy szökéssel elébe termett.

— Mit akar? — kérdi Kömleyné megdöbbenve

— Semmit, — szólt Deméndy hidegen — ki akarom nyitni az ajtót és tisztelettel kikisérem. Azt hiszem, a báróné nem veszi zokon, ha a szolgák előtt vejeképpen viselkedem.

A báróné nem felelt, engedte magát kikisértetni, engedte, hogy Deméndy a kezét megcsókolja és az előszoba ajtajában főbólintással fogadta az államtitkár vidám kiáltását :

— A viszontlátásra !

3.

A legnagyobb izgalomban járt föl-alá szobájában és hiába iparkodott rendbe szedni gondolatait. Csak azt ismerte föl, hogy egy nagy fordulat előtt áll s csak azt látta

világosan, hogy rendkívül vigyázatosnak kell lennie. Mit fog tenni ez az asszony? — Elválasztja feleségétől. Eh, hát baj is az? Hiszen a feleség rettentő nyügképpen nehezedik az életére. Kinokat kell szenvednie és bemocskolnia férfiasságát örökös hazudozásával és bujkálásával. Miért ijed hát mégis meg, hogy a lélegzete is elszorul, a gondolatra, hogy felesége mindent meg fog tudni és el fogja hagyni! A szive nagyot dobban és ellágyul: szegény édes! Ugy látszik, mégis szereti, de inkább úgy, mint az apa a leányát. Ebben a pillanatban úgy érzi, hogy képes volna minden áldozatra azért a szegény gyermekért: tette és lemondásra egyaránt. És soha oly határozottan és oly véglegesen nem döntött az Évával való szakításról, mint most. Mire is való ez a viszony, melyben a lelkének nincs része? Rögtön le is ült és irt Évának. Nem igen szerette a frázisokat. Egyszerűen azt írta, hogy családjában kezdenek nyomára jönni viszonyuknak, ennél fogva abba kell hagyniok, mert neki a felesége nyugalma meg kell őriznie. Ne várja tehát holnap, ami pedig az anyagiakat illeti, intézkedni fog, hogy Évának e tekintetben sem legyen oka a neheztelésre.

A levelet nem is írta alá.

Mintha megkönnyebbült volna a lelke. Sőt füttyörészett is, mikor becsöngette a szolgát s átadta neki a levelet: rögtön adja postára. Mikor ez megtörtént, megdöbbent. Szerette volna visszavenni. Hátha Éva csinál botrányt? Nem, azt nem fogja tenni, hiszen az érdeke megkivánja a hallgatást. Jól meg fogja fizetni, ad neki egy marok pénzt végkielégítésül. Éva még hálás is lesz.

Az anyósával való csatára pedig most erősebbnek érezte magát. Szakitásával pedig úgy érezte, mintha nem is lett volna soha viszonya Évával. A felesége elé hazugság nélkül állhat és ez szokatlanságával szinte boldogsággal töltötte el. Igen, most már ő neki van igaza, vélte, ő a tiszta, a becsületes ember, ebből az asszonyból pedig a sértett hiuság, az oktalan bűnös féltékenység beszél. Féltékeny a tulajdon leányára. Szörnyűség! S míg ezt mint valami természetellenes elfajulást tudta észrevenni, egyre maga előtt látta a haragjában még ígézőbb asszonyt: még most is az övé lehetne!

— Eh, — hessegette el magától ezt a képzeletet — ne gondoljunk semmire.

Beletemetkezett az aktákba, fogadta a tanácsosokat s szenvedélyesen vitatkozott velök. Lázas buzgóság fogta el, a fölhalmozódott

indulatnak valamiképpen lefolyást kellett adni. Soha életében nem volt annyira hivatalnok és politikus, mint most, életének legizgalmasabb jelenete után és a legkritikusabb fordulat előtt.

Két órátájt kalapjához nyult. Szive most a megrepedésig dobogott. Vajon mi sor vár rá otthon? Kömleyné beszélt-e már a feleségével? Sikerült-e neki még mélyebben verni szívébe a gyanu ékét? Mindegy, bármint lesz is, ő az erősebb. Sőt most már kezében van a legerősebb fegyver is: ő is elmegy a feleségével. A hivatalos dolgát el tudja intézni, eddig csak Éva miatt akart itt maradni, meg azért is, hogy néhány hétig föl legyen mentve a hazudozástól és tettetett szerelmeskedéstől. De most már másképp áll a dolog. Éva nincs többé és a feleségeért, ezt most világosan érzi, mindenre képes.

Palotája kapuja előtt kocsi állott. Megismerte a Hideghék fogatját s éppen nyílt is a kapu és a két pirosképű leány mamájuk kíséretében kilépett rajta.

— Ah Miklós, — sipogja a nagyobbik — hát mégis láthatjuk? Bucsuzni voltunk Olgánál, megyünk a pusztánkra. Hívtuk Olgát is, de maga rossz ember, nem ereszti el. Mondja csak, nem sajnálja azt a szegény

gyereket örökösen kinozni a szerelmével? Önök férfiak olyan kegyetlenek, szegény Olga bele fog pusztulni a maga szenvedélyességébe.

Néhány elkényszeredett frázissal szabadulni iparkodott a fecsegő leányoktól, akik szemükkel egyre ostromolták.

Égő türelmetlenséggel rohant föl a lépcsőn. Valami azt sugta neki, hogy minden pillanat életkérdés. Hogyan, hogyan nem, úgy képzelte, mintha a kicsi asszony épp most emelné ajkához a méregpoharat. Ha úgy volna, ha későn jönne!

Szinte meg volt lepve, mikor mind ennek nyomát sem találta. Olga a fészekben ült s a kárpitajtó lebbenésére mint a madár röpült ura karjaiba. Le sem akarta venni ajkáról az övét és csodálatos, Deméndynek ezuttal jól esett a felesége csókja és boldog volt, hogy lehelletét magába szivhatta.

— Édes, — szólt oly igaz érzéssel, hogy a kicsi asszony, akinek a lelke minden árnyalat iránt betegesen fogékony volt, boldogan összerezszent — valami nagy, valami roppant jó ujságot tudok. Elmondjam-e?

— Mi az? Mi az? — kérdi mohón Olga és már tapsra emeli kezét.

— Hát az, amit magad is kitalálnál, ha

egy kicsikét megkérdeznéd a szivedtől, hogy mi az ő kívánsága!

A tapsra emelt kicsi kéz összeecsapódik. Olga a nyakába ugrik urának és kiáltja:

— Velem jössz, velem jössz!

— Eltaláltad, édes és most ugy-e bár nem busulsz, hogy pakkolni kell és itt kell hagynod a mamádat?

Olga arca elborul.

— A mama, — sugja és félve bujik ura keblére, majd hirtelen elereszti és reszketve a szemébe néz:

— Miklós, — szólt megindult hangon — még soha sem szólitotta nevén az urát — igazán szeretsz te engem?

— Micsoda kérdés, — felel ez kelletlenül.

— Mondd meg, Miklós, mond meg, de komolyan: szereted a feleségedet? Látod, édes uram, én tudom, hogy nagyon ostoba kicsi teremtés vagyok és te olyan nagy, olyan tökéletes vagy, én nem csodálnám, ha nem tudnál engem szeretni.

— De szeretlek, édes, miért kételkedel benne most, holott eddig mindig hittél?

Olga lehorgasztja a fejét.

— Eddig is sokat gondolkodtam rajta, — sugja hangtalanul — tudom, hogy te jó vagy és nem akarsz nekem fájdalmat okozni. Ha-

nem látod, édes uram, ha tudnám, hogy nem szeretsz, akkor én meghalnék, de ha megtudnám, hogy csak száanalomból teszel úgy, mintha szeretnél, akkor . . . ó, ez borzasztó volna. Gyűlölnék és átkoználak, mert még a sirban sem tudnék megnyugodni.

Demédy elborulva állott felesége előtt és nem mert a szemébe nézni.

— Vannak pillanatok, — folytatja ez kábultan magába elmerülve — amikor a szerelem úgy a szivembe gyűlik, hogy azt hiszem, meg kell halnom. És akkor arra gondolok: mi lesz az én szegény uramból, ha én meghalok? Fog-e tovább élni és fog-e akkor is szeretni? És akkor látlak, ahogy egymagadban élsz és azt mondanám neked: ne busulj annyira, édes uram, de aztán látom, hogy csak úgy járnál a miniszteriumba és tartanál beszédeket a képviselőházban és beszélsz az asszonyokkal, akik mind szerelmesek beléd és akkor szeretnék megfojtani, hogy ha én nem vagyok, akkor . . . akkor te se légy . . .

Sirógörcs fogta el szegénykét.

Demédy karjai közé kapta és vállán keresztül elborongva nézett ki a nyári tájra.

— Micsoda komédia, — gondolta magában — hát hiheti ezt valaki? Ennek az

asszonynak minden tulzott rémlátomása kézzel fogható valóság, mégis itt tartom a karjaimban, tudok nyíltan a szemébe nézni és tudom rágalmazónak tartani azt, aki engem leleplez. Hát mért vagyok én ilyen aljas, vagy mi van rajtam, ami ennyire meg tudja téveszteni ezt az éretlen, csálhatatlan teremtetést!

Csakhamar megtalálta ismét a maga fölmentését. Nem magáért teszi, hanem a feleségeért. Igen, ennek a gyermeknek az élete függ attól, hogy jól tudjon komédiázni. Megvetni való dolog, de nemes célja van. Komédiázzunk tovább.

A bűvös módszerhez folyamodott. Ölébe ültette feleségét és a fülébe csókolta:

— Szeretlek, szeretlek, végtelenül szeretlek!

És a rémek eloszlottak, az asszonyka fölvidult és boldog kacagása kicsendült az izzó tájra, majd kéz kezét fogva, a karjukat lóbázva mentek ebédre és vigan főzték a terveket: merre, hova menjenek.

A Tátrába? Nagyon sok az ismerősük. Pedig a boldogság a magányban van. A pusztára? Igen, majd aratás után, amikor nem zaklatják őket tisztartók, ispánok. Valahová messzire, ahol nem ismeri őket senki,

például Norvégiába, ahol ilyenkor nincs is éjszaka. Avagy . . . ez Deméndernének jutott eszébe s boldog ravaszsággal kacsint az urára, mikor kimondja: ismételjék meg a nászutjukat, keressék föl mind a kedves helyeket, béreljék ki ugyanazokat a szobákat és egyék ugyanazokat az ételeket, mint első ízben. Mindenki azt fogja hinni, hogy csak most esküdtek meg és azt mondják majd: ni, milyen szerelmesek!

Pompás, ez a legkitünőbb eszme. És Olga már lázban ég, mintha már vasuton ülne. Azonnal pakkol, hogy minden rendben legyen. Csakhogy ennyire gyorsan még sem megy a dolog, vagy három napig bele tart, míg Deméndy rendezni tudja dolgait a miniszteriumnál. Három nap! Jaj be rossz lesz, míg letelik a három nap, de ugy-e bár, sokat lesznek együtt a fészekben? Akkor gyorsabban mulik az idő.

Deméndy igent bólint és arra gondol, milyen végtelen hosszúak a percek a fészekben. De most nem úgy lesz, hiszen már is érzi, hogy nem úgy lesz. Sőt ma nem is megy többé el, együtt maradnak egész délután és egész este . . . hacsak — ezt az óvatosság mondatja vele — valami miatt nem muszáj a pártkörbe mennie. Ahogy ezt

kimondja, elszégyelli magát: lám a fogadkozás pillanatában is tartogat magának nyitott ajtókat az elvonulásra.

A délután nagyon meleg volt, a fészekbe letűzött a nap és Deméndy iszonyuan szenvedett a forróságtól. Olga az ölébe bujt és elbágyadva, boldog mosolylyal el is aludt. Deméndy nézte, nézte az édes gyermek-arcot, ezt a pihegő gyermek-álmot, úgy gondolt vissza multjára, végig összes kalandjain, az anyósáig, Éváig.

— Ha tudnád mind azt, ami most az agyamon végigszalad, — gondolja és fejét csóválja — nem, azt nem fogod megtudni soha. És bizalommal itt alszik az ölemben, pedig ami a fejemben van, az a halál.

Hirtelen fölocsudik. Mintha hallotta volna a vendégjelző éles harangütést. Vajon ki jöhet most? Az ösztöne mohón kapott rajta: kiszabadulhat a fészekből. Aztán eszébe jutott fogadkozása és sajnálta a feleségét, hogy édes álmából föl kell zavarnia. Neszelt, fülelt: semmi. Valószínűleg csalódott.

De aztán csak lebben a kárpitajtó, Deméndy egy ijedt reflex-mozdulattal letenné öléből a feleségét, de csak dermedten veszteg maradt és nagy szégyenletében elpirul és lesüti a szemét. Az ajtóban Kömleyné áll,

kalaposan, napernyőjére támaszkodva, elragadóan és csufos mosolylyal nézi őket.

— A fészek, — mondja gunyos kacagással és rávillan nagy szemével a vejére, majd formálisan, hidegen azt mondja:

— Azt mondták nekem, hogy egyedül találom a leányomat, erre az idillre nem voltam elkészülve. Az államtitkár ur egy kicsit jobban vigyázhatna az ajtajára.

Olga fölébred és ijedten szökik le ura öléből. Rémületesen megzavarodott, az arca hol pirul, hol sápad. Mosolygásra kényszeritené magát, de a szája inkább sirásra áll. Ilyesmi sohasem esett meg vele, még senki sem látta az ő bizalmaskodásukat s legfőképpen édes anyja előtt röstelkedik, aki egyre korholta őt urához való nagy ragaszkodásáért.

— Soha se bánd, — mondja végül Deméndy és megcsókolja neje kezét — a mama előtt nem kell röstelkedned. Különben jó, hogy szerencsétlétett bennünket, báróné, érté-sére adhatom a nagy ujságot, hogy a napokban együtt utazunk, én és Olga.

— Hová? — kérdi Kömleyné.

— Még nem határoztuk el egészen — mondja Deméndy.

— Pedig tudnom kellene, mert én nem szeretek megindulni anélkül, hogy tudnám, hová.

— Hogyan? — kérdi Deméndy — ön is velünk akar jönni?

— Természetesen.

— De hiszen eddig azért maradtunk itt, mert ön nem mehetett.

Kömleyné leül az ablak mellé és közömbösen mondja:

— Ha ön tudta ily hirtelenül rendezni a dolgait, én is képes leszek rá. Tehát hová megyünk?

Deméndyben fölforrt a vér.

— Azok után, amiket délben szerencsém volt önnek mondani, föl kellett tennem, hogy a bárónéra nem számíthatunk többé. Ezért, sajnos, az uti programmunkat úgy szabtuk meg, hogy csak *ketten* megyünk.

Kömleyné lebigyeszti ajkát.

— Semmi okom sincs mást akarni most, mint eddig, az a körülmény pedig, hogy ön velünk jön, önre tartozik, nem pedig én rám.

Deméndy érzi, hogy felesége jelenlétében nem lesz jó megismételni az anyósával a déli jelenetet, azért amennyire bírta, nyugodtan Olgához fordult:

— Kedvesem, hallottad, mit mondott a báróné, tudod, mit mondtam neked én. Rajtad áll a választás, ha anyáddal akarsz menni, én nem akarok ő méltóságának kellemetlen-

kedni. Határozd el magad, majd ha a báróné elment, meg fogod mondani, mit határozta.

Ezzel kezét csókolt a feleségének, aki reszketve vissza akarja tartani és a szemével könyörög neki: ne menj el. De ő úgy tesz, mintha nem venné észre és mélyen meghajolva a báróné előtt, dolgozó szobájába megy.

Deméndyné, mint az iskolásgyerek, sápadtan, lesütött szemmel áll az édesanyja előtt. Bal kezét szívére szorítja, a szegény kicsi jószág dobog, mintha meg akarna repedni. Kömleyné kemény arckifejezéssel a széken ül és egy pernyi hallgatás után szigorúan ránéz leányára.

— Ül le, Olga.

Olga szó nélkül megteszi.

— Mit mondott neked az urad arról, ami délben köztünk történt?

— Semmit — rebegi ez.

— Nem is említette, hogy beszéltünk egymással?

— Nem.

— Láthatod ebből, hogy mit tarthatsz az urad őszinteségéről. Ez a beszélgetés téged legközelebbről érdekel és nem is szólt róla, mit tudhatsz te akkor olyan dolgokról, amik inkább rá tartoznak, mint te reád?

Egy darabig várja a feleletet, de hiába.

— Ma délben nála voltam a miniszteriumban, a gyáva sértegetett. Mit tartasz az olyan férfiről, aki sérti az anyádat?

Olga birkózik a szóért, amelyet ki akar mondani, de nem bírja. Feje lecsuklik a zongorára, úgy zokog magába.

— Hagyd el a sirást, rivást, tisztázzuk a helyzetet. Én nem kérdezlek, kivel akarsz jönni, mint ő, én parancsolok. Velem jössz és ha az urad nem akar követni, akkor itt marad. Értetted?

Olga fölkapja a fejét és megembereli magát. Ugy érzi, hogy bele kell halnia a vakmerőségbe, de könnyes szemét nyiltan az anyjára függeszti, úgy mondja:

— Mama, én vele megyek.

— Ugy, — szól Kőmleyné és föl pattan ültéből. — Nos ebben az esetben be fogom neked bizonyítani, hogy nem mehetsz vele, mert tisztességes asszony csak tisztességes férjhez ragaszkodhatik.

Olga érzi, hogy mi következik. Valahányszor az édesanyja belefogott ábrándjainak rongyokra tépésébe, mindannyiszor irtózáttal szeretett volna menekülni, de a rettenetes ujságok büvösen vonzották és mint az édes mérget, úgy meg is kívánta. Minden

szó, amely gyanút fakasztott benne, mint a pörölycsapás érte, de ellenállhatatlan vágygal szinte belevájta magát a szörnyűségekbe és szeretett volna minél többet és minél rettenetesebbet hallani. Most irtózva és feszülten nézett anyjára és léste, mi következik még.

— Nehogy az az ember az én rágalmazásomra fordítsa, ami történt, inkább én mondom el neked, amit eddig tudnod nem kellett. Te balga, úgy élsz, mint a mesében és holmi hattyulovagot látsz az uradban. Azt hiszed, hogy ő is olyan tisztán és ártatlanul ment a házasságba, mint te. Ezt ugyan egyetlen férfitől sem lehet megkivánni, de egyetlen férfi sem ámitja ezzel a feleségét. Az olyan házasság, mint a tied, szintén nem tartozik a rendkívüli dolgok közzé, de az olyan házasságot senki más nem avatja olyan hazug romantikus szerelemmé, mint ő. Tudod, miért vett el téged Deméandy?

Olga elveszítette öntudatát. A szeme tágra nyilott, ajka félig nyitva, nincs semmi más érzése, tudata, csak lesi a rettenetes csapást, melyet ráérnek.

— Azért, — folytatja könnyörtelenül Kömleyné — mert nekem udvarolt. Érted? Engem szeretett, azért jött hozzád, engem akart,

azért vett el téged. És ez az ember az én fülem hallatára meri hazudni, hogy téged szeret!

A szegény asszonyka egész testében remeg. Amit most megtudott, olyan váratlan, olyan képtelen volt, hogy lesújtó rettenetességében is megnevettette. Az egészen reménytelen fájdalom hat így a nevető izmokra. Kömleyné pedig csak folytatja a torturát, a mivel meg akarja gyógyítani leányát.

— Ezt meg kellett most mondanom neked, mivel a nyomorult rám fogta, hogy a féltékenység beszél belőlem. Féltékeny én, te reád és ő miatta! Mintha nem rajtam állt volna, hogy magamnak tartsam, mielőtt neked még csak eszedbe jutott volna, hogy szeresd!

— Mama! — rebegi most Olga és irtózáttal huzódik a szék szélére, hogy majd lebukott róla.

— Szememre vetette nekem, hogy rágalmazom előtted, hogy meg akarom rontani a boldogságodat. Ez a boldogság nem ér semmit, mert hazugságon épül. A te urad távol tart a világtól, hogy ne tudjál meg semmit, ami rá vonatkozik, de előbb-utóbb mégis megtudnád a valóságot s minél váratlanabbul ér, annál súlyosabban hat rád. Én

ettől a rettenetes kiábrándulástól akartalak megóvni, azzal, hogy előkészítlek reá. A férfiak nem szentek és Demédynek sem vetem a szemére, hogy úgy élt, mint minden fiatal ember. De az ő bűne, hogy amit más asszony magától értetődőnek tart, mikor megtudja, az neked katasztrófa. Nem tartozott neked hüséggel, mielőtt elvett, miért hiteti el veled, hogy mégsem vétett ellened? Ő, aki most is, isten tudja, hány szeretőt tart.

— Ez nem igaz! — kiált most helyéről fölpattanva Olga. — Nem igaz, nem igaz, ezt még mamának sem szabad mondania.

Kömleyné odalépett a leányához és megfogta a vállát.

— Lassan akartalak bevinni a valóságba, hogy felvilágosodva és ábrándok nélkül élhess vele. De mivel ez az ember így beszélt velem, ám legyen az operáció gyorsabb, fájjobb, de alaposabb is. Eddig csak gondoltam, hogy szeretőket tart, egy félóra óta tudom. Mikor idejöttem, az előcsarnokban a tálcán egy levelet láttam. Egy hordár hozta, Márton épp be akarta vinni az uradnak. Akaratlanul is hozzányultam és megtartottam: majd oda adom én. Itt van, nem bontottam még föl, de az írás női írás. Tudom, hogy mi van benne. A felesége vagy, te fölbonthatod.

Olga kezében tartja a levelet. Nézi, nézi, finom vonások, lázas sietséggel odavetve. A vér arcába csap, a szerelmes nő ösztönével megérzi ezeken a vonásokon a vetélytársnőt.

— Bontsd föl! — sürgeti Kömleyné, aki maga is lázban ég már — jogod van hozzá, mert nő irta. Kötelességed irányában, hogy alaptalanul ne gyanusítsd, ha nem igaz, amit mondok.

— Nem, nem — sikoltja Olga, de Kömleyné ekkor már kitépte kezéből a levelet és fölszaggatta. Belenéz, föl kacag és odatartja Olgának:

-- Hát lásd magad, ugy-e hogy megmondtam?

Olga szeme rátapad az írásra, csak két sor: „Megkövetelem, hogy még egyszer eljőjön. Nem vagyok rongy, hogy így el akar dobni magától. Éva.“

Deméndyné még egyszer olvasta el az írást, aztán behunyta szemét és várta: most megszakad a szive. De éppenséggel nem szakadt meg. Valami soha nem érzett nyugalom szállta meg, hogy elcsodálkozott rajta. Hova lett a szive, hova lett a fájdalom, hova az iszonyu rémek, melyek ennek a beállott valóságnak már az elgondolásánál elébe tolultak? Semmi, semmi mindebből,

csak megrázkódott, határtalan undort érzett és két kezével belemarkolt a mellébe, mintha le akarná magáról tépni. Aztán fölillant a szeme, szinte diadalmasan, a levelet mintegy csapásra, magasra emelte, úgy mondta anyjának :

— Köszönöm !

Kömleyné leányához lépett és megölelte. Először a Deméndy házassága óta igaz, meleg szeretettel.

— Most ismerek csak a leányomra, — mondta — büszke vagyok rád és tudtam, hogy a valóság meg fog gyógyítani.

4.

Egy hang nem jött a torkába, könny nem szökött szemébe. Állt az ablak mellett s a fáját ellepő porba irta az ujjával : gazember, gazember, gazember.

Aztán leroskadt a székre és magába mosolygott. Ugy, mint aki valami igen ravaszat eszelt ki, amivel a másikat alaposan megtréfálhatja. Érzés, gondolat azonban nem volt benne. Csak ijesztőn sápadt volt az arca, néhány perc alatt megnyult, beesett, megvénült. Végül pedig már fütyülni is kezdett. Amikor magában volt és leste a szerelmes urát, sokszor szokott fütyülni.

— Elment már, édes? — szól mögötte Deméndy és elébe toppan. Majd megijed:

— Édes, te beteg vagy! Az istenért mi lelt?

Az édes nem szólt, hanem hirtelen zsebébe dugta a levelet, melyet addig önfeláldozóan balkezában gyűrögetett.

— Édes — kiáltja nyugtalanul Deméndy és át akarja fogni.

Az asszony kacéran kisiklik karjából és a pálma mögé bujva nevet.

— Kis gonosz, — mondja most már vidáman az államtitkár — hogy rám ijesztettél!

A kis asszonyka pedig, aki soha egy pillanatra sem rejtett semmit az ura előtt, aki nem is sejtette, hogy lehet másnak látszani, mint amilyen az ember: most örületes gyönyörűséget talált abban, hogy ámitsa, bolondítsa az urát. Játszik vele, mint macska az egérrel, csalja, ahogy az csalta őt. Nem is érte föl észszel, hogy életének most pecsételődik meg a tragédiája, szeme beteges pajzánsággal rácsillant az urára, ajka eltorzult mosolyra állt, így mondta:

— Igen, komédiáztam, ugy-e jól tudok komédiázni?

És az ember nem vett észre semmit, nem látta hogy egészen más asszony inger-

kedik most vele, mint akit egy félórával ez-
előtt itt hagyott. Elhitte, hogy feleségének
játékos jó kedve van és ezt jó jelnek vette.
Nem történt semmi baj — mondta magában
s maga is boldogan, könnyedén szökött a
pálmához, ahonnan Olga egy macskaszerű
szökkenéssel a zongora alá bujt.

— Kis gonosz, — kiált rá vigan — De-
méndy — nem bujsz elő? Hármát olvasok,
ha akkor meg nem adod magad . . .

— Soha! — kiáltja Olga oly elhatáro-
zott hangon, mely minden idegent megdöb-
bentett volna.

— Ha akkor sem bujsz elő, — ismétli
Deméndy jókedvűen — utánad bujok. Elfé-
rünk mi a zongora alatt is.

— Meg ne próbáld, — kiáltja vissza
Olga és átmászik a zongora sarkába, ott fel-
egyenenedik, úgy mereszti lázban égő sze-
mét az urára. Ez egészen elkapatva az öröm-
től, hogy az ideges jelenet, melyre készült,
igy szépen elmaradt, olvasni kezdi:

— Egy . . . kettő . . . három . . .

— Hozzám ne nyulj, — sikoltja most
Olga és kicsi kezével mellbe löki urát.
Ugy áll aztán ott és nézi a megdöbbent em-
bert, üvegesedő szemmel, hitetlenül. Elvesz-
tette az összetartozóság érzetét önmagával,

szinte azt várta, hogy az ura meg fogja neki mondani: micsoda idegen asszony lökte most mellbe!

— Ne bolondozz, édes, — szólt ez kissé száraz hangon — bujj elő és mondd el: mi történt. El van intézve a mama dolga?

Olga állt a szoba homályos sarkában, úgy nézte az urát. Milyen tiszta, becsületes arc, hogy tud a szemébe nézni! Meg is ingott a hite: hátha hazudik az a levél, a mama, a szeme, az egész világ! Lehet-e így állni a feleség előtt, akit megcsalt?

Hirtelen előbujt.

— Nos, el van intézve? — kérdi Demény ismét és a feleségéhez lép.

— El, — mondja ez fás hangon és leül a zongora mellé s végig futtatja rajta az ujjait. Ugy fordul hátra s hanyagul kérdi:

— Mondd csak, Miklós, szép leány az az Éva?

Ugy akart volna az urára nézni, látni az arcát, megtudni, milyen hatást gyakorol rá ez a kérdés, de félt, szörnyen félt és nem tudott megfordulni. Ha most ránéz, rögtön vége az erejének, pedig úgy érezte, ezt a jelenetet végig kell élveznie, ez az utolsó élvezete ebben az életben. Mintha csak muzsikáról volna szó, úgy jártak tovább ujjai

a billentyükön, úgy, hogy Miklós, akinek elállt a szive verése, már azt hitte, hogy hallucinált s elképedve kérdezte:

— Mit mondtál?

— Azt kérdeztem, hogy szép leány-e az az Éva? — ismétli Olga, most maga is elbűvölve. A két karja lehanyatlik és feje hátra csuklik, hogy majd hanyatt esik le a kis zongora-székről.

Deméndy egészen elvesztette önuralmát. A szája megnyílt, szeme kidülledt, arca halálsápadt volt, úgy bámult a látszólag egészen egykedvű asszonyra: mindent tud, gondolta magában, szegény édesnek vége.

— Éva, — dadogta végül — mit tudsz te Éváról?

— Ugyan, Miklós, — mondja Olga szinte vidáman — minek titkolnád előttem? A feleségnek bátran beszélhetsz a szeretődről, úgy illik ez a mi világunkban.

Deméndy még jobban összezavarodott. Ugy állt ott, tehetetlenül, kinos ügyefogyottan, szinte szánszalmasan. Szegény Olga hangerősen fölkacagott és becsapta a zongora-fődelet.

— Házasságtörő, — rebegte aztán iszonyodva és összeborzongott.

Deméndy most megemberelte magát. Vége, gondolta magában, hát legyen vége.

— Ezt jól csinálta anyád, — szólt remegő hangon — nagyon jól csinálta. De én nem adom meg magamat, ma még urad vagyok és parancsolód és mint ilyen, kérdem: szabad-e valakit elítélni, anélkül, hogy meghallgattad volna?

— Ne hazudj, — kiált most Olga irtozó hangon — nézd, itt a bizonyíték, mielőtt hazudnál, lásd, hogy hiábavaló.

És odadobta neki a levelet, melyet Deméndy soká olvasott, anélkül, hogy értette volna. Végre megértette. Összecsikorgatta fogát. Szamár, gondolta magában, éppen az első becsületes lépés lett a vesztem. Minek siettem vele? Ha még egyszer megcsalom, nincs semmi baj!

— Ugy, tehát elfogják a leveleimet, — mondotta végül — de ha már ennyire vagyunk, tán láthatod éppen ebből a levélből, hogy szakítottam vele. Hallgasd meg legalább a mentségemet.

Olga összezsáptá a kezét.

— A mentséget, — ismételte — a mentséget! Hát van erre mentség?

— Van, — mondja most már Deméndy, aki visszanyerte önuralmát. — Édes, amikor

most remegve és félve és kétségbeesetten mentegetni akarom magamat, nem magamért teszem, hanem térted, szegény gyermekem, hogy visszanyerjed nyugalmaidat. Én . . .

— Meg vagyok gyalázva, — mondja Olga mind emelkedőbb hangon — be vagyok mocskolva, nem élhetek ezzel a testtel, új testet szerezz, új testet szerezz.

És most kitört belőle a zokogás, ledobta magát a földre és öklével csapkodta mellét. Mikor Demédy le akart hozzá hajolni, valóssággal fölordított és védekezett a kezével. Az embernek megfagyott a vére és nem tudott mihez fogni. Neki is könny gyült a szemébe — ó, nem magát siratta, hanem igaz, belső fájdalma ennek a szerencsétlen gyermeknek a marcangoló szenvedését illetve, melyet szívesen váltott volna magára bármily áron.

Letérdelt melléje, hozzáérni nem mert, úgy sirta lelkébe becéző, csitító, szerelmes szölongatásait.

— Hallod-e édes? A te bűnös uradat, aki most inkább szeret, mint valaha. Aki mindig szeretett, mert minden hazugság volt, csak ez az egy nem. Az ember ha csalja is a feleségét, azért szereti. Nézz rám, mert mégis megérdemlem. Odaadnám az életemet

hogy ne történt legyen meg, ami megtörtént. Édes, drága édes, kicsi édes, egyetlen, szerelmes kicsi feleségem.

Az asszony hallotta-e, nem-e, bajos megmondani, arccal feküdt a padlón. Kicsi testén végigfutott a borzongás, amint magába akarta szorítani zokogását. Hátra intett a kezével: el, el, de Deméndy egészen meg volt törve, ott maradt mellette és egyre kérte, kérlelte, mindhiába.

Egyszerre megmerevült az asszony. Mozdulatlan maradt, mintha halott volna. Deméndy gondolta is, hogy meghalt és fölörditott:

— Édes! — kiáltotta és magához fordította az asszony arcát. Nem volt abban egy csöpp vér sem. A szeme pillája le volt esukva, lélegzetét sem igen érezte, de arcán rángatództak az idegek — már idegeiben élt csak. Deméndy hangos siratással emelte karjaiba és végigszaladt vele a szobák során, ráordítván a megriadt cselédekre, akik estélire rakosgattak:

— Orvost, orvost! A bárónét!

Lefektette a hálósoba pamlagjára és csókolgatta, meg könyeivel áztatta a halottas arcocskát. Megbontotta ruháját, lefejtette róla cipőit s ágyba akarta fektetni, mikor

belépett Kömleyné. Határtalan düh fogta el, szerette volna széttépni ezt az asszonyt, aki most is, noha gyorsabban lélegzett, hideg és fehér és büszke volt, mint mindig.

— Ez az ön műve, — kiáltott rá és feléje rázta az öklét — gyönyörködjék benne!

Kömleyné odalépett az ágyhoz. Leánya arcát nézte, majd Deméndyt. Mintha benne is megmozdult volna valami.

— Orvost, — hebegte — küldött orvosért?

Az orvos is belépett. Egy pillanat alatt a jól nevelt uri emberek elsimitották az indulatok külső jeleit.

— Nagy izgalom érte, — magyarázta Kömleyné — összeszólalkoztak az urával, hiszen tudja doktor ur, milyen érzékeny a gyermek az ilyesmikben.

Az orvos tudja. Megvizsgálja az asszonyt, akinek a teste lassankint fölenged lázas konvulziókban és fejét csóválja.

— Idegláz, — mondja — alighanem idegláz — és elveszi a morfiumtűjét. — Egyelőre egy kis injekció, méltóságos báróné, aztán nyugalom, csak nagy nyugalom.

Az injekció megteszi hatását. Olga magához tér és Deméndy óvatosan elhuzódik az ágy mellől. A beteg egy darabig réve-

tegen néz körül, aztán eszébe jut minden és magához szoritja édes anyja fejét.

— Ne hagyj el, — rebegi — mama, ne hagyj el, — hiszen ugyanis meghalok.

— Nyugalom, nyugalom, — inti az orvos és azt hiszi, ezuttal is kedvesnek és elmésnek kell lennie. — Lássá, méltóságos asszony, így jár az, aki összevész az urával. Ki kell békülni, ki kell békülni, akkor nem kell se doktor, se patika.

Olga értetlenül nézi a rettenetes embert, aki mosolyogva, sőt közbe nevetve tud így beszélni. Aztán hideg borzongás járja át a testét és visszahanyatlik.

— Maradj itten, — rebegi még és fejére huzza a takarót.

— Most már jó — véli az orvos — el fog aludni és az a fő. A nyugalom.

HETEDIK FEJEZET.

Jani.

1.

A Dermák-családban megint olyan volt a hangulat, mintha halott volna a háznál. Baljóslatu csönd, rideg némaság, az egyik nem akart, a másik nem mert szólani. Sárika eltűnése volt a bevallott ok, de nyilván mindegyiknek volt külön-külön is baja, melyet a másik nem sejtett. Dermákné, akit az utóbbi hónapok jóléte kissé felvidított, most ismét borusan ül az ablak mellett és himez. Adja a szigorut, aki ha szóra nyitja száját, csak Sáriról beszél, mondván :

— Miattam felfordulhat, semmi közöm többé hozzá, ha ma visszajönne, kirugnám. Szégyent hozott a családra.

Éva ilyenkor elhuzza száját, de nem szól. Dermákné pedig sokszor ejt sirató könyvet a kisebbik leányáért s vigasztalgatja

magát: hátha szerencsét csinált! És himzés közben, meg mikor nem tud elaludni, képezeleg, hogy majd csak egyszer megáll a négylovas hintó a kapu előtt s bejön Sári és azt mondja, hogy ő hercegnő. Megesett már ilyesmi.

Jani egészen megvadult. A szegény fiúnak kettős baja van. Beállt a vakáció és elvesztette leckéit is, Bellágnét is. A szép asszony megcsókolta, aztán hátba vágta és azt mondta:

— Kedves Jani, most már eléggé ki vagyok művelve, ezentul mulatni fogok és nem tanulni. Holnapután utazom.

És Jani, aki ennél az asszonytól hagyta a lelkét, a hitét, meg az ártatlanságát, nem tudott semmit se szólani, ment, mint az elbocsájtott cseléd. Semmi jogát nem érezte, semmi hitványságot nem vetett az asszony szemére. Az egész csak arra való volt, hogy a tanulás mulatságosabb legyen. Nem csoda! Bellágné hány helyet hagyott így ott, tizennégy napi felmondással, ahol ugyanazt a szerepet játszotta, mint ő nála ez a szegény diák.

Kant nem került többé elő. Nem bírta el az otthoni levegőt. Dolga nem volt, egész nap kódorgott és későn jött csak haza. Nem

törődött vele senki. Barangolásaiban mind-egyre csak Sárira gondolt. Ami keserőség Bellágné miatt benne összegyült, azt mind Sárira fordította. Rá kell akadni erre a teremtésre, a vérével lemosni a család szégyenét. Naphosszat barangolt az utcákon, a városligetben, este pedig végigjárt mindazonkon a helyeken, ahol Évával járt az éjszakai hajszánál. Megállt a fényes ablakok mellett és belekémlelt a tivornya-helyekre, ahol sok különös dolgot látott, ami első ízben megijesztette, aztán megundorította, végül pedig gyűlöletet keltett benne minden iránt, aki szoknyában jár.

Sárikát sehol se találta. Nem is kereste úgy, hogy ráakadjon, csak kereste. Ugy érezte, mintha ezentul ez volna rendes foglalkozása: ezért született, ebben fog meghalni. Tanulmányaira, jövőjére már nem igen gondolt. A bizonyítványán különben meglátszott már mindez: az eddig legjobb tanuló az utolsó félévben a negyedik helyre sülyedt. Majd jövőre még lejobb fog sülyedni, az érettségin pedig, — megdobbant a szive, mikor erre a legsúlyosabb próbára gondolt — meg fog bukni.

Utcái barangolásaiban sokszor találkozott Évával is, aki mintha nem vette volna

észre. Hogy szerette, hogy imádta ezt a fölséges, bánatos Évát! Mégis olyan szurást érzett a szive tájékán, mikor figyelme az Éva társaságára fordult. Olyan kifestett és kiöltözködött hölgyekkel járt, mint aminőket az éjjeli kávéházakban szokott látni. Sőt egyikben, másikban rá is ismert az Éva barátnőjére. Micsoda szomoruság! Éva bizonyára nem tudja, mi fajtákkal érintkezik. Különösen a Webstonné barátsága nyugtalanította. Ezt a hölgyet egy este a városli-getben látta, a hattyu-szigeten, amint egy fiatal ember ölében ült. Megismerte, világosan megismerte, a hangjáról is. Pedig férje is van. Ezt Évának meg kellene mondani. Egy párszor próbálta is, de a szegény fiúnak csak befelé voltak elhatározásai. Kifelé gyámoltalan és gyáva volt.

Mégis egyszer kibökkentette.

— Nem kellene vele menned Éva, — mondotta, mikor a gangon ültek.

— Miért nem?

— Nagyon tisztességtelen asszony, — mondja elpirulva.

Éva pedig hidegen ránézett és azt mondta:

— Az olyan éretlen kölyöknek nem szabad ilyesmit észrevennie. Szégyeld magad!

Jani szégyeite is magát, a föld alá sülyedt volna, így csak bement a szobába, lefeküdt és gondolta: aludni jó, jó volna mindig aludni.

Egy délután, egy óra tájt, egy minisztériumbeli szolga jött, Évának szóló levéllel. Dermákné mélyen bókolt az ember előtt, tensurnak szólitotta és le akarta ültetni. Éva közömbösen bontotta föl a levelet, azt gondolta: bizonyosan ma akar találkozni, hát jó. Aztán elolvasta, elpirult és elhalványodott,

— Jól van, — mondta hangtalanul. Dermákné kikisért a szolga urat. Éva megsemmisülten magába roskadt, de mire Dermákné visszatért, már fölegyenesedett, fölkelte és öltözködni kezdett.

— Deméndy irt? — kérdi Dermákné. Éva nem felel.

— Mit ir? — kíváncsiskodik tovább az asszony és szeme odaszegződik a papirosra, melyet Éva az asztalra ejtett.

— Semmit, — mondja Éva durván és tárcájába gyüri a levelet. Jani csak nézi, ő érti, hogy ez a levél valamit jelent, de nem mer szólani. Az Éva határozott, gyors öltözködésén meglátja, hogy nagy akarat működik nénjében, valamit tenni akar. Mikor elkészült, szó nélkül akar elmenni.

— Mikor jössz? — kérdi még mindig a kíváncsiság hatása alatt Dermákné.

— Nem tudom, — mondja az mogorván.

— Ha találkozol vele, mondd neki, hogy tiszteltetem.

— Köszönöm — mondja Éva ideges haraggal és elperdül.

A fiut megütötte az anyja szava: ha találkozol vele. Deméndyről van szó. Dehogyan gondolt volna rosszat a nénjéről, meg erről az ideális emberről, de olyan különös volt, hogy édes anyja, mikor leánya levelet kap, tisztelteti az illetőt és oly magától értetődőnek találja, hogy hozzá megy.

— Mama, — szól nyugtalanul — mért gondolod, hogy Éva most Deméndyhez megy?

— Hát tőle jött a levél, — mondja az anyja — nem láttad, hogy miniszteri szolga hozta?

— Igen, — mondja Jani — aztán hol találkozik vele Éva? A lakására megy?

Dermákné elnémult, zavarba jött. Ezt a kérdést sohse vetette föl magában, most szégyelte magát a fiu előtt.

— Tudom is én, — szólt végül.

Majd jó tíz perc múlva, mialatt Jani nyugtalanul keresett magában valami után, ami formát és irányt adhatna érzésének, újból szólt, hogy a fiu fölriadt.

— Bizonyosan a hivatalban, hiszen ház-
zas ember, nem fogadhatja a lakásán.

Jani fölcihelődött, elment ő is.

— Soká ne maradj, — kiáltja utána Der-
mákné — mostanában nagyon sokat kódo-
rogsz.

Jani lehajtott fővel ballagott le a lép-
csőn. Érezte, hogy ma *valahova* kellene men-
nie és tanakodott: hová? Éván járt az esze,
aki most Budára ment, a miniszteriumba. Ha
volna két krajcárja, utána menne, hátha
szüksége lesz rá? De nem volt. Hátha utol
érhetné? Aligha. Éva ebben a melegben bi-
zonyára kocsiba ült, mert Évának van pénze.
Honnan? Van. A nénjével szemben nem ku-
tatott, benne hitt, ahogy az isten felől sem
kérdézi, hogy honnan való.

Mégis a város felé ment, végig az An-
drássy-uton, a Dunához. Lement a vigadó-
téribeli propeller-állomáshoz: hátha ott van?
Majd fölment a Lánchidhoz és irigykedve
nézett azokra, akik két krajcáron megváltják
az átjárás jogát. Eszébe jutott, hogy ha felke-
rülne a vasuti hidhoz, ott ingyen mehetne át.
De mikor érne akkor föl a várba!

A Duna partján, déli rekkenő hőségben
nem jár senki. Minden és mindenki mintha
olvadófélben volna. Budáról néhány ember

átalvánszorog a hidon, mely maga is szikrázik a hőségtől. A lovak csuron viz és izzadság, a hid fejénél álló rendőr derekáról mintha leolvadna a kard, meg a ragyogó pléhszám. Lent a rakodón félig meztelen emberek dülöggenek, a propeller-állomáson néhány kiöltözködött, elernyedtt nőalak. Olyan rettenetes meleg van! Csak a folyam szélességében hömpölyögnek a hűvös habok, úgy csábítanak: Jani azt gondolja, hogy a legkellemesebb nyáron halni meg, a Dunába fulladva.

Céltalanságában kezdett mindenre ügyelni. Az apró faházikókra, mikben a hajóstársaságok irodái vannak, a siestázó nagy hajókra, miken semmi sem mozog. Az egyik vontatón nyitott tűzön szalonnát piritott egy parasztféle ember. Janinak dupla melege lett: ilyenkor tűz mellett kuporogni! Nézte az egyik házikó fatornyán az órát: milyen nagy és pontos! És végignézett a néptelen korzón, ahol a három krajcáros székek olvadoztak. Majd áttekintett Budára, a bizarr citadellára, a királyi palota terraszára és azontul a zöldelő ormokra, ahol rózsaszínűvé sűrűsödött a levegő. A Dunán keresztül sikló propellerekre, a Margit-szigeti hajóra, melynek földélezetéről katona-sipkák és rézkürtök csillámlottak felé. A Margit-szigeten katonabanda

játszik, ő még sohasem volt a Margit-szigeten.

Hirtelen megijedt. Valaki hátulról megbökte. Egy vöröshaju, vörösképu, tömzsi gyerek volt, a Weisz Tóni, az osztály legrosszabb tanulója.

— Szervusz, — vigyorgott rá — mit bámészkodol?

— Csak úgy, — mondja Jani kurtán és ismét a Dunára néz.

— Gyere uszodába, — mondja Tóni — nagyon jó a víz.

— Nem megyek.

— Nem vagy abonálva, — vigyorog a vörös Tóni — gyere, majd én fizetek!

Jani irigykedve sandit rá. Abonálva van az uszodában, tud uszni, van pénze. Hirtelen arra gondol, hogy kölesön kér két krajcárt, de csak nem viszi rá a lélek. Zsidó fiu!

— Ha nem akarsz, hát maradj, — mondja Tóni még mindig vigyorogva — azt gondoltam, hogy egyhamar nem akad, aki uszodát fizetne neked. Szervusz!

Ezzel ott akarja hagyni, de csak elkiáltja magát:

— Valaki a vízbe ugrott!

És tátott szájjal bámult a lánchíd felé.

Jani nem látta az ugrást, de a képe élt

benne. Csak hallotta a nagy csattanást, aztán látta a víz örvénylését, végül fölbukkant egy fekete fej, nem nagyobb, mint egy kis kutyaé. A dunasoron végig csodálatos élet kerekedett. Kiáltottak egymásnak, minden mozgolódott s mintha a földből bukkantak volna ki, egyszerre óriási népesödület támadt a néptelen parton. A Weisz Tóni ismételte kiáltását: valaki a vízbe ugrott, ismétli a legnagyobb boldogság hangján és macskaszerű szökkenéssel rohant le a rakodó partra, ahol sorra leoldóztak a csónakok s látszólag ólmos lassusággal eveztek a vízbe.

Janinak elállt a szive verése. Megrémülve nézte a víz fodrát, ahol a fekete fej hol előbukkant, hol elmerült, közben csapkodta a vizet kapkodó karokkal. Nagysokára egy csónak a közelébe került, egy meztelen mellű ember odanyujtotta neki az evezőt, a fuldokló megragadta, aztán ismét eleresztette. A víz messzire vitte már, Jani alig látott már belőle valamit. Csak azt, hogy a fuldokló dulakodik mentőivel, akik csak nagy nehezen tudták csónakjukba vonszolni. Hátártalan riadalom zugott végig a parton. Weisz Tóni üres petroleumhordók guláján állva lengette sapkáját, úgy orditotta:

– Éljen, éljen!

Ki lehet? témpereg magában Jani és hasztalan nyugtatgatja magát: idegen, semmi köze hozzá. A gyáva fiun határtalan nyugtalanság vett erőt, előre törtetett, keresztülfurakodott a tömegen s isten csodájakép leérkezett oda, hol a csónak a parti lépcsőnél kikötött. Hallotta a meztelen ember káromkodását, aki kimentette a vizbefulót és a többieknek össze-vissza gagyogását. Semmi részvét, semmi megdöbbenés az emberekben, ha egy deszkát fognának ki a vizből, az sem hatotta volna meg őket jobban.

A csónak fenekén feküdt a csapzott haju ember, fejét egy matróz tartotta a kezében, lefelé. Odakémlelt és felsóhajtott: idegen. Dacos, fekete képű ember volt, egyre csurgott róla a víz, a keze meg ökölbe szorult. Teljesen idegen. Megfogták, fejtetőre állították, úgy húzták ki káromkodva a partra, ahol az első lépcsőn végigfektették és kezdték meggyömöszölni.

Valamiképpen magához tért és felült. Szétnézett a bámész tömegen, aztán felugrott, hogy ismét a Dunába rohanjon.

— Ereszszetek, — kiáltotta — ugyanis felakasztanának.

Aztán káromkodni kezdett és dulakodott azokkal, akik lefogták. Hitvány kutya'knak

nevezte őket. Mi közük hozzá? Ha a Dunába akar fulni, minek halászszaak ki? Neki ugyan nem parancsol senki, ha meg akar halni, ahhoz joga van.

Jani reszketve állt a csoport közvetetlen közelében és hallgatta a halni akaró ember dühöngését. Majd a csoporton áttörte magát egy rendőr. Mikor az öngyilkos meglátta, irtózatos erőfeszítéssel kiszabadította magát. Aztán rekedten, köhögve kacagott:

— Hát nem bánom, akaszszanak föl, jusst sem fogok élni.

A rendőr előszedi jegyzőkönyvét és ok nélkül félretol néhány körülötte állót. Már a vérében van. Aztán kihallgatná a lucskos embert, aki még egyre prüsszköl és köhög és alig tud a lábán állni. A rendőr kérdésére, hogy hogy hívják, büszkén egyenesedik föl:

— Én vagyok a Domokos Gáspár.

És úgy néz körül, mint egy király, aki leveti az inkognitóját. Látván, hogy a névnek semmi hatása nincsen, hozzá teszi:

— A többit majd megtudjátok holnap az ujságból. Mert megöltem csalfa szerelmemet!

Ez a beszéd már hat. Ketten, azok közül, kik kihúzták a vízből, erre a szóra meg-

ragadják a karjainál, a rendőr a mellénél fogja meg.

— Ereszszenek el, — mondja Domokos villámló szemmel — magamtól megyek a kapitánysághoz, de megfogni nem engedem magam. Biztos ur, ne féljen, ha már meg nem halhattam, nem bánom én, akármilyen is velem.

A szerencsétlen emberen meglátszott, hogy roppant büszke a cselekedetére. Különbnek érezte magát az egész tömegnél, hiszen ő az egyetlen, aki megölte csalfa szerelmét. A rendőr csak fogta és csitította és oda szólt egy suhancnak, hogy hozzon koszt. Ez a megbizás miatt boldogan rohant el, hogy a lába sem érte a földet. A tömeg pedig mind sűrűbb gyűrűbe szorult körülötte. Csunya leányok, meg a propellerre készülő uriasszonyok egyaránt csillogó szemmel nézték a csurgó embert, aki asszonyt ölt.

Domokos pedig megrészegedve a népszerűségtől, kezdett bőbeszédű lenni.

— Megöltem, — mondja újból — kétszer lőttem rá, egyet kiáltott, aztán vége volt. Ellopta a pénzemet, tönkretett. Én most igen gazdag ur volnék, voltam Párizsban is és feleségül akartam venni és mire vissza jöttem, az utcán csavargott. Tartott,

ameddig lehetett, de a becsület nem engedte tovább. Délben, amikor ismét kipucolta magát és el akart menni, megfogtam a hajánál fogva, a földre rántottam és kétszer rálöttem a revolveremből. Hat csöví és öt forint negyven krajcár volt.

— Majd a kapitányságnál, — mondja a rendőr, hivatalosan egyet pödörve a bajuszán, de a mundér alatt csak nem tagadhatta meg a nép fiát, rögtön kíváncsian kérdezte:

— Hol történt az?

— A Wesselényi-utcában, — mondja büszkén a legény — hónapos szobánk van ott, rendes lakásunk.

— Együtt laktak?

— Igen, és én fizettem.

— Hogy hívják az asszonyt?

— Leány, — igazítja helyre Domokos — Mészáros Gizella a neve, de nem tudott jóra-
valóságra szokni, mindig a szeretői után futkosott, kinyalt, kifalt léhűtő urinépség után. Éljen a szocializmus! — kiáltotta el magát egyszerre s erre a szóra, mintha csak feudális nagy ur volna, a rendőr neki esett és kezdte az öklével megdolgozni.

A tömeg hullámmozgott, mozgott, egy-egy hangos kifakadás is hallatszott a rendőri brutalitásról, de éppen jókor érkezett a su-

hanc a kocsival. Domokost betuszkolták, a konflis megindult és csakhamar a sokadalom eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Jani végignézte ezt a jelenetet, lihegő szájjal, teljes bambán. A vitzől csurgó ember, aki most asszonyt ölt és úgy beszélt, mint más közönséges ember, égetően hatott rá. Mikor azt mondta: megöltem csalfa szerelmemet, a lélegzete elakadt és azt kérdezte magában: Hátha Sári? Szinte boldogan lélegzett föl, mikor aztán egy idegen nevet hallott.

Mégis, ez az ember, ez a história fenekestől felforgatta lelkét. Szinte magát látta benne. Heteken át járt azzal a gondolattal, hogy ha ráakad céda hugára, megöli. A becsület kívánja ezt, a család becsülete. És hogy azután ő maga sem élhet tovább, csak természetes.

— Én is a vízbe ugrom, — gondolta bambán magában és végigtörülte piszkos zsebkendőjével verejtékes homlokát. Aztán iszonyodva nézett a hüvösen hömpölygő habokra és elment a kedve a dunai sétától.

Lomhán, szomoruan tartott visszafelé és Weisz Tónira gondolt. Más fiuk az ő korában gondatlanul nevetnek, mulatnak, hancuroznak. A Weisz Tóninak pénz csörög a

zsebében és abonálva van az uszodában. Neki az ilyesmikben sohasem volt része. Voltaképpen nem is nevetett soha. És elmúlt az ifjuság, — bárcsak elmúlt volna már — és nem tudja majd, milyen is egy igazi fiu élete.

A szegénység, gondolja sóhajtva, majd belemerül a szegény emberek fantastikus állapotába. Az édes anyja sem olyan életet él, mint más asszony, a testvérei sem Mindennek a szegénység az oka. Mindez pedig azért, mert az édes apja meghalt. Csak homályosan emlékszik a kopasz, apró arcu emberre, aki vőlegény korában magas, izmos ember volt, a végén pedig botra támaszkodva járt, iszonyuan összeesett és egyre köhögött. A nagy munkától tüdőbajt kapott. Tüdőbajra gondolván, Jani is köhögni kezd. Igen, ő benne megvan az apja baja, ugysem fog sokáig élni, az apja miatt — egészen más volna az életük, ha életben marad! Az édes anyja nem dolgozna, Sárika meg nem szökik, Éva pedig — Éva is boldog lenne. Ő maga pedig olyan fiu volna, mint a többi.

Lenne, volna! Kantot bujva, akit sohasem értett meg, mégis belenevelődött a lelkébe a magasabb rendű gondolatokhoz való fogékonyság. A lenne, volna úgy kopogta-

tott az agya velejében, mint valami végzetes, óriási, ösmeretlen igazság, amelyet neki kellene kihüvelyeznie. Szörnyüségnek érezte, hogy van élet, amely máskép is lehetne, sőt mi minden, az egész világ máskép lehetne, ha nem kényszeritené épen erre az alakulásra valamely lenne, volna. Az apja. Az is csak ember, egy ember És a családjának egészen más, idegen életet kell élnie, mert az meghalt. Honnan való, mire való ez a kegyetlen hozzákapcsolása az emberek sorának más emberek sorsához?

Rettenetes túlkölésre eszelt föl, a lóvasuti kocsi majd elgázolta. Körülnézett: a Kálvin-téren volt. Haza akart menni és idevetődött. Sebaj, otthon ugy sincs semmi keresni valója. Hirtelen megfájdult a szive, Bellágnéra gondolt. És ment, ment előre, anélkül, hogy akarta volna, arra az aszszonyra gondolva, aki isten tudja, hol mulat, bizonyára csalván az urát. A vér fejébe tódult, a térde majd megrogyott, amint hasadozó szivvel és végtelen kinos sóvárgással, csöndesen magába sirva most már szaladva tartott a Bellágék háza felé, hogy legalább fölnezzen az ablakára, s a lebecsátott redőkön keresztül lássa képzeletében a kis szobát a nagy kerek asztallal, melyben együtt

volt vele, betüket vetve, hitszegő csókokban osztozkodva.

A ház ott volt a szűk józsefvárosi utcában, teljes árnyékban, mereven, komoran, hihetetlenül ridegen. Ezt az állandóságot, változatlanságot ismét szörnyen kegyetlennek érezte és kutatót a magasabb törvény után: hogyan lehetséges az? Fölnézett az első emeletre, az összes ablakokat szürke vászonredő takarta. Itt, széltől a harmadik ablak, az volt a paradicsoma. A legutóbbi pedig csak félig volt beredőzve. A szive összefacsarodott. Ez a Bellágné hálószo­bája, a férje ott van, mert a férjének dolga van, nem mehet mulatni, dolgozik azért az asszonyért, aki megcsalta ő vele, elidegenedett gyermekeitől azért a nőért, aki most csalja mással és isten tudja, nem hiszi vagy nem bánja. Istenem, istenem, ez is szerelem. Hát mi minden van még, amit a szerelem tesz meg!

A kapun kilépett a házmesterné és széttekintett az utcán. Jani hirtelen háttal fordult félé és elloholt. Ugy érezte, ez a kövér asszony, aki úgy kívánt neki jó napot, mintha ki akarná dobni, meglátja rajta, hogy miért csatangol itt. Bemenekült egy szűk utca közre, hogy azon keresztül a soroksári-

utcába érjen, mikor egyszerre csak fölkiáltott:

— Éva!

Aztán zavartan dörzsölte szemét és hitetlenül nézett a magas-földszint egy ablakára. Oly világosan látta ott Évát, az Éva erős szőke haját, még a széles vállát, még a ruhája derekát is megismerte, amelyben ma délben hazulról távozott. De most nincs ott, eltűnt. Lehetséges? Hogy kerülne Éva ide s ha itt van, miért bujt volna el előle, ha meglátja?

Tétovázva haladt el az ablak mellett, gyáván habozva visszafordult és belépett a kapu aljába. Kereste ott a lakók tábláját, vajjon ki lakik itten? De nem volt ilyen tábla. Határozatlanul ismét kilépett az utcára. Oh, bizonyára káprázott a szeme, mint annyiszor, amikor az utcán Sárít vélte fölismerni akárhány idegen leányban, aki még csak nem is hasonlított hozzá.

Holtra fáradtan, elernyedve telepedett meg a soroksári-utcai templom előtt levő kis kertben a padon és pihentette agyon-sanyargatott lábait. Aztán hetet ütött az óra és Jani sóhajtva cihelődött föl: menjünk haza.

2.

Éva nagyon későn jött haza. Egy szót sem szólt, csak izgatottan vetkőzött és lefeküdt. Dermákné settenkedett körülötte, hogy nincs-e baja, tán a feje fáj, vagy történt valami. Éva soká szó nélkül türte, aztán durván rátámadt:

— Látod, hogy aludni akarok!

Egy párszor fölriadt. Fölült az ágyban és fülelt.

— Nem jött valaki? — kérdi Janitól, aki az ablakon keresztül benézett, aztán visszadül és mormogja:

— Azt hittem, jött valaki.

Az éjszaka szörnyü meleg volt, nem lehetett aludni. A hosszú gang egymásután népesült be öltözetlen férfiakkal, alsószoknyás asszonyokkal, leányokkal. Dermákné is, aki iszonyu nyögéssel és robajjal, nagyokat fujva fordult egyik oldaláról a másikra, mikor hallotta, hogy odakint beszélgetnek, felcihelődött. Éva lámpát gyújtott és olvasni akart, de csakhamar becsapta a könyvet és elfujta a lámpát. Jani mindent látott, hallott, de nem tudott mozdulni. A fáradtság elkábitotta, aludt és azt hitte, ébren van.

Az Éva szavára ébredt föl.

-- Jani, — szólt ez halkán és remegve — alszol ?

Jani most fölriadt.

— Mi az ?

— Nem tudok aludni, — szólt Éva — nagyon meleg van, azt hittem, te se alszol. Gyere ide, csöndben, hogy a mama ne hallja, valamit akarok mondani.

Jani óvatosan, hogy a szalmazsákja nagyot ne ropogjon, fölemelkedett és a földön kuszva nénje ágyához ért.

— Mit akarsz? — kérdezte és megfeszítette a sötétben látását, hogy Éva arcát megláthassa.

Ez a kezével tapogatódzott utána és megfogta a karját.

— Azt akarom, hogy eredj át holnap a miniszteriumba és adj át Deméndynek egy üzenetet.

Jani szive hevesen dobogott. Nem tudta, miről van szó, csak valami gonosz előérzete támadt.

— Én ? — morogta — a miniszteriumba ?

— Nem kell félni, — suttogta Éva — a szolgának megmondod a nevedet, meg azt, hogy a méltóságos ur rendelt oda, akkor rögtön beeresztenek.

--- Mit mondjak neki ?

— Csak annyit, hogy mondja meg neked, vajjon megkapta-e levelemet s ha nem, mondd meg neki, hogy okvetetlenül jöjjön ma át, mert beszélni akarok vele.

— Ide jöjjön?

— Ő már tudja, hogy hova.

Jani összeszorította fogait, hogy fel ne kiáltson. Eszébe jutott a ferencvárosi ablak, melyben Évát megpillantotta. Rettenetes gyanu cikkázott át a lelkén. Egy pillanatra mintha világosan értett volna mindent, de csakhamar ismét nem értett semmit, „ő már tudja, hogy hova“. Csak azt értette, hogy oda, de miért, minek, ki lakik ott, már nem sejtette.

— Mi lelt? — szólt Éva, aki érezte a fiu karjának reszketését.

— Ő már tudja, — dadogja Jani — hova?

— Mondtam, hogy tudja már, nem értesz?

— De igen.

— Elmész?

— El.

— Várjál, add ide a szoknyámat, adok neked pénzt, míg a mama kint van, mert neki nem szabad erről tudni.

A szoknya zsebéből kikotorászta a bugyellárisát és a sötétségben kihalászott be-

lőle néhány hatost. Jani egy keményebb papiros ropogását is hallotta és azt gondolta: ez a Deméndy levele, vajjon mi van benne?

— Fogd, — sugja Éva — és biztosan menj el, úgy, hogy negyed tizenegyre ott légy. A szolgától ne hagyd magad elutasítani, különben lehet, hogy az lesz ott, aki ma levelet hozott, akkor meg fog ismerni. És ha Deméndy ur azt mondja, hogy ma nem ér rá, kérdezd, hogy mikor fog ráérni és ha azt sem tudja megmondani, akkor mondd meg neki, hogy ebben az esetben én fogom felkeresni, még pedig a lakásán. Eredj, mert jön a mama!

Ellökte magától a fiut és ez kábultan bujt vissza a szalmazsákjára. A mama hangos nyögéssel, ásitással biztosította a szomszédot, hogy ezentul sem tud majd aludni és csoszogva kereste fel a divánt, melyre nagy recsegéssel rátelepedett.

Jani most már be sem tudta hunyni a szemét. Egyre bámult a sötétben az ágy felé, lesett minden hangot, mozdulatot. Olyan különös, haragosan fájdalmas volt az Éva beszéde, inkább fenyegetés volt, mint üzenet. És különösen furcsa volt a hangja, mikor azt mondta, hogy a lakásán fogja felkeresni.

Ugy látszik, valami történt, az a levél

az Éva bugyellárisában megmagyarázna mindent. A pillanatra föllobbanó gyanu ismét éledt benne, de nem merte végig gondolni. Jó volna ellopni azt a levelet és megtudni a valóságot. Az éjszakai sötétségben ismét kezdett nagyozni. Nem lopja el, hanem egyszerűen elköveteli Évától, hogy mutassa meg. Ha pedig nem akarja, akkor nyiltan, erőszakkal elveszi. Mert ő fiatalabb ugyan, de fiu, mint ilyen voltaképpen ő a család védelmezője s különösen a család becsületének hivatott őre.

A hajnal már derengett, mikor ilyen fogadkozások közben végre elaludt. Reggelre valamennyien későn ébredtek, a tejes aszszony kopogtatta föl őket álmukból. Jani úgy érezte, mintha minden csontja össze volna törve; azóta, hogy Évával Sári után ment, nem érezte még magát annyira összetörve. Eszébe jutott, ami éjjel történt, és bizonytalanul nézett Évára, aki felült ágyában. A nénje arca szederjes volt az álmatlanságtól, de különben olyan mogorva, közömbös, mint máskor. Öccsére egészen nyiltan, szabadon nézett, úgy hogy Jani már kérdezte magában: nem álmodta-e az egészet? A vánkos alá nyult, ott volt a pénz, amit Éva neki adott. Tehát mégis valóság. A szive

hangosan dobogott. Tehát át kell mennie a miniszteriumba és beszélni Deméndyvel, aki, úgy lehet, megrontója nénjének, Évának! Nézte azt az erős fejedelmi leányt, telt karjait, domboru mellét, széles, gömbölyü vállát: lehetséges, hogy ő is gyöngé legyen, mint más, csak olyan, mint Sári, mint Bel-lágné, mint az a többi, akiket messziről látott s a lelke mélyében megvetett?

— Tán fölkecmeregnél már? — mordult rá Dermákné — délig akarsz lustálkodni?

Sohase bántotta annyira az édesanyja durva szava, mint most. Amikor ő a család becsü-csületén gondolkodik!

Szó nélkül fölkel, öltözködött. A Dermák-család nem szokott együtt reggelizni, ki, amikor elkészül, magába dönti a bögre kávéját. Jani ezuttal undorodott tőle. Olyan érzése volt, mint vizsga idején. Eszébe jutott a levél, melyet nénjétől el akar követelni.

— Dehogy követelem — gondolta magában keseregve — gyáva, haszontalan, pipogya vagyok, de nem leszek mindig — gondolta tovább és ökölbe szoritotta kezét, a férfival szemben férfi leszek.

Éva mintha vizért menne a konyhába, hidegen rászegezte szemét és sugta:

— Várj meg lent, együtt megyünk.

Fél kilenc volt, mikor a kalapját fejébe nyomva, távozott. Végig a házon a gang tele volt rakva ágyneműkkel, itt-ott egy-egy foszladozó pokróc, melyet szinte kérkedve porolt a boldog tulajdonos. Az ágynemű piszkos, kék csikos, vagy vörös kockás bevonatával valóságos bűzt árasztott. De Jani nem érezte, benne élt ebben a légkörben. Félszegen nyult a kalapjához, amint a szomszédasszonyoknak köszönetet és lesietett a lépcsőn. A legközelebbi sarkon megállt és várt Évára. Vagy egy negyedóra múlva jött is, pompázva, előkelően, mint mindig és Janinak összeszorult a szive. Csak most kérdezte magában: honnan telik a drága ruhára, kocsira, meg minden egyébre, amije Évának van?

— Gyere — szólt ez — mert mindjárt tudni akarom, hogy mit végeztél. Én átmegek a Lukács-fürdőbe, ott a kertben majd megtalálász. Velem jössz a lóvasuton, azon mehetsz a János-kórházig, onnan csak néhány perc a vár, meg a belügyministerium. A szolgától ne utasítsd magad el, egyáltalán embereld meg magadat és ne légy pipogya. Aztán ismét lóvasuton gyere a Lukács-fürdőbe, a dolog sürgős. Értetted?

Jani nem szólt, csak bólintott fejével.

Igy mentek együtt, Éva egy féllépésnyire előtte, a váci-körutra, ahol jó soká vártak a budai kocsira. Jani emberemlékezet óta nem ült rajta s végignézett nénjén, aki egészen otthonosnak érezte magát s oly hanyagul fizetett, hogy a konduktor szalutált neki.

A budai hídfőnél Éva leszállt és fejével biccentett neki:

— Csak bátran és gyorsan — szólt — ne várass sokáig.

Jani dobogó szívvvel nézett szét az ösmeretlen budai tájékon, úgy érezte magát, mintha idegen világrészbe szakadt volna és napok alatt sem érne haza. A túlkölés, az örökös csilingelés egészen elkábította és alig hallotta, hogy a János-kórháznál vannak. Sietve ugrott le és széjjelnézett, hogy merre is kell a várba menni. Azután neki indult, hol lassan, hol gyorsan és imádkozott magában: bár sohase érne föl.

Mégis csak fölért. A csöndes budai utcákon, tereken áthaladt, mint az álomkóros és valósággal megijedt, mikor a belügy-miniszterium hosszu, szürke épületét meglátta, a sipkás kapussal, az uton veszteglő uri fogatokkal. Ide menjen ő be? Egy párszor el is haladt a kapu mellett, míg végre mégis rászánta magát és lihegő ajakkal, kalapjához

nyulva belépett a hűvös kapun, ahol a kapus menten elébe toppant és kérdezte, kit keres.

— Deméndy méltóságos urat — hebegte — ide rendelt.

— Nincs itt, nem is jön ma — mondja kurtán a kapus.

— Köszönöm — hebegi Jani és szinte ujjong magában, hogy ily könnyű szerrel tulesett e nehéz dolgon.

Csak mikor már kint volt az utcán és visszafelé haladt az uton, a melyen jött, döb-bent meg. Mi lesz? Mit szól majd Éva? Meg kellett volna kérdezni, hogy holnap eljön-e az államtitkár ur, vagy hogy nem utazott-e el. Magára bosszankodva rázta a fejét és unszolta magát: jó lesz visszamenni és kikérdezni a portást, de nem volt hozzá bátorsága. Nagyot sóhajtott és megvetette magát gyávaságáért, aztán dobogó szívvvel várta a kocsit, amely visszaviszi a Margit hidjához.

A Lukács-fürdő parkjában sűrű ember-raj kavarodott. Friss arcu fiatal leányok lenge színes ruhácskákban, viaszkos sipkával a karjukon, formátlan, totyogó kövér asszonyok, akikről csak úgy áradt a fürdő-illat, mintha mosókonyhából jöttek volna.

Jani félénken ment a nyüzsgő sokaságon keresztül és a szegény emberek áhítatával

nézett jobbra-balra, a lombokra, a diszes fürdő-épületekre, ami mind, mind a jó móduak számára való. Vidám kacagás, könnyelmű, közömbös beszélgetés hallik mindenfelől, fiatal emberek kötekednek fiatal leányokkal és öreg mamák mosolyognak hozzá. Azok után, amiket Jani eddig tapasztalt, Jani csodálkozott, hogy mamák mosolyogva nézhetik, mikor leányaik fiatal emberekkel beszélgetnek.

Kereste Évát és rá is akadt az uszoda előtt, a kis szökőkutnál, melynek tekenős békáit az emberek úgy bámulták, mintha valami csodaállatok volnának. A szive megnyilallott: Éva nem volt egyedül. A hórihorgas Webstonné állt mellette és élénk gesztikulációval beszélgetett vele. A mellettük levő padon pedig két fiatal ember ült és szemtelenül fixirozta őket. Jani egyáltalában tapasztalta, hogy a nénjén lehet valami különös, mert aki csak elhaladt mellettük, mind oly különös gyanusan nézett rajta végig, ahogy másokra nem szoktak nézni. Szinte szégyelte magát, hogy hozzá lépjen.

Amikor Éva meglátta öcsését, élénk mozdulatot tett, mintha elébe akarna menni. De Webstonné annyira bele volt mélyedve a diskurzusba, hogy le nem vette karjáról a kezét.

— Ah, jó napot, az öcséd. Igen, láttam, mikor Sárikát kerestétek. Jó napot Dermák ur, hogy van? Hát a Sárikáról igazán semmi hír? mondhatom, igen sokszor gondolkodok rá, végre mi lehetett vele? Én a te helyzetekben nem igen busulnék, a kis leány nagyon csinos és nagyon fiatal, nagy ára van az ilyen portékának, különösen Oroszországban, mert remélem, oda ment, de hol is hagytam? Hja igen, egy betű sem igaz az egészről, a fiu megbolondult, vagy álmodta az egészet. Képzelheted a Gizi meglepetését, amikor egyszerre csak beállít a komisszió, hogy a halálát konstatálja. „Én? — mondta — hát úgy nézek én ki, mint aki meg van halva?” — „Hát a szeretője nem lőtt rá revolverrel?” — „Én rám? — Három napja nem láttam.” Aztán elvitték a rendőrségre és szembeállították a szegény bolonddal. Ez meg csak nézte, nézte, aztán kérdezte: hát mered tagadni, hogy agyonlőttelek? — Jaj, de sokat kellett nevetnem, mikor a Gizi este elmondta nekem. Aztán odafordult a kapitányhoz és azt mondta: a szentséges szüz Máriára esküszöm, hogy ma délben két golyót röpitettem ennek a leánynak a szívébe, és ha tagadja, akkor nyomorultan hazudik. Aztán bizonygatta, hogy ott maradt

a revolver is, meg ott kell lenni a vérnek is, ha ugyan föl nem mosták. Hogy pedig mégis úgy látta, hogy a rendőrség többet hisz Gizinek, mint neki, dühöngeni kezdett, alig tudták leteperni. Aztán elvitték szegényt a bolondok házába.

— Szegény ember — szólt Éva, — mikor Wočaseknél láttam, már olyan különösen lobogott a szeme. Valószínűleg folyton azon járt az esze, hogy megöli és addig képzelődött, amig azt hitte, hogy meg is tette. Persze, a Gizit ez nem igen bántja, pedig az ő lelkén szárad.

— Mit akarsz tőle? — mondja Webstonné — az olyan egészen közönséges lénynek se esze, se szive. Ugy él, mint az állat, magam is mondtam neki: hallod, a te helyedben nekem most nem volna mulató kedvem.

— Ami azt illeti — szólt Éva kicsinylően — te neked sincs okod másnak prédikálni.

— Ezt mondta ő is, de nincs igazatok. Az én esetem egészen más. Én férjhez mentem Alfrédhoz, hogy eltartson engem. Luxus voltam neki, amelyet csak addig engedhet meg magának, amig pénze van. A pénze elfogyott, tönkrement, mi közöm most

nekem a szegény emberhez? Azonkívül megcsaló is, aki sikkasztott, beszenyezte a nevet, melyet én is viselek s ha a szülei magukra nem vállalták volna a kárt, börtönbe is kerül. Így haza vitték Angliába, én meg itt maradtam. Nem vagyok bolond, hogy egy sikkasztóval éljek tovább, vagy eltemessem magamat, mert becsapott, mikor gazdagabbnak mutatta magát, mint amilyen!

Éva hirtelen fölkel. Jani szinte háladatosan nézett rá, hogy őt is visszataszítja a rettenetes könnyűség, melylyel ez a nő a legsúlyosabb dolgokról beszél.

— Mennünk kell — mondta Éva kurtán — és alig hogy érintette Webstonné kezét.

— Szervusz Évácska — mondja az nevetve — értem, hogy finnyáskodol és rosszat gondolsz rólam, hanem azért nem haragszom. Könnyű neked, neked olyan szerencse jutott, amely ha engem ér, én se volnék okosabb náladnál. Isten veled, ej, nézd csak, ezek a szamarak milyen szemeket meresztenek reánk. Egyik nem is olyan csunya. Hát csak végezzétek a dolgotokat, jónapot, Dermák ur, azt hittem, Éva maga előtt röstelkedik. Igaza van, az ilyen fiatal emberek előtt nem is illik így beszélni.

Jani félszegen billentett kalapján és

megfordult. Rémület és utálat gyötörte, amellet a szive dobogott: hogy fog beszámolni Évának eljárása sikertelenségéről?

Szó nélkül mentek ki a Császár-fürdő előtti térségre, csak ott szólalt meg Éva, aki maga is félt attól, amit öcsésétől majd hallania kell.

— Nos? megtaláltad?

— Nem — hebegi Jani — nem volt ott és ma nem is jön be.

— Igaz ez? Nem mondták csak azért, hogy elutasítsanak?

— Nem tudom — szólt Jani halkan — megmondtam, hogy oda rendelt.

Hallgatva mennek végig a törpe fasoron. Jani a fákat nézi, Éva magába mélyed. Föltűnően halvány, majd egy nehéz, kínos sóhajjal mondja:

— Jól van.

Janit ez a sóhaj majd sirásra fakasztja. Gyötrött kétségekben vivódó lelkéből kitör a szó, magánkívül belekapaszkodik Éva karjába, úgy kérdi:

— Éva, mit akarsz Deméndytől?

— Semmit — szól az kurtán, régi, száraz hangján, melytől a fiu ismét megjuhászkodik. De összeszorítja ajkát és azt gondolja:

— Nem hagyom annyiba

Lementek a hajóállomásra, a hajó éppen az orruk előtt indult el. Utána néztek hosszan, aztán Éva visszafordult:

— Lóvonaton megyünk.

Amint a töltésen végimentek, Jani egyre küszködött magával. Hirtelen megállt, égő szemmel nézett Évára.

— Mi lelt? — kérdi az.

— Éva, — rebegi a fiu — mit irt neked tegnap az államtitkár?

— Semmit.

— Éva szépen kérlek, könyörgök neked, mutatsd meg a levelét. Tudni akarom, hogy mit irt, mert nagyon félek.

— Mitől? Hogy ezentul nem lesz olyan jó kosztod, mint mostanában? No hát ne félj, majd gondoskodom még jobb koszt-ról is.

A keserűség ragadta el, nyomban meg is bánta. Jani úgy meredt rá, mint az őrült, míg szeméből kicsordult a könny.

— Ne légy ostoba — szólt rá Éva — olyan dolgokba avatkozol, amikhez nem értesz.

— Már értem — hebegi a fiu és elfordult tőle.

— Hová méssz?

— Nem tudom, még van egy kis dolog ott.

Éva megragadta karjánál fogva és egyet lóditott rajta.

— Velem jössz — sziszegte fogai között — és egy szóval sem ellenkezel többet. Nézze meg az ember!

Nem is ellenkezett, csak mosolygott magában, mint aki tisztába jutott a kötelességével. Önkéntelenül a zsebébe nyult és megcsörgette az Évától kapott hatosokat.

Felültek a lóvasutra, átmentek Pestre. Az Andrássy-ut sarkán Éva habozva megállt, aztán odaszólt öccséhez:

— Dolgom van még a városban, menj haza és mondd meg otthon, hogy ne várjanak ebédre.

— Értem.

Ezzel lassan bandukolt az Andrássy-uton, hazafelé.

Megmondta édes anyjának, hogy Éva nem jön haza.

— Jól van — mondta Dermákné és semmi különöset nem talált benne. Ellenben megragadta az alkalmat, hogy fiától megtudja azt, amit Évától nem mert megkérdezni.

— Hol találkoztál vele?

— Együtt voltunk — mondja Jani —

és csak most vette észre, hogy elszólta magát. Különben jó, gondolta utána, ugyanis el akart mindent mondani a mamának, hogy tudja ő is, miféle kenyeret eszik az Éva pénzéből.

— Együtt voltatok? Hol?

Jani röviden elmondta. Ő a minisztériumban volt, Éva a Lukács-fürdőben várta. Hogy mi történt Éva és Deméndy között, azt nem tudja.

— De tudom én — fakadt ki irtózatos dühvel Dermákné, az a gazember, az az alávaló, de meg fogja keserülni, most már másodszor hagyja cserben, hanem szárazon nem viszi el! Remélem ez a leány se lesz most olyan szamár, hogy csakugy ingyen hagyja magát félrelökni. Ha nem fizet, magam megyek a feleségéhez és csinállok olyan botrányt, hogy holta napjáig koldul utána.

Janira ez a beszéd megint váratlan csapás volt. Értetlenül bámult anyjára. Hát tudott róla? És megengedte? És most is arról beszél, hogy Deméndynek fizetnie kell?

Végtelenül megutálta a világot. S ami az uton csak ötlet volt, most, úgy érezte, szilárd elhatározássá érlelődött benne. Meg fogja tenni, hadd lássa a világ, hogy a Dermák-családban is van becsület.

Egész délután bolyongott a városligetben és újból, meg újból átgondolta a jelenetet, amelynek ő lesz a cselekvő hőse. Ó, ezuttal nem lesz gyáva, ha a becsület kívánja, megszűnik minden gyámoltalansága. Sőt a másik fog megrettenni, mert éreznie kell, hogy ő vele, Janival, van az igazság. Meg kell tennie, már azért is, hogy anyja ne tétézze a gyalázatot azzal, hogy pénzzel lekenyereztesse magát. Ezt minden áron meg fogja előzni.

Voltaképpen már délután akarta megtenni, de inkább a hivatalban akarja végezni. Egyszerű és világos az egész. Elmegy Deméndyhez és számon kéri tőle nénye becsületét. Férfi áll férfival szemben, meg fog vele vivni, fegyverrel a kezében. Deméndynek nem lesz bátorsága, hogy visszautasítsa a kihívást, ha mégis teszi, akkor ahol éri, ott lelövi. S ha ez megtörtént, akkor végez Évával is. Ennek a leánynak sem szabad tovább élnie.

Különösen ezt a jelenetet álmodta át a legélénkebben. Szinte kéjelgett benne, oly jól esett neki, hogy intéző akaratnak és parancsoló urnak érezte magát. Rá fog parancsolni Évára, hogy kövesse, aztán elvezeti abba a ferencvárosi lakásba, ott azt mondja

neki: Ajánld istennek lelkedet, mert ezt a házat, gyalázatod színhelyét, egyikünk sem hagyja el élve.

Éva eddigi gőgös ridegségével akar kitérni.

— Megbolondultál? — kérdi tőle és szokott fölénynyel néz rá.

Csakhogy ezuttal nem fog rajta a varázs, azt mondja neki:

— Te nem vagy többé az, aki voltál, én se vagyok többé az a gyámoltalan fickó, aki voltam, — mondja ismét — most meg kell halnod s ha egy csöpp tisztesség van még lelkedben, nem is akarhatsz tovább élni.

Ez hat és Éva megretten és sirva borul lábai elé. Erre ő is elérékenyedik, megsimogatja a megtört leány haját és azt mondja:

— Vérzik a szívem és nincs bennem semmi harag. Szeretlek és szánlak, hanem meg kell tenni. Imádkozzál.

A képzelődő fiúnak valóban köny áll a szemében, az emberek kutatva néznek rá. Jani észreveszi magát és lopva megtörli a szemét. De csakhamar folytatja az álmát, néhány stádiumot átugrik és hirtelen ott tart, hogy Éva kétségbeesetten védekezik és azt kiáltja:

— Kegyelem, kegyelem, nem akarok meghalni — de ő vasmarokkal a földre szorítja, a mellére térdepel, két kezével átfogja a nyakát és úgy fojtogatja, száját a halállal vivódó leány ajkára nyomva, csókolja, amíg ki nem száll belőle a lélek.

— Így lesz — gondolja aztán megborzongva és riadtan körülnéz: nem olvassák-e le róla ezt a gyilkos tervet?

És aztán? Aztán szépen az ágyra fekteti a holttestet, maga pedig még utoljára megcsókolja a hideg ajkat, aztán az ajtó kilincsére akasztja magát. Így találják majd őket meg, a világ tele lesz a hirrel, olvassák az iskolatársai, olvassák a tanárai és mind szánalommal és mély megbánással gondolkodnak majd arra, hogy mennyire félreismerték őt, mikor pipogya, gyáva fráternek tartották. Lassu víz partot mos és senki se láthat a más ember lelkébe.

A gyilkos képek egészen felvillámozták. Fölötötte fejét és soha oly tisztán nem nézett körül a világon, mint most. Boldog volt és szabadnak érezte magát. Ugy látta, mintha lelke eddig bilincsbe lett volna verve, csak most igazi ember. Türelmetlenség gyötörte. Bárcsak már lenne holnap, hogy mindezt megtehesse. Óriási emberrajok vo-

nultak mellette el, különbnek érezte magát valamennyinél. Sőt annyira ragadta az ön-érzete, hogy betért egy vendéglőbe és sört, meg vajás-kenyeret rendelt magának. Az Éva pénzén fizetett.

Mikor aztán hazafelé indult, titkolta maga előtt, hogy szíve hevesebben kezd dobogni. Nem, óvatos lesz, ma este semmivel sem árulja el, hogy lelkében megváltozott. Adja majd a régi, együgyü Janit, annál szörnyűbb lesz a meglepetés holnap.

Ezt a komédiát a szegény fiu nagyon könnyen vitte keresztül. Mikor benyitott a lakásukba, valóban a régi, ügyefogyott Jani volt, csak még komorabb és zárkózottabb, mint eddig. Éva már otthon volt és rá se nézett az öcscsére. Ugy látszik, hogy jelenete volt a mamával, amelyet az ő jötte szakított meg. Évának mintha kisírva lett volna a szeme is, az édes anyja pedig oly dühösen vagdosta a himzőtűt a rá-mára feszített vászonba, mint annakelőtte, amikor a sok gond gyötörte és kenyér is alig telt vacsorára.

— Te is kódorogsz? — rivall rá az anyja — jobban tennéd, ha valami kereset után látnál. Lopod a napot, mintha isten tudja, hány milliója volna anyádnak. Ül

le és írj egy cédulát, nagy betűkkel, hogy jól lássák: Itt e házban egy hónapos szoba olcsón kiadó. Elég számár voltam, hogy hallgattam a kisasszonyra, akinek derogált, hogy szobaurat tartottunk. Fenn az ernyő, nincsen kas. De majd olcsóbban adja ő is.

És gyilkos tekintetet vetett Évára, aki a régi, gúnyos mosolylyal állt az ablak mellett, sőt halkán dudolt is magában, úgy, mint azelőtt tette.

Szegény Jani pedig megrettenve látta, hogy az egész drámából édes anyja csak azt nézi, hogy Éva nem hoz többé pénzt haza. Szeretett volna kifutni a világból és miközben oda ült az asztalhoz és mázolta a kapuba akasztandó cédulát, azt gondolta magában:

— Jó, hogy már nem tart sokáig.

3.

Csatakos, esős reggelre ébredtek. Dermákné jajgatott, hogy a víz befolyt a konyhába. Szidta a házmestert, meg a háziurat. A vizesöppek esőkönnyös, sűrű kopácsolással táncoltak a gang gránitján s Éva, nézván ezt a táncot, összehuzta szemöldökét és gondolkodott: már most hogy menjen el, mit vegyen föl?

Jani is nézte az időt: esik. Mintha a lelkébe esett volna, percről-percre sulyosodott az érzése. Ma van az a nap, cselekedni kell. De esik az eső, lehet-e ilyenkor cselekedni?

Éva egyet ránt a vállán, ő már határozott. Sötét ruhát vesz föl, kis kalapot. Olyan a szük elegáns ruhában, mint egy gyászoló királyleány. Csak a keztyűje fehér, melyet, szempilláit hosszan lebecsátva, begombolgatott. Dermákné morogva nézi leánya készülődését s valami olyasfélét mond, mintha kár volna ilyen időben rongálni a drága ruhát.

— Gyere — szól hirtelen Janira, aki összerezzen.

— Hová?

— Csak gyere, majd megmondom.

A fiunak kiszárad a szája padlása.

— Vesztére hí — gondolja magában — de ő remeg, mint a nyárfalevél.

Valami ócska esernyő akadt még, azt fogta és követte Évát.

— Hátha ma ott lesz — mondja ez. — De légy bátor, ne sompolyogj úgy oda a portáshoz, hogy koldusnak nézzen. Szolgákkal uras hangon kell beszélni, különben lenéznek.

Mire kiértek az Andrássy-utra, csuron viz volt mind a kettő. Éva habozott. Benyult

a zsebébe, megnézte a bugyellárisát. Összeráncolt homlokkal habozott, aztán sóhajtva mondta:

— Majd kocsiba ülünk.

Jani mámorosan ült mellette. Tompa kábultság nehezedett az agyára. Egyre noszogatta magát: meg kell lennie. És noha érezte, tudta gyávaságát, mégis el volt határozva, hogy megteszi, akármennyire gyáva is.

A kocsit megállította az Országház-utca sarkán, onnan küldte Janit.

— Mondd neki, hogy itt vagyok s ha lehet, azonnal akarok vele beszélni.

Jani támolmogva tartott a ministerium felé. A kapuban nem volt senki — úgy gondolta — akadálytalanul följuthat az emeletre. De a portás rákiáltott a fülkéjéből:

— Hová megy?

— A Deméndy méltóságos ur . . .

— Nincs itt, ma nem jön.

Jani föllélegzik. De mégsem tudott örülni rajta. Mert már ő is gondolta, hogy elmegy a Deméndy lakására, mert az ő dolga fontosabb, mint az Éváé. Ahogy visszabaktatott a kocsihoz, el is határozta magát.

— Nincs ott? — szól rá Éva, aki a fiu gyors visszatértéből következtetett.

— Nincs — mondja csüggedten.

— A fejezérvári kapuhoz — kiált Éva a a kocsisra és dacos arccal magát hátra veti.

— Ott lakik? — kérdi Jani remegve.

— Ott.

— És fölmenjek hozzá?

— Nem, majd magam megyek — mondja Éva összeszorított foggal — ostobaság volt, hogy eddig is nem magam mentem.

— Éva — rebegi a fiu, magából kikelve — mit akarsz te még Deméndytől?

— Semmit — mondja ez kurtán.

— Éva — szól ismét a fiu — bizd magadat rám, mondd meg, mit akarsz, én . . . én . . . elvégzem.

Éva nevetett. Kurtán, vérlázító gunyosan. Janinak minden vére az arcába szaladt, szégyen és harag szállotta meg. Hátradült a kocsiiban és nem szólt többé semmit, csak azt gondolta:

— Majd nem fogsz te kacagni.

A koci megállt és ekkorra Éva mást gondolt.

— Nem bánom, eredj be te, s mondd neki, hogy itt vagyok s ha nem igéri meg, hogy még ma eljön, akkor magam megyek be hozzá. Látod ott azt az egyemeletes, nagy erkélyes házat? Ott lakik. Az egész házat lakja.

Jani némán engedelmeskedett. A szive annyira dobogott, hogy csak úgy támolygott. A kapuban megállott és bambán nézte, hogy be van csukva. Nézte a villamos gombot is, rémült félelemmel és nem mert hozzányulni. Lopva a koci felé nézett, érezte, hogy Éva szeme rajta függ. Kinos sóhajjal megnyomta a gombot, amire rögtön megnyílt a kapu, de csak félig és egy szolgaféle ember állta el a nyílását, úgy kérdezte a kopott fiut:

— Mit akar?

— A méltóságos Deméndy urat keresem.

— Nem lehet most beszélni vele.

— Nem — ismétli Jani — hát mikor?

— Ma nem lehet, a méltóságos asszony beteg, nem fogadnak senkit.

Jani nem tudja, mit csináljon. A szolga már be akarja csapni a kaput, de akkor eszébe jut Éva, aki kinevette és megembereli magát.

— Tessék csak engem bejelenteni — rebegi bizonytalan hangon — a méltóságos ur egész bizonyynyal fogadni fog.

— Nem lehet — szól kurtán a szolga.

— De a méltóságos ur rendelt ide!

A szolga egy pillanatig gondolkodik, aztán kérdi:

— Hogy hívják?

— Dermák János.

— Várjon

És otthagyta a kapualjában, maga pedig lomhán fölcommogott az emeletre.

Mig ott állott a lépcsőházban, rámeredt az udvarból feléje meredő nagy, barna istállókapura. A kocsiszin is nyitva volt, feketén csillogtak elő a fogatok, ezüstösen a ragyogó lámpaüvegek. A szive megdobbant és összefacsarodott. Ez a gazdagság! — gondolta és félni kezdett. — Hogy itt hagyták állani, soká, nagyon soká, átérezte, mennyire nem egyazon világból való azzal, akivel egyenlő rangukép le akar számolni. Az udvaron az egyik ablakban egy vastag, parasztfarmáju asszonyt látott, feltüzött piros szoknyával, csöpögő, vörös kezekkel — ez az ő köréből való ember, nem az, aki odafönt kábitó pompában, a keze egy legyintésével kormányozza a cselédek egész seregét.

De még ezek a cselédek is imponáltak neki. Ahogy egyik-másik fölment a lépcsőn és végignézett rajta, tisztelettel huzódott össze, mindenkor készen, hogy a legalázatosabban megadja a kívánt felvilágosításokat.

Az, aki megvárakoztatta, végre megjelent a lépcsőn és intett neki, hogy jöjjön.

Janinak minden vér szívébe tódult, azt hitte, ez az utolsó pillanata. Bóduló fővel biztatta magát: most légy erős és míg a térde ina reszketett, összeszorította a fogát: igen, erős leszek!

A kárpittal bevont lépcső egy káprázta-tóan bebutorozott, mindennemű szobrokkal, ősök képével diszitett nyitott csarnokba torkollott. Jani a levegőn is érezte, milyen más ez, mint otthon, mintha ezek a drága tárgyak, ezek a borongó, régi képek lehelték volna ki. Alig tudott már magáról, mikor egy nehéz ajtó nyílt előtte és az inas intett neki:

— Erre.

Nem volt alkalma körülnézni. A benyíló szobából izgatottan rárontott Deméndy:

— Gyorsan, gyorsan, mit akar? — szólt szinte durván. — Jani arra gondolt, hogy erős lesz, de nem bírta. Hebegve, hangtalanul rebegte:

— Éva küldött... kint vár...

Deméndy iszonyatosan felfortyant.

— Mondja neki, hogy hagyjon békét, a feleségem beteg, semmi kedvem most vele foglalkozni. És maga, förmed rá a fiura, nem szégyenli magát fiatal ember létére, hogy a nényétől ilyen üzenetet vigyen a férfiaknak?

Jani hátratántorodott. Üveges szemmel bámult arra az emberre, aki eddig mindig oly szives, oly jólelkű, szelid és nemes volt! Most tétova, haragos tűz lobogott szemében, a szava csupa gorombaság, a modora csupa kiméletlenség. És azt hitte, hogy ő, Jani... a gyáva fiúnak ez az insinuáció a vérét forralta, keze ökölbe szorult, de szó nem jött ki szájából. Sápadtan, reszketve megfordult és indult az ajtó felé.

— Megálljon — szólt rá Deméndy, aki megbánta kiméletlenségét, bocsásson meg, Jani, de igen, igen fel vagyok izgatva és rosszabbkor nem is jöhetett. Mondja meg Évának, hogy majd írásban értesitem a többiről. addig nyugodjék bele abba, amit már tud. Maga pedig bocsásson meg nekem. Na, itt a kezem, maradjunk jó barátok.

Kezét a fiu elé tartotta, aki csak nézte, hol a kezét, hol a nagyurat, majd meg a szemébe akart nézni, de csak elfutotta a könny, végül görcsös zokogásban tört ki.

Deméndy meg volt rendülve, csititgatta a fiut, kérlelte, leültette. Csak nyugodjék meg, nem akarta megbántani, nagyra becsüli, de hát a felesége olyan súlyos beteg, meg egyéb baj is van, aminek Éva az oka, henem most már nagyon bánja s a többi. Nagy-

nehezen fölengedett a fiu és még mindig zokogva hajtogatta:

— Én nem tudtam semmiről, nem tudtam semmiről és most azt akartam, hogy... hogy...

Nem birta kimondani. Ellenben mondhatatlanul hálásan dobogott a szive, amikor Deméndy biztosította, hogy soha egy pillanatra sem gondolt semmi rosszat róla.

Majd egyet gondolt.

— Várjon, mégis irok egy pár sort a nénjének.

Háttal ült Janinak, de azért mégis látta, hogy a tárcájához nyul és abból tesz valamit a boritékba.

— Pénz! — gondolta megrettenve, pénzt küld neki és én vigyem el!

— Így ni — szólt felkelve és a borítékot odanyújtja Janinak, — ha ezt átadja neki, nyugodtabb lesz ő is és nem fog épen most zaklatni. Isten vele, barátom, isten vele!

Kezében a boritékkal, Jani lélek nélkül támolygott ki az utcára. Az eső arcába csapott, ez kissé magához térítette. A kocsi felé nézett, Éva állva tekintett a bakon keresztül feléje. Gépiesen oda tartott, Éva az esővel nem törődve kiugrott a kocsiból és feléje nyújtotta kezét.

— Nos, nos, levél? add ide!

Kikapta kezéből, föltépte. Jani most már világosan látta a bankókat egy keskeny névjegy kiseretében. Mikor Éva észrevette a pénzt, mélységesen elpirult, aztán hirtelen zsebébe gyurta, meg sem nézve az irást. Nyilván a fiu előtt akarta titkolni, hogy pénzt kapott.

— Jól van — szólt izgatottan és beült a kocsiba. — Gyere!

Jani egy pillanatig rámeredt, aztán szó nélkül ott hagyta a kocsit.

— Hová mész? Jani! — kiáltott utána Éva, de a fiu rá sem hederített, lehorgaszott fővel, gyors lépésekkel járt a zuhogó esőben. Mikor a kocsi közeledését hallotta, egy keskeny utcaközbe fordult be, ahová kocsi nem követhette.

Éva pedig sokkal inkább volt elfoglalva a maga dolgával, semhogy tulzott fontosságot tulajdonított volna a balga fiu viselkedésének. Azt gondolta, majd hazaér gyalog is.

Kivette zsebéből a levelet és elálló lélegzettel nézte az irást. Csak pár szó volt: „Nagy bajban vagyok, majd értesitem.”

Hátra dült a kocsiban és töprengett e sorok értelmén. Megerősítik-e ezek a szakitást, vagy sem? Nagy bajban van, vajon

mi a baja? Legalább ez a fiu szolt volna, hogyan fogadta. Majd értesiti — miről? A bajról? Vagy a továbbiakról?

Nem igen áltatta magát, inkább hajlott a rosszabbik eshetőség felé. Most már mi lesz? Mélyen megalázva gondolt a jövőre. Micsoda leány lesz ő ezután? S milyen volt eddig? Hogy így egyszeruen félrelökhetik. Nem, nem hagyja magát, egy darabig vár az értesítésre, aztán pedig cselekedni fog. Tartozik az önérzetének vele.

Otthon az anyja rá sem nézett. Csak amikor csatakos szoknyáját az ablakra akasztotta, ripakodott rá:

— Máshova tedd a rongyodat, most már a szemem világát is el akarnád venni? Mit keresel itthon? Eredj, hogy ne kölljön többé pirulnom miattad.

Évát határtalan elkeseredés fogta el. Dühösen gyömöszölte össze a bankókat és az anyja felé dobta:

— Nem akarsz pirulni? Hát itt a pénz, ne pirulj. Hozok majd többet is, csak ne pirulj.

S a szóra mindig kész Dermákné ezuttal nem tudott felelni leányának. Lesütötte a szemét s mig lassan belészivárgott a könny, gépiesen nyult a földön heverő pénz után.

4.

Sok minden járta át a szegény fiu lelkét, amikor ész nélkül nekivágott a záporos világnak, de mindenkinek fölött azt tudta, hogy szégyelli magát. Ez a legmegsemmisítőbb érzés, az önön megbecsülésnek a megtagadása. Abban a pillanatban, hogy Éva átvette tőle a levelet s mehetett tovább, minden baj nélkül, átcikkázott agyán mindaz, ami abban az időben történt, mióta Éva Deméndyvel megismerkedett és a szerep, melyet ő regényükben tudatlanul játszott. Kezdetől fogva ő volt a közvetítőjük. Ő kísérte őket és fődözte találkozásukat. Tavasszal ő vele üzent Deméndy, az új viszonyt is e szerint ő közvetítette. Most pedig pénzt vitt a néniének a szeretőjétől. Ő! Megutálta magát és nem birta undorát leküzdeni. Minden keserősége maga ellen fordult: utálatos, alávaló, gyáva és gaz vagy! Az egyikkel meg kellett volna birkózni, a másikat meg kellett volna fojtani s amazzal kezet szoritottál, el is pityeredtél előtte, a másiknak meg elvitted a pénzt, a becsület árát. Gyáva, erőtelen, tehetetlen! Mit keres az életben az olyan ember, aki nem tudja megcselekedni, amit kötelességének lát s akit senki sem akadályoz benne, csak a tulajdon hitványsága?

Nem gondolt határozottan öngyilkosságra. Annyira erős még saját magával szemben sem volt. Csak érezte, hogy valami fog vele történni, ami véget vet az életének. Arra a fekete fejre gondolt, mely a Duna vizén uszott. A hidat látta, melyről leugrott s kapkodását, fuldoklását. Megborzongott és félt e látomásoktól, de szabadulni tőlük nem tudott. Az eső általjárta testét, csuron viz volt és ez jól esett neki. A bástya körül vezető uton leért a Krisztina-városba, ott indult meg a Gellért-hegy felé. Összevissza gondolt mindenre, az édes anyjára, Sárira, Bellágnéra, csak arra nem, hogy mi fog vele most történni. Csodálatos érzékenység szállta meg, mikor holt apjára gondolt, akire alig emlékezett, csak beteg korából, de most épen és erősen látta maga előtt és hallotta is a mély, férfias hangot, amint a rakoncátlankodó gyerekekre rákiabált. Közben, pillanatonként eszébe jutott, ami az imént vele történt s ilyenkor úgy fájt neki a szégyen, mintha magas torony tetejéről leesett és összezuzta volna lelkét. Rázogatta a fejét és az ujjai görcsösen kaparásztak ruháján.

A Gellért-hegy tövébe ért, ott idegenül nézett föl, a kigyózó ut fehér karfájára, a lelógó sziklákra, meg az oldalán roskadozó

piszkos gunyhósorokra. Pesti gyerek volt, sohase járt még a Gellért-hegy tájékán, se a zugligetben, annál kevésbbé a Margit-szigeten. Nem gondolt a halálra, mikor eszébe ötlött, hogy mások messze idegenből jönnek, hogy ezeket lássák, ő neki meg sohase volt arra való két krajcárja.

A Rudas-fürdő gömbölyü tetején ázó félholdra meg úgy bámult, mint valami különös, történelmi ritkaságra. Török világ maradványa! Erről is tudott még. Ahogy tovább vándorolt, vissza-visszanézett és bámulta a félholdat. Végre eltűnt. Aztán elmaradt az utca, előbukkant szélesen, hömpölyögve a Duna, piszkosan kavarodó habjaival. Vizi malom is volt már erre felé, erősen himbálódzott. A Tétényre menő hajó meg lebocsátotta a kéményét és élesen füttyülve osont el a vasuti hid alatt. A tulsó oldalon meg a vámház és az elevátor tűnt neki föl, meg a dunaparti pályaudvar hosszú vasuti kocsisora.

Embert alig látott. Néhány szekér zörgött el mellette és felfröcscentette a sarat. A kocsisuk hátrafordult és nézte a furcsa alakot, mely meglehetősen egyenletesen, minden iparkodás nélkül bandukolt ebben a csökönyös, őszi esőben. Többet azonban nem törődtek vele.

Most már tudta, hogy hová megy. A vasuti hid vonzotta. Kormosan, borusan feküdt a Dunán, most, hogy közel volt hozzá, látta csak, milyen rettentő nagy ez a hid és milyen magasak az oldalai, mik messziről csak holmi alacsony kis kerítésnek látszóttak. Megdöbbszent a szive, félt a hid erejétől. De azért csak tartott feléje. A Kelenföldre vivő uton egy kis finánc-ház mellett ment el, ott lézengett kettő a kardos emberek közül. Nagyot lélegzett, mikor csak végignézték rajta, de nem állították meg.

Valamivel odébb meg egy kis csárda roskadozott. Megállt, habozott. Éhes volt, ma még alig evett. És messziről a nehéz levegőn keresztül hallotta a déli harangszót. Ilyenkor hazafelé szokott rohanni, ebédre. Gondolat nélkül zsebébe nyult, ott volt még néhány hatos abból a pénzből, melyet Évától kapott s megint elhatározás nélkül lassan, sorjában az ut sarába potyogtatta őket. Mikor az utolsó piculát is eldobta, csak akkor határozta el magát: nem fog enni.

Ezentul megszakadt az ut, rengeteg tócsákon keresztül gázolt, sokszor térdig le-süppedve. Mit bánta! Szemét a rettentő hidra függesztve vergődött előre. Mikor odaért, sirva fakadt és körülnézett. Kereste a

csónakokat, melyek kimentsék. De sehol semmit se látott.

— Ez jó — gondolta és megijedt. — Egy nagy, csatakos kutya kerülgette, éhes, könyörgő szemmel nézve rá. Mondhatatlanul megsajnálta és beszélt hozzá.

— Mért nem jöttél előbb? Vettem volna neked valamit azon a pénzen, te ehettél volna rajta.

Rálépett a hidra. Kis házikójából a vasuti ember nagyot nézett rajta, de nem szólt semmit. A kutya vagy tíz lépésnyire követte. Szegény állat nagyon, ha ebbe a fiuba vetette minden reménységét.

Ezentul már elvesztette eszméletét. Odalépett a vaskorláthoz és vagy egy óra hosszat nézte a vizet. Beleszédült, be-behunyta a szemét, újból nézte. A lánchidi emberre gondolt, akit kihuztak. Itt nincs senki. Segítség! szinte kiáltani akar segítség után, kétségbeesetten védekezett a rettenetes belső erő ellen, mely akarata nélkül idekényszerítette s most bele akarja kergetni a hullám-sirba. Nem, nem! Ekkor éles füttyöt hallott és a hid megremegett. Az oldalvasak muzsikálni kezdtek, kongva és bugva, mint egy óriási hárfa óriás hurjai. Jött a vonat. Hirtelen átvetette magát a karfán és a Duna

fölött lebegett. Néhány pillanat és a vonat elrobogott mellette. Láta a gépészt, aki mintha rá is kiáltott volna, a kupékban néhány elsurranó, bámészkodó arcot. A vonat szele megcsapta, a hid rengett és hintált, mintha le akarná rázni és le is rázta. Behunyta szemét és eleresztette a hidat. Hátra felé bukott a vízbe, a kezeivel kaparászva, hátha még megfogódzhatnak!

A kutya meg odasompolygott, ahol a fiu állott, kidugta a fejét a vasak között és utána nézett.

NYOLCADIK FEJEZET.

O l g a.

1.

Nyugtalanul hánykolódva, de álmából föl nem ébredve töltötte Deméndyné éjszakát. Különös éjszaka volt ez, édes anyjának, meg az urának, akik együtt virasztottak ágyánál. Az órák lassan, ólmosan peregtek le és az asszony, meg a férfi, akit nem is oly régen még a szerelem vitt kísértésbe, most szó nélkül, egymásra sem nézve ültek egymás mellett, a közös aggodalom mellett is a legmélységesebb haraggal egymás irányában. Mindegyik a másikban látta a katasztrófa okozóját. Az anya a férfitől kérte számon leányát, ez meg az anyósát tette felelőssé felesége veszteért.

Volt egy harmadik ember is, azt egyszerűen elkergették a háztól. Kömley bárót, az apát. Holtra ijedve, könnyvel a szemében borult a betegágyra és kétségbeesetten szó-

longatta a kis mamuskáját és kérdve nézett hol a feleségére, hol a vejére: mi baj van voltaképpen?

— Lekötelezne — szólt a felesége hidegen — ha megkimélné szentimentálismusától. Siratásra nincs szükség, ápolónak meg elég vagyok magam is. Jó éjszakát.

— De kedvesem...

— Igen, csak menjen — vág a szavába Deméndy — a cselédség előtt nem kell a dolgot sokadalommal felfujni.

Mit tehetett a szegény ember: ment haza. Komornyikját megbizta, hogy időközönként lopva tudja meg, mi történik a betegszobában. Egész éjszaka nem történt semmi. A beteg egyszer sem ébredt föl.

Reggel aztán Kömleyné is, Deméndy is a legnagyobb mértékben meg volt lepve. Ujabb rohamot vártak, készültek is rá. Deméndy elhagyta a szobát és fülét a kulcslyukra szorítva, hallgatódzott.

— Már itt vagy? — szólt Olga és kezét csókolt édes anyjának.

— Itt voltam éjjel is, kedvesem.

— Ugy, minek? Hisz nincs semmi bajom, hát Deméndy? Elment már?

Az államtitkárnak megdobbant a szive, mikor ezt a kérdést hallotta. Mindenki más

a megszokott mindennaposságot értette volna belőle, de ő megijedt tőle. Ez a hang, ez a minden szín és érzés nélkül való hang, meg hogy nem a keresztnévén említette, megrémítette. Másképp zendült ez a hang, még idegenek előtt, még közömbösséget erőszakolva is, mint mostan.

— Itt van — felelte a báróné — akarod látni?

— Ha jönni akar, miért ne?

Ezt Kömleyné nem várta. Csodálkozva nézett leányára.

— Hát nem haragszol rá?

Olga sápadtan, egykedvűen mondta:

— Ugyan miért? Csak nem haragszom rá azért, hogy szeretőt tart! Olyan liba csak nem vagyok! Nem igaz?

Kömleyné erre nem tudott felelni. Csak nagynehezen talált egy frázist.

— Örülök, hogy olyan nyugodt vagy, az orvos föltétlen nyugodalmat tart szükségesnek, azért tán ne is jőjjön be az urad, mert a látása, legalább ma még, felizgatna.

Olga mosolygott. Arcában nem volt egy csepp vér, az ajka is beleveszett arca fehér ségébe.

— Mindegy, mama, ma vagy holnap, vagy még későbben, olyan vagyok én már

ma, amilyennek később kell lennem. Jöhet, mehet, nem háborgat a nyugalomban, melyet az orvos szükségesnek tart.

Mikor Deméndy benyitott, nyugodtan nézett a szemébe, de egész teste reszketett. A reszketés mind erősebbé lett, egy perc alatt valóságos vonaglássá vált. A szeme is elhomályosult, úgy, hogy Deméndy megrettenve huzódott vissza, Kömleyné pedig egyre biztatta:

— Nyugodj meg, nincs már itt.

Nem kívánta többé látni. A Deméndy ágyát is el kellett távolítani, mert ennek a látása is most már idegrohamot okozott. Dél felé Kömleyné, aki nem szokta meg a beteg-ápoló szerepét, azt mondta, hogy most már haza megy, tovább nem maradhat itt. Olga, mint a gyerek, karjába kapaszkodott és nem engedte.

— Meghalok, ha elhagysz — mondotta. Majd más jutott eszébe.

— Jőjjön a papa, akkor mehetsz.

Nagy sebtiben küldtek a méltóságos báró urért, aki hívás nélkül nem mert mutatkozni. Olga szeme fölragyogott, mikor a szelid öreget látta. Szinte pajkosan kacsintott felé, magához vonta fejét s mint leány korában, a fülénél fogta s úgy cuppantott csókokat a szájára.

— Kis apám, itt maradsz anyuskádnál?

— Itt, kis anyám, itt maradok, akármeddig — szólt boldogan az öreg ur, akit oly könnyű volt megtéveszteni. Hogy Olga enyelgett vele, már azt hitte, hogy nincs is semmi baja.

Mikor Kömleyné feléje hajolt és fehér kezével lélektelenül simogatott a haján, arca egy pillanatra eltorzult. Az édes anyja csókját csak türte, de nem viszonzotta. Mikor magára maradt édes atyjával, felült az ágyában s maga mellé ültette az öreget.

— Most tanítsál — szólt teljes jó kedvvel, — a te kis anyád, mióta asszony, egészen elbutult. Add ide az orrodát.

Ujját az édes apja orrára tette, úgy kérdezte:

— Mit érdemel az olyan asszony, aki megcsalta az urát?

A báró mosolygott.

— Csak nem csaltad meg az uradat?

— De igen — szólt Olga eltorzult arccal — megcsaltam, s most tudni akarom, hogy mit csinálnál velem, ha én volnék a feleséged?

— Miket beszélsz — mondja a báró elképedve.

— Nem szabad kitérni, hagyd itt az orrodát. Felelj, mit tennél?

— Megbocsátanék — szólt halkán a báró. Mást akart mondani, de a kicsi ujj az orrán volt, ilyenkor nem lehet füllenteni.

Deméndyné visszahanyatlott és soká hallgatott.

— Te jó vagy — szólt végül, inkább magába — de én rossz, nagyon rossz vagyok. Tudod, mit csinálnék én, ha férfi volnék és a feleségem megcsalna?

— Mit? —

— Meghalnék.

Kömley urat nagyon gyötörte ez a beszéd.

— Valami történt, édes leányom és nem akarják megmondani, hogy mi. Most én tapogatok az orrocskádra és kérdezlek: mi történt nálatok?

Az asszonyka megrázkódott és hazudni akart, de a husos mutatóujj orrocskáján nem engedte. Minden dermedtség fölengedett benne, könyökké olvadt és két kezét édes apja nyaka köré csapva, úgy zokogta:

— Kis apám, kis apám, a te leányodnak vége.

— Mi történt? — rebegette a szegény öreg — az istenért mondd meg, hiszen végre is apád vagyok.

— Megcsalt, meggyalázott! — kiáltott kétségbeesetten — az én uram gazember!

A báró himbálta fejét, mintha a foga fájna. Aztán gyöngéden megfogta Olga kezét, egy párszor végigsimogatta és mondhatatlanul lágy hangon szólt:

— Meg kell bocsátani, kis anyám, nekünk gyöngéknek mindig csak meg kell bocsátani.

— Meg kell bocsátani — ismételte Olga, majd hirtelen eszébe jutott valami.

— Mondd csak, kis apám, te is megcsaltad a mamát?

Az öreg ember elpirult.

— Miket beszélsz — dadogta zavartan — hát minek nézel?

— Ugy-e? — kiáltott föl szinte diadalmasan Olga — ugy-e, hogy téged sért már a gondolata is? Mert te jó, te becsületes vagy, hanem az enyém — gazember.

— Nincs igazad, édes leányom — szólt a báró — Deméndy derék, tökéletes ember. Én sem vagyok jobb nálánál, csak gyöngébb. A gyöngé emberek mind becsületesek, mert a bünhöz erő kell. Ha megcsalt, ballépés volt, amelyet valamennyien elkövetnek. A férfiak nem tulajdonítanak oly nagy fontosságot az ilyesminek. Nem több az, mint egy üveg pezsgőt inni meg, jó társaságban. Ez a konvenció s ha csak azt tartod becsületes

embernek, aki nem csalja meg a feleségét, a mi társaságunkban bizony hiába kutatsz ilyen ember után.

— Milyen világban éltem akkor? — kiált föl Olga.

— Olyan világban — felelt szeliden az öreg, — melyet senkisem hagy el boldogan, aki megismerte. Te, édes kis anyám, a legtovább kerülhetted ki a megismerését, ne zugolódjál, hogy későbben ért el az a sors, melyet mások abban a pillanatban ismernek meg, melyben azt hiszik, hogy övük a mennyország.

Olga csak rázta szegény fejét. Ez a bölcsesség nem fért beléje Majd hirtelen megfogta édes apja kezét, ellökte magától és hátrahanyatlott.

— Aludni akarok, — szólt fás hangon és behunyta szemét. Nyomban aludt is.

Kömley báró ott ült az ágyánál és nem mert megmozdulni. Vagy egy óra múlva a beteg fölriadt és minden átmenet nélkül kérdezte:

— Mondd csak, mielőtt mamát ismerted, voltál-e szerelmes?

A báró elpirult.

— Kis anyám — szólt zavartan, — különös dolgokat kérdezel.

A beteg szeme lázban csillogott.

— Minden különös — szólt — és azt akarják, hogy mindent természetesnek találjak. Felelj! — kiáltott durcás akaratossággal — akarom, hogy felelj. Meg akarom tudni, hogy az én uram mennyiben hasonlít másokhoz.

Az öreg ur most már értette leányát és elhatározta magát. Ha így áll a dolog, majd mond olyanokat, hogy hozzá képest Deméndy arkangyal lesz.

— Felelek, kis anyám, de aztán ne nagyon vesd meg a te szegény apádat. Ami gyarlóságot felőle megtudsz, az általános emberi gyarlóság. Hát tudd meg, édes kis anyám, hogy más a szerelem és más a szeretkezés. Anyádnak jó szívvvel mondhatom, hogy előtte soha senkit nem szerettem s ha Deméndy ugyanazt mondta neked, el is hiheted. Az ember csak egyszer szeret igazán, de sokszor vétkezik. Ez, — hogy is mondjam? — hozzátartozik a férfi természetrajzához. Bocsáss meg, kedves gyermekem, hogy ilyen dolgokat beszél neked a te szegény öreg apád, nem is igen megy ajkamról a szó, mert lásd, a trágárság most is pirulásra kész, de meg kell tudnod, hogy hogyan ítélj meg uradat. Nem lettem rosszabb

ember, az egészség kérdése ez, mint a fürdő, mint a táplálkozás, mint a mozgás, a torna, vagy mi egyéb. Se a szívnek, se az erkölcsnek nincs hozzá köze, legfőlebb az ifjonti könnyelműségnek és életkedvnek. Értesz engem, kis anyám?

Olga tágra meresztett szemmel hallgatta atyját, a kérdésére pedig különös jelentősen igent bólintott. Aztán beletemette arcát a párnába és hang nélkül zokogott. A könnye se folyt, csak testét rázta a roham. A báró szeliden simogatta haját, vigasztaló szót nem mert ejteni. Végül elcsöndesedett, úgy látszott, ismét alszik.

Igy telt el a délután. Elaludt, majd ismét hirtelen fölriadt és mindennemű kérdésekkel állt elő. A báró is észrevette, hogy még álmában, vagy ájulásában is egyre az ő nagy kérdésén töprengett, csudálatos, kifürkészhetetlen rendszerességgel vetvén föl sorjában a kérdéseket s amit megtudott, azt magában összeillesztgette.

— Mit csinál most Miklós? — kérdezte.

— Egész éjjel ágyadnál virrasztott. Ki se mozdult a házból. A szobájában van és föl-alá járva, hallgatódzik minden neszre és kesereg utánad. Kis anyám, ha látnád, meg-esnék rajta a szived és nem gondolnád többé, hogy nem szeret.

Majd újabb kérdés:

— Mondd csak, a házas embernek is az egészsége parancsolja, hogy szeretőt tartson?

Az öreg ur előre remegett már minden ilyen kérdéstől. Szegény feje alig tudott valamit a léhaságok világából, de érezte, hogy mennél általánosabbá, mennél kötelezőbbé teszi őket a férfi számára, annál jobban menti azt az egyet, akire leánya gondol. Most is ebből a szempontból felelt:

— Mi türés-tagadás, kis anyám, ez is megesik.

— Mikor?

— Hát . . . tudod, erről bajos beszélni, például amikor a feleség beteg, vagy gyönge, bizony akkor megesik, hogy . . .

Tovább nem mondta. Olga fehér lett, mint a kréta és rémülten nézett apjára. Majd valami örületes dühvel fakadt ki:

— Hát mért nem tanítjátok meg erre a leányotokat? Miért kellett bután és tudatlanul belemenni egy életbe, mely tele van förtellemmel, utálattal és veszedelemmel? Miért nem mondjátok meg, hogy a házasság baromi állapot és miért adtok férjhez egy leányt, aki gyönge és beteg?

— Kis anyám! — kiált megrettenve az öreg ur.

— Én vagyok az oka, én vagyok az oka !
— kiáltott magánkivül Olga. Kicsi hangját annyira megfeszítette, hogy majd megszakadtak a hangszálak. Szerencsére ismét elfogta a hangtalan siró roham, mely annyira ki-merítette, hogy halálszerű álomba merült, melyből aznap már nem is ébredt föl.

Édes apja csak ült mellette és gondolkodott. Olyasfélét érzett, hogy tennie kellene valamit. Például fogni a leányát és vinni magával, el ebből a világból, amely tönkreteszi a tisztát és valóságos belső titkos tanácsossá őt. De eszébe jutott a felesége és sóhajtott. Az fog történni, amit ez akar, tehát neki semmi köze a dologhoz. Csak a vejére gondolt nagy keserőséggel. Majd reménykedik: hátha nem igaz? csak valami gonosz látszat szól ellene? De nyomban ezt a föltevést is elejtette; a felesége is hiszi, tehát igaz. Az az ember, akiről az hitte, hogy nincs más gondolata, csak Olga, szeretőt tart. Borzasztó. És a perfekt világfi nem tud annyira vigyázni, hogy titokban maradjon a bűne.

Hat óra után beállított Kömleyné. Mi ujság? Alszik? akkor a báró mehet. Ugy látszik, a gyerek kezd már csillapodni, akkor át is szállítjuk magunkhoz.

— Válást akar? — kérdi félénken a báró.

— Természetes. Olgának jó izlése van, undorodik attól az embertől. Ok van rá bőven, együttmaradásra meg nincs egy sem.

A báró kezét csókolt feleségének és ment. A Deméndy dolgozó-szobája előtt megállt habozva, fejét csóválta és tovább akart menni. De az ajtó nyílt és Deméndy előtte állt.

— Hogy van Olga? — kiáltott izgatott hangon, — hát te sem tartasz érdeemesnek, hogy róla értesíts?

— Alszik — mondja halkan a báró, majd erőt vett rajta a keserőség. — Miklós Miklós, ezt nem vártam volna tőled.

— Mit? fakadt ki Deméndy — mit nem vártál tőlem? Ne beszéljetelek többet erről a dologról, mert nem tudom, mit csinálok. Az én vétkem komisz, de nem komiszabb akárki másénál. Hanem amit a feleséged csinált, az példátlan, az . . . az . . . nem, nincs arra szó.

— Mit csinált? — kérdi az öreg elképedve.

— Ő rendezte az egész dolgot, ő tört ellenünk, még mielőtt valamit tudott volna, ő fogta fel leveleimet, ő világosította fel a leányát és . . . és ő öli meg a felesége-met. De ha az bekövetkezik, Kömley Ede báró ur, vigyázzon a feleségére, mert számadásom rettenetes lesz!

Az ablak felé fordult s ketté harapta a szivart, melyet foga között szorongatott.

— Állok elébe — szól csöndesen a báró, a feleségemről azonban ne gorombáskodj, mert azt nem tűröm el.

Ezzel ment. Deméndy nem is hallgatott rá, nem is értette. Hogy mi gyötörte oly rettenetesen? Azt hitte, a felesége veszedelme. Ugy is érezte, hogy most már igazán, szerelmesen szereti a kicsi asszonyt. De voltaképpen csak a felelősség érzete sujtotta. Meghal, gondolta és ő ölte meg. Ezt nem tudja elviselni. Ezért a hosszú, magános órák töprengéseiben, vívódásaiban büntársul magához láncolta Kömleynét, majd egyetlen bűnösül. Szenvedjenek együtt.

Fásultabb óráiban, ha hallotta, hogy Olga nyugodtan beszélget, vagy alszik, elfogta a skepszis.

— Dehogy hal meg! gyöngébb, mint más, de nem különb. Az asszonyok nem halnak meg a szerelemtől, a csalódástól sem. Ki fogja heverni és akkor vagy megbékül, vagy elválik. — Szabad leszek, gondolta tovább és iparkodott örülni a szabadságnak, de nem tudott. Szíve összeszorult a gondolatra, hogy kicsi édesé elhagyja. Majd ismét ellágyult: ha nem is hal bele, de kigyó-

gyulni, boldoggá lenni szegény nem fog többé soha.

Már több huszonnégy óránál, hogy ott-hon van, mindig magában, mindig ezekkel a gondolatokkal elfoglalva. Aztán meg kivertnek érezte magát a saját házában. Olykor gyerekesnek is látta helyzetét. Ide dugták, nem szabad mutatkoznia, fogoly, akit majd csak a bíró elé fognak vezetni. Eh, ezt nem tűri.

Majd féltékenység bántotta. Voltaképen az anyja sem kevésbé vétkes, mint ő, mért hogy mégis hozzászit, őtőle pedig irtózik? Tán nem is szereti, nem is szerette. Még a megcsalt asszonyban is kell élnie a szerelemnek. Az a pár mondat pedig, amit a kuleslyukon keresztül meglesett, oly dermesztőn szívtelennek hangzott.

— Annál jobb — gondolta sóhajtván — ha szerelméből is kigyógyult, akkor még lehet belőle valami. Talán grófné is — tette hozzá, az anyósa becsvágyára gondolva.

2.

Reggelre Olga úgy érezte, hogy már semmi baja sincs. Még a szive se fájt, még boldogtalannak sem érezte magát. Csak nem tudott fölkelni. A sikertelen kísérlet után rosszra fordult a kedve és egyedül akart ma-

radni. Beteg volt, akarhatott. Csak egyedül, egyedül, nem szólni senkihez, nem hallani senki szavát. Behunyt szemmel, a fal felé fordulva, szinte egész nap mozdulatlanul feküdt. Édes anyja, majd édes apja óvatosan be-benézett hozzá, de látván, hogy nyugodtan fekszik, nem háborgatták. Jó a nyugalom.

Estére aztán mintha fölébredt volna. Fölült ágyában és vidáman kiáltotta:

— Éhes vagyok!

Kapott egy kis tejet, egy kis sonkát, ezt roppant jókedvvel fogyasztotta el. Aztán körülnézett, mint az elkényeztetett gyerek, egyszer csak azt mondta:

— Hát Miklós merre van?

— Látni akarod? — kérdi meglepetve a báróné.

— Hogyne!

— Vigyázz leányom, ismét megárt, mint tegnap.

— Akkor csak ujjonc voltam, most már nem lesz baj. Aztán végre is az asszonynak csak kell érintkeznie az urával.

— Nem urad többé — mondja Kömleyné.

— Téved a mama — szól Olga szokatlanul határozott hangon — csak most lesz igazán az uram.

Kömleynét meglepte ez a hang, elannyira, hogy nem is mert ellenkezni. Beteg szegény, gondolta, most ne ingereljük föl. Néhány perc múlva berontott Deméndy. Remélni nem mert, csak iszonyuan aggódott. Lelkülete annyira föl volt már zaklatva, az aggodalom, a lel kifurdalás, az elkeseredés, a megalázkodás, hogy mint a kutya csatangol a házában, aztán meg az Éva tolakodása, hogy most már maga sem tudta, voltaképpen mi bántja. Habozva megállt a szoba küszöbén és nézte felesége fehér gyermekarcát, melyről semmit sem olvashatott le. A hajdan oly beszédes nagy szem kicsivé zsugorodott és teljes egykedvűséggel függött rajta. Sovány kis karját feléje nyujtva, üdvözölte:

— Jó estét, Miklós, sajnálom, hogy akkora nyugtalanságot okoztam önnek, mint látja, teljesen fölösleges volt.

Deméndynek a szívébe vágott a hideg hang, a magázás. Odalépett az ágyhoz s megragadta kezét, mely csak első pillanatban remegett az érintéstől.

— Olga — szólt reszkető hangon — hidd el, hogy mindig szerettelek és méltó vagyok a bocsánatodra.

— Köszönöm — felelt az asszony és

felült az ágyban — szavából azt látom, hogy nem haragszik rám.

— Én Önre? — Nem volt ereje többé, hogy tegezze a feleségét.

— Igen, barátom, mert sokkal több kellemetlenséget okoztam önnek én, mint ön nekem. Olyan életre kényszerítettem és oly hazugságságokat követeltem meg öntől, amik nem valók a mi életünkbe. Megokosodtam, ennyi az egész, ami történt. És ugy-e bár, nagyon jó, ha az embernek okos felesége van?

Demédy nem tudta mire vélni ezt a beszédet. Ránézett és nem ismert benne többé a feleségére. Igazán csak valami feltűnő hasonlatosság volt az előtte ülő beteg és a kicsi édes között, aki tegnapelőtt még a fészekben várta. A gyerekszáj körül kemény vonások rajzolódtak, a kifürkészhetetlen mélységű szem, melyből hol rajongó érzelmet, hol meg bohón komolykodó gondolkodást látott, most hideg értelmességgel, öregesen és józanul tekintett rá és oly átható közömbösséggel, hogy alig bírta állani. Nem értette, de mégis azt gondolta magában, hogy nincs az a desperatus drámai jelenet, melyet szívesebben nem fogadott volna, mint ezt a vérdermesztő előzékenységet, mely mögött

érezte, hogy valami rettentő veszedelem lappang.

Kömleyné is majd kővé meredt meglepetésében. Mégis ő találta föl magát hamarabb és gőgösen fölemelve fejét, közbeszólt:

— Remélem uram, hogy ez a beszéd nem vezeti önt félre a történetek igazi következményei tekintetében.

— Engedje meg, mama — szólt Deméndyné metszően — de a kettőnk dolgát igazán csak mi ketten fogjuk elvégezni. Nem veszi rossz néven, ugy-e bár?

Ezt a kérdést úgy hangsúlyozta, hogy Kömleynének meg kellett értenie. Ezen a hangon szokta ő alkalmatlan férfilátogatóit kitessékelni.

— Különben is — folytatta Olga — kettőnk között már csak az a kérdés vár tisztázásra, hogy hová utazunk. Mert az egész história nem jelent egyebet, mint változást az uti programban. Tegnapelőtt még éretlen gyerek voltam, és holmi kegyeletes terveket szőttem, ezekről persze le kell tenni. Mit gondol barátom, ne menjünk Tátra-Füredre? Ott igen kellemes társaságot találunk mind a ketten. Nemde? Hiszen a minisztere is ott tartózkodik, s a klubja is elég szépen van képviselve.

— Gunyolódik! — gondolta Deméndy elképedve — mire véljem?

— Ön, mama, — folytatja változatlanul egykedvű hangon Olga — gondolom, nem akarna velünk jönni. Azt hiszem, nem érezné magát oly fesztelenül a mi társaságunkban, mint eddig, amióta tudom, hogy az uram önnek udvarlója volt. Vagy egyebe is? — fordult hirtelen Kömleynéhez, oly egyszerűséggel, mintha egy gombostű után kérdezősködött volna.

Kömleyné fölpattant.

— Hogy merészelsz? — kiáltotta reszkető ajakkal.

— Bocsánat, mama — szól Olga teljes nyugodtan — én csak kérdezek. Amit eddig mondott, azt se én csaltam ki önből. Azt hittem, ön szeret ezekről a dolgokról beszélni.

Kifáradt és hátrahanyatlott.

— Beteg vagy — szólt Kömleyné hidegen — alkalmasint lázad is van.

Olga mosolygott és behunyta szemét.

— Tartok tőle — szólt gyengén, — hogy ezentul mindig lázam lesz. Nem értem, hogy amikor olyan vagyok én is, mint a többi okos asszony, miért tartanak betegnek.

A beszélgetés erre megszakadt. Olga úgy feküdt, mintha aludna. Kömleyné izga-

totian járt fel-alá a szobában, Deméndy pedig elfogultan ült a felesége ágyán és az érzéketlen fehér arc vonásaiból magyarázatot akart olvasni e különös viselkedéshez. Olykor tekintete rátévedt anyósára, ki még most is gögös és hideg tudott lenni, noha járása-kelése és a gyilkos, megvető tekintet, melyet olykor vejére vetett, óriási izgatottságra vallott. Végre is nem állhatta tovább.

— Azt hittem — szólt — ön is idétlennek fogja találni ezt a mi együttlétünket, és véget vet neki. Tévedtem, ennélfogva leányomnak le kell mondania ápolásomról.

Deméndy némán meghajtott a magát, ezzel vette tudomásul anyósa távozását, aki köszönés nélkül becsapta maga után az ajtót, hogy Olga felriadt.

— Elment? — szólt fejét fölemelve.

— A mi rossz szellemünk — mondja Deméndy mély keserőséggel. — Olga, édes, ugy-e, csak a mama miatt beszéltél oly rettentő hidegen és most ismét olyan leszel, mint voltál, az én édes egyetlen, kicsi édesem, akinek sohasem lesz többé oka panaszkodni az urára.

Olga fejét rázta. Egy pillanatra szeme rajta függött az urán valami bus, sirató szeretettel, aztán ismét hideg és okos volt, mint azelőtt.

— Nem, Miklós, amit mondtam, nem volt komédia. Hiszen ha volt okom valamit meggyűlölni, úgy a komédia az. Igazán és őszintén mondom, amit igazán és őszintén gondolok. Megnyilt a szemem és tisztán láttok. Gondoljon Don Quijote-ra, aki kijózanodik hóbortjából és már tudja, hogy nincs többé lovagkor, de nem hal meg. Ilyen vagyok most én. Nem haragszom magára, ön nem vétett nekem semmit. Sőt jó volt hozzám és iparkodott legalább látszatban megszerezni nekem azt a lovagi szép világot, melyben én képzelődtem. A fészek! — kiáltott föl és kacagott. — Szegény barátom, képzelem, mennyit kellett szenvednie amiatt a fészek miatt. Még ma széthordatom.

— Ezt nem fogod tenni — kiált Demédy — nem, nem engedem, lesz még idő, édes, amikor boldogok leszünk a fészekben, addig hadd várjon reánk.

Olga komolyan nézett az urára.

— Ne gyerekeskedjék, Miklós, csak nem kezd most ön hinni Don Quijote-ba? Önnek eddig nem volt igazi felesége, mert éretlen gyerek voltam és ostobaságokra kényszerítettem. Ezentul igazi felesége lesz, olyan lesz, mint a többi és ön is olyan lehet akkor, amilyen, sőt azt akarnám, hogy még

szabadabban élhessen hajlamainak, mint a többi férfi, mert megszolgált érte. Azért azt is gondoltam, hogyha végleg még nem szakított vele, oda vihetné azt az Évát is.

Deméndy ajkába harapott.

— Nem teszi helyesen, ha gunyolódik velem — szólt halkán.

— Bocsásson meg, nem akartam bántani. Tehát jó, ne hozza magával, akkor ketős igyekezettel rajta leszek, hogy pótoljam őt.

Deméndy alig türtőztethette magát.

— Olga — szólt összeráncolt homlokkal — magán nagy sérelem esett, rettentő szenvedést okoztam önnek, joga van szégeszeggel viszonzni. De remélem, egy idő múlva be fog telni az elégtétellel, mert nincs az a sérelem, melyet örök időn át kellene expiálni.

— Ön nagyon érzékeny, uram és ezt fölötte sajnálom. Értsen meg végre. Nem az a célom, hogy önt boldogítsam, hanem hogy teljesítsem azt a kötelességet, melyet a józan világ a feleségre háritott. Nem szabad követelőnek lennem, nem szabad szentimentálisnak lennem és nem szabad betegnek és gyengének lennem. Mindezt meg fogom tenni, a többihez semmi közöm.

— Higyje el, Olga, én igazán, mélyen és forrón szeretem!

— Ez is hozzátartozik a házassághoz? — kérdi egész komolyan — akkor azt is elvállalom, hogy szeretem. Ámbár azt hiszem, az egy kissé tökéletlenné teszi a házasságot. És most, barátom, engedje meg, hogy a beteg jogával éljek: hagyjon magamra, fáradt vagyok, a viszontlátásra holnap!

Kezet nyújtott Deméndynek, aki az ajkához emelte. Aztán mély megindulással föléje hajolt. Deméndyné nem ellenkezett. Nyitott szemmel nézett az urára, amíg az forró csókot nyomott az ajkára.

— Nem lesz mindig így — rebegte a férfi s az ajtóból ismét visszafordult és újból megcsókolta — meg fogod látni, hogy visszatérnek fészkünkbe a régi istenek, akikről azt hiszed, hogy meg kell őket tagadnod.

Deméndyné csak intett a fejével, nagyon fáradt volt.

Másnap az államtitkár, elvégezvén a miniszteriumban szabadsága ügyét, délben visszatért s meglepetve hallotta, hogy felesége fölkel és kikocsizott. Egy pillanatig aggódott: hátha ebben is baj van, de csakhamar megnyugodott. A hálószobában ugyanis ismét föl volt állítva a másik ágy. Valamit

gondolt és lopva átsietett a fészekbe. A fészekből ki voltak hordva a pálmák.

Az államtitkár csóválta a fejét. Mi lesz még ebből? Az élet, ha ilyen lesz, amilyennek a felesége most vele érezteti, egyszerűen elviselhetetlen. Nem értette magát. Hiszen valamikor a szó szoros értelmében ez volt az ideálja. Sőt ezt várta is a házasságtól. Egy feleség, aki nem követelő. Egy viszony, mely szentesített voltánál fogva leköti a szenvedélyt és nyugodalmat biztosít. Hát ez most mind megvan. Igen, de valami szörnyű malícia rejlik mögötte, s valami iszonyú szenvedés. Mert abban egy pillanatra sem tudott hinni, hogy Olga csakugyan a mivoltában, a lelkében, az érzésében olyan lehetne, amilyennek szavaiban és tetteiben magát mutatja.

— Hiszen ha valóban olyan volna — gondolta — akkor elbánnék a maliciáival, s magamhoz tudnám kényszeríteni a szívét is. De szenved, szegényke szenved, nem értem, micsoda rettentő hatalmat ad ennek az aszszonynak fölöttem a szenvedése!

Már három órára járt az idő, mikor a koci berobogott. Tele volt rakva csomagokkal, skatulyákkal.

— Megbocsát — szólt mosolyogva — hogy késtem, amint látja, bevásároltam és

ez megmagyaráz mindent. Nincs asszony a világon, aki el ne késnék, amikor bevásárol.

Egy kicsit ki is pirosodott a nagy bevásárlásban, melyet most végzett először anyja nélkül. Demédy ránézett és csodálta. Bizonyos bájos rugalmasság volt egész mi-voltán, a kicsisége is mintha erővé változott volna. Apró kacér kalapkája alatt arca az operette soubrettekére is emlékeztette. Semmi gyerekesség, semmi ügyefogyottság, ez az asszony igazi asszonynya változott!

Ebéd alatt pedig csak bevásárlásairól beszélt, meg arról, hogy mennyi dolga lesz azután. Hogy kimélje magát? — kacagott. Soha életében oly erősnek és oly jól nem érezte magát. De alig van ruhája, az sem az ő izlése szerint való. Délutánra berendelte a varrónőjét, lesz dolog a válogatással, a kombinálással, eltart ez vagy három napig is. Aztán a sok próba, meg mi, de azért nem baj, asszonynak élvezet, ha ruházatával bajlódik, de aztán majd meglátja, hogy milyen szép is lesz minden. Még divatot is csinál Tátrafüreden.

— A tanácsára is szükségem volna — szólt azután — hiszen önnek akarok öltözködni és még nem ismerem az izlését. Nem

mutathatná meg Évát? Szeretném látni, hogyan öltözködik.

Deméndy lecsapta a kést és ránézett az asszonyra, aki egészen elfogulatlanul állta tekintetét.

— Olga! — szólt csöndesen, szinte könnyörögve és legyürte ingerültségét.

— Nem akar megérteni — folytatja csökönyösen az asszony — mondtam már, hogy viszonyát egészen természetesnek találom s mivel tudom, hogy ez a hölgy le tudta magát kötni, meg akarom szerezni az eszközöket, hogy én is lekötthessem. Én tetszeni akarok önnek, Miklós, s önt ez sérti.

— Ne akarjon nekem tetszeni, önnek erre semmi szüksége.

— Aztán meg kíváncsi is vagyok — folytatja Deméndyné — igazán kíváncsi vagyok, hogy milyen az a leány. Mondja, hasonlít rám?

— Nem — nyögi Deméndy a fogai között.

— Vagy a mamára? — kérdi, jó étvágygal falatozva.

— Ne kinozzon már.

— Hiszen csak kíváncsi vagyok. Aztán ugy-e, nem került annyiba, mint én?

Deméndy nem birta tovább. A vér elborította agyát.

-- Kedves Olga — szólt fojtott hangon — ön számot tarthat mindenre, amit egy megbántott asszony elégtételül megkíván, de én, bármennyire akarnám is, nem vagyok képes arra a szerepre, melyet velem játszani akar. Ha semmiképpen sem akar megbocsátani, akkor történjék meg inkább a legrosszabb, ami rám csak képzelhető, váljunk el. Ne féljen, ez sem enyhébb boszu, mint az öné, de legalább illőbb önhöz is, én hozzám is.

Deméandyné lehajtotta fejét, merengő szomorúságában ismét megnyilatkozott a régi édes, de aztán csak rázta fejét és vége volt.

-- Erről szó sincsen — mondotta — nekem jogom van ahhoz, hogy igazi asszony legyek, mint a többi. Odaadó leszek, hű leszek, szerető is leszek, de azt egy férfi sem kívánja a feleségétől, hogy törődjék az ő érzékenységgével.

— Akkor, kedvesem, én teszem meg a kellő lépéseket.

— Ezt nem fogja tenni, mert gyávaság volna. Tessék megzabolázni engem, ha férfi, idomiton, parancsoljon, védekezzék, vagy büntessen. Ha tetszik, veszekedjék, legyen kiméletlen és aztán kárpótolja magát a házon kívül, de megszökni nem engedem. Végre is

nem én vagyok házasságtörő, hanem ön. Mi oka volna önnek válni?

— Ugy beszél — szól keserűen Deméndy — mintha az édes anyja oktatta volna ki. Ez a kegyetlenség becsületére válnék ő méltóságának is.

— Egy okkal több, hogy tovább is ilyen maradjak. Hiszen önnek, mint tudom, faibleje volt ez a kegyetlenség.

Farkasszemet néztek egymással. Deméndyben forrt a vér, de csak türtőztette magát. Olga fölkelte és kezét nyújtott neki.

— Egészségére.

Deméndy ajkához vitte. Olga közel hajolt hozzá.

— Nem akar megcsókolni?

— De igen.

Hidegen, formálisan homlokon csókolta. Aztán az egyik jobbra, a másik balra ment.

- Ezt nem fogom elviselni — mondotta magában Deméndy, de azért csak elviselte.

Felesége csakugyan egész délután a varrónőjével volt elfoglalva. Deméndy járt az elintézendő dolgai után, este a klubba is betért. Mikor hazaért, Olga már ágyban volt. Nincs semmi buja, csak egy kicsit fáradt, egy kicsit lusta. Vacsorálni is fog, ha nincs kifogása ellene, majd az ágya mellett fog terítettetni.

Aztán magyarázgatta, milyen ruhákban állapodott meg. Egyet maga is komponált. Extravagáns, de nagyon szép, határozottan tetszeni fog. Egy angol derék, francia diszszel és betyárujjakkal. Majd meglátja, milyen pikáns lesz benne.

— Igaz is — szólt azután — már délben akartam kérdezni, fölkereste már Évát? A levelében még egy találkozást követelt.

— Nem! — förmed föl Deméndy durván.

— Rosszul tette — mondja Olga — s igazán kérem, ne érzékenykedjék, mikor erről beszélek, de a magam érdekéről van szó, azért teszem. Önnek teljesítenie kell e hölgy kívánságát, hogy botrányt ne csináljon. Ez fölötte kellemetlen volna, mert ha nyilvánosan is tudomásomra jut az eset, akkor a társaság kedvéért nekem is csénákat kellene csinálnom. Ugy-e?

— Sohse törődjék vele, majd elintézem a magam dolgát.

— Akkor jól van, hiszen egyebet sem akarok, mint hogy elintézzék.

Igy végződött a vacsora.

— Nem akar elmenni? Az est igen kellemes. Sajnálom, hogy olyan fáradt vagyok, de talán holnap vele mehetek.

— Köszönöm, itthon maradok.

— Vigyázni kell az egészségére — folytatja Deméendyné — a többi urak, akik még itt vannak, nem ülnek otthon, s bizonyára az egészségük kívánja meg, hogy házon kívül szórakozzanak.

— Ön virtuózságra vitte a csipkedést — fakad ki Deméendy vonagló ajkkal — de jól van, tűrni fogom, amíg önnek csak jól esik.

— Jó mesterem volt — suttogja Olga és lehanyatlik a feje. Deméendy fölébe hajol és két könnycsepp szivároog szemébe.

— Édes, édes! suttogja az asszony fülébe.

Ez a kezével egy párszor végig simítja a férfi haját, aztán ellöki magától és csukott szemmel int neki: menjen.

Aztán hirtelen, mintha most jutott volna eszébe, fölkiáltott:

— Azaz hova is gondolok? Hiszen este van s ez a szoba az öné is. Tehát tetszése szerint, Miklós. Ha éppen szüksége van rám, ne tekintse, hogy fáradt vagyok, ezt csak úgy mondtam.

Deméendy ezt is lenyelte. Az ajtóból visszafordult, felesége meredt szemmel bámult utána, de teljesen érzéketlenül.

— Megtébolyodott — gondolta elhülő vérrel — nagy isten, mi lesz ebből?

Az éjszakát dolgozó szobájában töltötte. Másnap egész nap nem találkozott feleségével. Időt akart neki engedni és ki akart térni a gyilkos előzékenység elől, melylyel szegény Olga vele szembe tüntetett. Vendéglőben ebédelt, aztán a miniszteriumban belevájta magát a munkába s öreg este volt, mire elszorult lélekkel hazafelé tartott, ahol otthont többé nem talált.

Olga szalonjában várta, divatképeket tanulmányozva. Egy szóval sem kérdezte, hol volt napközben, ellenben a legaprólékosabban beszámolt a maga dolgaival. A butorokat már bevonatta, a ládákat lehozatta, két nap alatt teljesen rendben lesz, utazhatnak. Aztán hozzátette:

— Sajnálom, hogy intézkedésemmel megfosztottam éjjeli kényelmétől. Már jóvátettem hibámat, melyet nem is kellett volna elkövetnem, ha egy kicsit gondolkodom. Az a rend, hogy külön szobája legyen, hát miért kényszeríteném a régi parasztsághoz? Berendeztettem önnek öltözőmet, szomszédok vagyunk, de nem zavarom. Bizony, nagyon okos rendszer ez, nem hiába olyan általános.

— Mit gondol Olga — kérdi Demédy szeliden — mi lesz ennek a vége?

Az asszony rideg arca erre a kérdésre

fölengedett, merengve sütötte le szempilláit, úgy mondta, suttogó hangon:

— Meg fogunk öregedni és akkor vége lesz mindennek. Nem hiszek már a halálban.

— Így nem akarok megöregedni — válaszol Deméndy vonagló ajkkal — inkább főbelövöm magamat.

— Nem, nem! — sikolt Olga és rémülten tárja karjait ura elé. Ez boldogan szökik melléje, a melléhez szoritja és forró csókokkal borítja el arcát.

— Tehát szeretsz, ugy-e szeretsz még? Ó édes, tudtam, hogy csak meg akarsz büntetni, de a szived örökre az enyém.

Az asszony karja lehanyatlik, arca, melyet a férfi elvakult csókokkal borít el, irtózatot és szörnyű fájdalmat tükröztet vissza. Föl is szisszen és összeszorítja fogát — ha Deméndynek csak egy csöpp józansága van, láthatta, hogy felesége az ő karjaiban most tizszeresen érzi azt a kint, melyet a fészekben a kelletlen szeretkezések közepette ő szenvedett annyiszor végig.

— Szeretsz? — sugja Deméndy egészen boldogan.

— Igen — mondja Olga kurtán.

— Milyen hidegen mondod.

— Szeretlek — ismétli Olga — most már elég meleg?

Deméndy elereszti feleségét, kijózanodott. Szomorúan néz rajta végig és nehéz sóhajjal mondja:

— Tehát mindennek vége! Így is jó.

Olga újból megijed.

— Kis uram — kiáltja — nem igaz, én . . . én . . . igazán szeretlek.

— Nem — szól Deméndy a fejét rázva — azért mondja, hogy meg ne öljem magamat. Én pedig azt mondom magának, amit a fészekben annyiszor hallottam, hogy szerelmet nem lehet hazudni, megérzi azt az ember, ha igazán szeretik, azt is, ha csak mutatják.

Olga magához intette az urát. Megfogta fejét és a füléhez hajolt:

— Nem érzed? — sugta.

— Édes — kiáltott boldogan Deméndy, ez ismét a régi felesége volt — most már érzem és esküszöm neked, hogy soha, de soha . . .

— Ne esküdj — sugja az asszony és szájára teszi kezét — hagyjuk a jövőt és hagyjuk a múltat. De ugy-e, már nem gondolsz arra, hogy meghalj?

— Nem, érzem, hogy igazán megbocsátasz.

— Meg fogom próbálni, Miklós, ne haragudj, de csak ennyit mondhatok. Szeretlek és amig kinoztalak, akkor is szerettelek. De még undorodom magamtól, azt hittem, bele fogok halni és mégis élek. Meg fogom próbálni, hogy újból megszokjam az életet.

— Édes — áradozik Deméndy — a csapás nagy és váratlan volt, értem, hogy hamarosan nem teheted magad rajta túl. De el fogod felejteni és meg fogod szokni a te bűnös uradat, aki azért nem volt sohasem rossz. Bizzál bennem, édes, idővel minden jó lesz.

— Jó lesz — ismétli Olga — igen, idővel.

És három napot töltöttek még Budapesten, valami ősziiesen bús boldogságban. Olga gyöngéd és érzelmes volt. Az ura ölelését nagy szeretettel fogadta, viszonzta is, bizonyos anyás odaadással, de jókedv nélkül és mindig csak úgy, hogy az urának engedett. Aztán elutaztak, a társaságba vegyültek és Deméndy a zajos életben kezdett föléledni és kevésbbé figyelte feleségét. Láta, hogy nem olyan, mint volt, de boldogan mondogatta magában: olyan most ez az asszony, amilyennek lennie kell. Olykor arra is gondolt, hogy megéri ezt az eredményt a krízis, melyen keresztülmentek, neki is, aki fölsza-

badult a kényszer-romantika alól, Olgának is, aki most igazán bizhatik benne — ilyen feleség mellett semmi oka többé a csapodárságra.

3.

Julius vége felé járt már az idő, mikor a reggeli után a postáról érkezett leveleket bontogatták. A sok hivatalos és nem fontos irka-firka között az államtitkár egy keskeny hajtású levélre bukkant; melynek láttára a vér szívébe tolult. Ránézett a feleségére, hátha nem vette észre, de ez is halványan megkövülve ült a széken és rémülten meredt az ura arcára, melyről világosan leolvashatta a pillanatnyi ösztönszerű gondolatot: Jó volna elrejteni a levelet. Hátrahanyatlott székén, Deméndy gyors és bosszus mozdulattal föltépte a levelet, belenézett és odadobta az asztalra.

Mig izgatottan járkált föl-alá a kis szobában, egyre folyt közöttük a nématusa. Az ember reménykedett: nem fogja megnézni a levelet. Az asszony habozott: hozzányuljon-e, vagy várja be, mig az ura odaadja? Ó, a hajtásáról is megismerte, miféle levél az. S amig előtte az asztalon feküdt s csak mesziről elmosódva látta azokat a rettentő kézvonásokat, a szíve megdermedt. Mindakettő-

ben egyszerre föltámadt annak a jelenetnek az emléke, mikor Olga szemébe vágta urának a szeretője levelét. Egyszerre csak ugyanott tartottak, mint akkor s tudták egymásról, mire gondolnak. Olga üvegesedő szemmel bámult az urára s lassankint újból elfogta az akkori remegés, mind jobban rázogatva kicsi testét. Deméndy odaugrott hozzá és karjaiban fölfogta. Az asszony rettentő erőfeszítéssel iparkodott erőt venni a rohamon s egyszerre csak mohón, elvakultan kapott a levél után s elolvasta. Rövid volt, metsző és fenyegető. Még mindig várja az értesítést, de már nem soká. Ha három nap alatt választ nem kap, személyesen fogja fölkeresni. Nem pénzről van szó, hanem elégtételről. Őt nem lehet ily durván ellökni, sem pedig lekenyerezni. Elégtételt követel, mely ha nem kielégítő, ő nem tudja, mit csinál majd.

A levélre nézett, aztán az urára.

— Vasra veretem — csikorogta ez a foga között — ha ide mer jönni.

— A szeretőd! — sikoltja Olga és hanyatt esik. Vége volt az erejének. Még próbált magán uralkodni, de teljes mértékben kitört rajta az idegláz. Sirt és reszketett és hangosan fölkiáltott, valahányszor az ura hozzá akart nyulni.

Vége volt a komédiának, a kicsi asszony nem bírta tovább. Deméndy csak most látta, hogy kevés együttlétük alatt Olga csak magára erőszakolta a nyugalmat és szerelmet, s most, hogy ez az átkozott levél újból emlékeztette nagy csalódására, nem bírta tovább. A csillapodás óráiban még próbált a régi lenni, nem tudott. Olykor még közömbösen szóba ejtette a levelet s biztatta Deméndyt, hogy válaszoljon, nehogy az a leány csak-ugyan botrányt csináljon. Sőt egyszer maga is bele fogott egy levél írásába, amelyben arról akarta azt a hölgyet értesíteni, hogy ide ugyan hiába fárad, mert ő tud az ura apró kalandjairól, ő róla is és éppen nem sikerül a boszuállása, ha azt hiszi, hogy családi boldogságukat földulhatná. Papirosra vetett néhány betűt, aztán megirtózott tőle és visszaesett. Deméndy kétségbeesve nyugtatgatta; ebből is láthatja, mennyire őszinte a megtérése, hogy absolute nem is gondolt már azzal a leánynyal, hogy felejtse el az egész dolgot és bizzék benne.

Olga igent bólintott, de csak nem sikerült megnyugodnia. Néhány nap múlva föllábadt ugyan, ki is kocsizhattak, de az árny, mely a hűtlenség fölfedezése óta közékük férközött, most már nem akart eloszlani.

Ötödnapra egy kocsi állt meg a szálló előtt. Az erkélyen ültek, Olga kendőbe burkolva, mert hűvös volt, Deméndy mellette ült és a kendő alatt a magáében szorongatta felesége kezét. Ahogy a kocsi alattuk megállt, Olga ültéből felugrott és a rémülettől elszorult torokkal kiáltani akart, de nem tudott. Egy szempár csüggött rajta, oly áthatóan lobogva, hogy rögtön megismerte: ő az, idejött!

— Mi lelt? — riad föl Deméndy. Olga még mindig némán a rémülettől a kocsira mutat, Deméndy odanéz, éppen csak a gyászruhás magas alakot láthatja, amint a kapu alatt eltűnik, de ennyi is elég volt. Ösztönszerűen magához kapta feleségét, aki mint a megriadt madár buvik a kebléhez és görcsösen a nyakába kapaszkodik.

— Ne félj, édes — sugja a férfi és a szobába vonja Olgát — ha ide jött is, elébed nem fog jutni és én sem fogok vele szóba állani.

De Olgának nem ez kellett. Tagadólag rázta fejét s most már iparkodott erőhöz jutni.

— El kell intézned — rebegte iszonyu erőfeszítéssel. — Ne kimélj, erős leszek.

— De semmi joga, hogy így tolakodik — véli Deméndy és szivdobogva lesi, mikor

lép már ajtajukhoz az a leány, akit most félelmetes kísértetnek nézett.

— Meg kell tudnia, hogy nincs semmi keresni valója — mondja Olga, — akarom, hogy megtudja, különben azt hiszi, hogy én ... még mindig . . .

Deméndy elértette és megrendült. Tehát ezt is. Mélyen lesujtva, a szíve mélyében siratta a kis édest, akinek még ezt a martíromságot is el kell miatta viselni. Elborult arccal gondolkozott és Olga még hízelt és könnyörgött neki, hogy egyezzek bele, hogy állítsa szembe a volt szeretőjével.

Egymáshoz tapadva hallgatództak kifelé és lesték a csengő hangját. A percek multak; nem jött. Deméndy hol a felesége kezét szoritotta, hol a haját simogatta bátorítólag. Közben mind a kettő egyet gondolt: ide szállt meg, csakugyan, láda is volt a kocsián s most már öltözködik.

Keserves husz perc mult el így, végre hátrazott, szinte dörömbölő kopogást hallottak. Férj és feleség összerezsent, Olga görcsösen az urába kapaszkodott, aztán egy hirtelen szökéssel a tükör előtt termett s lázasan kezdett a haján igazítani. A szobaleány jött be és névjegyet adott át. Egy hölgy, aki ide szállt, küldte és választ vár.

— Várjuk — kiáltott Olga erős, szinte vidám hangon, melytől Deméndy megijedt — öt perc múlva jöhet.

Aztán dudolva besurrant a hálósobába, magára zárta az ajtót s mind hangosabban hallatszott ki az éneke.

— Mit csinálsz, édes? — kérdi Deméndy. Az ének éppenséggel nem volt jókedvű, lelketlenül, üresen szóltak a hangok.

— Mindjárt! — kiált vissza Olga — majd meglátod.

És az öt perc le sem telt, mire Olga kilépett, az ajtóban megállt és egy rózsát igazított még el hajában.

— Szép vagyok? — kérdi és remegő mosolylyal néz az urára.

Szegényke kiöltözködött. Azt az extravagáns ruhát öltötte magára, melyet ő komponált össze. Különös volt, talán izléstelen is, de meghatóan illett erre a gyenge kis testre és összevisszaságában rávallott a kis test tépett lelkére is. Deméndy összefacsarodott szívvvel fonta karjaiba, úgy csókolta a fülébe:

— Édes, drága édes, ha tudnád, mennyire szeretlek.

Odavonta urát a pamlaghoz és maga mellé ültette. A keze egyre remegett és szeme

csillogva szegződött az ajtónak. Még néhány pillanat és jelentik:

— A hölgy itt van.

— Bejöhet — kiált Olga és felugrik.

Nyomban nyílt az ajtó és belépett Éva. Elegánsan, igézően szép és halvány volt, gyászruhája még magasabbnak mutatta. Tartásában dac, gőgösen felvetett fejében erő. Amint a két nő egymást meglátta, mind a kettő összeresztette. Néhány másodpercig nézték egymást, aztán Olga reszketni kezdett és mind közelebb huzódott urához, aki felfogta karjaiban.

— Bocsánat — szólt Éva száraz hangon — azt hittem, egyedül találom az államtitkár urat.

Ez indulatosan fel akar kelni, de Olga már összeszedte magát és viasszorítja helyére.

— Tévedett — mondja biztos hangon — az én uramnak nincs semmi titka előttem s én kérettem magát, mert magam akarom elintézni a dolgot. Tehát csak bátran, mi tetszik?

Éva nem volt erre elkészülve. Hamarosan alig tudott szóhoz jutni. Olga érezte győzelmét és asszonyi kegyetlenséggel kihasználta. Ahogy az ura mellett állt, a térdére ült le, átkarolta nyakát, úgy mondta végtelen szivességgel:

— Üljön le ön is, kisasszony.

Évában fölforrt a vér. Nagyon is értette a gyilkos gunyt. Fülíg elpirult, aztán félig elfordítva fejét, metsző hangon mondta:

— Nem szégyelli magát?

Jobban hatott, mint gondolhatta. Olga lepattant az ura térdéről, mintha kigyó marta volna meg. Deméndy pedig félkarjával átfogta derekát s lángoló szemmel rontott Évának.

— Megtiltom, hogy a feleségemet bántsa — kiáltotta — és vegye tudomásul, kisasszony, hogy jogom volna önt zsarolásáért azonnal letartóztani.

Éva már feltalálta magát. Megvetően nézett végig az emberen, meg a feleségén s nyugodtan, lassan mondta:

— Kitelik öntől, noha nem pénzért jöttem. Hála az ön becsületességének, megtanultam a módját, mint kell pénzre szert tenni. Nincs is már semmi keresni valóm itt, mert céloim a boszu volt, a méltóságos asszonynak akartam bemutatni az urát. Tehát tud róla és nem bánja? Akkor az én boszum kutba esett. Azok után, méltóságos asszonyom, amiket az ura nekem önről mondott, föl kellett tennem, hogy megjelenésem lesujtja. Tehát önről is hazudott.

— Elég — kiált rá Deméndy.

— Ne hetvenkedjék — szól kicsinylően Éva — az államtitkár urral már semmi dolgom. De a méltóságos asszonynak meg kell magyaráznom, hogy nincs joga én reám, mint valami nyomorult teremtésre lenézni. Én se vagyok rosszabb önnél, méltóságos asszonyom, csak leszek. Kérdezze meg tőle, az urától, akihez oly kérkedve dörgölődzik, tud-e rólam rosszat mondani? Nem voltam-e tiszta és becsületes, mint ön, amig az ő kezébe nem kerültem? S hogy az övé lettem, mézes-mázás szótól és hazug gyöngédségtől elkábitva, a szegénységtől lenyügözve, nem tartottam-e neki igaz hűséget — neki? nem, magamnak — mind a mai napig? Csak kérdezze meg tőle, nem lett volna-e százszorta boldogabb ő, ha engem hívnanak Kömley baronesse-nek? De nekem nem jutott a törvényes becsületből, mert szegény vagyok, eladott teremtés, mert kell a pénz, melyet ön épp úgy kap, mint én, csak éppen nem szorult rá. Ennyi az egész különbség.

— Ne hallgass rá, édes — szól Deméndy nyugtalanul, de Olga int neki, hogy hallgasson és előre hajtja fejét s figyelmes nagy szemével mondja Évának: folytassa.

— Látja rajtam ezt a fekete ruhát? —

folytatja ez fájdalmas keserőséggel — az öcsémért viselem. Ártatlan, aranylelkű fiú volt, miattam halt meg, azaz önért, államtitkár ur. A vízbe ugrott, mert nem akart tovább élni, miután megtudta, hogy nincs becsületem. Ez az én becsületem, — teszi hozzá büszkén — mely halálba kergette az öcsémet. Romlott világban nem halnak meg becsstelenség miatt.

— A Jani! — szól elképedve Demédy.

— A Jani! — kacag gunyosan Éva — az ön szobájából, az ön szavát hallva, egyenesen nekiment a Dunának. És ön még most is azt hiszi, hogy csak szükséges kalandja voltam fiatalember korában és fölösleges mulatsága azután. Az önök mulatságait a szegények az életükkel fizetik meg. Gazdagok, előkelők s hogy a gazdag, meg az előkelő leányok tisztességesek maradhassanak, rávetik magukat a szegényekre, akiket nem kell elvenni. És még merik főnhordani a fejüket és ön, méltóságos asszonyom, még mer kérkedve lenézni rám? Gyilkosok maguk, gyilkosok, gyilkosok mind. Ó, hogy megvetem magukat!

— Így van ez? — kiált föl Olga iszonyodva.

— Menjen az utcára, méltóságos asszo-

nyom, ezrivel látja ott a leányokat, romlottak, romlottabbak, mint én. Azért, hogy maguk gazdagok tisztességesek lehessenek. Az urak, akik önöknek sima udvariassággal és válogatott finomsággal bókolnak, a szegények között valóságos durva kocsisok. A pénzükkel kisértésbe viszik a szegényeket, a tekintélyükkel zsarolják, az előkelőségükkel erőszakolnak. Mit? Nagyra tartják a becsületet és jobban örülnek egy gyöngé szegény leánynak, mint tiz becsületesnek. A férfiaknak szükségük van ránk, azért kell pusztulnunk. És pusztulunk is, maholnap nem is lesz már szegény asszony, aki szegény gyermeket szülne.

— Rettentő! — rebegi Olga és eltakarja az arcát.

— Ezt akartam mondani — folytatja Éva és most, méltóságos asszonyom, átengedem önnek az urát. Ha még egyszer megcsalja, tudja meg, hogy nem én vagyok az oka. Egynehány romlatlan teremtés még van köztünk, az államtitkár ur majd csak rájok akad. Magamat ajánlom.

Nyomasztó csöndben maradtak magukra. Multak a percek, Deméndy aggódva nézte feleségét, aki térdére támasztott karján nyugtatta a fejét és megerőltetve gondolkodott.

Föl akarta belőle rázni, de Olga intett neki, hogy hallgasson. Egy koci állt meg a kapu előtt, majd megindult. Olga összerezzen, tudja, hogy az a leány távozott rajta. De mégis maga előtt látta és újból hallotta minden szavát. Egyszerre csak megragadta Deméndy karját.

— El akarod venni? — kérdi hevesen.

— De édes!

— Joga van hozzá, — folytatja Olga — több joga, mint nekem, mert ő volt az első, mert sokkal különb nálamnál, mert jobban is szereted.

— Sohasem szerettem, esküszöm.

— Milyen szép, milyen erős, — szól Olga keseregve — mi vagyok én hozzá képest?

— Elég volt, — szól most Deméndy — nem engedem meg tovább, hogy reá gondolj és hogy összehasonlitsd magadat ő vele. Amiket mondott, tiszta valótlanág. Hiszen nincs az a tolvaj, aki ne keresne és ne találna mentséget abban, hogy muszáj volt lopnia. Ezren és millión vannak a szegény, becsületes leányok; aki elbukik, az arra való, és én nyugodt lélekkel válhattam el tőle, mert nem tartozom neki semmivel és tudom, hogy ha én nem, akkor más . . .

Megakadt. Ránézett a feleségére és nyomban lesütötte szemét. Szégyelte magát, megvetette magát. Összeszorította fogát és az ablakhoz lépett. Olga meg utána nézett, bús mosolylyal az ajkán és rázta fejét. Ahogy így némán, a férfi háttal az asszonynak, kínos negyedórákat töltöttek együtt, talán először együttlétük óta értették meg egymást teljesen. Megértették, hogy a mivoltuk, a gondolkodásuk, az erkölcsük teljesen idegen s e szakadásokon keresztül hiába dobog egymás felé a szívük. És Deméndy, mintha csak hályog esett volna le szeméről, most érezte csak, hogy a felesége gondolkodása nemcsak gyerekes, hanem nemes is és az ő felfogása nemcsak köznapi, hanem nyomorúságos is. Az a különös, figyelő, félig anyás, félig megvető tekintet, melylyel Olga őt hallgatta, minden szavára megfelelt: lehet valakit szerelemmel a szívére zárni és azután így beszélni róla? Lehet valakiről így beszélni és meg nem undorodni a szerelmes multtól, mely hozzáfűzött? S ha lehet, érdemes akkor sulyt, értéket tulajdonítani a becsületnek, a tisztességnek, az érzésnek, a szentségnek? Olga mély sóhajtással fölkelte és az urához lépett.

— Menjünk innen, — mondta csöndesen,

Deméndy ránézett és szíve megsajgott.

— Ugy-e, nagyon megvetsz? — kérdi fájdalmasan.

Olga a fejét rázza.

— Nem, Miklós, — szólt szeliden — a dolog el van intézve és ez nagyon jó. Most már élhetünk úgy, ahogy neked tetszik. Csak itt, ebben a szobában ne maradjunk.

— Hova menjünk, édes?

— Ismételjük meg most nászutazásunkat — szól Olga szomorú mosolylyal — nem emlékül, hanem bucsuzóul. Ugy érzem, mintha csak most volna jogom erre az utra. Az első egy rossz fogalmazásnak a kezdete volt, azt szét kell tépni, mint minden rossz fogalmazást és belekezdeni egy ujba. Ez helyesebb lesz — teszi hozzá — és rövidebb.

— Olga! — kiált Deméndy — nem hiszed, hogy boldogok lehetnénk?

— De igen — felelt különös mosolylyal — majd ha bucsuzunk az ideáloktól és elfelejtjük, amit nem lehet feledni.

Deméndy nem merte folytatni. Csomagoltattak és a legközelebbi vonattal elutaztak.

A szerelmesek zárandokutján mindenütt szikrázott a nyári verőfény. Csobogó vizek és rengő erdőkoronák váltakoztak, a vasut,

melyen ültek, vitt más szerelmes, boldog új házaspárokat. Ugyanabban a szállóban laktak, ugyanazokat a kirándulásokat tették meg, ugyanazokon a székeken ültek, ugyanazokban az ágyakban háltak. Olgának kitűnő emlékezete volt: minden helyen, minden pillanatban emlékezett rá, hogy mi volt akkor. De már nem ismételték az akkoriakat, csak emlékeztek rá.

— Emlékszel? — szólt Olga — itt bizonyítottam neked, hogy a halál csak előítélet. Hogy az emberek csak azért halnak meg, mert nem ismerik a szerelmet. De mi föltaláltuk a szerelmet és halhatatlanok vagyunk. Mi ketten, én és te. És sajnáltam a szegény mamát, meg a papát, hogy el kell majd tőlük válnunk, mert ők is halandók. Micsoda ostobaság volt, nemde, Miklós?

Helyről helyre, napról napra, így tagadta meg multját. Mikor az utolsó kis határszéli falut elhagyták, Olga a nyitott kocsiban fölállott, visszanézett rá és kezével intett.

— Isten veletek, most már minden rendben van.

Ugy helyezkedett be a világba, mint valami hivatalba. A házukat teljesen átalakította. Nem maradt meg egyetlen butor-

darab sem a régiből s megszüntetett minden lányos vonást és minden gyerekes elrendezést. Nehéz, méltóságos és hideg lett a házuk, mint a Kőmley-palota. Reprezentált, látogatóba ment, páholyt bérelt és eljárt a parkklubba. Az ismerősök összecsapták kezüket: hogy megváltozott! És elismerően bólogattak a fejükkel: végre észre tért, ez az Olga most már talpig derék asszony; hiába, az ura mégis csak tudott vele bánni.

Annál feltűnőbb volt, hogy ez az előnyös változás mennyire elkomorította Deméndyt. Az államtitkár zárkózott és ideges lett, kerülte az embereket és a politikával is csak úgy foglalkozott, mint a szivarjával. Egyikről a másikra gyujtott és nem élvezte. Pedig ha magukra voltak, gyöngéden, szeretettel simultak egymáshoz. Éppen csak a hit az egymás boldogságában hiányzott házasságukból.

Idővel azonban ez is bekövetkezett. Tavasz elején Olga anyának érezte magát. Ettől a pillanattól fogva visszavonult minden társaságtól és naphosszat ült az ablaknál, magába mosolyogva és figyelve a rejtelmes pihegésre, melyet szíve alatt érzett. Deméndy végtelen gyöngédséggel és szeretettel csüggött rajta. Mikor egy nap haza-

jött, végigjárta a szobák sorát, keresve a feleségét. Nem volt sehol. Már kérdezni akarta, hogy kikocsizott-e, mikor szeme a kárpitajtóra esett. A szive nagyot dobbant, nem merte remélni. És mégis föllebbentette az ajtót és ott állt a régi fészekben és Olga ott ült a régi helyén, a nyitott ablaknál és dudolva nézett ki a ragyogó tavaszi tájra. Deméndy elébe borult és elsanyargatott szívéből kitört a boldog zokogás.

— Édes, édes, — rebegte — ugy-e, föl-
ébredtünk a rossz álomból?

Olga gyöngéden simogatta az ura haját és könnyes szemmel mosolygott:

— Egy kis időre, — szólt csöndesen — szeretném *neki* megmutatni, hogy így is éltünk valaha.

Mennél közelebb értek a kritikus nap-
hoz, Olga annál boldogabb volt. Készítgette,
rakosgatta a kis holmikat és egyenkint
könnyeivel áztatta. Deméndy nem tudott
hova lenni az izgatottságtól. A felesége mind
gyöngébb és vértelenebb lett. Az utolsó héten
már nem is tudott fölkelni. Iszonyu fájdalmai
voltak, de szeme ragyogott és ajka mosolygott.

Egy októberi napon aztán a régi, gye-
rekas titokzatossággal magához vonta De-
méndy fejét, úgy sugta a fülébe:

-- Ugy-e, nem adsz neki mostohát?

— Miket beszélsz! — riad föl Demédy
— de édes, miket beszélsz!

Olga csak simogatta a fejét.

— Tudod, hogy ostoba vagyok. Hát csak azért, igérd meg, hogy nem adsz neki mostohát.

Meg kellett igérnie. És azt hitte, biztatnia kell a kicsi asszonyt, hogy ne féljen. Az orvost is kitanitotta rá és magyaráztatta vele, hogy a gyöngé asszonyok sokkal könnyebben esnek túl a szülésen, mint az erősek. Olga mind boldogabb lett és azt hitték, hogy fogott rajta a biztatás.

Aztán megszületett a gyerek, kis leány volt, egészen könnyen, minden baj nélkül. A beteg asszony bámulva nézte a csöpp teremtest, akit melléje fektettek. Kicsike kis beteg gyerek volt, alig harmadfél kiló. Az orvos csóválta a fejét és előkészítette az államtitkár urat, hogy legyen elkészülve a gyerek pusztulására. Végül meg kellett mondani Olgának is. A gyerek sárgaságot kapott, nem lehetett táplálni sem. És ekkor Olga magához ölelte a kis teremtest és boldogan sugta:

— De jó, hogy magammal vihetlek.

És két hét multán Olga, a kis édes,

egészen váratlanul, minden látható betegség nélkül elszenderült és csak odaát ébredt föl, ahova való volt. Az ura karjaiban halt meg és utolsó szava ez volt:

— Mégsem voltam rossz, mert belehalok.

KILENCEDIK FEJEZET.

S a többi.

És aztán? — Nyájas olvasó, ne kívánd tőlem, hogy mint az asztalos, dolga végeztével, összeszedjem a gyaluforgácsokat. Kérdezték tőlem, mi lett Sárikával s nekem nincs kedvem megmondani, mi lett Sárikával. Ahhoz sincs kedvem, hogy elmondjam, mi lett Évából s szívemnek ellenére mondom csak el. Lelkem tele van csüggedéssel, hogy papirosomnak utolsó lapjához értem. Alakjaimmal végeztem. Ha a buzaszem belekerül a malomba, kár részletesen beszélni arról, mi lesz vele. Ezek az alakok, akiknek életével harminc árkuson keresztül foglalkoztam — magyar írónak csak tíz árkus dukál — benne vannak az élet malmában. Megőrli őket, ennyi elég. De te is, jóhiszemű olvasóm, aki e sorokig követted irásomat, érzed majd ami engem csüggeszt, hogy mondani valóm-

nak épen csak a legelejére értem. Ön is, nagyságos műbiráló ur, rám sütheti, hogy el kellene égetni ezt a gyönyörű városunkat, ha élete, mivolta ebben a képben merülne ki. Ne higgye, én se hiszem. Ez csak egyik képe ennek a városnak, nem az egész képe. Folytatom-e majd, nem tudom, noha akarom. A mélységbe világítottam be, a melyen Budapest épül.

Megirhatom-e majd a második, a harmadik, a negyedik regényt is Budapestről? Tele vagyok sötétlátással és a bátortalan-ság uralkodik lelkemen. Arról a szomorú, sivár Budapestről, melyről most szóltam, nincs kedvem többet is mesélni. Sietek a végével, ne vegyék rossz néven, ha meglát-szik e sietség nyoma. Ugy érzem magam, mind aki későn veszi észre, hogy kelletténél tovább időzött s a nyakra-főre való bucsuzás közben ügyetlenkedik. Az elsietett bucsu mindig félszeg, de mindig helyén való. S a többi . . . és így tovább . . . művészietlen dolog biz ez, de bocsássanak meg, csak a papirosom fogyott el, nem a mondanivalóm.

Cél és öntudat nélkül töltötte Éva nap-jait. Ott ült hosszú délutánokon keresztül az ablak mellett és olvasott. Vagy feküdt a di-vánon és behunyt szemmel gondolkodott. A

nagy gyász nem hozta közelebb az anyát és leányt, sőt még jobban elválasztotta őket. Dermákné olcsó fekete kendővel a fején himezetett a másik ablaknál és napokon át nem beszélt leányával. Éva minden este szó nélkül egy kis pénzt tett az asztalra, melyet Dermákné szó nélkül vett magához.

Jött az ősz, beköszöntött a saison. Éva minden este mindhosszabban nézte a pénztárcáját és összeráncolt homlokkal olvasgatta, mennyi van még benne. Bizony már alig volt. A Bernstockné kontójára már nem tudott fizetni. Pedig a divat nagyot ugrott, az egészen szűk ruhákból egészen bő ruhák lettek, átalakításra gondolni sem lehet.

Egy este, amikor hazatért, rá sem nézve édes anyjára, megszólalt:

— Ki fogunk hurcolkodni.

— Miért?

— Ez a lakás már nagyon ronda.

— Mehetsz, — felelt Dermákné — semmi közöm hozzád.

Éva mintha nem is hallotta volna.

— Beiratkoztam a színész-iskolába, — folytatta — sok ember fog hozzánk járni, tisztességesen kell őket fogadni, ha valamire vinni akarom.

— Ugy — mondja Dermákné — ideje,

hogy valami tisztességes foglalkozás után láss. Miből telik majd a rendezkedésre?

— Az az én gondom.

— Hisz már egy krajeárod sincs, egy rongyra sem telik.

— Nem fogok tőled kérni.

És Éva ismét nyakába vette a várost. Órákon keresztül bolyongott a kirakatok között. Fejedelmi alakja mindenkinek feltűnt, de gyászruhája a legvakmerőbb aszfaltbetyárokat is elriasztotta. A Bernstocknéval való tárgyalások pedig sehogy sem vezettek eredményre.

Végre elszánta magát.

Belépett a nagy nődivatáru boltba és körültekingetett. A segédek elébe ugrottak, de ő vidám hangon elutasította őket:

— Nincs itt Blum ur?

— De igen, itt van. — Az elegáns segéd azonban igen formálisan és igen hidegen hajtja meg magát és észre sem veszi a kezét, melyet Éva feléje tart.

— Parancsol nagyságos kisasszony?

— Láthatja, mire van szükségem, gyászban vagyok.

— Rögtön szolgálok, kisasszony.

— Mondja csak, Blum ur, — szólt Éva halkán és szemével rávillan a jégbe hűtött pultszeladonra — mért olyan ostoba maga?

Blum ur elpirul és sértődötten felel:

— Bocsánat, nagyságos kisasszony, ha ostoba vagyok, akad itt nálam okosabb segéd is, aki kiszolgálja.

— Jól tudja, hogy hogyan értem, — felel Éva — s ha meggondolja, hogy innen-onnan fél esztendeje, hogy a kis magazinban már sejthetett valamit és ma még csak a kis magazinban sem vagyunk, akkor nem veheti rossz néven, ha ostobának tartom.

Blum ur még mindig erősíti magában, hogy nem ül föl az álnok szépségnek, aki bizonyára megint megszorult, de azért érzi, mint hevül a vére és alig tudja rejtegetni a keze reszketését.

— Ön akkor rászédett, — rebegi — levelet ígért, máig is várhatnám, ha ugyan várnám.

— Éppen ez a türelme az oka, hogy meg nem kapta. Mit akar? azt hitte, hogy csak úgy firkálok magának és esdek öntől egy kis rendez-vous? Végre is maga a férfi, nem én.

— Éva kisasszony, — szól most, majdnem sirva az ember — én nem bánom akár-milyen ostobának tart is, ha most még egyszer felülök magának, de azért nem bánom. Ugy-e? ön ma hitelbe akar vásárolni?

— Paraszt, — mondja Éva és durcásan elfordul végeztünk egymással.

— Éva kisasszony, — folytatja Blum ur — lássa, ön már fölültetett engem, nem veheti rossz néven, ha bizalmatlankodom. Adjon valami biztosítékot arra, hogy most nem játszik velem úgy, mint eddig és én . . . én én mindenre kész vagyok.

— Jó — mondja Éva, — nem érdemli ugyan meg, de megteszem. Ma este vigyen az orfeumba, a szöveget pedig csak holnap küldje el. Elég ennyi?

— Angyal! — lelkesült Blum ur és mint a bakkecske ugrál a létrákon föl-le, halomba rakva Éva előtt a szebbnél-szebb kelméket. Majd eszébe jut valami és rákacsint a leányra.

— Most jut eszembe — a kis magazinban sokkal szebbek vannak.

— Menjünk a kis magazinba, — bólogat Éva, az ajkába harapva.

Blum ur tántorogva megy előre, s mikor a kis magazinba érnek, karjába kapja a leányt és eszeveszettül csókolgatja.

— Meg van most elégedve? — kérdi Éva az arcát törülve.

— Még nem — kacag fölhevülten Blum ur, — majd csak este, és hogy fogunk mulatni! Pezsgőzni is fogunk.

— Remélem is!

És Blum ur ezuttal nem csalatkozott.

Ha szövet van, Bernstockné is kulan-
sabb. Egy hét leforgása alatt Éva vadonatúj,
kábitóan divatos toilette birtokában volt.
Csak erre volt szüksége. És telt mindenre :
új lakásra, új butorra, tandijra a színészis-
kolában. Dermákné végképpen szakított a
kenyérkeresettel, ő is belebujt a selyemru-
hába és gardirozta leányát. A lakásuk min-
den nap megtelt udvarlókkal, bokrétákkal,
egyre hozták az ajándékokat, meg az éksze-
reket. Blum ur, a szerencsés kópé, mikor egy
vasárnap szintén tiszteletét akarta tenni, fa-
gyos visszautasításra talált. Levelet irt, vá-
laszt sem kapott. Ő most már nem kell.

Csak egy esztendőt töltött a színész-
iskolában és akkor elszerződött a népszínház-
hoz, a karba. Nem tudott semmit, de a szép
Dermák Évát mint kóristanőt is külön
megemlítették az ujságok. Nemsokára apró
szólószerepeket is kapott és ekkor már
művésznő volt.

Dermáknénak is fölvirradt a napja.
Nagyságos asszony lett belőle. Elegánsan
öltözködött s mindenüvé elkísérte leányát,
már a hová csak lehetett. A derék asszony-
ság úgy érezte, hogy ha sok csapás érte is,

sokat kellett is nyomorognia, mégsem élt hiába. Lám a legkedvesebb leánya ünnepelt művésznő. Mert Dermákné ezekkel hitette el magának, hogy ezt a nagy jólétet a művészet szerzi meg. Mint minden igazi színházi mama, ő is értett a kritikához, meg a kulissza-intrikákhoz és ő is tudta, hogy a publikumot egyénenkint kell meghódítani bájos mosolyokkal és még bájosabb koncesziókkal. Ennyi az egész. Azt a sok ajándékot, pénzt, amit az urak náluk hagynak, az mind a hódolat jele csak, s bizony ez is jól esik addig, amig a nagyurak közül valamelyik meg nem bolondul és nőül nem veszi Évát.

Éva pedig csak élte új világát, mosolylyal az ajkán, szenvedélyesen hajszolva a pompát és a kényelmet, de belül a lelke mindvégig fásult volt. Aki az ilyen bukott és ünnepelt leánynak a belsejébe néz, alig hinné, mennyi utálat és megdermedt jóérzés lakozik benne. Az ő elméje még most is az elmúltak körül kóválygott és az öcsese sírján borongott. A Jani! A jó Jani!

Egy őszi délután, talpig gyászban kihajtatott a temetőbe, óriási koszorúval a karján. Itt kinn nem kell komédiázni. Halvány arca megnyult a borongó gondolatoktól, lassan, elgondolkodva lépkedett messzire, messzire,

be a temető szegény végébe, ahol a Jani sirja roskadozott. Letérdelt előtte és imádkozott volna. De csak a mult képei éltek lelkében keservesen vádolva és fölkavarva benne mindazt az undort, amelyet magában hordott.

— Vége — gondolta, amikor nagysokára fölemelkedett és visszafelé indult. Amint előbbre jutott, egyszerre csak egy fényes sirbolt ötlött a szemébe. Rajta arany betűkkel a Deméndy név. Megrendült, megállt előtte. Az a másik nyugszik alatta. Ő, meg a kis gyerek, aki élt három hetet. Nem tudta miért, de mély fájdalom szorongott torkában.

— Ő is — gondolta magában — az én áldozatom, — vagy az övé.

Ennyi volt. Este a legjobb kedvvel táncolt a népszínház első négyesében és viharos tapsokat aratott. Másnap pedig elegáns gummikerekes kocsin kihajtatott a lóversenyre, ahol kacagva vesztette a tizeseket. Egyszerre csak meghökken, egy magas uri ember áll háttal feléje, egy kacér kis hölgygyel olvasgatva a totalizátoron nyert pénzeket. A hölgyecske egy darabig csak nézi, lesi, egyszerre belekap a férfi kezébe és kiveszi onnan az egész bankjegycsomót.

— Így sokkal egyszerűbb, — mondja

hangosan kacagva és a férfi vele kacag. Aztán a hölgy barátságosan biccent Éva felé és a kezével is integet. A férfi erre megfordul, s egy pillanatra farkasszemet néz Évával. Aztán könnyen ő is kalapjához nyúl és folytatja hölgyével a veszekedést.

— Hát így, — gondolta Éva, — persze, hogy így. A felesége a sirban, ahova ő vitte, de élni csak muszáj.

— Ugy, mint nekem, — gondolta utána.

hangosnak kanyar és a lejtő völgyébe. Az
 ott a hólyag barlangokból kiemelkedő
 a kővel is meglehetősen. A lejtő első megfordulása
 a nagy pillanatig tartózkodott még a völgyben.
 Azon a könyven is a kőlapjához nyúl és foly-
 tatja a hólyagot a vezetéket.

A nagy. Hát így, — gondolta. Én — per-
 hont. A hólyag a szélben, ahova ő vitte,
 de ott csak a nagy: a nagy a nagy a nagy
 a nagy. Úgy, mint nekem, — gondolta utána.

TARTALOM.

	Oldal.
<i>Első fejezet: A Koronaherceg-utca</i>	1
<i>Második fejezet: Éva</i>	18
<i>Harmadik fejezet: Az államtitkár</i>	104
<i>Negyedik fejezet: Találkozás</i>	178
<i>Ötödik fejezet: Sárka</i>	224
<i>Hatodik fejezet: Kömleyné</i>	301
<i>Hetedik fejezet: Jani</i>	361
<i>Nyolcadik fejezet: Olga</i>	418
<i>Kilencedik fejezet: S a többi</i>	472

MOLNÁR

